

79
~~ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA~~

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Előadás-összefoglalók

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Debrecen, 2003

Az önálló gabonapiaci rendtartás megteremtésének lehetőségei Magyarországon

Dózsa Ernő
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Olajos István egyetemi tanársegéd

Jelen dolgozat azzal a nem kis feladattal próbálkozik, hogy egy átfogó elemzést készítsen a jelenleg működő magyar agrárrendtartásról, az agrárrendtartástól mint általános piacszabályozó eszköztől elindulva az egyes szabályozó eszközök jellemzőin keresztül a tervezett és megvalósult megoldásokig. Beszélek itt az elmúlt és a jelenlegi piaci helyzetről, az exportról, az agrárszabályozó exportserkentő hatásairól.

Dolgozatom első fejezete a magyar agrárpiac jelenlegi helyzetéről, a magyar piacra ható főbb változókkal foglalkozom, mint elsődleges problémával, amely behatárolja a magyar exportlehetőségeket.

Ezen fejezeten belül kitérek az európai szabályozó megoldásokra, az elfogadott piaci kvótákra, az EU-s döntésmechanismusokra.

Megpróbálom átfogóan jellemezni a jelenlegi uniós szabályozást is, kiemelten foglalkozom az Agenda 2000 anyagára, mint az egyik legfőbb uniós szabályozói akadályra.

A dolgozat második fejezete foglalkozik a magyar agrárrendtartásról szóló törvénnyel.

Ezen belül az egyes piacsabályozó eszközökkel bővebben, a szervezeti résszel rövidebben foglalkozom. Kitérek itt az egyes eszközök gyakorlati hasznáról is.

A harmadik fejezet foglalkozik a tervezetekkel, itt két szervezet, az FVM, min az államot megtestesítő szervezet tervezetét, és a Magyar Gabonaszövetség javaslatait ismeretem.

E fejezetek összegzésként leírom saját elképzeléseimet, amelyek két fő vonalat képviselnek, a közraktári szövetkezeti rendszer, mint a lehetséges megoldás egyik elemét, és a jelenlegi eszközök és elképzelések ösztönzővé való átalakítását, amelyek együttes alkalmazása kimotozhatja a jelenlegi piacot a viszonylagos mélypontról és egy egészséges exportot indíthat be.

Az előcsatlakozási alapok és a Strukturális Alapok valamint a Kohéziós Alap fogadására való felkészülés

Sukta Beatrix
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fazekas Judit egyetemi tanár

Csatlakozásunk célegyesében még mindig megoszlanak a vélemények az uniós tagsággal járó előnyökkel és hátrányokkal kapcsolatban. A belépést sürgetők a fejlettebb tagok közvetlen támogatásaiban látják a csatlakozás legnagyobb előnyét, hiszen a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap révén országunk tagként több száz millió eurót infrastrukturális, környezetvédelmi fejlesztésekre és a gazdasági szektorok átalakítására fordíthat.

A támogatásokat azonban nem lehet egyszerűen nagyvonalú segélyeknek tekinteni, ugyanis ezek elosztása és felhasználása szigorúan szabályozott keretek között történik előre kidolgozott többéves programok alapján a világ talán legbürokratikusabb szervezetrendszer keretében, amelyhez természetesen hazánk is alkalmazkodni kell. A strukturális és kohéziós pénzeszközök lekötéséhez széleskörű intézményi, programozási és közbeszerzési feltételeknek kell megfelelnünk, ezért nagyon fontos, hogy a tagjelöltek már a belépés előtt megismerjék az alapok működését és a programozás menetét. Ezzel a céllal hozta létre az Unió is a tagjelölt államok számára az előcsatlakozási alapokat.

Dolgozatom célja ezért az Európai Unió támogatáspolitikájának és az előcsatlakozási alapok működésének, az eddig elért eredményeknek és a megoldandó feladatoknak az ismertetése.

Eredeti szándékom csupán a tagjelölt államok számára elkülönített források, a PHARE, ISPA és SAPARD programok bemutatása volt, de ez a jogterület sajátos terminológiával rendelkezik, amelyet az uniós strukturális politika felvázolásával érthetünk meg. Az egyes alapok jellemzésekor megpróbáltam hazánk számára is megfontolandó konklúziókat levonni.

A magyar SAPARD Hivatal szervezésének tanulságai

Szilágyi János Ede
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Olajos István egyetemi tanársegéd

A téma aktualitásáról (uniós csatlakozás, támogatások, előcsatlakozási alap, SAPARD) úgy gondolom nem szükséges hosszasan írnom. A napi sajtó, média, szaklapok „tömve” vannak az Unióval kapcsolatos információkkal. A SAPARD Hivatal valahogy mégis kimaradt az érdeklődésnek nem csak a középpontjából, de még a holdudvarából is. Pedig a Hivatalon meglehetősen sok múlik. Első ránézésre pusztán a SAPARD program sikeréhez tud nagymértékben hozzájárulni. A témával mélységében foglalkozó ember azonban tudja: a SAPARD a későbbi (ám korántsem távoli) uniós támogatásokra való felkészülés egyik legszemléletesebb eszköze. A Közösség a SAPARD-dal ugyanis modellezte a „bent” már működő rendszert. E modell átvétele számos nehézséggel járt és számos hiányosságra hívta fel a figyelmet. A dolgozat célja e tapasztalatok összegyűjtése.

Négy fő kérdésre kerestem a választ:

- Milyen célokért hozták létre a SAPARD Hivatalt?
- Miben rejlik a Hivatal sajátossága?
- Milyen feladatokat lát el, és milyen intézményi rendszerben működik a Hivatal?
- Milyen tanulságok vonhatók le a Hivatal szervezésével kapcsolatban?

A válaszadás során foglalkoztam az alapfogalmakkal, a Közös Agrárpolitikával, a regionalizmussal, a régiós támogatásokkal, az EMOGÁ-val és intézményeivel, a másik két előcsatlakozási alappal, magával a SAPARD támogatással, szervezési alapismeretekkel, intézményfejlődéssel. Természetesen mindegyikkel pusztán a témám szempontjából szükséges mélységig és terjedelemben.

Munkám során felhasználtam a témához kapcsolódó szakirodalmat, magyar és uniós jogszabályokat, szabályokat, de fontosnak tartottam a szakemberekkel kapcsolatos személyes kapcsolattartást is, mivel ők tudtak igazi „első-frontvonalbeli” információkkal, tapasztalatokkal szolgálni. Az elemzéshez (lévén a téma meglehetősen komplex) több jogág és a szervezéstudomány ismeretanyagát is felhasználtam.

A dolgozat során leszűrte tapasztalatok úgy gondolom, hogy hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a jövőben a magyar agrárgazdaság fejlődéséhez szükséges támogatási pénzeszközöket sikeresen tudjuk kezelni és felhasználni.

A magyar agrártámogatási rendszer a XXI. század elején

Wágner Tamás
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Olajos István egyetemi tanársegéd

A dolgozat, mint a cím is mutatja, aktuális témában íródott és igyekszik komplett képet adni a mai magyar agrártámogatások rendszeréről.

A dolgozat három fő részre tagolódik, melyek közül az első rész tartalmazza az előszót és az elméleti részeket. Az előszóban a konkrét téma felvetés mellett igyekszik néhány aktuális problémára is rávilágítani, mely problémákra majd később a dolgozatban próbál megoldást találni. A támogatások vizsgálata előtt szentel egy fejezetet az elméleti alapok felvázolására is, ahol olyan fogalmak kerülnek tisztázásra, mint a vidékpolitika, agrárpolitika, vidékfejlesztés, területfejlesztés. Ebben a részben kerül sor a támogatások csoportosítására, ahol is több szempont alapján sorolja csoportokba az egyes támogatási fajtákat.

A második részben a konkrét támogatások kerülnek előtérbe, hiszen következő fejezetben már a ténylegesen a támogatási rendszert veszi górcső alá egy sajátos szemlélet alapján. A dolgozat eredeti célkitűzése ugyanis az volt, hogy a lehetőségekhez képest egy gyakorlati szemléletű, a termelőket, mezőgazdászokat segítő munka szülessen, ami konkrét segítséget nyújt az egyes támogatások igényléséhez. Ez a szemlélet vonul végig az egész dolgozaton. Ennek megfelelően először az egyes termelési kereteket veszi végig, majd a támogatások elemzését az előzetes tennivalók bemutatásával kezdi, úgy mint a nyilvántartásba vétel, vagy az általános feltételek megismerése.

Ezt követően tér át a konkrét támogatások elemzésére. Az egyes jogcímek előtt megemlítsük, hogy melyek a mai agrártámogatási rendszer reformálandó területei. Ez a felsorolás természetesen csupán a szerző szubjektív véleményét tükrözi, de az egyéni véleménynyilvánítás végigkíséri a dolgozatot.

A támogatások elemzésénél a hatályos jogszabályok rendelkezéseit tartotta szem előtt, ezen a vonalon haladt végig az egyes jogcímeken.

Ezt követően egy gyakorlati példát vázol fel, amelyen keresztül igyekszik bemutatni egy támogatás elnyerésének menetét a tervezéstől egészen a támogatás odaitéléséig. Majd a dolgozat kitér a támogatások folyósításának speciális szabályaira.

A harmadik rész egy Európai Unió kitekintés, ahol is tárgyalásra kerül a Közös Agrárpolitika, valamint kapunk egy átfogó képet a dolgozat megírásakor beinduló SAPARD Programról.

Elmondható tehát, hogy egy gyakorlati szemléletű, aktuális témát feldolgozó, átfogó munkáról van szó, amely mind tartalmilag, mind esztétikailag igyekszik megfelelni a vele szemben támasztott elvárásoknak.

Dr. Szarka Eszter
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bándi Gyula egyetemi tanár;
Nagy György igazgató (Köztisztasági Egyesülés)

A dolgozat a jelenünk és a jövőnk egyik legnagyobb súlyú problémáját járja körül, mégpedig elméleti és gyakorlati megalapozottsággal, konkrét megoldások és/vagy megoldási javaslatok felmutatásával.

A dolgozat egészét jellemzően, jövő-orientáltságot kihangsúlyozandó, a legelső fejezetben az Európai Unió hulladékokra vonatkozó szabályozásának gyakorlatias szemléletű áttekintését olvashatjuk. A EU szabályozás megvalósíthatóságának gyakorlati kivitelezését a szerző a dán „hulladék-modell” részletes bemutatásával is színesíti.

A dolgozat csak mindezek, a „jövő” bemutatása után tekinti át a magyarországi szabályozás eddigi fejleményeit, köztük a hulladékszabályozás alakulásának teljes körű és kritikai szemléletű bemutatását is adja.

A már meglévő jogi előírások megvalósulásának problémáit, nehézségeit nagyszerűen és sokoldalúan mutatja be a dolgozat a hulladék kezelés és feldolgozás számos területét érintő, gyakorlatorientált részeiben.

A dolgozat végén megfogalmazott gondolatok és jobbító szándékú kritikai észrevételek mindannyiunk által, és különösen mindannyiunk érdekében megfontolandóak.

Pirigyi Melinda
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Marton Emőke egyetemi tanársegéd

A környezetvédelem napjaink legkiemelkedőbb jogterülete. Magyarország uniós csatlakozásának fontos feltétele, hogy ezen a téren is felzárkózzunk nyugati szomszédainkhoz. Ezen belül a hulladékjog az egyik legszélesebb terület, mivel a hulladék környezetünk minden elemére veszélyes hatással lehet. Nemcsak a talajt, de a vizet és a levegőt is szennyezhetjük vele.

A dolgozat célja a hulladékjog terén működő felelősségi rendszer bemutatása. Ehhez egyrészt jogszabályi ismeretanyagot tár fel, másrészt megpróbál betekinteni a bírói gyakorlatba.

A dolgozat három jogszabályt dolgoz fel. Ezek közül háttérként először az 1995. évi LIII. törvényt a környezet általános védelméről, a 2000. évi XLIII. törvényt az első olyan jogszabály, amely a hulladékgazdálkodást átfogóan rendezi, a 271/2001. (XII. 21.) Kormányrendelet pedig a hulladékgazdálkodási bírságról szól.

A felelősségi rendszer keretén belül a dolgozat a vizsgálódás szempontjából szintén három fő részre tagolódik: közigazgatási jog, polgári jog és büntetőjog, de ezek mellett rövid kitérőt ad ügyesség feladataira is a hulladékjog területén.

A közigazgatási jog hatósági jellegű kényszereszközök útján szerez érvényt az alkalmazandó szankcióknak. Ezek a területen kell kiemelni a szabálysértési jogot is, amely két tényállással – természetkárosítás, környezetkárosítás szabálysértése – egészíti ki a szabályozást. A polgári jog egyrészt a Ptk.-ban meghatározott általános felelősségi alakzatot (Ptk. 339.§), másrészt – speciális felelősségi alakzatként – a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályokat (Ptk. 345.§) rendeli alkalmazni. A büntetőjog három új tényállást határozott meg, ezek a környezetkárosítás (Btk. 280.§), a természetkárosítás (281.§) és környezetre veszélyes hulladék jogellenes elhelyezése (281/A.§) tényállások.

Mindezeket jogesetekkel szemlélteti a dolgozat. Ezek felkutatása nem volt könnyű feladat, ennek ellenére úgy tűnik, a bírói gyakorlat kiszámítható és visszatartó erejű döntései pár éven belül meghozzák eredményüket és hatékonyabban tudjuk ezáltal megelőzni a környezetszennyezést.

Az állatkísérletek jogi szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon

Mózes Annamária Eszter
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézet

Témavezetők: Dr. Süveges Márta egyetemi docens,
Dr. Fodor László egyetemi docens

A dolgozat kísérletet tesz az állatkísérletekre vonatkozó, az Európai Unió jogforrásaiban fellelhető, valamint a magyar jogalkotás eredményeként létrejött szabályozás egészének bemutatására és összehasonlítására. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a magyar jogszabályok mennyire felelnek meg az Európai Unió követelményeinek. A kutatás tervezett módszere az Európai Unió vonatkozó jogforrásainak megfelelő részletességgel történő bemutatása és ezt követően a magyar szabályozás elemzése, és megfelelő következtetések levonása.

Az európai joganyag vizsgálata során szükségessé vált annak bemutatása, hogy az EU vonatkozó rendelkezéseit miképpen ültetik át a tagállamok saját, nemzeti jogukba. Erre tekintettel került sor a német állatvédelmi törvény rövid áttekintésére.

A dolgozat külön fejezetet szentel a kozmetikai termékekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről rendelkező 76/768/EGK számú irányelv 2000. évi módosítása tervezetének, mely bár nem lépett hatályba, aktuális képet ad az európai „állatvédelmi jogalkotás” tényleges állapotáról.

A magyar szabályozás bemutatása a jogforrási hierarchia szintjeinek megfelelően történik; az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény állatkísérletekre vonatkozó rendelkezéseit a törvény tervezett módosításának szövegével egységes szerkezetben elemzi a dolgozat.

A kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy a magyar jogalkotás törekszik a hazai jogszabályok uniós normákhoz való közelítésére. Látnunk kell azonban, hogy hazánk nem él azon felhatalmazás nyújtotta lehetőségekkel, mely megengedi, hogy az egyes tagállamok szigorúbb rendelkezéseket alkossanak az állatkísérletekre vonatkozó szabályozás körében.

A magyar szabályozás végrehajtásának gyakorlati tapasztalataival kapcsolatban megállapítható, hogy az állatkísérletekre vonatkozó előírások megsértésének szankciója (állatvédelmi bírság) mind európai összehasonlításban, mind a hazai gyakorlatban elégtelen, a jogsértő magatartások vonatkozásában nagyfokú a látencia, deficitese a végrehajtás intézményrendszere.

Környezetvédelmi elvárások és jogharmonizációs törekvések az Unióhoz való csatlakozás kapcsán

Bodnár Bettina
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Fazekas Judit egyetemi tanár

A dolgozat azt mutatja be, hogy a környezetvédelem egy olyan téma, amely hatással van az emberek életére, egészségére e miatt kell különösen nagy hangsúlyt fektetni e téren szigorú szabályok megalkotására, melyre a világ legfejlettebb országai már rájöttek, s egy egészségesebb jövő megteremtése érdekében Magyarországnak is figyelmet kell fordítania erre.

Éppen erre hívja fel a figyelmet a rövid bevezető. Ezt követi az Unió szabályozás bemutatása az alapszerződések rendelkezésein és az akcióprogramok részletesebb bemutatásán keresztül, valamint említést tesz az Unió nemzetközi konferenciákon való részvételéről.

A következő fejezet elején a magyar szabályozás rövid taglálása után a csatlakozás legfontosabb kérdéseinek tárgyalása következik. A dolgozat leszögezi, hogy a csatlakozási folyamatban a tárgyalások egyik kulcsfontosságú része a környezeti téren való megfelelés. Bár az ország jól halad, de a legtöbb probléma három területen jelentkezik: levegőtisztaság-védelem, szennyvízelvezetés- és tisztítás, hulladékkezelés- és elhelyezés. A teljes felzárkózás kb. 10-15 évet fog igénybe venni, amely jelentős költséggel jár.

A szakértők bizakodása és a Bizottság jelentései a dolgozat folyamán folyamatosan ellenpontosozzák egymást. A Bizottság elismeri ugyan az ország által eddig elért eredményeket, Azonban az éves országjelentésekben újra és újra megjelöli a csatlakozáshoz szükséges újabb teendőket. Erősíteni kell az igazgatási kapacitást, s a fentebb említett három területen újabb irányelvek átültetése szükséges amellyel, hogy az Országgyűlés 1999-től folyamatosan fogadja el az EU-konform jogszabályokat. A hazai szakértők abban bíznak, hogy a gazdasági növekedés folytán előálló többletforrásokból a környezetvédelemre is egyre nagyobb összeget fognak fordítani, valamint a lakosság életkörülményeiben bekövetkező kedvező változások miatt nőni fog a környezeti tudatosság. Itt abból kell kiindulni, hogy a GDP növekedésével egy időben nem feltétlenül nő ugyanilyen mértékben a szennyvíz és hulladék mennyisége, ez egy idő után egy szinten megáll és átalakul fenntartható fejlődéssé, ahogy az az Unió országokban is kimutatható, valamint ennek elérése az ötödik akcióprogram célkitűzéseként és megfogalmazódik.

Ezen követelmények olyan szerteágazó és sokféle feladat megvalósítását igénylik országunktól, amelynek nem csak átvételéről kell gondoskodni, hanem a végrehajtásukat is biztosítani kell. Ennek megvalósítása többek között a helyi önkormányzatok feladata. Ezt mutatja be legbővebben a dolgozat utolsó fejezete az Unió részletszabályain, valamint néhány miskolci adaton keresztül.

Az itt felvázoltakból remélhetőleg körvonalazódni látszik, hogy az országnak moratóriumok kérésére van szükség ahhoz, hogy megfeleljen az elvárásoknak. Ezt 2000 végén még kilenc területen látták szükségesnek, azonban 2001. júliusában lezárult s fejezet s a tárgyalások következtében ez négy területre csökkent.

**Környezetvédelmi szempontok érvényesülése
az előcsatlakozási alapok tükrében**

Sütő Eszter
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Konzulens: Dr. Olajos István egyetemi tanársegéd

Dolgozatom egy korunkat jelentősen foglalkoztató téma, a környezetvédelem köré építkezik, méghozzá hazánk és az Európai Unió vetületében. A csatlakozás küszöbén Magyarországnak is fontos a megfelelő állapot elérése, amihez a Közösségtől jelentős anyagi támogatást kap az előcsatlakozási alapokon keresztül, amelyek környezetvédelmi részével foglalkozom.

Természetesen kiindulásképpen a mű nézőpontjából lényeges és sokat használt alapfogalmakat tisztázok, majd ezek után kerül sor az EU agrár- és környezetpolitikájának jellemzésére, amivel egy uniós támogatásokat elemző dolgozatnak mindenképpen foglalkoznia kell, hiszen ezek mutatják meg azt a mintát, amelyet hazánknak is követnie kell.

Ezt követően kerül sor a környezetvédelmi módszerek rendszerének feltárására, különös tekintettel a gazdasági eszközök és a vele összefüggő önszabályozás kifejtésére. Ennek oka, hogy a következőkben tárgyalandó előcsatlakozási alapok mind gazdasági eszközök, így ez a gondolat az összekötő kapocs a két fejezet között.

Mindezek után az előcsatlakozási alapok rövidebb, összefoglaló ismertetése következik, majd ezekre építve a SAPARD és az ISPA bővebb kifejtése, környezetvédelmi vonulatainak kiemelése következik.

A PHARE-rai azért nem foglalkozom ilyen részletességgel, mert annak célja, elemei csak közvetetten és szubszidiárius jelleggel foglalkoznak a környezetvédelemmel.

Mivel a környezetvédelem és az uniós szabályanyag napjainkban elég gyorsan fejlődik, az idő elteltével az előcsatlakozási alapok strukturális alapokká és kohéziós alappá módosulnak, így továbbfejlesztését mindenképpen szükségesnek és fontosnak tartom.

**II. ALKOTMÁNYJOGI TAGOZAT I.
(POLITIKAI SZABADSÁGJOGOK)**

1. A választási formulák

Árva Zsuzsanna
DE JÁTI
Témavezető: Dr. Wiener György egyetemi docens

2. Választási rendszerek és a magyar megoldás

Czikó Anita
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Petrétai József egyetemi docens

3. A magyar választási rendszer bemutatása a nemzetközileg ismert típusok tükrében

Nagy Szabolcs
SZE JGK
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

4. A népszavazás, mint lehetőség a 20. és 21. századi európai és Európán kívüli területeken

Márton Péter
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Távik Ferenc egyetemi adjunktus

5. A népszavazás alkotmányos jogának érvényesülése

Virányi Karolina
SZE JGK
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

6. A sajtószabadság és az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata

Dr. Zselinszky Eszter
ME ÁJK
Témavezető: Dr. Pákozdy Csaba egyetemi tanársegéd

7. Véleménynyilvánítás szabadsága kontra gyűlöletbeszéd

Horváth Dóra
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Chronowski Nóra egyetemi tanársegéd

8. A gyűlekezési jog szabályozásának jövője

Nagy Andrea
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

9. A nemzeti és etnikai kisebbségek képviselete a magyar Országgyűlésben

Szabó Eszter
SZE JGK
Témavezető: Dr. Kukorelli István egyetemi tanár

A választási formulák

Árva Zsuzsanna
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Wiener György egyetemi docens

Egy tudományos diákköri dolgozattal szemben alapvető követelmény, hogy olyan témát vizsgáljon, amely lehetőséget ad önálló kutatások elvégzéséhez. A választási formulák tárgyköre nemcsak ennek a kíváncsiságnak felel meg, hanem egyben segítséget nyújt a magyar választási rendszer háttérének megértéséhez is, hiszen a tankönyvek ennek csupán néhány bekezdést szentelnek, illetőleg lábjegyzeti utalások történnek, holott a választásokkal foglalkozó szakirodalom roppant kiterjedt és szerteágazó, amelyről azonban még nem készült átfogó tanulmány. E feladatra ugyan én sem vállalkozhattam, de arra igen, hogy a magyar és elérhető idegen nyelvű szakirodalmi forrásokban fellelhető formulákat feldolgozom, történetüket bemutatom, illetőleg gyakorlati alkalmazásukra is hozok néhány példát, továbbá arányosságukat, választási rendszerrel történő összefüggéseiket illetően is teszek néhány értékelő megjegyzést.

Dolgozatomban a választási rendszerek és választási formulák fogalmának és kapcsolatának vázlatos elemzése után rámutatok az e téren uralkodó terminológiai zavarra, valamint arra, miért is alakultak ki az egyes formulák. Míg ugyanis korábban csupán többségi (egyszerű vagy abszolút, ill. más) eljárásokat alkalmaztak, addig a proporcionális képviselői követelménye hívta elő azt a problémát, mely szerint meghatározott számú mandátumot hogyan lehet elosztani úgy az egyes jelöltek között, hogy mindegyik a reá eső szavazatok arányában részesülhessen. Ez bár matematikailag egyszerűen megoldható lenne, de mivel „tört számú” képviselőt nem lehet delegálni, így erre más módszereket kellett találni.

Az egyes formulák tárgyalása során igyekeztem nem csupán a legismertebb szavazatátalakító szisztémákat alaposan bemutatni, de kitértem ritkán vagy esetleg soha nem használt eljárásokra is, mivel úgy vélem, egy tudományos feldolgozás szempontjából ezek is jelentőséggel bírhatnak. Az egyes formulák elemzésénél törekedtem kialakulásuknak is utánajárni, foglalkoztam kiszámítási módjukkal, gyakorlati alkalmazásukkal, sőt az arányosságukkal is.

Bár a dolgozat alapvetően a választási formulákkal foglalkozik, mégis több szakirodalmi felfogást követve, egy külön fejezetet szenteltem a formulák arányosságát vizsgáló indexeknek is, amelyek egy elméleti bemutatás után a formulák empirikus jelentőségéhez vittek közel, ám mivel a választási rendszer más összetevőinek vizsgálata már nem tartozott témaválasztásomhoz, ezért ennek részletes és teljesebb körű elemzésére már nem vállalkozhattam.

Választási rendszerek és a magyar megoldás

Czikó Anita
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Petrétai József egyetemi docens

2002. februárjától az Alkotmányjogi Tudományos Diákkör titkáráként tevékenykedem, üléseket szervezek, koordinálok a pécsi Alkotmányjogi Diákkör munkáját. 2002. szeptemberétől az Alkotmányjogi Tanszék demonstrátoraként dolgozom, és segítem a tanszék oktatóinak munkáját.

2001. november hónapjától foglalkozom a választási rendszerek kutatásával, azaz a különböző szisztémák jellemzőivel, a mandátummá alakítás módszereivel, illetve főként a magyar választási rendszer kialakulásával és elemzésével. A témát érdekesnek találom, épp ezért alapos kutatásokat végeztem, a vonatkozó szakirodalmat figyelemmel kísértem és kísérem ma is.

A pályamunkámnak „Választási rendszerek és a magyar megoldás” címet választottam, mivel e két fő témát vizsgáltam a dolgozatomban. Egyrészt az általános alapfogalmaknál kezdve igyekeztem bemutatni a választási rendszerek jellemző vonásait, a különböző szisztémák számítási módjait és működési mechanizmusát. Másrészt a magyar választási rendszert három alapvető szempontból is tanulmányoztam. Ezek az aspektusok a következők voltak: a választási rendszer kialakítása, a hatályos szabályozás bemutatása és a módosítási alternatívák elemzése, amelyeket három különálló fejezetben vizsgáltam.

A magyar választási rendszer kialakítása sajátos történelmi helyzetben és körülmények között történt, ezért tartottam fontosnak bemutatni azokat a szempontokat, illetve kompromisszumokat, amelyek befolyásolták és meghatározták a létrejöttét.

A választási törvény alapján – külön fejezetben ismertettem – a jelenleg hatályos választási rendszerünket, annak működését, és ezen belül a választójogi szabályozást, illetve a szavazatok mandátummá alakításának módszerét.

Dolgozatom utolsó fejezetében igyekeztem rámutatni arra, hogy több okból is szükséges a magyar választási rendszer módosítása. A módosítási alternatívák bemutatásakor kitértem a vonatkozó irodalmi álláspontokra és a módosítási javaslatokra, mindezzel törekedtem arra, hogy a változás szükségességének okait összefoglaljam és olyan módosítási javaslatot mutassak be, amellyel talán egyszerűbbé, EU-konformmá és kevésbé ellentmondásossá válhatna a magyar választási rendszer.

A magyar választási rendszer bemutatása a nemzetközileg ismert típusok tükrében

Nagy Szabolcs
jogász, ... évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A népszavazás, mint lehetőség a 20. és 21. századi európai és
Európán kívüli területeken

Márton Péter
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Távik Ferenc egyetemi adjunktus

A dolgozat a témáról a teljesség igénye nélkül az általam a kérdés kapcsán magamban kialakított képet igyekszik felvázolni. Többek között érintem a küzdelem fogalmát és jelentéstartalmait – végigvezetve a dolgozat egészén a téma alábbi szegmenseiben –, illetve alapfogalmakat, általam kiemelkedőnek tartott kérdéseket a téma kapcsán, mindezek történelmi hátterét az aktualitásokat sem mellőzve – Nizzai szerződés –, a gondokat és problémákat, esetleges ellentmondásokat a magyar szabályozás és a nemzetközi elvárások és lehetőségek között, az esetleges megoldási lehetőségeket és elméleti, illetve gyakorlati kiindulópontokat – a három lépcsős folyamat: népi kezdeményezés, népszavazás indítványozása, illetve maga a népszavazás –, a téma vázlatos kifejtésében a nemzetközi kitekintés kapcsán többek között Üzbegisztán, érintőlegesen Afganisztán, majd Szlovákia, Lengyelország, illetve az Európai Unió tekintetében, itt különös tekintettel Dánia, Göteborg, a konferencia kettős arcára, illetőleg egy másik közelítési módban Habsburg Ottó állásfoglalására az Unió „teherbíró-képessége” tekintetében, mindez a kisállamok kapcsán, majd a dolgozatot először Petőfi, majd Arisztotelész szavaival zárom. Összességében célom volt: mélyen, de egyszerre érdekesen megragadva a témát megmutatni annak bennem kialakult képét, illetve kedvet csinálni másoknak is a további elmélyüléshez, feltárni törekedtem a mások által már bizonyára nagy alapossággal feltárt összefüggéseket, ám egy újabb nézőpontból: Üzbegisztán, Afganisztán és a többi felsorolt ország helyzetét, állapotát eme jogintézmény tekintetében, illetve hazánk bemutatása, problémáink, pótolandó lépéseink, helyzetünk a folyamatban, mely remélhetőleg hamarosan kedvező irányba változik.

Egyszóval: újszerűséggel a már megkezdett csapáson, felfedezőút a régi-új téma elemei között, szándék a kazal helyett ismét egy szép csokrétát átnyújtására.

A népszavazás alkotmányos jogának érvényesülése

Virányi Karolina
jogász, III. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A népszavazás alkotmányos alapjog, egyben mint a népszuverenitás gyakorlásának közvetlen formája, a demokrácia egyik alapintézménye. Gyakorlásának azonban számos korlátja van. A rendszerváltás óta eltelt tizenhárom év alatt – a tucatnyi kezdeményezés ellenére – csak három népszavazásra került sor. A három népszavazás közül mindössze egy indult aláírásgyűjtéssel, az is érvénytelen volt, a választópolgároknak mindössze 13 %-a vett részt. Később, ugyanebben a kérdésben – a köztársasági elnök közvetlen választásáról – kezdeményezett két további népszavazás közül az első az Országgyűlés, a második pedig az Alkotmánybíróság határozatán vérzett el. Ezekon kívül még három kezdeményezésnek sikerült túljutnia az előzetes szűrőkön, azonban végül ezek sem jutottak el a megvalósítás fázisáig. Egy esetben pedig a szabályozás elégtelensége miatt a kezdeményezés törvénytelen elutasítására is sor került.

S mi az Alkotmánybíróság szerepe ebben a folyamatban? A hiányos törvényi szabályozás ellenére igyekezett egységes gyakorlatot kialakítani a népszavazások tekintetében. Kezdetben erre meglehetősen szűk hatásköre volt, mégis elég volt arra, hogy útmutatást adjon az Országgyűlésnek a szabályozás korrigálására. Amikor azonban az Országgyűlés sorozatosan nem tett eleget a jogalkotási felhívásoknak, elég volt arra is, hogy az Alkotmánybíróság – immár „vállalva a törvényhozó felelősségét” – maga teremtsen meg a jogorvoslat lehetőségét. Sajnos ez utóbbi intézkedés, amelyet, az Alkotmánybíróság a népszavazáshoz való alkotmányos alapjog minél teljesebb érvényesülése érdekében szorgalmazott – az új törvényi szabályozás után is változatlan formában fennmaradva –, alkotmányossági vitává válva inkább a kezdeményezések gátjává, mint segítőjévé vált. A népszavazások csekély számában jelentős szerepet játszott az Alkotmánybíróság ellenkezése az Alkotmányt érintő kérdésekben az alaptörvény módosítása után is. Ezen a téren – mint az Európai Unió népszavazás kapcsán kiderült – még az Országgyűlés kezét is megkötötte.

A sajtószabadság és az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata

Dr. Zselinszky Eszter
jogász, végzett 2002-ben

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Pákozdy Csaba egyetemi tanársegéd

Dolgozatom célja bemutatni és elemezni az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10., a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságával foglalkozó cikkét, áttekintést nyújtani az ezzel kapcsolatos strasbourgi joggyakorlatról és reprezentálni az első ítéletek megszületése óta lezárt jogfejlődést, illetve megvizsgálni az Egyezmény közvetlen belső alkalmazhatóságát a magyar gyakorlatban, az alkotmánybíráskodásra gyakorolt hatását és a bírói gyakorlatban betöltött szerepét.

A szólás és a sajtó szabadsága kiemelkedő helyet foglal el az emberi alapjogok között. Olyan alapjog, amely szinte valamennyi emberi jog – így például a lelkiismereti és vallásszabadság, a tanítás és a tanulás szabadsága, az egyesülési és gyülekezési jog stb. – érvényesíthetőségének egyik fontos eszköze. A sajtóra és a kommunikációra vonatkozó szabályozásra ezért kiemelkedő szerep hárul.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke ugyanolyan védelemben részesíti az információk és az eszmék közlési szabadságát, mint az információk vagy az eszmék továbbításának és terjesztésének szabadságát, és a nagyközönségnek ugyancsak joga van ezek megismerésére. A cikk védelmet nyújt a hatóságok, az állam beavatkozása ellen. Ugyanakkor a véleménynyilvánítási szabadság nem abszolút és az állam be tud avatkozni a gyakorlásába. Az elé emelt korlátozásoknak meg kell felelniük a 10. cikk 2. bekezdésében foglaltaknak, amely szigorúan szabályozza e lehetőségeket.

Dolgozatomban a vonatkozó eset jog áttekintéséből kiindulva próbáltam a 10. cikk alkalmazási területének és alkalmazásának kritikai elemzését elkészíteni.

A strasbourgi szervek fontosabb határozatain, döntésein és ítéletein keresztül a joggyakorlatot különböző szempontok szerint igyekeztem elemezni. A 10. cikkhez kapcsolódó ügyek ugyanis vizsgálhatóak a különböző információtípusok függvényében, a sajtó és a médiatípusok szerint, a kommunikációs folyamat bizonyos szakaszait alapul véve, illetve az adott ügyben résztvevő alanyok, az érintettek függvényében.

A 10. cikket érintő joggyakorlat elemzése megmutatta, hogy a rendelkezés nem statikus szabály, hanem az emberi jogi védelem fejlődő eszköze. A joggyakorlat a változó társadalmi körülményeknek megfelelően folyamatosan újraértékeli a sajtószabadság tartalmát, ezáltal állandó fejlődést és dinamizmust biztosíthat az emberi jogok védelmének.

A véleménynyilvánítás szabadsága kontra gyűlöletbeszéd

Horváth Dóra
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Chronowski Nóra egyetemi tanársegéd

Az alapjogi rendszerben a véleménynyilvánítás szabadságának kiemelkedő jelentősége van. A véleményszabadság szoros kapcsolatban áll az emberi méltósághoz való joggal, a személyiség szabad kibontakozásának jogával, valamint számos egyéb alapjog gyakorlásához nélkülözhetetlen jog. Mindezen tulajdonságai teszik ezt a jogot kiemelkedő helyre az alapjogi rendszerben, de ennek ellenére sem korlátlan jog.

A dolgozat tárgya a véleménynyilvánítási szabadság korlátozhatóságának problematikája. A munka a véleményszabadság egyik legfontosabb korlátjára, a gyűlöletbeszédre helyezi a hangsúlyt, mert ez az a terület, amely napjainkban egyre időszerűbbé válik világszerte, rohamosan terjednek a fasiszta, újfasiszta, antiszemita, rasszista eszmék, átfonva nemcsak a politikát, hanem a mindennapokat is.

A dolgozat arra keresi a választ, hogy hol húzódnak a szólásszabadság jogos korlátai, miként egyeztethető össze az emberi méltóság és a véleménynyilvánítás szabadsága, és a legfontosabb, hogy mi lehetne a gyűlöletbeszéd elleni optimális megoldás a jogállamban.

A dolgozat az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága, az Emberi Jogok Európai Bírósága, valamint az egyes európai nemzeti alkotmánybíróságok által kidolgozott és alkalmazott különböző tesztek és megoldásokat, illetve a magyar joggyakorlatot és annak megalapozását vizsgálja.

A vizsgált joganyagból levont legfontosabb következtetés az, hogy nincs tökéletes megoldás, csak megfelelő, de jelenleg Magyarország nem rendelkezik még a megfelelő megoldással sem. Sürgős változtatásokra van szükség, mert a fennálló helyzet egyrészt rontja az ország hitelét az Európai Unióban, másrészt itthon félelmet, bizonytalanságot kelt. A törvényt módosítással azonban óvatosan kell bánni, mert igen jelentős emberi jogok állnak egymással szemben. Ugyanakkor a szilárd demokratikus intézmények lehetővé teszik, hogy célzott, egy területre vonatkozó korlátozás a véleménynyilvánításban megvalósulhasson az emberi méltóság kiteljesedése érdekében.

A gyűlekezési jog szabályozásának jövője

Nagy Andrea
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A gyűlekezés az emberi lényegiség megvalósulását szolgálja már ősidők óta: segítségével tud egy társadalom együtt élni, együtt gondolkodni, együtt formálódni. Szociológiai, politológiai kutatások foglalkoztak azzal, hogy a magyar társadalomban mennyire fejlett a politikai kultúra, milyen formákban, módon fejezi ki véleményét nyilvánosan. A dolgozat a jog oldaláról próbálja megvilágítani a kérdéskört megannyi ellentmondásosságával. Véleményem szerint a jogi szabályozás hiányossága nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a magyar társadalom nem nőtt fel politikailag.

Az utóbbi évtizedben a gyűlekezés szabadságának elismerése után számos vita övezi a gyűlekezéssről szóló 1989. évi III. törvényünket. Ugyanis ez egy nagyon érzékeny terület, hiszen a rendezvényeket többnyire a politika befolyásolásának szándéka vezérli. Ennek köszönhetően nem alakult ki egységes politikai akarat a jogszabály módosítására, bár a jelenlegi rendszer változása érett. A pártoknak saját tevékenységüket is szabályozniuk, esetleg korlátozniuk is kell, ezért nem került sor egyetlen jelentősebb módosításra sem a törvény megszületése óta.

A dolgozat a jelenlegi magyar szabályozás visszásságait és átmenthető értékeit elemezve igyekszik felvázolni egy reformjavaslat körvonalait a kevés hazai szakirodalmat felhasználásával. A gyűlekezési jog gyakorlásának szükséges és arányos, szükségtelen és aránytalan korlátait tekintetem át.

A probléma már a törvény hatálya alá tartozó rendezvényeknél kezdődik. Szükségesnek mutatkozik-e minden közterületen tartandó gyűlést a szabályozás alá vonni. Jelenleg ugyanis a vallási szertartások, családi és sporteseményekre nem vonatkozik a törvény, holott a rendőrség ezeken az összejöveteleken is megjelenik. A szabályozás kötheti-e vajon a jövőben a várható résztvevők létszámához a törvény alkalmazását?

Számos tévhit alakult ki az emberekben a gyűlések megszervezésével, a részvétellel kapcsolatban. Ezek közül a legfontosabb a bejelentési kötelezettség és az engedélyhez kötöttség fogalmainak ötvözése. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a rendezvények megtartása nem engedélyhez kötött, az a jog gyakorlását alkotmányellenesen korlátozná.

A rendőrség központi szerepe a bejelentések elbírálásánál komoly aggályokat kelt. Más szervnek vegye át ezt a feladatot, s a rendőrség szakértői szerepe vonuljon vissza? Vajon a területi, helyi önkormányzati szervek meg tudnák oldani minden részrehajlás nélkül ezt a feladatot vagy a közigazgatás más szereplői jobban meg tudnák birkózni vele?

Vizsgálat alá kerültek a fegyveres testületek többletkötelezettségei is, melyek ugyan nem vitatottak. Ezen a téren az egyértelműbb fogalomhasználat, a világosabb követelményi rendszer az elérendő cél.

A rengeteg kérdésre többféle válasz is adható. Nem célom az egyetlen helyes út felvázolása, mert nincs is. A hazai szaktekintélyek kritikai javaslatai mellett, azokat elemezve szeretném a reform szükségességét bemutatni, melyre a politikai akaratot még nem látom. Abban viszont biztos vagyok, hogy az átfogó változtatásnak előbb-utóbb be kell következnie egy még demokratikusabb Magyarország érdekében.

A nemzeti és etnikai kisebbségek képviselete a magyar Országgyűlésben

Szabó Eszter
jogász, V. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kukorelli István egyetemi tanár

Az emberek közötti egyenjogúság gondolatából táplálkozó törekvések a 20. század első évtizedeit jellemző, jogilag alig szabályozott állapotából a század végére nemzetközi dokumentumok értékei által átítatott, nemzeti jogrendszerekben kiteljesedő, egyetemes emberi jogok formájában jelentek meg. E körben kitüntetett helyet foglalnak el azok a jogok, melyek nemzeti, etnikai, nyelvi sajátosságok alapján, az egyes ember mindennemű megkülönböztetéstől mehtes bánásmódját követelve, nemzetközi szinten éppen a 20. század második felében jelentek és erősödtek meg.

Magyarországon a nemzeti és etnikai kisebbségek kis lélekszáma ellenére az 1989-90-es alkotmánymódosítások során igyekeztek deklarálni mindazokat a jogokat, melyeket az identitás szabad megvallása mellett egyrészt a kisebbségi kötődését vállaló állampolgár, másrészt a kisebbségi közösség számára biztosítani kell.

Az Alkotmány rendelkezései mellett az Országgyűlés – mint törvényhozó hatalom – tevékenységének eredményeként született meg a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló jogszabály, mely egy sajátos – egyes országokban ismeretlen, ugyanakkor más országokban alkotmányos szinten deklarált – jogot biztosít a nemzeti kisebbség, mint közösség számára, nevezetesen az országgyűlési képviselethez való jogukat.

Dolgozatom egyrészt különféle nemzetközi dokumentumokon keresztül követi nyomon a nemzeti kisebbség e jogának alakulását, másrészt keresi a jog történeti előzményeit a magyar jogfejlődésben, illetőleg vizsgálja az országgyűlési képviselethez való jog megjelenésének és változásának sarokpontjait a rendszerváltozástól kezdődően – különös tekintettel a magyar választási rendszer sajátosságaira.

Azt a kérdést, hogy célravezető-e egy kisebbség – nevezetesen a nemzeti és etnikai kisebbség – érdekeinek képviseletét preferenciális választási szabályokkal éppen a törvényhozásban biztosítani, a dolgozat nem kívánta eldönteni, azonban végső következtetésként mégis e szabályozás nélkül hagyott állapot feloldását szorgalmazza.

III. ALKOTMÁNYJOGI TAGOZAT II.

1. A bírósági szervezetrendszer átalakítása

Szabó Krisztina

KGRE ÁJK

Témavezetők: Dr. Kapa Mátyás egyetemi tanársegéd – Dr. Jakab András egyetemi tanársegéd

2. Az igazságszolgáltatás alapelvei és a bírói függetlenség alapelve

Dobos Rita

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Panyi Béla egyetemi adjunktus

3. A bírói függetlenség problémája és változó tartalma Magyarországon

Váczai Péter

SZE JGK

Témavezető: Dr. Halmai Gábor egyetemi tanár, Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

4. Az ügyészség alkotmányos helyzete

Horváth Katalin

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Hajas Barnabás egyetemi tanársegéd

5. „A legjobb és legszebb dolgok a világon nem láthatók és nem érinthetők meg” – A szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogról

Kovács Mónika

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Chronowski Nóra egyetemi tanársegéd

6. Egyről a kettőre: a többes állampolgárság magyar és nemzetközi összehasonlításban

Kardos Angelika Csilla

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Balogh Zsolt egyetemi adjunktus

7. Az afrikai és ázsiai menekültek helyzete Magyarországon és az európai uniós szabályozások tükrében

Tóttós Ágnes

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

8. A non-refoulement elve és alkalmazása az Európai Unióban és Magyarországon

Sós Tünde

SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Tóth Judit egyetemi docens

9. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatása a magyar alkotmányra

Papp Gábor

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A bírósági szervezetrendszer átalakítása

Szabó Krisztina

jogász, IV. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezetők: Dr. Kapa Máttyás egyetemi tanársegéd,

Dr. Jakab András egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban abból a célból készítettem, hogy főleg a magyar bírósági szervezeti rendszerről, annak múltjáról, jelenéről, jövőjéről minél átfogóbb képet mutassak. Elsősorban a bírói hatalomról, a bíróságok szervezetről, igazgatásáról, felépítésének változásairól írtam. Érdekességként nemzetközi kitekintést is készítettem, amelyben főként a környező országok bírósági szervezeti rendszerét mutattam be, mivel fontosnak tartottam, hogy más országok igazságszolgáltatási rendszerébe is betekintést tegyek. A magyar bírósági szervezeti rendszert a polgári kortól napjainkig mutattam be.

A jogtörténeti elemzést szükségesnek tartottam, hisz ez által válik érthetőbbé a jelenlegi szabályozás is. Mindezekről eltekintve a legfontosabbnak a jövőbeli változásokat tekintettem, mivel az ítélőtáblák felállításával ismét négy szintűvé válik – a jelenlegi háromszintű – bírósági szervezeti rendszer. A szervezeti reform okai közül kiemelttem a helyi bíróságokat, valamint a Legfelsőbb Bíróságot érintő problémákat. Például a Legfelsőbb Bíróság ügyeinek ma közel 60%-át a fellebbezések teszik ki, így a jogalkalmazás egységének biztosítására már nem jut elég energia. A Legfelsőbb Bíróság fő feladata az Alkotmányban is rögzített elvi iránymutatás lenne, nem pedig az ítélkezés. Alkotmányos aggályként fel is merült, hogy jogszabályba ütköző, ha saját határozatát a Legfelsőbb Bíróság egy másik tanácsa vizsgálja felül. Mindenképp könnyebbé válna a táblabíróságok felállítása, hisz a régi-új bírósági szint kifejezetten fellebbezési fórumként fog működni, így a Legfelsőbb Bírósághoz kevesebb ügy jut majd el.

Érdekességként készítettem egy interjút egy megyei bírósági kollégiumot vezető bíróval, akit érintenek az igazságügyi reform kapcsán bekövetkező változások. A dolgozatomban írásban mindvégig foglalkoztatott a gondolat, hogy miként vélekedik egy bíró az ismét létrejövő négy szintű bírósági szervezetről, mennyiben érinti ez az ő munkáját, esetleg milyen egyéb változásokról tud.

Mindezen változások mellett a jogalkotói törekvésekből egyértelműen kiolvasható az is, hogy biztosított legyen a jogkereső közönség számára a bírósághoz fordulás jogának széleskörű érvényesülése, a hatékony és ésszerű időn belül történő jogszolgáltatás.

Az igazságszolgáltatás alapelvei és a bírói függetlenség alapelve

Dobos Rita
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Panyi Béla egyetemi adjunktus

A bírói függetlenség, mint az igazságszolgáltatás legfontosabb alkotmányos alapelve már többször feldolgozásra került a hazai jogirodalomban. Az 1997-es igazságügyi reformmal az alapelv garantálására elkezdett folyamat megteremtette a jogszabályi kereteket, de tartalmi szabályozása véleményem szerint még nem került teljes megvalósításra hazánkban. Dolgozatom során bírálok:

- a bírák számára kötelező etikai kódex megalkotásának hiányát;
- a bírakat ellenőrző mechanizmus ún. külső oldalának megteremtését, azaz hogy a bíróra vonatkozó szakmai kontroll a bírósági szervezeten kívülről is beindítható legyen;
- a bírósági vezetők szerepét: személyzeti és dologi jogosítványait;
- a bíróságok költségvetésének alávetettségét a végrehajtó hatalomnak;
- az ítélőtáblák felállításának késleltetését;
- a média szerepét a közvélemény formálásában, a bírói függetlenség ellen irányuló közhangulat keltésében.

Javaslataim:

- a bírákra vonatkozó etikai kódex megteremtése, kötelezővé tétele, a bírói tisztségre alkalmas személyekkel szembeni elvárások hangsúlyozottabb érvényesítése;
- külső ellenőrzési mechanizmus megteremtése. A törvényességi óvás ennek a célnak alapjaiban megfelelt, de az OIT bevonásával is megvalósítható az elképzelés;
- az ügyelosztási rend automatizmusának megteremtés. A bírói testületek véleményének fokozottabb érvényesítése a kinevezésekben, véglegesítésben, jutalmak kiosztásában, magasabb bírósági szintekre kerülésben, címek adományozásában;
- az Alkotmánybírósághoz hasonlóan a bíróságokra vonatkozó költségvetési tervezet közvetlen benyújtása az Országgyűlésnek;
- 2003. július elsejétől ez végre megvalósulni látszik;
- megtiltani a jogerősen még le nem zárt ügyekben a publikációt, a sajtó véleményformáló erejét.

Ezek a kérdések lehetnek napjainkban a bírói függetlenség ellenpontjai, amelyek kiküszöbölésének szándéka kell, hogy meghatározza a jövőbeni igazságszolgáltatási tendenciákat.

A bírói függetlenség problémája és változó tartalma Magyarországon

Váczai Péter
jogász, IV. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Halmi Gábor egyetemi tanár, Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

„Az igazságszolgáltatás alkotmányos alapelvei között általában rangsor nem állítható fel, azok szerves egységet alkotva teremtik meg a bírói igazságszolgáltatás alkotmányos kereteit. Ez alól csupán a bírói függetlenség képez kivételt, amely nem egyszerűen alapelv, hanem az igazságszolgáltató tevékenység lényegi eleme.”

A bírói függetlenség vitathatatlanul a jogállamiság lényeges feltétele, egy örökérvényű elv, amely túlélte a történelem megpróbáltatásait, ugyanakkor egységes és hiánytalan fogalmát sem nemzetközi jogszabályok, sem a hazai jog nem határozza meg. Az elv érvényesülésének mértéke az egyes államok demokratikus fejlettségének fokát is jól mutatja, különösen az olyan Európa felé tartó új demokráciák számára, mint Magyarország. Az elmúlt negyven év történelmi eseményei és a bíróságokat ért folyamatos külső beavatkozások után Magyarország végre visszatért arra az útra, amelyen egy bő évszázaddal ezelőtt már megtette az első bátortalan lépéseket, ám sok tekintetben még mindig gyermekcipőben jár.

Dolgozatomban a bírói függetlenség általános fogalmi összetevőinek áttekintése után röviden felvázolom az elv magyarországi fejlődésének folyamatát, különös tekintettel a rendszerváltás előtti évtizedek állapotára. A tanulmány gerincét az 1990-es évektől napjainkig hozott alkotmánybírósági határozatok kritikai elemzése alkotja, amelyekben jól figyelemmel kísérhető a bírói függetlenséggel kapcsolatos szemlélet fokozatos változása és a modern felfogás kibontakozása. E korszakban vízvázalósnak tekinthető az 1997-es bírósági reformcsomag, amely a végrehajtó hatalmi ágak a bíróságok igazgatásából való kivonulását és a velük kapcsolatos hatáskörei megnyírbálását hozta magával. Végezetül a bírói függetlenség mai problémáira térek ki.

Természetesen a bírói függetlenség terén tapasztalható lemaradás nem hozható be egyik napról a másikra.

Az ügyészség alkotmányos helyzete

Horváth Katalin
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hajas Barnabás egyetemi tanársegéd

A rendszerváltástól kezdődően a mai napig vitatott kérdés Magyarországon, hogy hol az ügyészség helye az államszervezetben belül, milyen strukturális keretek között képes a leghatékonyabban ellátni feladatát, s tulajdonképpen milyen feladatai is legyenek. Témaválasztásomat tehát a probléma aktualitása és a körülötte kavargó viták időnkénti hevessége motiválta.

A dolgozatban az ügyészség típusaira vonatkozó rövid bevezetés után nemzetközi kitekintésben ismertettem néhány fontosabb külföldi megoldás sajátosságait. Ezt követi a magyar ügyészség helyzetének elemzése, amelyben a szervezet történetének áttekintését követően bemutatom a hatályos magyar jogszabályi rendszert, az ügyészség felépítését és feladatkörét. A dolgozat súlyponti része az e struktúrákkal kapcsolatos alkotmányjogi kérdések elemzése. Bemutatom a kormány alá rendelt, illetve a független ügyészi szervezet mellett és ellen szóló érveket, valamint az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2000. évben kiadott Ajánlásának a témához kapcsolódó részeit. A tanulmány a következtetések levonása után a záró gondolatokkal fejeződik be.

Az ügyészség államszervezetben belül elfoglalt helyével kapcsolatban központi kérdés, hogy melyik hatalmi ág alárendelten, vagy melyik hatalmi ág részeként működik. A számos lehetséges megoldásból csupán a végrehajtó hatalomnak alárendelt, illetve a független, kizárólag az Országgyűlésnek felelős ügyészségre vonatkozó elképzelések tűntek kellően megalapozottnak, így e két megoldást vizsgáltam. A külföldi szabályozást, valamint az Európa Tanács Ajánlását tanulmányozva azt tapasztaltam, hogy mindkét elképzelés működőképes, sőt a magyar ügyészi szervezet történetében is találunk példát mindkettőre. Ezért azt a kérdést tettem fel, hogy melyik megoldás felel meg jobban a hatalommegosztás és a súlyok-ellensúlyok elvének alapján álló jogállamiság kívánalmainak, továbbá melyik szolgálja hatékonyabban a jogbiztonságot. Vizsgálódásaim során azonban azt tapasztaltam, hogy a két álláspont melletti és elleni érvek nem visznek közelebb a megoldáshoz, mivel a háttérben gyakran politikai motiváció áll, az érvek egy része pedig nélkülözi a jogi alapokat.

Az ügyészség alkotmányos helyzetével kapcsolatos álláspontom kialakítása érdekében tehát objektívebb ismerv után kutattam, melyet végül az ügyészség feladatkörében találtam meg. Célom az ügyészség feladatai jellegének vizsgálata volt, vagyis az, hogy a végrehajtó, igazságszolgáltató vagy egyéb típusú feladatok közé sorolhatók-e inkább. Úgy ítélt meg ugyanis, hogy a kérdés megválaszolása utat mutat a megoldáshoz a szervezet alkotmányos helyzetével kapcsolatban. A hatáskörök részletes elemzése alapján úgy tűnik, hogy az ügyészi feladatok többsége ellenőrző jellegű (nemritkán éppen a végrehajtó szervek tevékenységét felügyelve), kisebb része pedig igazságszolgáltatási jellegű (pl. vádelejtés). Ennek alapján a végrehajtó hatalom alá rendelés nem indokolható, sőt határozottan helytelen jogi megoldásnak tűnik. Mindazonáltal a független ügyészség elvét is érhetik kritikus megjegyzések (különösen a magyar szabályozást illetően), amelyek áttekintése után néhány javaslatot teszek ezek megoldására.

„A legjobb és legszebb dolgok a világon nem láthatók és nem érinthetők meg” – A szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogról

Kovács Mónika
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Chronowski Nóra egyetemi tanársegéd

Dolgozatom témája – ahogy a címe is mutatja – a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való alapvető jog. A mai alkotmányjogi kutatások igen fontos részét képezik az alapvető jogok, mivel egy folyamatosan bővülő, változó problémakörrel van szó, ami bizonyos szinten és módon más jogágakkal is kapcsolatot jelent. Ennek következtében értelmezésekor és tartalmának meghatározásakor különböző megközelítésekre van lehetőség. Az alapvető jogok mind a társadalmi, mind a gazdasági, a szociális és a kulturális viszonyok változásaihoz igazodnak, de ugyanakkor bizonyos állandóságot is képviselnek. Számos alkotmányjogász mást és mást gondol az egyes alapvető jogok, s ezen belül a szabadsághoz és biztonsághoz való alapjog lényegéről, jelentőségéről és értelmezési lehetőségeiről.

Napjainkban az Alkotmánybíróság munkájának is meghatározó részét képezi ezeknek a jogoknak és egyes aspektusainak a vizsgálata, továbbá az ezekkel kapcsolatosan felmerülő kérdések lehetőség szerinti megválaszolása, mivel, mint tudjuk, nincs az alapvető jogoknak zárt katalógusa és az Alkotmánybíróság az a szerv, amely ezeknek a jogoknak a körét bővíteni, gazdagítani, s a szükséges árnyalatokat meghatározni jogosult és hivatott.

Ezek az összefüggések – amelyeket természetesen ennél bővebben lehetne részletezni – és a téma aktualitása adta az ötletet ahhoz, hogy az alapvető jogok köréből válasszam ki az írásművem tárgyát. Az is mindig érdekelt, hogy mit gondolnak az emberek a szabadságról és a biztonságról – amely fogalmak fontos szerepet játszanak és játszottak a mindennapi életben –, ugyanakkor a jogrendszer hogyan szabályozza ezeket, továbbá a leírt vagy elméletben létező szabályok mennyire ismeretesek és miként érvényesülnek a valóságban. Ezáltal szűkült le a kör a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való alapvető jogra.

Dolgozatom egyrészt ennek az alapvető jognak az elemzését adja mind általános értelemben, mind jogdogmatikai szempontok alapján, másrészt foglalkozik a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való alapjog hatályos szabályozásban megjelenő korlátaival, garanciáival és mindezeknek a nemzetközi szabályozással való összevetésével. A téma tárgyalásakor kiemelten foglalkozom egy kulcsfontosságú és ugyanakkor a magyar szabályozásban elvi síkon létező intézménnyel, a *habeas corpus*-sal. Mindezek mellett ez a munka a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való alapjog speciális alanyi köreit is boncolgatja és a problematikus oldalról közelíti meg őket.

Egyről a kettőre: a többes állampolgárság
magyar és nemzetközi összehasonlításban

Kardos Angelika Csilla
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Balogh Zsolt egyetemi adjunktus

A dolgozat felépítése, tartalma, érdekessége:

- Felépítése:
1. Bevezetés
 2. Magyar szabályozás története
 3. A többes állampolgárság elmélete
 4. A kettős állampolgárság szabályozása magyar és nemzetközi összehasonlításban
 5. Az utóbbi idők román-magyar csatározása, és a román szabályozás
 6. A többes állampolgárság a nemzetközi egyezmények tükrében
 7. A téma zárása

Tartalma:

1. A személyes témaválasztási indítékok.
2. A többes állampolgárság esélyei a magyar jogrendszer történetében, fejlődésében, s ennek megállapításai: kimondva, hogy ez megengedett, viszont az államok között az állampolgárság megszűnésének, megszerzésének szabályozási diszharmonija ezt lehetővé teszi/tette.
3. Okok, indokok, jogaik és emocionálisak is, az államok hozzáállása: tiltó, megengedő, támogató.
4. Németország, Spanyolország, Olaszország, Portugália, Belgium, Hollandia, Svájc, Anglia, Franciaország, és hogy a bemutatott szabályozásokból milyen általános következtetések vonhatók le, összekapcsolva a magyar szabályozással.
5. A román-magyar viszony, a román szabályozás, a külhoni magyar állampolgárság és a státusztörvény összehasonlítása, a határon túl élő magyarok támogatottsága.
6. Nemzetközi egyezmények: különösképpen az 1963-as Európa Tanács egyezmény, illetve az Európai Egyezmény. Az Állampolgárságról. Még egy nagyon fontos téma: Az uniós polgárság lehetőségei, szabályozása a Maastrichti szerződésben, az uniós polgárság jövője.
7. Miért lett a cím „egyről a kettőre”?

Érdekessége: A dolgozat érdekessége, hogy a magyar jog egyik olyan területe ez, amelyben vajmi kevés tudományos, jogászok által kidolgozott munkával találkozhatunk. Ezért a kevés laikusok által írt publikáción kívül rengeteg, főleg német nyelvű szöveget dolgoztam fel, hogy az olvasó minél jobban átláthassa e témakör rendszerét.

E folyamat része az is, hogy az elkövetkező hónapokban, valószínűleg már az OTDK előtt, e témában tudományos publikációm jelenik majd meg a Jogtudományi Közlönyben.

Az afrikai és ázsiai menekülők helyzete Magyarországon
az Európai Unió szabályozások tükrében

Tóttós Ágnes
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

A tanulmány célja, hogy bemutassa a hasonlóságokat és különbségeket a magyar menekültpolitika és menekülteljárási, valamint az Európai Unió által tagjai számára felállított kritériumok között. Hangsúlyozandó azonban, hogy a menekültügyi eljárás bemutatása nem cél, csupán eszköz, mely által feltárhatók mindazon területek, melyek még fejlesztésre várnak az Európai Unióba készülő országunkban.

Az afrikai és ázsiai országokból érkező menekülők helyzetének bemutatása azért is indokolt, mivel 1998-tól, a Genfi Konvenció földrajzi megszorításának eltörlése következtében tömegesen, s leginkább illegálisan érkeznek hazánkba e célcsoport tagjai. További aktualitást ad a dolgozatnak a menekültüggyel kapcsolatos legújabb jogalkotás, melynek hátterében is az a cél áll, hogy jogi szabályozásunk minél inkább megfeleljen az Európai Unió-s elvárásoknak. A felállított követelmények azonban csak igen nagy áldozat árán vihetők át a gyakorlatba, így a dolgozat a magyar és az uniós szabályok összehasonlító elemzésén túl céljának tűzi ki a Magyarországon tartózkodó menekültek helyzetének bemutatását.

A dolgozat nem csupán jogszabályok és forrásművek vizsgálatán, hanem személyes, gyakorlati kutatómunkán is alapszik: befogadó állomáson készített interjúk és közigazgatási, valamint bírósági határozatok adják az alapját az összehasonlító elemzésnek. A dolgozat logikai, időrendi sorrendben mutatja be a menekültekkel kapcsolatos problémákat: a kiindulópontot a migrációt előidéző tényezők jelentik, majd ezt követi az embercsempészet problematikája, s az idegenrendészetet érintve a fogvatartással kapcsolatos kritikák. A befogadó állomáson a menekülők fogadó életkörülmények bemutatása után maga a menekültügyi eljárás gyakorlata és a vele szemben felállított követelmények kerülnek összehasonlításra, vizsgálva többek között a kérelmezők jogait és kötelességeit, a menekültek meghallgatását, valamint a menekültügyi kérelmek elbírálását és azok megalapozottságát.

A követelmények és a gyakorlat összehasonlító elemzését követően a dolgozat összefoglaló értékelést tartalmaz az afrikai és ázsiai menekültek helyzetéről, mind a pozitív, mind a negatív kritikát bemutató. Az értékelés rámutat a hatóságok eredménytelenségére az embercsempészet ellen való fellépés terén, javaslatokat tartalmaz a befogadó állomásokkal kapcsolatban, s részletesen vizsgálja a kérelmek elbírálásának visszasságait.

Végül a dolgozat megpróbál követendő példákat is az olvasó elé tárni a legfontosabb jogsegélyező és karitatív szervezetek rövid bemutatásával, ezzel is remélve, hogy sikerül humánus körülményeket teremteni a hazánkba érkező menekülők számára.

Sós Tünde
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tóth Judit egyetemi docens

A kutatás célja, hogy megvilágítsa a menekültügy egyik igen fontos szeletének, a *non-refoulement* elvének értelmét, rendeltetését, bebizonyítsa azt, hogy ezen elv elérte a *jus cogens* jelleget és egyúttal felhívja a figyelmet a sokszor nem kellő érdeklődést kapó menekültügyi szabályozás fontosságára, szükségességére.

A dolgozat egy igen jelentős súlyú intézményt, a *non-refoulement* elvét, azaz a visszafordítás tilalmát teszi vizsgálat tárgyává. Ez az elv először a menekültek védelméről szóló 1951-es Genfi Egyezményben jelent meg, így ez jelenti a kutatás kiinduló pontját: a visszafordítás tilalmának elemzését, jelentésének tisztázását. A további kutatás során megvizsgálunk más – univerzális, illetve regionális – dokumentumokat, emberi jogi egyezményeket melyek szervesen kötődnek ezen elv alkalmazásához. Így például a kínzást tilalmazó egyezményeket, a területi menedéjgről szóló ENSZ nyilatkozatot, gyermekei jogokkal kapcsolatos rendelkezéseket, az Európai Unióban megjelenő dokumentumokat.

A vizsgálódás során általunk megjelölt szempontokat végigkövetve igyekszünk feltárni az elv mibenlétét, majd általános következtetést levonni ezek alapján.

A dolgozat második felében áttekintjük, hogy az általános, illetve EU-s elvárásoknak, követelményeknek mennyiben felel meg a magyar szabályozás, milyen hiányosságok vannak. Ennek keretében megvizsgáljuk azokat a jelentősebb dokumentumokat, amelyek rendelkezést tartalmaznak, vagy tartalmazniuk kellene a *non-refoulement* elvvel kapcsolatban. Így például a menedéjgről szóló törvényt, az idegenrendészeti törvényt, az úgynevezett toloncegyezményeket.

A dolgozat végén több következtetés is levonunk. Többek között azt, hogy a visszafordítás tilalmának elve valóban *jus cogens* természetű, továbbá, hogy a közösségi jogi szabályozás a változás állapotában van, illetve azt, hogy a magyar szabályozásban komoly hiányosságok vannak és így több tekintetben nem felel meg a közösségi elvárásoknak.

Végül kísérletet teszünk arra, hogy rámutassunk, mit kellene változtatni a hazai szabályozásban, különösen a küszöbön álló uniós csatlakozás tükrében.

Papp Gábor
jogász, II. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A Magyar Köztársaság a volt szocialista államok közül az elsők között tett hitet a rendszerváltozást követően az észak-atlanti és ezen belül az európai integráció mellett. Az Európai Unióhoz való csatlakozás különös prioritást érdemlő külpolitikai céljá vált a kilencvenes évek elején. Ez az európai irányultság egyben jogi és gazdasági területen is kiterjedt feladatokat hozott magával. Az 1994. évi I. törvénnyel Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy jogszabályait összhangba hozza az uniós joganyaggal. Ez a kötelezettségvállalás nagyban meghatározta a XX. század utolsó évtizedének és az új évezred első éveinek jogalkotási munkálatait. E folyamat korántsem ért még véget, és minden bizonnyal folytatódni fog a várható 2004-es csatlakozás után is.

Dolgozatom célja az Európai Unióhoz való csatlakozással összefüggésben keletkezett, igen szerteágazó jogharmonizációs munkálatok egy terjedelmében kicsiny, ám jelentőségében messze a legfontosabb szeletének, az alkotmánymódosításnak bemutatása és értékelése.

Kutatási módszereim jelentősen meghatározta az a tény, hogy annak tárgyát egy folyamatosan változó téma képezi. Ez a képlekeny jelleg pozitív és negatív hatásokban egyaránt megnyilvánult. A hátrányos az volt, hogy megalapozott, a témát kimerítően feldolgozó munka nem állt rendelkezésemre. Ugyanakkor nagyon izgalmas volt, hogy rengeteg elszórt tanulmány, értékelés, bírálat, megnyilvánulás volt fellelhető. Ami a képlekenység előnyös oldalát illeti – és egyben *témaválasztásom legfőbb indokául* is szolgált – az pont annak okában, azaz a téma rendkívüli jelentőségében illetve aktualitásában van.

Módszerem főként dedukción alapult. Először felkutattam a kérdést jogelméleti oldalról megközelítő tanulmányokat, írásokat, majd a témával, mint aktualitással foglalkozó véleményeket. Kutatásom lehangsúlyosabb részét képezte magának az alkotmánymódosítási folyamatnak a figyelemmel kísérése. Beszereztem minden hozzáférhető anyagot a törvényt módosításról, hogy azt egységes folyamatként lássam, igyekeztem jelen lenni minden fontosabb döntésnél, illetve konzultálni a téma szakértőivel. Ezt követte a végső rendszerező munka, amikor összevettem az alaptörvény módosításának eredményét az elméleti, szakmai munkákkal, értékelési szempontokat keresve, melyek alapján levonhatóak a tanulságok.

Ami a *dolgozatom szerkezetét* illeti, szintén igyekeztem, először egy általános kép nyújtásával megalapozni a témát, majd egy egységes gondolati láncra felfűzve fokozatosan kifejteni egy-egy, az adott tárgykörbe tartozó elemet. Végül, összegzésképpen törekedtem a már lezajlott folyamatok értékelésére is. A még előttünk álló teendők tekintetében pedig elsősorban a figyelmet szeretném felkelteni, illetve konkrét javaslatokat is megfogalmaztam ezek elvégzésének módjára.

A DNS jelentősége a büntetőeljárásban

Bálint Máté Mór
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Fenyvesi Csaba egyetemi docens,
Dr. Angyal Miklós igazságügyi orvosszakértő

„Minden érintés nyomot hagy” – mondta Edmond Locard, az 1920-as évek kriminalistája. Ma már, a technológia fejlődésével, – az „érintések” vizsgálata mellett – számtalan eszköz áll a szakemberek rendelkezésére a bűnügyek felderítéséhez.

A kutatók hosszú időn át, keresték a biológiai anyagmaradványok azon tulajdonságát, amely ugyanúgy lehetővé teszi az egyének egymás közötti megkülönböztetését, mint ahogyan ez az ujjnyomat segítségével történik.

Ma már számtalan lehetőség adott a bűncselekmények minél szakszerűbb, gyorsabb, és sikeres felderítésére. 1996-ban a DNS vizsgálatok térhódításával új távlatok nyíltak a büntetőeljárás számára. Egyre több lehetőség van a korábban elkövetett, addig fel nem derített bűncselekmények biológiai anyagmaradványainak feldolgozására is.

Így vált lehetővé, az Amerikai Egyesült Államokban, hogy négy, 1978 decembere és 1979 októbere között elkövetett erőszakos közöskülés, majd a nők terhére elkövetett emberölés helyszínén biztosított anyagmaradványok DNS vizsgálatát követően igazolódott, hogy a bűncselekményeket ugyanazon személy követte el. A DNS profilt átfuttatták a kaliforniai szexuális bűncselekményekért elítélt személyek DNS alapú adatbázisán és kiderült, hogy az elkövető Gerald Parker, aki 1980 óta egy kaliforniai börtönben ült kiskorú ellen elkövetett erőszakos közöskülés miatt. A bizonyítékok súlya alatt Parker elismerte a bűncselekmények elkövetését, sőt egy ötödik bűncselekményt is bevallott. A dolog keserű pikantériája, hogy ezen büntett miatt – tévesen – már 16 éve börtönben töltötte szabadságvesztését egy ártatlan személy, Kevin Lee Green.

Ezzel bizonyították be a Monika Lewinsky ruháján talált ondó elnöki származását, ezzel azonosították Thomas Jefferson törvénytelen leszármazottait, vagy Josef Mengele exhumált holttestét. Hazánkban most a móri rablógyilkosság kapcsán került reflektorfénybe a módszer.

Magyarországon a '90-es évek eleje óta végeznek DNS vizsgálatokat. Az Országos Rendőr-főkapitányság Büntügyi Szakértői és Kutató Intézete (ORFK BSZKI) Biológiai Laboratóriuma az egykori szocialista országok közül élenjáróként vette ki részét a módszer bevezetésében és alkalmazásában. Ma már – több nemzetközi minőségbiztosítási rendszer résztvevőjeként – európai színvonalú DNS alapú azonosítási eljárásokat alkalmaznak.

Dolgozatomban az alapvető biológiai fogalmak ismertetése után a kapcsolódó hazai és nemzetközi jogi normákat ismertetem. Megpróbálom felsorakoztatni azokat a morális korlátokat, amelyek óhatatlanul felszínre kell kerüljenek, amikor a tudós és jogász a genetikai örökítő anyag, a DNS segítségével dolgozik, dönt és mélyen személyes információt kezel. Idézem azokat a jogszabályokat, melyek már megszülettek a kérdéskör általános szabályozására. Végezetül részletesen foglalkozom a DNS vizsgálatok bizonyító erejével az igazságszolgáltatásban, felvillantva a (közel)jövő lehetséges irányvonalait is.

A büntetőeljárások egyszerűsítése és gyorsítása

Jánoshalmi Gábor
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Erdei Árpád egyetemi tanár

Hazánkban, de szinte az egész világon napjainkban az eljárások, ezen belül a büntetőeljárások is nagyon elhúzódnak, lassúak. A büntetőeljárások esetében, amelyek vizsgálatát a dolgozat célul tűzte ki, kiemelkedő az a társadalmi elvárás, hogy a bűncselekmény elkövetéséhez minél közelebbi időpontban kerüljön sor a büntetőjogi felelősségre vonásra és a jogerős határozat meghozatalára.

E helyett manapság, sokszor több éve húzódó eljárásokról hallani, és amikor végre megszületik a döntés, az emberek már nem emlékeznek az egykor nagy horderejű ügyre, nem, vagy alig tölti be preventív, visszatartó szerepét az ilyen megkésett döntés. A jelenlegi helyzet az eljárás egyik résztvevőjének sem kedvez: A terheltnek teljes bizonytalanságban kell végig várnia, sokszor éveket, amíg az igazságszolgáltatás malmai őrölnék. A sértettnek sem érdeke, hogy az eljárás elhúzódjon, az őt ért sérelemre a büntetőhatalom gyors választ igényelné. Az igazságszolgáltatásban dolgozóknak sem kedvez az eljárások elhúzódása. Azon kívül, hogy ez a szakmai presztízsüket rontja, az sem előnyös számukra, hogy évekkel korábban megkezdett ügyeket kell maguk előtt görgetni.

Joggal merül fel a kérdés, ha az eljárásban résztvevők egyikének sem kedvez a lassú ügymenet, miért a lassú ügyintézés? A dolgozat erre a kérdésre keres választ, valamint a problémára adott válaszokat is igyekszik bemutatni a nemzetközi és a hazai szakirodalom, a magyar és a külföldi jogszabályok ismertetése során.

A dolgozat célja az, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy az új kihívásokra, új jelenségekre a jognak is új válaszokat kell adnia, új intézmények bevezetése, új szemlélet elfogadása válik szükségessé, mert amennyiben nem reagál a jog a társadalom egészét érintő változásokra, akkor funkcióját sem töltheti be, nem lehet a mindennapjainkat szabályozó jelenség.

Hetényi Gábor Antal
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tremmel Flórián egyetemi tanár

A dolgozat megírásának az volt a célja, hogy az új büntető eljárási kódex hatályba lépése előtt értékelhessük az ügyészség és az ügyészek által végzett nyomozási tevékenység eredményeit és tapasztalatait. Az új kódex alapvetően átalakítja az ügyészi szervezet ezzel kapcsolatos feladat- és hatáskörét, ezért hasznosnak tartom a korábbi, nyomozási területen szerzett tapasztalatok vizsgálatát.

A vizsgálat tárgya maga az ügyészségi nyomozás, annak gyökerei, kialakulása, működése, illetve intézményesült formájának, az ügyészségi nyomozó hivataloknak szervezete és működése.

Ennek megfelelően a dolgozat fő forrásai az ügyészségi nyomozást érintő jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei. Ezen túlmenően a gyakorlatban felmerülő problémák, nehézségek kutatásában, feltárásában nélkülözhetetlen segítséget jelentett a Fővárosi- és a Baranya Megyei Ügyészségi Nyomozó Hivatalban töltött joggyakorlati idő, valamint az ott dolgozó ügyészekkel, ügyészségi nyomozókkal való kapcsolattartás.

A dolgozat fő kérdése az volt, hogy a megváltozott helyzetben egyáltalán szükség van-e ügyészségi nyomozásra, valamint hogy a büntetőeljárás céljának megvalósítása érdekében az ügyész nyomozzon, vagy csak nyomoztasson. Vizsgálva az ügyészségi nyomozás létrehozásának és fenntartásának indokait, arra a következtetésre jutottam, hogy az ügyészségi nyomozó hivatalok fenntartása szükségszerű, más intézményekkel a jelen helyzetben megfelelően nem helyettesíthető. Emellett viszont szembe kell nézni a gyakorlat által felvetett kérdésekkel és megoldásokkal, hiszen csak így képzelhető el a kitűzött célok megvalósítása.

A dolgozatban megkíséreltem összegyűjteni azokat a nehézségeket, problémákat, amelyek megoldása növelhetné az ügyészségi nyomozás hatékonyságát. Ezek egy része finansziális jellegű, más részük viszont megfelelő jogszabályok megalkotásával kiküszöbölhető, áthidalható lenne. (Ezekre igyekeztem javaslatokat is megfogalmazni.)

Az ügyészség helyzetét nemcsak az új kódexszel kapcsolatos kérdések, hanem hazánk Európai Unió csatlakozása és ezzel egyidejűleg egy küszöbön álló, átfogó igazságügyi reform is érinti. Ezek fényében különösen is aktuális feltenni magunknak azt a kérdést, hogy mik azok az értékek, intézmények, melyek megtartása, esetleg megóvása vitális érdekünk, és melyek azok a területek, ahol a változás irányának egyértelmű meghatározásával, befolyásolásával érhetjük el a kívánt célokat.

Than Alexandra Katalin
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Herke Csongor egyetemi adjunktus

Az előzetes letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedés, a házi őrizet alkalmazása már régóta ismert és elterjedt mind külföldön, mind Magyarországon. Hazánkban hosszú kihagyás után 2000-ben került ismét bevezetésre, azonban még meglehetősen „kidolgozatlan” formában. Az állampolgári jogokba való beavatkozás, a személyi szabadságjogok ilyen mértékű korlátozása megköveteli a hatóságok törvényes eljárását. Emiatt fontos, aktuális ma ezzel a témával behatóbban foglalkozni.

A szóban forgó kényszerintézkedés bemutatása keretében a házi őrizet és más, közel álló büntetőeljárás-jogi kényszerintézkedések kapcsolatát, a történeti hátteret, megvalósítani kívánt célokat tanulmányoztam. A külföldön – elsősorban Amerikában – alkalmazott házi őrizet vizsgálatával a tapasztalatszerzéshez és, ezáltal hatékonyabbá tételhez értékes információkat szerezhetünk. Ennek érdekében sok külföldi irodalmat is tanulmányoztam, és munkám eredményességéhez ezekből merítettem.

A Magyarországon alkalmazott házi őrizet szabályozását és gyakorlati alkalmazását külön fejezet tárgyalja, melyben kérdések, problémafelvetések és esetleges javaslatok találhatók a hatékonyabb, eredményesebb alkalmazás érdekében. E fejezet a jogszabályi rendelkezések elemzése mellett gyakorlati eseteken keresztül *de lege ferenda* javaslatokat is felvet.

Megjegyzendő, hogy jelentős különbség van a külföldön már évtizedek óta nyomkövető technikával alkalmazott házi őrizet – amely pl. Amerikában büntetési nemként is funkcionál –, és a hazánkban jelenleg büntetőeljárás-jogi kényszerintézkedésként alkalmazott házi őrizet között.

Összefoglalásképpen elmondható, hogy Magyarországon elsősorban a szabályozást kellene megreformálni: pontos, egyértelmű, megfelelő szabályozásra lenne szükség. Mindehhez több javaslatot fűztem, pl.: a külföldi példák, a gyakorlat figyelembevételét, a büntügyi költség megfelelő szabályozását, a lakhely elhagyásának okát pontosan meg kellene határozni, stb. Emellett pedig több szempontból fontos lenne a technikai eszköz segítségével alkalmazott házi őrizet bevezetése. Ezzel a büntügyi költségeket redukálnák, és a rendőrség munkáját is segítenék.

Folyamatban van a karpereces nyomkövető bevezetése. Erre remélhetőleg nem kell már sokáig várni.

A törvényi szabályozás javasolt továbbfejlesztése és a vizsgált technikai eszközök tényleges bevezetése esetén a házi őrizet hazánkban is jól bevált kényszerintézkedés lehetne.

A közérdekű munka, mint alternatív büntetés

Krántz Péter
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Korinek László egyetemi tanár

Pályamunkámban a közérdekű munka büntetést, mint alternatív szankciót kívántam megvizsgálni. Írásomat a következő logika alapján építettem fel:

Az első fejezetben egy – a témára való ráhangolódást segítő – általános bevezetés található, melyet a munkabüntetés hazai történetének summázata követ. A történeti részeknél igyekeztem csupán a főbb eseményeket összefoglalni, nem belebonyolódva azon részletekbe, szakmai vitákba, amelyek az adott korszakot jellemezték.

Ezt követően a külföldi jogi megoldások ismertetése következik, amelyek közül a két szabályozással foglalkoztam részletesebben, amelyek – alkalmazásuk kedvező tapasztalatai révén – a hazai szakirodalom figyelmét leginkább felkeltették. A többi ország megoldásait illetően csak a legmarkánsabb jegyeket kívántam kiemelni.

A hatályos jogi részt ezzel szemben szándékomban állt olyan részletességgel bemutatni, hogy a hazai legfontosabb jogszabályi rendelkezések e témára vonatkozóan mind jelen legyenek az ezt tárgyaló fejezetben.

A hazai hatályos jog és a külföldi megoldások ismeretében ezek után már lehetőségem nyílt a magyar szabályozás főbb hiányosságainak feltárására és a szakirodalomban fellelhető – *de lege ferenda* – javaslatok összefoglaló jellegű ismertetésére.

Végezetül annak a megvizsgálását tartottam célszerűnek, hogy egyáltalán miért van szüksége a hazai szankciórendszernek a közérdekű munka büntetését ténylegesen olyanná formálni, hogy valóban megfeleljen az alternatív büntetésekkel szemben támasztott követelményeknek.

A tanúvédelemről

Keszler Ágnes
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Varga Zoltán bírő

A tanúk, és ezen belül is elsősorban a terhelő tanúk megfélemlítése a tanúvallomás intézményével egyidős. A tanúk védelmének égető szüksége mégis a szervezett bűnözés megjelenésével együtt jelentkezett. Elsőként 1970-ben, az Amerikai Egyesült Államokban lépett életbe olyan törvény, amely a tanúk védelmét szolgálta. Ezt követően az európai államok is mind elkészítették saját, a tanúk védelmét szolgáló szabályait.

A kelet-európai államokban az 1990-es évektől kezdve jelentkezett a szervezett bűnözés, így csak ekkor került előtérbe a tanúvédelem kérdésköre. Az egyes nyugati államok törvényi szabályozása, valamint az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1994-ben kidolgozott, „*A tanúk megfélemlítéséről és a védelem jogairól*” című Ajánlása szolgált iránymutatóul az egyes törvények megalkotásakor.

A magyar tanúvédelem intézményrendszere lassan nyolc éves múltra tekint vissza. A nyolc év alatt a magyar szabályozás az egyszerű tanúvédelmi eszközöktől egészen a Védelmi Programig minden lehetséges eszközt beépített. Először 1995-ben módosították a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényt, amely lehetőséget biztosított arra, hogy a tanú személyi adatait zártan kezeljék. Ezt követték az 1999-ben hatályba lépő módosítások, amelyek lehetővé tették a tanú nevének zártan kezelését, valamint egy új intézményt építettek a magyar szabályozásba, a különösen védett tanút. Ezt követte a 34/1999. Kormányrendelet, amely a büntetőeljárásban résztvevő személyek személyi védelméről rendelkezett. Végül a Tanúvédelmi Programról szóló 2001. évi LXXXV. törvény született meg, amely által teljes lett a magyar tanúvédelem eszköztára.

A dolgozat bemutatja ezeket az eszközöket, különbséget téve a tanúvédelem büntető anyagi jogi, eljárásjogi (ezen belül a tanúvédelmi és tanúkíméleti) és rendészeti eszközei között. Részletesen elemzi a – megírásakor – hatályos, továbbá a 2003. január elsejével hatályba lépő törvényi szabályozást, valamint bemutat néhány külföldi tanúvédelmi rendelkezést.

Az elmúlt nyolc év elegendő ahhoz, hogy az egyes eszközök gyakorlatának vizsgálata is indokoltá váljék. Ebből a megfontolásból a dolgozat az egyes eszközök elemzésekor kitér azok gyakorlati megvalósulására is, és levon bizonyos következtetéseket. Hivatalosan még nem végeztek arra irányuló felméréseket, hogy az eljárás során mely eszközöket és milyen gyakran alkalmazzák. A dolgozat megkísérelte – nem reprezentatív módon – érzékeltetni, hogy az egyes eszközök alkalmazása során milyen tendenciák rajzolódnak ki.

„Vádalku” – lemondás a tárgyalásról

Tarr Ágnes
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Kardos Sándor egyetemi adjunktus

Hazánk az utóbbi időben halmozottan észleli az Európa szinte valamennyi országában tapasztalt bűnözés növekedését. A bíróságokon egymásra tornyosulnak az ügyek, ilyen körülmények közt a határidők tartására sincs lehetőségük. Egy-egy büntető ügy több évig is elhúzódhat a nyomozás elrendelésétől az ügyet érdemben lezáró ítélet jogerőre emelkedéséig.

Dolgozatom témájáról a magyar büntetőeljárásnak egy igen fiatal jogintézményét, a tárgyalásról lemondást választottam, amely a fenti problémák enyhítésére jött létre. Amikor bevezetésre került mindenki „vádalkuként” emlegette, némi zavart keltve ezzel a fogalmak körében, hiszen létezik Magyarországon egy másik, a Rendőrségi törvényben szabályozott intézmény, a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének kilátásba helyezése, amelyet szintén „vádalkuként” könyvelt el a köztudat. Ugyanakkor létezik egy harmadik jogintézmény, amely nem hazánkban, hanem az Egyesült Államokban a fenti problémák megoldására már a XIX. század elején bevezetésre került és a vádalku iskola példájaként tartják számon.

Dolgozatom célja ezen három jogintézmény bemutatása és összehasonlítása volt. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy létezik-e Magyarországon a klasszikus értelemben vett „vádalku” és ha igen, melyik jogintézmény felel meg inkább ennek. Megvizsgáltam, hogy a lemondás a tárgyalásról hogyan kerül a gyakorlatban alkalmazásra, mennyire elfogadott, milyen problémákat vetett fel és esetlegesen hogyan lehetne ezeket kiküszöbölni. Bár a jogintézmény még gyerekcipőben jár hazánkban és a bíróságok még kevés gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek vele kapcsolatban, ennek ellenére igyekeztem a lehetőségek szerint az elmélet mellett a már létező bírói gyakorlatot is bemutatni.

Megállapítottam, hogy az eljárás gyorsítását célzó intézményeknek nem lehet a büntetőeljárás hazánkban kialakult klasszikus alapelvei csorbítása nélkül érvényt szerezni. (Olyan fontos elvek sérülnek, mint például a legalitás elve, az alkotmányosan deklarált tárgyalás tartásához való jog.) Az intézmények alkalmazása mégis indokolt, ha eredeti céljuknak és a garanciális szabályoknak megfelelően alkalmazzuk őket. A köznyelvben vádalkuként emlegetett két hazai megoldás egyike sem feleltethető meg maradéktalanul az amerikai igazságszolgáltatás káoszba omlása, tehát hasznos példa ez a magyar gyakorlat számára. Megállapítható továbbá, hogy a rendőrségi törvényben szereplő „vádalku” kevesebb rokonságot mutat a *plea bargaining*-gel, mint a lemondás a tárgyalásról. Ez mindenképp zavaró, ugyanis a köztudatban a büntetlenség felajánlása az, ami elsősorban „vádalkuként” elterjedt. Az elnevezésből származó vitán azonban túl kell lépni. Azt kell inkább látnunk és megértenünk, hogy miért nélkülözhetetlenek büntetőeljárás jogunkban ezen intézmények, mi sürgette a bevezetésüket (az eljárás gyorsítása mellett), és hogy a gyakorlatban felmerülő problémák kiküszöbölésére milyen lehetőségek állnának rendelkezésre, hogyan lehetne közkezdveltebbé és hatékonyabbá tenni e megoldások alkalmazását.

A fiatalkorúakkal szembeni szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának általános jellemzői

Péterfai István
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Vókó György egyetemi adjunktus,
Dr. Boros Lajos meghívott előadó

A fiatalkorúakkal szemben a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása az általánostól eltérően történik. Ezt az eltérést a fiatalok felnőttkorúakétól eltérő jellemzői indokolják. Ennél a korcsoportnál számos olyan jellemző tulajdonsággal, szociológiai jellemzővel, pszichés sajátossággal rendelkeznek amely alapul szolgálhat az eltérő szabályozásra. A fiatalkorúak személyisége érésben van, még csak most formálódik, cselekményeik motivációs mechanizmusa is más, mint a felnőtt elkövetőké, ezért a végrehajtás során is más módszereket kell alkalmazni velük szemben, mint a felnőtt elkövetőknél. A fiatalkorúak börtönei Magyarországon azonban inkább csak a felnőttkorúak intézeteinek enyhített változatai, mint a fiatalkorúak jellemzőinek megfelelően kiépített végrehajtási intézmények, hatékonyságuk is rossz. Ezért kutatásom tárgyaként azt vizsgáltam, hogy a végrehajtás hatékonysága miként javítható, milyen új módszereket, eszközöket lehetne bevezetni, amelyek az eredményesség javulásához vezetnének.

A végrehajtás hatékonyságának a kérdése egy összetett, komplex probléma. Nem elég hozzá a jogi szabályozást megváltoztatni, hanem szükséges egyfajta szemléletváltás is. Alkalmazni kell azokat a világ más részein kialakult módszereket, amelyek a hatékonyság javításához vezetnek. A dolgozatomban ezért kiemelt figyelmet fordítottam a világ más részein kialakított végrehajtási formákra, a jogösszehasonlítás módszerével megvizsgáltam azt, hogy ezek a szisztémák mennyire lennének alkalmazhatóak Magyarországon. A jogösszehasonlítás módszere mellett felhasználtam a legmodernebbnek tartott pszichológiai, szociológiai, büntetésfilozófiai ismereteket is, ami a probléma egy komplexebb, funkcionálisabb megközelítését tette lehetővé.

A dolgozatomban három fő kérdésre kerestem a választ: Milyen a fiatalkorúak jelenlegi szabadságvesztés-büntetésének a végrehajtása, ezzel szemben próbáltam meg kritikai észrevételeket tenni, illetve a problémákra megoldást találni. Az általános bevezető részt követően a büntetések végrehajtásának a helyszínét a börtönt vizsgáltam meg kitérve a végrehajtás olyan belső ellentmondásaira is, amelyeket kiküszöbölni teljesen soha nem lehet, de káros hatásai csökkenthetők. A harmadik rész a nemzetközi kitekintő rész, amelyben vizsgálat alá vetettem a külföldön alkalmazott módszereket, és azt, hogy ezek a módszerek mennyire lennének alkalmazhatóak nálunk. A jelenleg nálunk működő rendszer bemutatása után a börtönélet alapvető szabályaival, a börtönadaptációval és a fiatalkorúakra ható káros börtönhatásokkal foglalkoztam. Vizsgáltam az elítéltekkel való foglalkozás, oktatás, nevelés problémáját, hiszen ezek határozzák meg, hogy az elítélt a börtönből való szabadulása után visszaesővé válik-e. Itt az elítéltek oktatásának, munkáltatásának a problémáját vizsgáltam abból a szempontból, hogy milyen módon javítható. Jövőre vonatkozó javaslataimat az utolsó fejezetben foglaltam össze.

**A tisztességes eljáráshoz való jog egyes elemeinek érvényesülésével
és garanciáival kapcsolatos alkotmányjogi kérdések**

Kertiész Ágnes
jogász, IV. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A tisztességes eljáráshoz való jog és egyáltalán magához az eljáráshoz, a bírósági tárgyaláshoz való jog valamennyi demokratikus társadalom ismérve. Az Alkotmány azonban e kiemelkedő jelentőségű alapjognak csupán a keretfogalmát adja meg, de annak tartalommal való kitöltéséhez további értelmezésre, magyarázatra van szükség, ami a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatban az átlagosnál is nehezebb feladat. Ez keltette fel a téma iránti érdeklődésemet.

A dolgozat bevezetésében a tisztességes eljáráshoz való jog sajátosságainak áttekintése után a terminológiai kérdéseket tisztázom, majd az egyes tartalmi elemek történeti megjelenéséről, fejlődéséről írok, illetve kitérek a tisztességes eljáráshoz való jog forrásaira is. A továbbiakban számbaveszem a tisztességes eljáráshoz való jog Alkotmányban nevesített elemeit (bíráshoz fordulás joga, bíróság előtti egyenlőség, független és pártatlan bíróság, igazságos és nyilvános tárgyalás, ésszerű határidő, diszkrimináció tilalma) garanciáit, külön kitérve minden elem kapcsán az Emberi Jogok Európai Egyezményére és a strasbourgi ítélkezési gyakorlatra, valamint ezen elemek hazai érvényesülésének kérdéseire. Külön fejezetben vizsgálom azokat az elemeket, amelyek speciálisan a büntetőeljárásokban érvényesülnek (ártatlanság védelme, védelemhez való jog, visszaható hatály), mivel ezek eltérő megközelítést, „vizsgálati logikát” igényelnek. Végezetül a tisztességes eljárás egyéb – nem nevesített – feltételei közül a legfontosabbakat tekintem át röviden.

E tanulmány megírásával az volt a célom, hogy rámutassak az elmélet és a gyakorlat közötti ellentmondásokra, azokra az általános tendenciákra, amelyek napjainkban érvényesülnek, azért, hogy jövőbeli következményeik és az ebből adódó gyakorlati teendők nyilvánvalóvá váljanak. Ezekkel a következtetésekkel zárom dolgozatomat.

V. BÜNTETŐJOGI TAGOZAT I.

1. Informatikai és informatikai jellegű bűncselekmények és társadalmi megítélésük

Bálint Attila
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Zoltán egyetemi docens

2. Informatikai bűncselekmények, avagy egyáltalán mit is szabályozunk

Varga Balázs
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Zoltán egyetemi docens

3. Interneten elkövetett bűncselekmények, különös tekintettel a csalásra

Szabó Imre
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Németh Zoltán László egyetemi adjunktus

4. Az interneten továbbított jogellenes tartalomért való büntetőjogi felelősség egyes kérdései

Szentkúti Dániel
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Szűts Márton egyetemi tanársegéd

5. www.bűncselekmény.hu, avagy a büntetőjog és az internet kapcsolata a hazai szabályozás tükrében

Seress Judit
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Györffy István egyetemi tanársegéd

6. Az „alkotmányos büntetőjog” fogalma az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú döntéseinek tükrében

Pálmai Szabolcs
ME ÁJK

Témavezető: Dr. Lévay Miklós egyetemi tanár

7. Kábítószer-politika az Európai Unió tagállamaiban

Sárvári Katinka
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Balogh Ágnes egyetemi adjunktus

8. A terrorizmus büntetőjogi és kriminológiai aspektusai a hazai és a nemzetközi szabályozás tükrében

Bartkó Róbert
ME ÁJK

Témavezető: Dr. Lévay Miklós egyetemi tanár

9. Az emberkereskedelem (Btk. 175/B.§)

Csipszer József – Pingicer Zsuzsanna

RTF

Témavezető: Dr. Miklós Irén főiskolai adjunktus

10. A német és a magyar szabálysértési kódex összehasonlító elemzése

Kiss Eliza

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Máthé Gábor főiskolai tanár

Informatikai és informatikai jellegű bűncselekmények
és társadalmi megítélésük

Bálint Attila

jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Nagy Zoltán egyetemi docens

Rohanó világunkra fő jellemzője a személyes kapcsolatok elhalványulása mellett a technológia, a technológiai eszközök gyors fejlődése. Ennek „árnyoldala”, hogy sajnálatos módon a fejlett technológiához kapcsolódó bűncselekmények is fejlődnek. A jogalkotók mindent megtesznek annak érdekében, hogy a hatályos anyagi jog is lépést tartson a gyors fejlődéssel, sőt megpróbálnak előre látóan gondolkodni, de ennek ellenére nem ritka, hogy a bűnelkövetők egy lépéssel előrébb vannak.

Dolgozatomban kifejtem az informatikai és informatikai jellegű bűncselekmények specialitásait, alanyát, tárgyát, melyekből egyenesen, messze menő következtetéseket lehet levonni a magas látencia okaira. Kifejtem a bűncselekmény speciális tárgyát, és bemutatom a speciális, nem ritkán büntetlen előéletű, a társadalom által megbecsült, magas intelligencia szintű elkövetőit.

Az informatika fejlődését joggal nevezhetjük „robbanásszerű” fejlődésnek, és a fejlődés során rövid, de jól elkülöníthető szakaszok figyelhetők meg. E fejlődés során, az informatikai bűncselekményeket számos, különböző ismérvek szerint csoportosították, az aktuális fejlődési szint ismeretei szerint. Dolgozatomban kifejtem a történeti és jelenlegi csoportosítási lehetőségeket, egyúttal bemutatva az ide vonatkozó legfontosabb nemzetközi szerződéseket és ajánlásokat, melyek közül igen kiemelkedő a Cyber crime egyezmény, hiszen előremutató ajánlásait megtaláljuk a hatályos Btk.-ban. Kifejtem továbbá a hatályos Btk. informatikai bűncselekményekre, valamint az informatikai jellegű bűncselekményekre vonatkozó szabályait, röviden értékelve a konkrét szabályokat és a szabályozott társadalmi viszonyokat. Értékelem a számítógép mint cél, és a számítógép mint a bűncselekmény eszköze közötti különbségeket. Ugyanitt felsorolom az egyéb, nem informatikai, de informatikai berendezéseket eszközként használó, véleményem szerint leggyakrabban előforduló bűncselekményeket, hiszen a mai technológiai szinten szinte bármilyen bűncselekmény elkövethető informatikai berendezés segítségével, még a legsúlyosabb bűncselekmények is, mint a terrorcselekmények és az emberölés.

Az informatikai és az informatikai jellegű bűncselekmények társadalmi megítélése eltér az egyéb, hagyományos bűncselekményektől, sőt egyes esetekben a törvény minősítése ellenére a társadalomban teljesen elfogadott az ilyen cselekmények elkövetése. A dolgozatban kifejtem az általános társadalmi véleményt, valamint konkrét eseteken keresztül bemutatom az informatikai bűncselekmények társadalmi megítélését a sértettek és az elkövetők részéről, valamint amennyiben lehetséges az elkövetés motivációját.

Az utolsó fejezetben bemutatom az informatikai és informatikai jellegű bűncselekmények elleni harc buktatóit és nehézségeit, a bűncselekmények elleni küzdelem résztvevőit, részletezve a hatáskörüket, jogosítványaikat, munkamódszereket, valamint az esetleges, kihasználva az elkövetők és a társadalom tájékozatlanságát, a hatáskör túllépéseket.

Varga Balázs
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Nagy Zoltán egyetemi docens

Dolgozatomban igyekeztem röviden vázolni az informatikai bűncselekmények történetét, azok fajtáit, a jövő kihívásait.

Igy szót ejtettem az első és második fejezetben arról, milyen szerepet is tölt be életünkben a hirtelen annak fontos részévé vált informatika, és milyen jelentős szerepe van immáron abban is, hogy stabil maradjon ez a rend. Megkísérletem tisztázni, hogy mi is valójában a mágikus tartalmú „*backing*” kifejezés története, és egészen a kezdetektől nyomon követtem a kifejezés és az általa jellemzett történetét, a fejlődés menetét. Ennek kapcsán kísérletet tettem az ilyen módon született bűncselekmények tárgyának megjelöléséről is.

A harmadik fejezet a szabályozás történetét igyekszik megismertetni az olvasókkal. Szerepelnek benne azok az általános elvek, melyek támpontot nyújthattak a „hőskorban”, majd eljutok az OECD dokumentumaig, az Európai Unió 1989-es ajánlásáig, végül a 2001-ben éppen Budapesten aláírt *Cyber Crime Egyezmény* zárja a sort a nemzetközi források tekintetében. Ezek után a magyar szabályozást tekintem át, különös tekintettel a jelenlegi, átfogóbb anyagnak a korábbihoz képest való pozitívumaira, de nem elfelejtve és nem elhallgatva a jelenlegi helyzet – szigorúan magánvéleményem szerint – még sok szempontból fogyatékos voltát.

A következő fejezet egyfajta alapként szolgál a későbbiek megértéséhez, némi történeti áttekintéssel vegyítve. Megismerhetők belőle a korábbi elméletek, felosztások, valamint a magyar szabályozás tagadhatatlan fejlődése a pontos elhatárolás és lefedettség terén, valamint kísérletet teszek nagy vonalakban a támadások egyes fajtáinak – informatikai szempontból sokszor pongyola, de közérthető – megismertetésére.

Az ötödik fejezetben azokat a bűncselekménytípusokat ismertetem, melyeket számítógép nélkül is el lehet követni, de melyekben a számítógép alkalmasint óriási szerephez juthat. A pénzmosás kétféle, az Internetet, illetve önmagában az elektronikus adatátvitelt mint eszközt használó módjáról írok bővebben. Továbbá a Btk-ban önálló alakzatként szereplő „Visszaélés bankkártyával” bűncselekmény elkövetési módozatait taglalom, valamint a szerzői jogokat sértő – az Internet elterjedésével óriásira nőtt – szoftverlopást és a felvezetők másolását, továbbá átfogó kategóriaként a számítógépes hamisítást ismertetem. Nem maradhatnak ki a jogvédő szervezetek mint a BSA, IFPI, RIAA sem, már csak nagy port felvert ügyeik és – ennek folytán – célponttá válásuk okán sem. A fejezet végén részletesen ismertetek két esetet, melyek közül az egyik a hazánkban feltétlenül mérföldkönek számító *Elender-backerek* ügye.

Záró gondolataimban ismételtelen a terület fontosságára, illetve a jövő kihívásaira próbálom ráirányítani a figyelmet.

Szabó Imre
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Németh Zoltán László egyetemi adjunktus

Középiskolai tanulmányaim kiválasztásánál döntő szerepet játszott a Magyarországon akkor megjelenő informatika életünkre gyakorolt hatása. A Jedlik Ányos Informatikai Szakközépiskola és Gimnázium megfelelő informatikai ismereteket nyújtott s hozzászoktatott a számítógéppel való kapcsolat természetességéhez, és így korán megszületett bennem az információs társadalomban illetve annak felépítésében való aktív részvétel igénye. Ez motiválta a témaválasztásomat is, s irányított az Internet és a büntetőjog kapcsolatainak tanulmányozása felé.

Az információs technikák folyamatos, rohamos fejlődése közben a jog szerepét abban látom, hogy az emberi társadalom alapvető kapcsolatait fenntartsa, s biztosítsa a békés együttélés lehetőségét. A bűnözés megtalálta azokat a lehetőségeket, amelyeket a fejlődés okozta kontrollálatlanság teremtett. Az egységesülő büntetőjogi koncepciókhoz 2002 áprilisától a büntetőjogi kodifikációval Magyarország is csatlakozott – tekintettel arra, hogy a 2001 januárjában az Európai Bizottság által kihirdetett *Cybercrime Egyezmény* aláírására Budapesten került sor, s mint házigazda, az egyezmény folyamatos ápolásának feladatát magának érezte, a közös fellépés folyamatos fejlesztésében is részt vállalt. A dolgozattal elsősorban ehhez szeretnék hozzájárulni.

A dolgozat három részre tagolódik. Az első részében összegyűjtöttem azokat a cselekményeket, amelyek a számítógépes bűnözés kialakulásának kezdete óta megjelentek, és amelyek részét képezik a számítógépes bűncselekmények rendszerének. Az egyes cselekmények bűncselekménycsoportok köré szerveződése is e fejezeten belül került feldolgozásra. Ezt követően a jelenlegi magyar szabályozást vizsgáltam meg, különös tekintettel a számítógépes csalás bűncselekményének részletezésére. A számítógéppel kapcsolatban elkövethető bűncselekménycsoportokat az Interneten elkövethető bűncselekményekkel összevetve kialakítottam az Internetes bűncselekmények rendszerét.

A második részben az internetes bűncselekmények sajátosságait gyűjtöttem össze. Ennek alapjául az elkövetői csoportokat vettem, mert véleményem szerint e csoportok pontos ismerete nélkül szinte lehetetlen az egyes bűncselekmények felderítése.

A harmadik részben az internetes csalás jellegzetes elkövetési magatartásainak kategóriáit ismertetem. Az erre vonatkozó kutatás alapjául a nemzetközi jogesetekben elbírált cselekmények szolgáltak.

A dolgozat elsősorban azért született, mert fontosnak tartom, hogy ez a még egyelőre kevésbé szabályozott terület egykor majd kellő biztonságot nyújtson az interneten való gondtalan „szörfözéshez”.

Az interneten továbbított jogellenes tartalomért való
büntetőjogi felelősség egyes kérdései

Szentkúti Dániel
jogász, II. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szűts Márton egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja az internettel kapcsolatos jelentősebb problémáknak a feltérképezése az anyagi büntetőjog szempontjából. A szerző évfolyamának megfelelően inkább a büntetőjog általános részének szabályai – ezeknek a büntetőjogi felelősség megállapításával kapcsolatba hozható részei – képezik a vizsgálódás tárgyát. Mind magyar, mind nemzetközi jogforrásokra tekintettel van a szerző, ezt egyébként a témaválasztás is szükségszerűen indokolja. A dolgozatban helyet kapnak az internettel kapcsolatos technikai kérdések, hiszen a szerző fontosnak tartja gondolatait a technikai megoldások tükrében bemutatni. A dolgozat megírásához vezető kutatómunka kétirányú volt: egyfelől technikai, másfelől pedig büntetőjogi. Ezek közül az utóbbira tevődött a nagyobb hangsúly. A kutatómunka anyagát a témával kapcsolatos szakirodalmi anyag csekély mennyisége miatt inkább a jogszabályok kommentárjai illetleg az azokhoz fűzött különböző magyarázatok képezték. Az idegen nyelvű jogforrások elemzését a szerző igyekezett az eredeti szöveg felhasználásával megoldani.

A dolgozat szerkezete: a bevezetésben az internetnek inkább egy szociológiai elemekre is kiterjedő fejlődéstörténetét próbálja a szerző bemutatni. Fő kérdésként az internetes világ szabályozásának szükségességét járja körül a dolgozat. Szintén a bevezetésben került sor az internet és a büntetőjog kapcsolatának elemzésére. Ezt követően a büntetőjogi felelősség megállapításának alapvető kérdései kerülnek részletesebb kifejtésre – így a felelősségre vonható szereplők köre, az idegen és a saját tartalom jellegének elkülönítése valamint a legtöbb büntetőjogi problémát felvető keresőmotor szolgáltató helyzete. Az általános kérdéseket követi a dolgozat „különös része” – ami a konkrét bűncselekmények tárgyalását jelenti: ide tartozik a gyermekpornográfia, a nagy nyilvánosság előtt elkövethető bűncselekmények csoportja, ezek közül külön kiemelve a véleménynyilvánítással kapcsolatos bűncselekményeket továbbá a sajtórendészeti vétség *on-line* elkövetésének kérdései. A felsorolásból kitűnik, hogy a szerző itt nem törekedett teljeskörűsége, sokkal inkább a típusos bűncselekmények alaposabb elemzésére helyezett hangsúlyt. A dolgozat konklúziójában fő szempontjaként a szerző a gondolatébresztést tartja dolgozata legfontosabb céljának, hiszen a társadalom jelentős része – és a kijelentés a jogásztársadalom egy részére is igaz – érzéketlen a dolgozatban tárgyalt problémák iránt. Konkrétizálva a linkek, *hiperlinkek* és a keresőmotor- szolgáltató jogi helyzetének megfelelő tisztázása az – amelynek rendezését a szerző dolgozatával igyekezik sürgetni.

Lehet, hogy a téma újdonsága miatt túl merész vállalkozás egy másodéves joghallgató számára annak feldolgozása, a szerző véleménye szerint azonban kétségtelen tény, hogy a fiatal jogászok feladata lesz a téma által felvetett problémákra választ adni, így a dolgozat „első szárnypробálgatásként” is értékelhető.

www.bűncselekmény.hu

avagy a büntetőjog és internet kapcsolata a hazai szabályozás tükrében

Seress Judit
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Györfly István egyetemi tanársegéd

A számítógép és az internet kétségtelenül olyan találmányai az emberiségnek, és olyan eredményei a digitális forradalomnak, amelyek alapjaiban változtatták meg élet- és munkakörülményeinket, szokásainkat, egész gondolkodásunkat és a bűnözésben is új dimenziókat nyitottak. Megjelentek ugyanis az informatikai bűncselekmények, melyek napjaink egyik legsúlyosabb és legnehezebben megoldható jogi problémáit jelentik, kiváltképpen igaz ez – a dolgozatom tárgyává tett – internetes bűncselekményekre.

Hogy miért beszélhetünk nehezen megoldható jogi problémáról? A válasz – úgy gondolom – az internet természetében keresendő. Az internet ugyanis egy olyan speciális jelenség, amelyet leginkább a decentralizáltság, a nyíltság, a határok nélkülség, és az anonimitás megőrzésének lehetősége jellemez. Úgy vélem, hogy az Internet sajátos tulajdonságai azok, amelyek e médium nagyszerűségét, ugyanakkor sebezhetőségét és bűnözésre történő felhasználását megalapozzák, valamint jogi szabályozását megnehezítik.

Dolgozatomban igyekeztem rávilágítani arra, hogy a jog nem adhatja fel az internetet, és az internet sem vonhatja ki magát a jogi szabályozás alól, már csak azért sem, mert a kezdetektől fogva létező *Netikett*, vagyis az internet magatartási szabályai csupán egy szűk normasértési kör – pl.: Internetes jómodor, elvárható viselkedés – szankcionálására voltak alkalmasak, de csődöt mondtak a súlyosabb érdekeket sértő, büntetőjogiul releváns cselekmények esetén. Ez a tény valamint az internet hazai elterjedése, az Internet-felhasználók és az általuk interneten elkövetett jogellenes cselekmények számának növekedése egyre inkább sürgette az effajta bűncselekmények jogi szabályozását hazánkban is.

Nagy hangsúlyt fektettem egyrészt az internetes bűncselekmények általános részi szempontok szerinti megközelítésére – gondolva itt az általános bűncselekmény-fogalom érvényesülésének kérdésére, a sértett jogi tárgyak sokszínűségére, a speciális elkövetői rétegre – másrészt a jogellenes cselekmények különös részi – nem speciális tényállások általi – szabályozásának bemutatására és végül üldözésük nehézségeire is. Bebizonyosodott számomra, hogy az internet, a *kiberbűnözés* – az általam vártnál is – komoly(abb) feladat elé állította mind a jogalkotókat, mind a bűnüldöző szerveket, és csak megerősíteni tudom azt a tényt, hogy olyan globális problémával állunk szemben, melynek leküzdésére, megoldására – mint ahogy arra munkámban többször is utaltam – kizárólag nemzetközi együttműködés révén van lehetőségünk.

Dolgozatom megírásával céloim nem az abszolút érvényű következtetések levonása, sokkal inkább az internet és a büntetőjog – mindennapinak nem mondható – kapcsolatának rendszerezett, logikus megközelítése és a terület problémáira, a speciális szabályozás hiányára való rávilágítás volt.

Az „alkotmányos büntetőjog” fogalma az Alkotmánybíróság
büntetőjogi tárgyú döntéseinek tükrében

Pálmai Szabolcs
jogász, V évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lévy Miklós egyetemi tanár

Dolgozatomat alapvetően három részre osztottam fel. Az I. részben az alkotmányos büntetőjog terminológiájának mibenlétét vizsgálom. Meghatározom az alkotmányos büntetőjog fogalmát, bemutatom a koncepció pártolóinak és ellenzőinek álláspontját, írok a büntetőjogi garanciák tipizálásának lehetőségeiről. Ezeken kívül – az internetet segítségül hívva – mindvégig figyelemmel voltam arra is, hogy milyen tartalmú és számú büntetőjogi garanciákat rögzítenek más európai országok alkotmányai (15 állam alaptörvényét vizsgáltam) és az egyes nemzetközi dokumentumok.

Az alkotmányos büntetőjoggal kapcsolatos általános kérdések tárgyalása után dolgozatom II. részében rátérek a különféle büntetőjogi elvekre, a büntetőjoggal szemben támasztott alkotmányos követelményeknek az ismertetésére. Ezek közül elsőként a jogállamiság eszméjével foglalkozok, majd pedig az abból eredeztethető állami büntetőbatalom korlátozhatóságának elvével, s e körben tárgyalom például az elévülés, az elévülési határozatok, valamint a kegyelem problematikáját. Egy külön fejezetben szóltam a büntetőjogi legalitásról, illetőleg arról, hogy azt az Alkotmánybíróság szerint milyen követelmények együttese teszi ki.

Ezt követően az alkotmányos büntetőjognak az ún. formai kritériumairól írtam. Ezek a jogbiztonság elvéből származó előírások: így elsősorban a büntetőjogi normák világos, egyértelmű megfogalmazásának, valamint az egyes büntetőjogi intézmények kiszámíthatóságának követelménye tartozik ide. Az alkotmányos büntetőjog formai követelményeinek sorában részletesen tárgyaltam az Alkotmányban is rögzített *nullum crimen/nulla poena sine lege* elveket. Itt kitérek még röviden a nullum crimen-elv nemzetközi büntetőjogbeli érvényesülésére, valamint a súlyosító analógia tilalmára is.

Ezután az alkotmányos büntetőjognak az ún. tartalmi követelményeit ismertettem. A tartalmi követelmények alatt azokat a kritériumokat értjük, amelyekre a jogalkotónak figyelemmel kell lennie valamely magatartás büntetendővé minősítése során. Így itt írok a büntetőjog *ultima ratio* jellegéről, az alapvető jogok korlátozhatósága kapcsán a szükségességi és arányossági tesztéről, valamint a büntető törvénnyel történő hátrányos megkülönböztetés tilalmáról.

Ezen kívül az alkotmányos büntetőjog követelményei a büntetőjogi felelősségre is kiterjednek (bűnösségen alapuló felelősség elve, kollektív bűnösség tilalma).

Végül a büntetések alkotmányosságát vizsgálom. Itt elsősorban a büntetések céljával, funkciójával kapcsolatos alkotmánybírói álláspontot ismertettem, de foglalkozok a halálbüntetés alkotmányellenességével is.

Végül dolgozatom III. részében két olyan témát vizsgálók, amelyeket az Alkotmánybíróság eddig nem tárgyalt, de – álláspontom szerint – alkotmányossági problémát vetnek fel. Így itt elemzem az eutanázia kérdését és a kábítószerrel visszaélés tényállását, ezeknek az alkotmányosságát.

Kábítószer-politika az Európai Unió tagállamaiban

Sárvári Katinka
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Balogh Ágnes egyetemi adjunktus

A kábítószer használata egyre terjed mind Európában, mind hazánkban, a köré fonódó bűnözés elleni harc egyre nehezebb, itthon is, külföldön is komoly erőfeszítésbe és sok szakember munkájába kerül a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem elleni fellépés. Dolgozatom célja a tagállamok kábítószer-politikájának bemutatása, összehasonlítása, elemzése; valamint az Unió harmonizációs törekvések leírása.

A dolgozat elkészítéséhez felhasználtam a rendelkezésre álló hazai irodalom nagy részét, az Interneten elérhető anyagokat, valamint elismert, a témában jártas elméleti és gyakorlati szakemberek véleményét. (interjúk, beszélgetések például dr. Lévy Miklóssal, dr. Ritter Ildikóval)

A dolgozat második részében a hazai szabályzás fejlődését, hiányosságait és pozitívumait mutatom be, valamint hazánk droggal való fertőzöttségét, a hazai kábítószer-helyzetet.

Úgy gondolom, hogy az Európai Unió tagállamainak tapasztalatait, az általuk alkalmazott megelőzési, büntetési rendszer eredményeit fel lehet, és fel kell használni a magyarországi törvényhozás, jogalkalmazás stb. során. Ezért a dolgozat végén rendszerezés, és a jövőre vonatkozó megoldási mintát vázoló föl.

A terrorizmus büntetőjogi és kriminológiai aspektusai
a hazai és a nemzetközi szabályozás tükrében

Bartkó Róbert
jogász V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lévay Miklós egyetemi tanár

Napjainkban egyre inkább elkerülhetetlenné válik a terrorizmussal való találkozás. Legyen szó akár a televízióról vagy a rádióról, az írott sajtóról vagy a filmiparról, nem telik el úgy nap az ember életében, hogy ne találkozná robbantásokkal, fegyveres összetűzésekkel, merényletekkel. Akár laikusként, akár jogászként találkozunk is a témával, nem nehéz belátni, hogy az erőszak és annak különféle megjelenési formái, mára életünk szerves részévé váltak.

A dolgozat e jelenségek közül a terrorizmust emeli ki, és vizsgálja a büntetőjog és a kriminológia szemszögéből.

Mivel mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szakirodalom kevesebb figyelmet szentel a büntető anyagi jogi elemzéseknek, a dolgozat célja egyértelműen az volt, hogy a terrorizmus szempontjából kiemelt figyelmet érdemlő európai államok (Nagy-Britannia, Németország, Spanyolország, Franciaország) büntetőjogi törvényeinek, valamint az Európai Unió és az ENSZ szabályrendszerének bemutatásán keresztül rávilágítson a hazai szabályok elavultságra, megreformálásuk elodázhatatlanságára. Ennek tükrében a munka kísérletet tesz néhány lehetséges megoldás – *de lege ferenda* jelleggel történő – ismertetésére.

A dolgozat természetesen nem mellőzhette a kriminológiai elemzést sem. Ezt nemcsak a téma komplexitása indokolja, hanem az a tény is, hogy a kriminológia olyan egyéb tudományterület ötvözetét jelenti, melyek együttes vizsgálata nemcsak a definícióalkotás, hanem egy időálló jogi szabályozás megalkotása érdekében is elengedhetetlen.

Mindezek mellett a terrorizmus problémakörének könnyebb megérthetősége érdekében a dolgozat első része bővebben foglalkozik a fogalmi keretek meghatározásával.

A fent említett tényezőkre figyelemmel, a munka újító szándékkal igyekszik hozzájárulni a terrorizmus témaköréhez, szakítva a szakirodalomban eddig uralkodó biztonságpolitikai és rendészeti aspektusokkal.

Az emberkereskedelem (Btk. 175/B.§)

Csipszer József – Pingicer Zsuzsanna
közrendvédelmi szak, III. évfolyam

Rendőrtiszti Főiskola
Témavezető: Dr. Miklós Irén főiskolai adjunktus

A dolgozat a Büntető Törvénykönyvben megfogalmazott emberkereskedelem (Btk. 175/B.§) törvényi tényállásának elméleti és gyakorlati problémáival foglalkozik. A törvényhely viszonylagos újszerűsége, a hatályba lépése óta eltelt időszakban felvetődött ellentmondások, illetve problémák indokolták számunkra azt, hogy jelen dolgozatunkban e témát tárgyaljuk.

A dolgozat megírásához több tanulmányt, illetőleg jogalkalmazókkal és jogalkotásban résztvevő személyekkel történt személyes konzultáció keretében megismert álláspontokat használtunk fel, vettünk figyelembe.

Írásunkban a bűncselekményt a rabszolgaság intézményéből vezetjük le, érzékelterve történelmi korszakokként változó társadalmi megítélését. Ezt követően kronologikus sorrendben – a teljesség igénye nélkül – mutatjuk be az emberkereskedelem visszaszorítására irányuló nemzeti törekvéseket és egyezményeket, valamint, hogy Magyarország ebben a folyamatban milyen szerepeket vállalt fel, és az előbbieken milyen eredményekkel jártak. Ennek során az emberkereskedelem hazai büntetőjogi szabályozásának alapjául szolgáló nemzetközi egyezmények bemutatása volt a fő célunk.

Ismertetjük azokat a közvetlen előzményeket, amelyek hatására a jogalkotó önálló törvényi tényállásként fogalmazta meg az emberkereskedelmet, a törvényi tényállás alakulását, valamint a törvény szóhasználatának bizonyos részeit érintő módosítására vonatkozó elképzeléseinket.

A dolgozat megírásánál egyrészt azt tűztük ki célul, hogy bemutassuk az Emberkereskedelem jelenleg hatályos törvényi tényállásának helyét, szerepét, más bűncselekményekhez való viszonyát, kihangsúlyozva a törvényi tényállás összetettségét. Másrészt, hogy rávilágítsunk azokra a tisztázatlan kérdésekre, amelyekben még a jogalkalmazók részéről sem egységes a törvénytörvény értelmezése és így a jogalkalmazás során problémákhoz vezethetnek. Másrészt nem titkolt célunk, hogy a problémák felvetésével szakmai vitákat keltsünk és ezáltal a témával foglalkozó büntetőjogászokat álláspontjaik ismertetésére, publikálására ösztönözzük.

A német és a magyar szabálysértési kódex összehasonlító elemzése

Kiss Eliza
igazgatósszervező, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Máthé Gábor főiskolai tanár

Dolgozatom témaválasztását az indokolja, hogy 2001-ben három hónapot töltöttem a németországi Baden-Württemberg tartományban, ahol a helyi, járási és tartományi szintű közigazgatást tanulmányozhattam. A gyakorlat célja az volt, hogy átfogó képet kapjak a szövetségi állam igazgatásáról, s a hivatalokkal való együttműködés által gyakorlati szempontból is megismerjem a hatósági munkát. Főként a szabálysértési igazgatás területén igyekeztem használható gyakorlati tapasztalatokra szert tenni.

Dolgozatom célja, hogy bemutassam a magyar és a német szabálysértési jog összefüggéseit, vizsgáljam alapvető eltéréseit, azonosságait. Az összehasonlítást nem párhuzamosan végeztem, hanem az alábbi szisztéma szerint építettem fel.

A dolgozat történelmi áttekintéssel indul. Elsőként a német szabálysértési jogterület alakulását mutatom be, egészen a hatályos törvény 1968-as megalkotásáig, pontosan megjelölve a közvetlen előzményeket is.

A második fejezetben a magyar szabálysértési jog múlt századi előzményeit, a kialakulását erősen befolyásoló magyar jogtudósok elméleteit, a régi szabálysértési törvényt megelőző politikailag befolyásolt módosítások elemeit mutatom be. A fejezet a hatályos törvényünket megelőző, több mint 30 évig fennálló 1968. Évi I. törvény által bekövetkezett változások ismertetésével zárul.

A harmadik fejezetben igyekeztem a lehető legmélyebben ismertetni a hatályos német szabálysértési törvény elméleti alapjait, a különböző eljárási szakaszokat kimerítően tárgyalva, ahol lehetett, gyakorlati példákkal alátámasztva. Az egyes részeknél külön utaltam a büntetőjoggal való szoros kapcsolatra, megjelölve azokat az elemeket, melyeknél a törvény a büntetőeljárás szabályait alkalmazza. Szóltam az egyes eljárási szakaszok hatásköri és illetékességi szabályairól, az érdekelték köréről és az eljárásban törvény által előírt jogaikról és kötelezettségeikről. E fejezet a felülvizsgálati panasz és a végrehajtás szabályaival zárul.

A negyedik fejezet az 1968-as év utáni változások felvázolásával indul. Leírom a hatályos szabálysértési jogunk szükségességének közvetlen hátterét, a kodifikációs törekvések lényegét, a 90-es évek elméleti irányzatait, melyek hozzájárultak az új kódex megalkotásához. Körvonalazom a törvény szerkezeti felépítését, a szankciók rendszerét, a felügyeletet, az eljáró hatóságok körét, valamint a jogorvoslatot és a végrehajtást.

Az ötödik fejezetnek nem célja, hogy a teljesség igényével összehasonlítsa a két jogterület jellemvonásait, hiszen az előző fejezetek részeleikben is megmutatják a német és a magyar szabálysértési jog egyes elemeit, melyek egymás mellett párhuzamos felsorakoztatása a terjedelmi megkötések miatt nem volt lehetséges. Éppen ezért, csak vázlatosan említem az összehasonlítás főbb szempontjait, melynek mentén párhuzamba állítható a két jogterület. Inkább azokat az elemeket próbáltam összeválogatni, melyek jelentősen különböznek, vagy nagymértékben hasonlítanak.

Az utolsó fejezetben röviden helyet kap annak a szabályozásnak az áttekintése, amely ahhoz szükségeltetett, hogy hazánk majdan az Európai Unió tagjává válva, eukonform módon képes legyen jogszabályaival is alkalmazkodni a magasabb szintű elvárásokhoz.

VI. BÜNTETŐJOGI TAGOZAT II.

1. A tettességről

Szomora Zsolt
SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

2. A részesség

Dr. Mészáros Ádám
SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

3. A bűncselekmények súly szerinti tagolása

Csink Lóránt
KGRE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

4. A jogos védelem a bírói gyakorlatban

Dr. Kis László
ME ÁJK

Témavezető: Dr. Gula József egyetemi adjunktus

5. Az eutanázia büntetőjogi megítélése

Serfőző Katalin
SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

6. Szervátültetések a jog tükrében, avagy a transzplantáció büntetőjogi szabályozása

Panker Mária Anna
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Margitán Éva egyetemi adjunktus

7. Az eutanázia büntetőjogi megítélése

Herpai Balázs
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Kiss Katalin egyetemi tanársegéd

8. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, különös tekintettel az „orvosi műhibákra”

Ignáth Andrea
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Balla Lajos meghívott előadó

9. A vagyon elleni bűncselekmények, különös tekintettel a lopás bűncselekménytani kérdéseire

Telepóczy Csaba
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Márián Zoltán egyetemi adjunktus

10. Az életveszélyt okozó testi sértés

Ari Adrienn

KGRE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

11. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények

Gulyás Géza

KGRE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

12. A 37/2002. AB határozat rendelkezéseinek hatása a nemi bűncselekmények szankciórendszerére

Váczy Zoltán Kristóf

PPKE ÁJK

Témavezető: Dr. Újvári Ákos egyetemi tanársegéd

A tettességről

Szomora Zsolt

jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

A dolgozat a bűncselekmény elkövetőire vonatkozó anyagi jogi alapvetéseket követően a tettességre vonatkozó ismeretek részletes bemutatását és elemzését tartalmazza a jogirodalmon és az elméleti álláspontokon túl a bírói gyakorlatot is alapul véve.

A szerző vizsgálódásának vezérfonalaként a bűncselekmény elkövetőire vonatkozó törvényi rendelkezéseket választotta, külön hangsúlyozva azok garanciális jelentőségét. A tanulmány ebből a szempontból értékeli az elkövetői alakzatok elhatárolására kialakult teóriákat – a szubjektivist, objektivist és *Tatherrschaft-elméleteket* – és arra a következtetésre jut, hogy az anyagi jogi legalitás elvének a következtetésen a törvényi tényállásból kiinduló objektivist teória felel meg leginkább, amelyen a hatályos Btk. szabályozása is alapul. Ugyanakkor egy ilyen szabályozás sem lehet tökéletes, mert hogy bizonyos joghézagokat, ezért szükséges, hogy bizonyos, a törvény általános részében pontosan lefektetett szubjektív elemet kiegészítőként használjon. A szerző ennek kapcsán részletesen elemzi a későbbiekben a társtettességhez megkövetelt szándékegységet és a közvetett tettességet.

Az önálló tettességgel összefüggésben a tanulmány a *sui generis előkészületi* deliktumokkal, a *sui generis részesi* deliktumokkal és a szükségképpen többes közreműködés esetivel foglalkozik.

A társtettesség vizsgálatára a törvényi tényállási elemek mentén kerül sor. Így először a társtettesség és az objektív tényállási elemek kapcsolatát elemzi a szerző, külön kitérve többek között a nyitott törvényi tényállásokkal és a mulasztásos bűncselekményekkel kapcsolatos összefüggésekre. A társtettesség szubjektív oldala kapcsán a tanulmány részletesen vizsgálja a szándékegység tartalmát, a szándékegység hiányának, illetve fogyatékosságának következményeit, rámutatva egy különleges joghézagra, amely a szándékegység kölcsönösségének követelményéből ered. Végül a *delicta propria* társtettesi megvalósításának kérdései következnek; a vonatkozó elméletek bemutatását követően a szerző azt az álláspontot teszi magáévá, amely szerint társtettes is csak az lehet, aki rendelkezik a tettességhez szükséges személyes kvalifikációval. Ezt a nézetet a társtettesség rendeltetésének, dogmatikai funkciójának vizsgálata során levont következtetésekkel is igyekszik alátámasztani.

A dolgozat a társtettességet is meghaladó terjedelemben vizsgálja a közvetett tettességet, ennek oka, hogy az újabb hazai jogirodalomból hiányzik a közvetett tettesség monografikus jellegű feldolgozása, és a szerző ezért igyekszik átfogóan és a maga teljes részletességében tárgyalni ezt az elkövetői alakzatot. Vizsgálódása során nagymértékben támaszkodik a témát kimagasló színvonalon, a hazainál részletesebben és következetesebben vizsgáló német büntetőjogi szakirodalomra. Központi helyet kap a közvetett tettesség törvényi szabályozása hiányának, az ebből fakadó alkotmányossági aggályoknak és a lehetséges szabályozás mikéntjének a vizsgálata. Számos lehetőséget és álláspontot megvizsgálva a szerző arra a következtetésre jut, hogy a közvetett tettességet kifejezetten a tettesség egyik formájaként kell szabályozni, és erre nézve konkrét *de lege ferenda* javaslatot tesz.

A részesség

Dr. Mészáros Ádám
jogász, végzett 2002-ben

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

A büntetőjogi dogmatika és az arra épülő joggyakorlat talán egyik legproblematisabb területe a tettesség – részesség tana. Évszázadokon keresztül rengeteg elméleti küzdelem, vita formálta a büntetőjog-tudomány e csekélynek semmiképp sem nevezhető területét, és ma sem állítható aggodalom nélkül, hogy minden kérdés megválaszolt lenne, vagy hogy egyetértés uralkodna a tettesség – részesség tanát elméleti úton tanulmányozók és a gyakorlatban alkalmazók között.

Alapvetését azt állíthatjuk, hogy amíg a bűncselekmény egyetlen elkövető tevékenységének az eredménye, addig nincs különösebb probléma. Amint azonban egy deliktum létrehozásában több ember vesz részt, számos dilemma merül fel. Így annak meghatározása, hogy melyiküknek mekkora szerepe van a bűncselekmény létrejöttében, ehhez képest melyikük tettes, társtettes avagy részes, illetve hogy közreműködésük jellege milyen arányban álljon a felelősség mércéjével.

A dolgozat témája a bűnrészesség, azaz a felbujtás és a bűnsegély. Ennek keretein belül a szerző egyrészt – feldolgozva az elmúlt két évszázad ezirányú tudományos irodalmát és összefoglalva annak eredményeit – részletes áttekintést próbál adni a részesség megítéléséről a történelmi fejlődés különböző korszakaiban, ezt alapul véve a részesség általános ismérveiről; majd a felbujtás és a bűnsegély speciális feltételeiről, eredményeiről, illetve az ezekkel kapcsolatban felmerülő fontosabb elhatárolási kérdések lehetséges megoldásairól. A részesség általános szabályai között a szerző részletesen foglalkozik a részesi magatartások járulékoságának követelményeivel, a bűncselekmény elkövetőinek személyéhez tapadó tulajdonságok és körülmények egymásra kihatásának vizsgálatával, illetve külön fejezetet szentel a szándékon túli eredményért való felelősség (*praeterintentionalis*) témakörének a részességgel összefüggésben. A felbujtás általános szabályainak áttekintését követően a tanulmány külön foglalkozik a rábírással, mint a felbujtás központi elemével. Ezt követi a felbujtás módjainak, az önkéntes visszalépésnek és a felbujtó büntethetősége elvi alapjainak az áttekintése. A bűnsegélyt lényegében ugyanazon szempontok alapján tárgyalja a dolgozat, mint a felbujtást.

A szerző a feldolgozás során nem nélkülözi a meghatározó európai jogrendszerek részességre kialakított eredményeinek bemutatását és az egyes problémáknak tűnő kérdések jogesetekkel, példákkal való illusztrálását sem. Másrészt arra is törekszik, hogy a dolgozat ne csupán egy részletes kompiláció legyen, hanem mindenben a szerző álláspontját, és nem utolsósorban értékrendjét tükröző, egyedi logika alapján felépített munka.

A téma jellegéből adódóan a dolgozat nem csupán a büntetőjog-tudomány eredményeire támaszkodik és nem csupán azokat vizsgálja, hanem – adott esetben és a szükséges mértékben – magában foglal és felhasznál a tárgyhoz kapcsolódó filozófiai és pszichológiai ismereteket is.

A bűncselekmények súly szerinti tagolása

Csink Lóránt
jogász, V. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

A bűncselekmények súly szerinti felosztása a büntető jogelmélet egyik legalapvetőbb kérdésköre. A jogirodalom nem egységes abban, szükséges-e a bűncselekményeket részekre osztani, ill. a „tagolás-pártiak” nézetei is megosztottak a tekintetben, hogy hány részt érdemes megkülönböztetni a bűncselekmény fogalmán belül. A mindenkor jogalkotó döntésén múlik tehát, hogy *trichotóm*, *dicotóm*, netán *quadrichotóm* vagy *anachotóm* rendszert kíván-e bevezetni.

A dolgozat a hatályos jogrendszerre összpontosít, az egyes témakörök kifejtésénél a hatályos szabályozásból indul ki – fenntartva, hogy bizonyos kérdéseknél megpróbál rámutatni hiányosságokra vagy ellentmondásokra.

A dolgozat két nagy részre oszlik. Az első rész a bűncselekményekkel – annak két fajtájával, a büntettekkel és a vétségekkel – foglalkozik, a második rész pedig a szabálysértéseket, mint a súly szerinti tagolás egyik válfaját tárgyalja. Mindkét részt történeti áttekintés vezeti be.

Az első részben kerül sor a büntettek és vétségek elhatárolására, a *praeterintentionalis* bűncselekmények és az általános és konkrét jogellenesség problematikáira, továbbá azokra a gyakorlati különbségekre, amiket a büntetőjog a büntettek és vétségek joghatásaihoz fűz.

A *praeterintentionalis* bűncselekmények különös jelentőségét az adja, hogy mind a szándékos, mind a gondatlan elem megtalálható bennük, így nem egyértelmű, hogy büntettekhez, vagy vétségekhez állnak-e közelebb.

Az általános és konkrét jogellenesség elhatárolása azért fontos, mert a gyakorlat számos példát hoz fel arra, hogy az absztrakt szinten súlyos cselekmény a konkrét esetben enyhe – érdemes tehát átgondolni, hogy általános szinten el lehet-e választani a büntetteket és vétségeket.

A gyakorlati különbségeknek is kiemelt jelentőségük van, hiszen a súly szerinti tagolás csak abban az esetben tölti be rendeltetését, ha tényleges és létező különbség mutatkozik az egyes kategóriák joghatásai között – mind a büntető anyagi, mind az eljárás- és mind a végrehajtási jogban.

A második rész foglalkozik a szabálysértésekkel, azok általános jellemzőivel, valamint a szabálysértés büntetőjoggal való kapcsolatával. Ebben a részben kerül sor annak taglalására is, hogy milyen kapcsolat van szabálysértés és bűncselekmény között.

A szabálysértés heterogén jellegű jogterület. Egyes cselekmények a büntetőjoghoz állnak közel, büntetőjogi tényállásoknak feleltethetők meg. Más szabálysértések azonban olyan szabálysértések is, melyek inkább a közigazgatási joghoz kapcsolhatóak. Megint más tényállások – az ún. szak-szabálysértések – az egyes szak-jogágakkal rokoníthatóak, kevésbé szoros a kötődésük a közigazgatáshoz, még lazább a kapcsolatuk a büntetőjoggal.

Mindezekre tekintettel lényeges a szabálysértések egybevetése vétségekkel és büntettekkel, mivel a szabálysértések integrálásával válhat csak teljessé a súly szerinti tagolás.

Dr. Kis László
jogász, végzett 2002-ben

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Gula József egyetemi adjunktus

Dolgozatom rövid bemutatását indokoltnak tartom a tudományos diákköri dolgozatok kapcsán elsőként felmerülő kérdéskörrel, a témaválasztással kezdeni. Nem volt célom a jogos védelem büntetőjogi megítélésével kapcsolatos történeti fejlődés ábrázolása, így csupán a hatályos rendelkezések vizsgálatával kapcsolatban tértem ki az adott problémák rövid történeti vonatkozásaira, amennyiben ez szükségesnek tűnt. Bár a jogos védelemre vonatkozó, a hatályos Btk. 29. §-ban rögzített szabályok az 1978. évi IV. törvény hatálybalépése óta nem változtak meg, ez közel sem jelenti azt, hogy e jogintézménnyel kapcsolatban ne merülnének fel aktuális kérdések. Indokolt lehet az e témakörrel kapcsolatban napvilágra került, sokszor egymással teljesen ellenkező jogirodalmi állásfoglalások és bírósági határozatok vizsgálata, mert bár a legtöbb kérdés tekintetében kialakult többségi, általánosan elfogadott álláspont, mégis a jogintézmény fejlődése szempontjából elengedhetetlen az egyéb vélemények elemzése.

Mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás tekintetében tapasztalhatjuk a jogos védelem részletszabályaival összefüggésben kifejtett nézetek sokszínűségét. Dolgozatomban – a választott címnek megfelelően – a bírói gyakorlatra kívántam helyezni a hangsúlyt, különös tekintettel a hatályos szabályozáson alapuló jogalkalmazói tevékenységre. E mellett természetesen kitérek a jogirodalomban megjelent állásfoglalásokra, *de lege ferenda* javaslatokra is, ideértve nem csupán a többségi nézeteket (mint például a kitérés kötelezettség törvényi szabályozottságának szükségessége), hanem az azokkal szemben álló, vagy teljesen egyedülálló megoldást kínáló javaslatokat is (ez utóbbiak vonatkozásában példaként említhető Székely János javaslata, amely a szükséges mérték túllépésének *sui generis* bűncselekményként történő szabályozását kívánja).

Munkám legnagyobb részét azonban a vonatkozó bírói gyakorlat ismertetése teszi ki. Ennek kapcsán a Legfelsőbb Bíróság határozatai mellett az alsóbbfokú bíróságok vonatkozó döntéseit is figyelembe vettem, a legtöbb helyen az adott ügyben született, a Legfelsőbb Bíróság által hozott másodfokú döntéssel egybevetve. Ez a vizsgálódás nem korlátozódik az egyes határozatok pusztá bemutatására, hanem igyekeztem az adott kérdéskörrel kapcsolatos döntések, irányutmutatások elemzésére a különféle jogirodalmi álláspontokra tekintettel, nem mellőzve a konklúziók levonását, a bemutatáson túl az említett vélemények összefüggésében történő állásfoglalást. A dolgozat felosztása a jogos védelem egyes rész kérdéseit fókuszálja, az egyes fejezeteken belül kerül sor az említett álláspontok ütköztetésére és állásfoglalásra. A bírói gyakorlat elemzését ezen belül annak időbeni alakulását a középpontba helyezve igyekeztem elvégezni. Ennek keretében arra törekedtem, hogy a különböző témakörökhöz kapcsolódó bírósági határozatok elemzéséből „megrajzolhatóvá” váljanak az adott kérdéskörhöz kötődő ítélezési tendenciák az 1978. évi IV. törvény hatálybalépésétől napjainkig. Tekintettel arra, hogy a jogintézménnyel összefüggő bírósági határozatok nagy része a szükségesség – arányosság témakörét érinti, dolgozatomban is e kérdésekkel foglalkozom a legnagyobb terjedelemben, kiemelve e két fogalom viszonyára vonatkozó elméleti álláspontokat is.

Serfőző Katalin
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

Az eutanázia napjaink legvitatottabb és legdivatosabb kérdéseinek egyike, amelyhez mind a közfelfogásban, mind a tudományos gondolkodásban sokféle jelentéstartalom tapad. A dolgozat a fogalom tisztázására, az eutanázia jogi megközelítésű elemzésére tesz kísérletet a témához fűződő érzések, nem ritkán indulatok nélkül, kizárólag a jog tudományára támaszkodva.

Az eutanázia rövid történeti áttekintését követően a fogalommal kapcsolatos ellentmondások bemutatására, ahol lehetséges, ezek feloldására, a különböző, az eutanáziához kapcsolódó kifejezések tartalmi tisztázására kerül sor. Ennek megfelelően az eutanázia általános fogalmának meghatározása, az ezzel kapcsolatban felmerülő nehézségek összegzése, az aktív és a passzív eutanázia elkülönítésének elméleti okai, a passzív eutanázia és a kezelés visszautasításának, valamint a terápiás túlbuzgóság fogalmának a viszonya képezi az első rész tartalmát.

A fogalmak meghatározását követően az eutanázia-cselekmények hatályos magyar büntetőjogi megítélésének elemzése alkotja a dolgozat második részét, külön vizsgálva az aktív és a passzív eutanázia körébe tartozó magatartásokat és a kezelés egyoldalú abbahagyására vonatkozó kérdéseket. Az aktív eutanázia körében az alkalmazható tényállások mellett az esetlegesen figyelembe vehető jogellenességet kizáró okok és büntetékiszabási kérdések számba vétele képezi a büntetőjogi vizsgálódás tárgyát. A passzív eutanáziához tartozó cselekmények esetében a kezelés visszautasítására vonatkozó egészségügyi törvényi szabályozás, ennek a büntetőjog és az alkotmány jog rendszerével való összeegyeztethetősége, ennek hiánya és az egyéb passzív eutanázia esetek jelentik az elemzés alapját. Az alapvetően büntetőjogi megközelítés sem nélkülözheti az alkotmány jog álláspontjának vizsgálatát, az egyes eutanázia-cselekmények büntetőjogi bemutatásakor a dolgozat ezen kérdésekre is kitér.

A magyar szabályozás mellett a dolgozat kitekintést ad az európai gyakorlatra, különös tekintettel a holland és a belga szabályozásra. Nagy-Britannia joggyakorlata, valamint a német és a francia szabályozás rövid bemutatása szintén a dolgozat részét képezi.

A szerző arra a következtetésre jut, hogy valamennyi eutanázia kérdéskörében tárgyalt esetkör egyetlen általános fogalom alá vétele jogi szempontból komoly nehézségekbe ütközik. Megállapítja, hogy a kezelés visszautasítására vonatkozó egészségügyi törvényi szabályozás hagyományos büntető- és alkotmányjogi kereteket feszít szét, anélkül hogy az ebből eredő következményeket következetesen végigvinné, ugyanakkor az orvosi cselekmények jogszerűségének megnyugtató szabályozására sok esetben nem került sor. A hatályos magyar büntetőjog az aktív eutanázia-cselekményeket szigorúan ítéli meg, az eutanázia körébe tartozó magatartások differenciált megítélésre nem nyújt igazán lehetőséget.

Panker Mária Anna
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Margitán Éva egyetemi adjunktus

A szerv- és szövetátültetések jogi szabályozásának témaköre kifejezetten nem része az egyetemi tananyagnak, bár a tanult törvényekben találunk ezzel kapcsolatos rendelkezéseket. Azért választottam mégis ezt a területet, mivel e sajátos jogviszony etikai vonatkozásán túlmenően az orvosi felelősséggel és a beteg önrendelkezésével kapcsolatban számos (polgári- és egyaránt büntető-) jogi kérdést vet fel és aktualitása folytán a társadalom érdeklődésére is számot tart. A büntetőjogi szemlélet előtérbe helyezését a Btk. 1998. július 1-jei módosításával hatályba léptetett új, „Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudomány kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények”-ről szóló fejezete indokolja, amely alapján kezdtem foglalkozni a szerv- és szövetátültetések kérdésével és ez alapján jutottam el a kapcsolódó területekre.

A dolgozatban a magyar nyelvű, terjedelmesnek korántsem mondható jogi irodalom mellett elsősorban a hazai könyvtárakban hozzáférhető angol nyelvű orvosi joggal foglalkozó könyveket és a kapcsolódó esetjegyet tanulmányoztam, a német nyelvterület vonatkozásában pedig a vonatkozó jogszabályokat dolgoztam fel. A nemzetközi rész elkészítésekor elsősorban az Európa Tanács egyezményeit, ajánlásait, az Európai Unió irányelveit és az Egészségügyi Világszervezet ajánlásait vettem figyelembe. Mint az a téma sajátosságából adódik, magyar és angol nyelvű egészségügyi folyóiratokat és szakkönyveket is felhasználtam a szervátültetések kérdésének vizsgálatára, valamint a források között az Internet segítségét is igénybe vettem.

A dolgozat hat nagyobb témakörre osztható. A szervátültetések fejlődésének rövid történeti áttekintése után a kérdéskör etikai problémáira tértem ki, mivel a jogi szabályozás szükségessége ezen alapokon fejlődött ki. A szervátültetésekre vonatkozó konkrét büntetőjogi szabályozás azonban a transzplantáció sajátos orvosi jogviszonyának ismeretére támaszkodik, így ennek bemutatása után – érintve az orvosi felelősség kérdéskörét – tértem rá a hatályos Büntető Törvénykönyv rendelkezéseire. Törekedtem a törvényi tényállások részletes elemzésére, gyakorlati példa hiányában azonban elsősorban az elméletre támaszkodtam. A dolgozat következő nagyobb egységében, miután a hazai egészségügyi és jogi szabályozást áttekintettem, az e tárgyú nemzetközi deklarációkat és az egyes nemzeti szabályozásokat próbáltam részletesen bemutatni, majd külön foglalkoztam a szervkereskedelemmel, mint lehetséges új bűnözési célterülettel.

A dolgozat alapvetően leíró jellegű, amennyiben a magyar szabályozást és az egyes nemzeti szabályozások tartalmát ismerteti. Azonban törekedtem arra, hogy úgy vizsgáljam a hatályos hazai szabályozást, hogy az mennyiben felel meg a nemzetközi és az európai uniós elvárásoknak, illetve kiemeljem azokat a pontokat, amelyek ellentmondóak és amelyek szabályozásának elégtelensége továbbgondolást igényel. A megállapításaimat statisztikai adatokkal és – magyar esetjog hiányában – külföldi példákkal támasztottam alá.

Herpai Balázs
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Kiss Katalin egyetemi tanársegéd

Az eutanázia kérdése – az abortuszhoz és a halálbüntetéshez hasonlóan – a nehezen megoldható problémák közé tartozik. Mindhárom az élet „elvehetőségével” foglalkozik, ám az eutanázia több szubjektív elemet hordoz magában, és ezért tárgyalása is nagyobb kihívást jelent. Az általánosan elfogadott meghatározás szerint eutanáziának minősül, ha a beteg érdekében az orvos a gyógyíthatatlan és halálos betegségben szenvedő páciensét a halálba segíti, avagy életfenntartó beavatkozásokat megszüntet, illetve elmulaszt.

Dolgozatomban igyekeztem a témát minél több aspektusból megközelíteni. Az elengedhetetlen történeti áttekintést követi az orvosi, orvos-etikai nézőpont. Itt az orvos gyógyítási-életfenntartási kötelezettsége ütközik a beteg önrendelkezési jogával; sőt a kegyes halált sürgető nézetek éppen az orvosok által gyakran képviselt „dühödtt gyógyítani akarás” alternatívájaként láttak napvilágot. Szociológiai-pszichológiai vonatkozásban az élet mennyiségi és minőségi felfogásának elmélete emelendő ki (kevesebb értéket tulajdonítanak az életnek, amikor annak hasznossága csökken, sőt a végéhez közeledik); itt került sor a Hospice-szolgálat bemutatására is. A vallási nézőpont elveti az eutanáziát azzal, hogy az ember életének sorsa Isten kezében van, ezért nincs joga rendelkezni életével. A kifejezett jogi aspektus további tagolást kíván: alkotmányjogi vonatkozásban két alapjog – az élethez és az emberi méltósághoz való jog – ütközik; amennyiben előbbre sorolható az emberi méltósághoz való jog, akkor az eutanázia alkotmányos alapokra helyezhető. A polgári jog értelmezésében az orvos-beteg viszony (megbízási viszony) keretében a beteg jogai irányadóak lehetnek minden orvosi beavatkozással kapcsolatban.

Munkám központi és legterjedelmesebb része a büntetőjogi elemzés. Az eutanáziát – „tényállási elemein” keresztül – úgy határoztam meg, mintha egy kodifikált deliktumról lenne szó. A hatályos szabályozás szerint az aktív eutanázia az emberölés speciális, de külön nem nevesített válfaja. A passzív eutanázia esetében a törvényalkotó más jogtechnikai eljárást alkalmazott: az egészségügyi törvényben határozta meg azokat a feltételeket, amelyek teljesülése büntethetőséget kizáró okként szerepel. Részletesen elemeztem az eutanázia aktív és passzív alakzatát, amelyhez két jogesetet (Binder Györgyi illetve a Fekete Angyal ügyét) is bemutatam. Igyekeztem elhatárolni a kegyes halált a vele rokonítható más bűncselekményektől (asszisztált öngyilkosság, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, stb.). A nemzetközi kitekintést követően egyrészt azt vizsgáltam meg, hogy bevezethető-e az eutanázia a gyakorlatban, másrészt azt, hogy milyen jogszabály-módosítást igényelne a bevezetés.

Végezetül röviden az általam helyesnek tartott szabályozásról. A passzív forma legalizálásával egyetértek; az aktív eutanáziát viszont elítélendőnek tartom. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jelenlegi szabályozást helyesnek vélném: szükségesnek érzem egy speciális bűncselekmény bevezetését, a Csemegi-kódex „kívánságra ölés”-ének mintájára. Indoklasként az erős felindulásban elkövetett emberölésre utalnék, ahol a jogalkotó figyelembe vette a cselekmény indítóokául szolgáló, emberileg érthető, méltányolható indulatokat, érzelmeket.

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés,
különös tekintettel az „orvosi műhibákra”

Ignáth Andrea
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Balla Lajos óraadó

A veszélyforrások folyamatos szaporodásával magyarázható a törvényhozó azon törekvése, hogy saját eszközével, mégpedig büntetőjogi szankció kilátásba helyezésével igyekszik védelmet nyújtani az olyan magatartásokkal szemben, amelyek még csak a kár okozásának a lehetőségét hordozzák magukban. Ezt a célt szolgálja a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetőjogi fenyegetettsége.

A dolgozat első részében ezen bűncselekmény elemzésével foglalkoztam, tisztázva olyan fogalmakat, mint a foglalkozás, foglalkozási szabály, közvetlen veszélyhelyzet. Felmerültek elhatárolási kérdések is, például a segítségnyújtás elmulasztásától vagy bizonyos élet és testi épség elleni gondatlan bűncselekményektől.

Az általános áttekintés után kiemeltem a foglalkozási bűncselekmény köréből egy, az elkövetők kiléte alapján speciális csoportot, az „orvosi műhibákat”.

Dolgozatomban arra a kérdésre kerestem választ, hogy miért különösen nehéz az „orvosi műhibák” megítélése.

Ez a fogalom széles körben elterjedt a gyakorlatban, de mást értenek rajta orvosok és más jogászok. Az orvosok többnyire helytelenítik a kifejezést, arra hivatkozva, hogy önmagában a hiba nem érdemel büntetést. A jogászok viszont csak ebben a szűkebb értelemben használják a fogalmat, tehát értelmezésükben csak a jogellenes és bűnös szabályszegő magatartás jelent „műhibát”, és nem tartozik ide a gyógyító tevékenység kockázata körében értékelhető káros esemény, vagy a diagnosztikai tévedés sem.

A törvényi tényállás szerkezetéből kitűnik, hogy a jogalkotó a gondatlan elkövetést tekinti tipikusnak, hiszen azt a Btk. 171. § (1) bekezdésében szabályozza, a szándékost pedig a (3) bekezdésben.

Meglehetősen ritkán kerül sor arra, hogy az orvos felelősségét a bíróság a minősített eset vonatkozásában is megállapítsa. Erre ugyanis csak akkor kerülhet sor, ha a minősítő eredményre (pl. halál) is kiterjed az elkövető gondatlansága, és ha a szabályszegő magatartás és a minősítő eredmény között megállapítható az okozati összefüggés. Ez utóbbi azért különösen problémás, mert az esetek többségében nem állítható biztosan, hogy a beteg élete megmenthető lett volna a foglalkozási szabályszegés nélkül, hiszen itt szükségszerűen beteg, a „normálistól” eltérően működő emberi szervezetről van szó, amely számos bizonytalansági tényezőt rejt magában.

A probléma szorosan összefügg a bizonyítási nehézségekkel is, amelyek fő oka az orvostársadalom erős belső koherenciája, védekezése a „kívülről” jövő támadásokkal szemben.

Érdekes kérdéseket vet fel az orvosi tevékenység kapcsán a *megengedett kockázat* mint *jogellenességet kizáró ok* és a diagnosztikai tévedés is, amelyekkel a dolgozatban is foglalkoztam. Kétségtelen, hogy van ma Magyarországon valamiféle orvosellenes szemlélet, amit a televízió szenzációéhes magatartása is táplál, és – legalábbis első látásra – úgy tűnik, növekszik a műhibás esetek száma is. Ugyanakkor látnunk kell, hogy hibát mindenki követhet el. Éppen ezért szükséges egy választóvonal az emberi tevékenységgel szükségszerűen együttjáró tévedés és a bűnös magatartás között.

A vagyon elleni bűncselekmények, különös tekintettel
a lopás bűncselekménytani kérdéseire

Telepóczi Csaba
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Márián Zoltán egyetemi adjunktus

A dolgozat témájának megválasztásakor a döntő szempont az volt, hogy a büntetőjog mely területe az, amelynek gyakorlati jelentősége indokolja a tudományos-elméleti jellegű feldolgozást. Választásom ezért esett a vagyon elleni bűncselekmények témakörére, ezen belül is a lopásra, amely hosszú évszázadok óta kiemelkedően magas arányt képvisel hazánk összbüntözésében. Gyakorisága ellenére elbírálna során számos olyan elméleti problémával kell szembenézni, melyek egyrészt a lopás egyes fogalmi elemeinek pontos és következetes értelmezésével, másrészt más bűncselekményekhez való viszonyával van összefüggésben. A felvetett kérdések egyértelmű megválaszolása az egységes jogalkalmazáshoz elengedhetetlen, különösen akkor, amikor a leggyakrabban elkövetett bűncselekményről esik szó. A dolgozat célja a jogirodalomban és a gyakorlatban vitatott, egymással ütköző álláspontok felvonultatása és a közöttük meglévő különbségek áthidalása.

Az alkalmazott módszerek tekintetében a vonatkozó régebbi és újabb jogirodalom álláspontjainak leírását, valamint ezek egymással, továbbá a bírói gyakorlat eredményeivel való ütköztetést tartom kiemelendőnek. Ehhez felhasználásra került számos szerző tárgyba vágó műve, ill. tanulmánya, továbbá számos eseti döntés. A vagyon elleni deliktumok hazai történetével foglalkozó I. rész, valamint ezen cselekmények általános jellegű megközelítését tartalmazó II. rész javarészt leíró jellegű, a lopás egyes bűncselekménytani kérdéseivel foglalkozó, egyben a dolgozat mintegy felét kitevő III. részben azonban kritikai élel tárgyalom a lopás objektív, szubjektív tényállási elemeit, egység-többségtani kérdéseit.

A dolgozat eredményei közé sorolható a vagyon elleni deliktumok, ill. a lopás jogi tárgyának újszerű megközelítése, a lopás elkövetési tárgya kapcsán az értékkel bírással kapcsolatban felmerülő probléma tárgyalása, az elkövetési magatartás a mai jogalkalmazói igényeknek megfelelő értelmezése, a dolog elleni erőszak absztrakt fogalmának kialakítása, ill. ezen fogalom lopásra vonatkoztatása, az eltulajdonítási célzat – egyes jogrendszerek közötti – értelmezési különbségeiből adódó minősítési nehézségek vizsgálata, végezetül a szóban forgó bűncselekmény egység-többségtani kérdései között tárgyalat üzletszerűség problémája, valamint a büntetőjogunkból már kiveszett, klasszikus értelemben vett értékegybefoglalás tárgyalása.

Az életveszélyt okozó testi sértés

Ari Adrienn
jogász, V. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

A dolgozatom témája az életveszélyt okozó testi sértés. Azért csupán ezzel a bűncselekménnyel foglalkozom a testi sértésen belül, mert ez a téma igen nagy, és jogdogmatikai és gyakorlati kérdéseket ez a bűncselekmény vett fel illetve vetett fel.

A választott téma aktualitását az adja, hogy a Legfelsőbb Bíróság a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében jogegységi határozat hozatalát kezdeményezi. Így változás várható, hogy e bűncselekményre irányadó 15. számú irányelv valószínű, hogy módosulni fog.

A témában fellelhető összes irodalom és vélemények bemutatására törekedtem, hiszen igen nagy vita alakult ki a Magyar Jog és más jogi folyóirat hasábjain az életveszélyt okozó testi sértés megjelenésekor.

A vita során három álláspont alakult ki e bűncselekménnyel kapcsolatban, mely szerint az életveszélyt okozó testi sértés csupán praeter-intentionális bűncselekmény, illetve a bűncselekmény eshetőlegesen szándékkal követhető el, míg a harmadik álláspont alapján az egyenes szándék is kiterjed e bűntettre.

Munkámban az elméleti fejtegetések összegzésén túl hangsúlyt fektettem a gyakorlatra is, a már két évtizedes bírói gyakorlaton keresztül érzékeltetem a téma sokszínűségét, eltérő megítélését.

Néhány táblázattal színesítve az anyagot támasztom alá a dolgozatban leírtakat.

A tanulmány legvégén röviden fejtettem ki saját, egyéni véleményemet az életveszélyt okozó testi sértés bűncselekménnyel kapcsolatban, miszerint nem tartom kizártnak, hogy a z életveszélyt okozó testi sértés elkövethető szándékkal. meghatározott körülmények megléte mellett, igaz ennek előfordulása igen ritka, és nehezen bizonyítható, sőt mi több nehezen megvalósítható bűncselekmény.

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények

Gulyás Géza
jogász, V. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp László egyetemi adjunktus

A dolgozat felépítésében egyezik a Btk. Különös Részéről szóló tan- és szakkönyvek klasszikus rendszerével, azaz valamennyi vizsgált tényállást elkülönített egységben tárgyalja, természetesen utalva az esetleges összefüggésekre.

Külön fejezet szól a (nem csupán az erőszakos) nemi erkölcs elleni deliktumok egyetemes és magyar történetéről, azok szabályozásáról és büntetéséről. Ezután a hatályos jogra térünk át és egymást követik az erőszakos közöszlészről, a szemérem elleni erőszakról, az erőszakkal elkövetett kerítésről szóló fejezetek, végül pedig szó esik a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatról, amely a természet elleni és a természet elleni erőszakos fajtalanság tényállásait semmisítette meg.

A dolgozat igyekszik átfogó képet adni a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményekről, annál is inkább, mert ilyen tárgyú, nagyobb terjedelmű, kimerítőbb munka utoljára az 1961-es Btk-hoz jelent meg.

A pályamunka szeretne az azóta eltelt időszak módosításairól kimerítően elemzést adni, valamint nem halgathat olyan aktualitásokról, illetve az utóbbi időben előtérbe került problémákról, mint például a már említett természet elleni fajtalanság és a természet elleni erőszakos fajtalanság Alkotmánybíróság által történt megsemmisítése, vagy a sértetti közrehatás kérdése.

A dolgozat – leginkább terjedelmi okokból – nem törekszik a teljességre abban a formában, hogy mindegyik bűncselekmény valamennyi aspektusát, szabályozásának minden apró kérdését tökéletesen fölírja. A cél inkább csak az volt, hogy a teljesség a legfontosabb problémák felvetésével, illetőleg a legelemibb szabályok összefoglalásával jelenjen meg.

**A 37/2002. AB. határozat rendelkezéseinek hatása
a nemi bűncselekmények szankciórendszerére**

Váczy Zoltán Kristóf
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Újvári Ákos egyetemi tanársegéd

A dolgozat a 37/2002. Ab. határozatnak a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIV. fejezet, 2. Cím) szankciórendszerére gyakorolt hatását elemzi. Ennek kapcsán röviden összefoglalásra kerül a nemi erkölcs elleni bűncselekmények megelőző szabályozása a Csemegi-kódextól az 1978. évi IV. törvényig. A dolgozat bemutatja a bírói gyakorlatban a Legfelsőbb Bíróság eseti döntései nyomán kialakult főbb irányvonalat. Külön fejezet foglalkozik a határozat érvrendszerével, a beadványokkal és a határozat hatásaival.

A dolgozat főbb megállapításai: a törvényhozó által egységben létrehozott XIV. fejezet 2. címén belül a 198. § (Szemérem elleni erőszak) és a 200. § (természet elleni erőszakos fajtalanság) nem állnak speciális viszonyban egymással – azonos szankcióik miatt nem diszkriminatív jellegű szabályok. A 199. § (természet elleni fajtalanság) megsemmisítése szemben áll az állam kriminalizációs kötelezettségével, az ilyen életviszony büntetőjogi értékelésének megszüntetése révén elérhető előny nem áll egyensúlyban a sértettek védelmének elvesztése révén keletkező hátrányokkal. Az emberi méltóság (Alkotmány 54. §) és a diszkrimináció tilalmának (Alkotmány 70/A. §) felhívása nem egyeztethető össze a szabályozás tárgyával. Az Alkotmánybíróság több korábbi határozatában foglalkozott már a homoszexuálisok jogaival, a diszkrimináció tilalmának egyes kérdéseivel. A büntetőjog terén korábbi határozatában megsemmisítette a vérfertőzés tényállásának azon részeit, amelyek az azonos nemű testvérek közti fajtalanságot rendelték büntetni. A jelen és a korábbi alkotmányossági kérdések is megosztották az alkotmánybírói testületet. A 37/2002. AB határozathoz két bíró fűzött különvéleményt és további két bíró élt a párhuzamos indoklás lehetőségével – ezek tárgyalásának alfejezetet szentel a dolgozat.

A megállapítások és a véleményformálás terén lényeges szempont az Alkotmánybíróság döntési szabadságának és a határozat kötelező erejének tiszteletben tartása. Lehetőség nyílik azonban arra, hogy a határozat okfejtését, megállapításait egybevegyük a jogirodalom és a gyakorlat kérdéseivel, amelyek valódi elméleti vitára adnak lehetőséget.

VII. EGYETEMES JOGTÖRTÉNETI TAGOZAT

1. Az Új-Asszír Birodalom nemzetközi szerződései

Palotás Csongor
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Szabó Marcel egyetemi adjunktus

2. A Jeruzsálemi Királyság – az Asszizák és az európai feudális jog

Illés Géza
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Rácz Lajos egyetemi docens

3. Az inkvizíció a XI-XIII. században

Szép Árpád
ME ÁJK
Témavezető: Dr. Koncz Ibolya Katalin egyetemi tanársegéd

4. A *Constitutio Criminalis Carolina* büntetőeljárás-joga és büntetőrendszere

Ács Boglárka
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Szekeres Róbert egyetemi tanársegéd

5. A helyi önkormányzatok reformja a 19. századi Angliában

Bujdosó András
ELTE ÁJK
Témavezető: Nagyné dr. Szegvári Katalin egyetemi tanár

6. A modern kori japán jogfejlődés

Dr. Tamás Csaba
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Szabó István egyetemi docens

7. Bosznia-Hercegovina 1908-as annexiójának közjogi vonatkozásai

Szabó Szilárd
DE JÁTI
Témavezető: Dr. Balogh Judit egyetemi docens

8. A kereskedelmi jog kodifikációja és a társasági tagok felelőssége

Márkus Eszter
ELTE ÁJK
Témavezető: Nagyné dr. Szegvári Katalin egyetemi tanár

Az Egyiptomi, a Hettita és az Új-Asszír Birodalom nemzetközi szerződésai –
Bepillantás az Ókori Kelet diplomáciatörténetébe – A birodalmi
konszenzuspolitikától a totális hódítás eszméjéig

Palotás Csongor
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szabó Marcel egyetemi adjunktus

Egy a diplomáciatörténet által méltatlanul mostohán kezelt korszakot kívánok bemutatni dolgozatomban. Egy olyan korszakot, amelyről jogtudományi elemzések szinte alig állnak rendelkezésünkre. Ezért történelmi és régészeti forrásokra támaszkodtam, s az így felvázolt történeti tényállást egészítettem ki a jog és a politika minősítéseivel.

Az Ókori Kelet két egymástól alapvetően eltérő diplomáciai paradigmáját vetem egybe. Egyiptom és Hatti (a Hettita Birodalom) mértéktartó, konszenzuserősítő, hagyománytisztelő politikájától haladok az Új-Asszír Birodalom zseniális, ám mohósága és kegyetlensége miatt pusztulásra kárhoztatott gátlástalanságáig. A történelmi, földrajzi és geopolitikai háttér megrajzolása után – történelmi és nemzetközi jogi párhuzamok napjainkig terjedő sorát is fölvezetve – igyekszem mintegy leltárba foglalni és a jelenkor fogalomrendszerében értelmezni az ókori diplomácia lényeges eszközeit és módszereit. Így a dolgozatban a következő kérdésekkel foglalkozom: egyenlő és egyenlőtlen felek közötti szerződések, ezek fajták szerinti csoportosítása (megnemtámadási, szövetségi, kölcsönös segítségnyújtási, béke és barátsági szerződések), szerződési biztosítékok (isten tanúságtétel, istenekre tett esküvés, isteni átkok és áldások, kölcsönös túscsere, az istenek helyesebben az isteneket megtestesítő szobrok, mint nemzeti jelképek foglyul ejtése), sorozatszerződések, kancellária, szerződéskötési szertartások, területenkivüliség, teljhatalmú királyi megbízottak által vezetett külképviseletek (helytartóságok), politikai menedékjog, szerződési szövegek hitelessége, a hallgatóságos fenntartás intézménye, pártütések és trónviszályok előkészítése az asszír udvarban nevelt hazaárulókkal, a nemzeti szuverenitás felszámolása közjogi eszközökkel (független államból a kizárólag az asszír királynak felelős kormányzó vezette tartomány lesz), és mintegy fizikai úton (a behódolt népek rendszeres és tömeges kitelepítése).

Ami az asszír domborműveken látható, mintha a jelent idézné. Az asszíroknak – Egyiptommal és Hattival ellentétben – sikerült megteremteniük a nemzetközi jog egységét, ami nem lehetett más, mint Asszíria saját hazai joga. Modern hasonlattal élve az asszír király volt egy személyben az USA, Oroszország és az ENSZ első embere is.

Mindazonáltal Asszíria sem állandó árnyékként borult a környező országok nemzeteire, hanem olyanként, amely kénytelen igazodni a körülmények, az erőviszonyok folytonos változásához. Bár totális állam volt, ez a totalitás csak a közösségek, és nem az individuumok szintjén érvényesült. De az ő csillaga is leáldozott, egyrészt a fenti tökéletlen totalitás miatt, másrészt egy geopolitikai törvényszerűség okán, mely szerint a peremterületek felől kiinduló világbirodalmak csak addig maradhatnak fenn, amíg törzsterületük, az anyaország nem válik az akkor ismert világ középpontjává. Ha ez megtörténik, csupán idő kérdése, hogy a szomszédos népek mikor kebelezik be a megroggyant birodalmat. Ezután már csak az lehet kétséges, hogy az új hódítók a régiek örökébe lépnek-e, mint például Róma esetében, vagy pedig a földdel teszik egyenlővé, mint az egykor hatalmas Ninivét.

A Jeruzsálemi királyság – az Asszizák és az európai feudális jog

Illés Géza
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: dr. Rácz Lajos egyetemi docens

A dolgozat két nagyobb részre tagolható. Az első felében a szíriai és palesztinai kereszties államok kialakulását és függőségi viszonyait, kapcsolatukat vizsgálom. Részletesebben kitérek az első kereszties háború jogtörténeti vonatkozású eseményeire, és arra is, hogy az európai kontinens jogfejlődésére hogyan hatott a kereszties mozgalom. A kereszties államok egymással kialakított kapcsolatrendszerén túl a legjelentősebb állam, a Jeruzsálemi királyság külkapcsolatait vizsgálom. Ennek körében elengedhetetlen a pápaság és Bizánc szerepének áttekintése.

A pályamű második része a Jeruzsálemi királyság kormányzatát és jogi viszonyait mutatja be. A Jeruzsálemi királysággal kapcsolatos legfontosabb kérdést azon tudományos vita képezi, melynek tárgya, hogy a feudális állam legjellegzetesebb formáját hozták-e létre a hódító lovagok Palesztinában, vagy ezt a képet árnyalni kell és az erősen feudális vonások is hosszú fejlődés eredményei. Ma már utóbbi nézet az elfogadottabb és a dolgozat is emellett foglal állást, de mindkét nézőpontot ismerteti. A dolgozat jelentős részét teszi ki az Haute Cour, az egyéb bíróságok és a királyság hivatalnokainak vizsgálata. Részletesen tárgyalom a földbirtoklás különböző formáit, a hűbéri jogot, a házassági jogot és igyekeztem ezeket a kontinentális jogfejlődés összefüggéseiben láttatni.

A téma iránti érdeklődést hagyományosan táplálja, hogy a nagyrészt XIII. századi források (Jeruzsálemi Asszizák) igen jellegzetes feudális államberendezkedést és jogot mutatnak. Az is említésre méltó, hogy a kereszties háborúk képezik Nyugat-Európa első próbálkozásait hatalmának, befolyásának kiterjesztésére a kontinens határain túlra. Már ennek során is számos esetben figyelhetünk meg érdekes visszahatást az európai jogfejlődésre, de érdemes lenne a későbbi expanziókat is párhuzamba állítani a kereszties háborúkkal. Nem elhanyagolható tényező az sem, hogy az iszlám és a keresztény kultúra kapcsolata szempontjából rendkívüli fontosságú a nyugati lovagok megjelenése a Szentföldön.

A fentiek ellenére a téma átfogó jogtörténeti szemléletű feldolgozására magyar nyelven máig nem került sor. Igen részletesen vizsgálja viszont a korabeli jogi forrásokat is az angol, német és francia nyelvű szakirodalom, így kutatásom során elsősorban ezekre (különösen az angol, kisebb részben német nyelvű művekre) támaszkodtam.

Szép Árpád
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Koncz Ibolya Katalin egyetemi tanársegéd

Az inkvizíció több évszázados története és számos országra kiterjedő tevékenysége során emberek millióinak életét, sorsát befolyásolta. Európa történetében meghatározó szerepet játszott ez az intézmény, amelyet még manapság is a kínvallatás szinonimájaként használunk, és az emberiség bűnei között a náciizmus mellett szoktunk emlegetni. És hogy miért? Nos, a magam módján erre keresem a választ a dolgozatomban.

Véleményem szerint a magyarázat az inkvizíció céljaiban, eredetében és működésében keresendő. Dolgozatomba ezért három nagyobb témakört vizsgáltam meg. Egyrészt: mi az inkvizíció? Másrészt: hogyan jött létre? Harmadrészt pedig, hogyan működött a gyakorlatban? Kutatásom időbeli keretként a XI-XIII. századot vizsgáltam meg, amikor az inkvizíció, mint intézmény kialakult

Az inkvizíció fogalma kapcsán megállapítható, hogy kettős jelentéstartalmat hordoz. Jelenti egyrészt a szervezetrendszert, másrészt ennek a szervezetnek az eljárását. Dolgozatomban inkvizíció alatt a szervezetet értem, ami úgy definiálható, mint a római katolikus egyház által, az eretnekek felkutatására, vád alá helyezésére és elítélésére létrehozott bírói fórum.

Az inkvizíció létrejötte kapcsán említést kell tenni azokról a folyamatokról, jelenségekről, amelyek megteremtették az eretnkségek mozgalommá fejlődését. Ezen folyamatok közül dolgozatomban kiemeltem a városi fejlődést, a pápaság és császárság küzdelmét, valamint a keresztes hadjáratokat. Mindhárom hozzájárult ahhoz, hogy az eretnkség különböző irányzatai tömeges méreteket ölthessenek. Az inkvizíció, mint szervezet természetesen nem Pallasz Athénként, teljes tökéletességében keletkezett, hanem viszonylag hosszú, organikus fejlődés révén, amelyet bemutatok.

Az inkvizíció működése kapcsán, a hivatalból való eljárás, a titkosság, a szóbeli vallatás, a különféle információgyűjtés mellett a legjelentősebb szerepet a tortúra játszotta, így vizsgálata elengedhetetlen a témával kapcsolatban. Az ítéletet, ami az esetek meghatározó hányadában marasztaló volt, az *autodafén* hajtották végre. Az *autodafén*nak, a tortúrához hasonlóan megvolt a maga szabályrendszere az időponttól kezdve az ítélet kihirdetéséig. Az ítélet tipikusan vagyonelkobzással járó tűzhál volt.

Említést kell tenni arról, hogy az inkvizíció nem az egyetlen fegyvere volt az egyháznak az eretnkséggel szemben. Ilyen eszköz volt még a különféle rágalmak terjesztése a szószékekről, illetve a kolduló rendek életre hívása, amelyek legalább külsőségeikben megtestesítették egy-egy eretnekmozgalom ideálját.

Végül nem szabad elfelejteni, hogy az inkvizíciót nem lehet külön kezelni a kortól, amelyben létezett. Megállapítható, hogy az inkvizíció nem volt kegyetlenebb, mint a kor világi hatóságai, bírói fórumai, sőt, sok esetben ennek ellenkezője bizonyítható. Ami miatt azonban az inkvizíció bűnei sosem feledhetők, hogy tevékenységét egy olyan vallás nevében fejtette ki, amelyiknek alaptétele a szeretet és a megbocsátás.

Ennek szellemében II. János Pál pápa 1998-ban bocsánatot kért az egyháza által elkövetett bűnökért és megbocsátotta az egyháza ellen elkövetett bűnöket.

Ács Boglárka
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szekeres Róbert egyetemi tanársegéd

Munkám során a *Constitutio Criminalis Carolina*-korának büntetőjogát igyekeztem bemutatni. Dolgozatomban a Carolinát megelőző büntetőrendszert, eljárási formát, büntetéseket vizsgáltam, és hogy ezt a Carolinába hogy építették be.

A büntetőrendszer és az eljárási forma kapcsán megvizsgáltam a kánoni büntetőjogot, az *akkenzatúrius* eljárást és a Carolina alapját képező inkvizitórius eljárást. Igyekeztem bemutatni, hogy az akkori büntetőbíróság hogyan járt el, kik vettek részt és milyen szerepet játszottak a tárgyalás során. A büntetések esetében részletesen foglalkoztam a kínvallatással, annak kialakulásával, felhasználásával, megszüntetésével.

A Carolina alapján megnéztem, az egyes büntetések jellegzetességét, hogy mikor, milyen esetben, kikkel szemben alkalmazták őket.

Majd végül igyekeztem bemutatni, hogy a Carolina milyen hatással volt az őt követő büntetőtörvénykönyvekre.

A helyi önkormányzatok reformja a 19. századi Angliában

Bujdosó András
jogász IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Nagyné dr. Szegvári Katalin egyetemi tanár

Egy állam alkotmányos fejlődését több tényezőn lehet lemérni. Az alkotmányosság és alkotmányos jogok mikénti alakulásának vizsgálatakor a legtöbb állam esetében támpontul szolgál – legalábbis a modern korban – az adott ország valamelyik történeti vagy éppen hatályos alkotmánya, mint alapjogi norma. Angliával viszont más a helyzet: története során a lordprotektorátus korát kivéve nem létezett frott alkotmány, ellenben itt az alkotmányos jellegű és jelentőségű, adott szabályozási tárgyra vonatkozó törvények valamint a szokásjogban kikristályosodott elvek összességét szokás alkotmánynak nevezni.

Az ilyen értelemben vett angol alkotmány szerves részét képezik azok az önkormányzati (reform)törvények is, melyek a 18-19-20. század folyamán keletkeztek. Ezen törvények részben államon kívüli területi egységek önkormányzatát rendezték (pl. dominiumok), részben pedig államon belüli egységeket (grófság, város, körzet, község). Amíg az előbbiekben a kérdés úgy merült fel, mint az önálló állami lét, saját szuverenitás megszerzése vagy meg nem szerzése, addig az utóbbinál a teljes önállóság fel sem merülhet az államigazgatás szükségsszerű jelenléte miatt.

Mindkettőnél közös ugyanakkor, hogy az önkormányzatért egy adott területen élő közösség törekszik, hiszen ennek megszerzése számukra jelentős plusz jogokat eredményezhet. Ezen jogok pedig kiváló indikátorai az állami hatalom diktatórikus vagy demokratikus jellegének.

Dolgozatomban a 19. századi angol helyi önkormányzatot vizsgálom, ezek közül is elsősorban a városokat és a grófságokat. A helyi önkormányzatoknak a reformok tükrében kialakult jellegzetességeit először a mindannyiukra jellemző jegyeket kiemelő általános rész, majd az egyes törvényhatóság-típusokra lebontott különös rész keretében veszem szemügyre. A téma nagysága és különlegessége miatt főleg csak közigazgatási anyagi jogi elemeket vonok vizsgálat alá, az eljárásjogi elemeknek nem szentelve nagyobb figyelmet. Ugyanakkor munkám nemcsak jogi oldalú megközelítést végez, hanem közigazgatás-tudományi oldalút is, éppen ezért e két tudományterület határán helyezkedik el.

Az egyes önkormányzattípusok tárgyalása során egy-egy kapcsolódási pont felvillantási erejéig pár mondatban foglalkozom a 19. század második felének magyar önkormányzatainak szabályozásával is. A téma kutatásához legnagyobb mértékben angol nyelvű szakirodalmat használtam fel, és ezek közül is különös jelentőséget tulajdonítottam Hasluck munkájának.

A modernkori japán jogfejlődés történeti csomópontjai (1868-1956)

Dr. Tamás Csaba
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szabó István egyetemi docens

A dolgozat egy különös, de annál izgalmasabb területre kalauzolja el az olvasót, a modernkori japán jogfejlődést bemutatva. Olyan hiánypótló műről van szó, mely közvetlenül német és angol források bemutatásával igyekszik a jogfejlődés állomásain keresztül végigkísérni a japán társadalom és kultúra alakulását egy évszázadon átívelő korszak keretei között.

A jogász számára olyan érdekes problémákkal szembesül az olvasó, mint a nyugati civilizációtól élesen eltérő szokások alapján működő japán társadalom „találkozása” a nagy francia forradalom eszméit hordozó európai kódexekkel, vagy a kínai, illetve az angol-amerikai jogintézményekkel, jogrendszerrel.

A dolgozat a Távol-Kelet, Kelet és Nyugat találkozásának egy különösen érdekes és izgalmas jogrendjét és annak kialakulását mutatja be.

Bosznia-Hercegovina 1908-as annexiójának
közjogi vonatkozásai

Szabó Szilárd
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Balogh Judit egyetemi docens

Az Osztrák-Magyar Monarchia története sokat foglalkoztatta a történészeket és a jogtörténet kutatóit is itthon és külföldön egyaránt. A hangsúly a Monarchia, és ezen belül Magyarország gazdasági és társadalmi változásaira, fejlődésére koncentrált. A közjogi kérdései, amelyek egyébként a korszakban nagy hangsúlyt kaptak, később kevésbé foglalkoztatták a kutatókat. A Kiegyezés közjogi vonatkozásai kaptak nagy teret a kutatásokban, de a dualizmus struktúrája, a dualista berendezkedés általában politikátörténeti szempontból volt fontos a korszak kutatói számára.

A jelen dolgozatomban a dualizmus felépítését, jellemzőit egy konkrét eseményen keresztül igyekeztem vizsgálni. Megpróbáltam bemutatni az Osztrák-Magyar Monarchia ellentmondásos rendezetlen közjogi berendezkedését, a pontosan nem definiált, mert belső, politikai és nemzetiségi ellentétek okán definiálhatatlan közjogi viszonyokat. Igyekeztem a hozzáférhető, rendelkezésre álló forrásokat a témához kapcsolódó feldolgozásokat felkutatni és hasznosítani, a különböző, egymástól eltérő véleményeket, nézeteket bemutatni, egymással ütköztetni, az eltéréseket és az azonosságokat összehasonlítani.

Az annexió megmutatta a Monarchia legnagyobb gyengeségét, hiányosságát: a közjogi helyzet rendezetlensége miatt nem tudott azokra a feladataira koncentrálni, amelyekkel földrajzi-geostratégiai helyzetéből kifolyólag meg kellett volna birkóznia: a Balkán politikai-hatalmi átrendeződése, amelyre a Monarchiának létérdeke volt a megfelelő reagálás.

Egy terület bekebelezése sohasem gazdasági kérdés elsősorban, hanem politikai, hatalmi és stratégiai. Egy olyan soknemzetiségű birodalom, mint a Monarchia vezető államférfiai tisztában voltak azzal, hogy a Monarchia terjeszkedésének lehetőségei meglehetősen behatároltak. Azonban nem maradhattak télen a déli határok mentén zajló folyamatokkal szemben.

Erre adott válasz volt az annexió 1908-ban. Hogy ez mennyire volt sikeres, az nem a közjogi problémája. Ez a dolgozat az annexió *közjogi* kérdéseivel igyekszik foglalkozni, a diplomáciai háttér vizsgálata nem fért bele a dolgozat keretébe, bár nyilvánvalóan kihatót a jogi szempontú értékelésekre.

A kereskedelmi jog kodifikációja és a társasági tagok felelőssége

Márkus Eszter
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Nagyné dr. Szegvári Katalin egyetemi tanár

Dolgozatomban a 19. századi kereskedelmi társaságok tagjainak felelősségével kapcsolatos kérdéseket vizsgáltam mind elméleti, mind gyakorlati oldalról. A témát azért tartom igen fontosnak, mert a kereskedelmi jog első hazai kodifikációjára a 19. században került sor, a magánjogi kodifikáció azonban ekkor elmaradt; ennek következtében a kereskedelmi jog felbecsülhetetlen jelentőségűvé vált. A kereskedelmi jog alapvető alanyai a kereskedelmi társaságok voltak (mint ahogy napjainkban is azok), a társaságokkal kapcsolatban felvetődő legfontosabb kérdés pedig az volt, hogy a társaságban részt vevő egyes személyek milyen mértékben tehetősek felelőssé a társaság által vállalt kötelezettségekért és hogyan vonhatók felelősségre, illetve milyen módszerek, eltérő felelősségi alakzatok jöttek létre a történelmi fejlődés során.

Dolgozatom első részében a kereskedelmi társaságok kialakulásának rövid történetét mutatom be, melyet azért tartok elengedhetetlennek, mivel csak ezen keresztül világítható meg igazán az a hosszas szerves fejlődés, melyen a kereskedelmi társaságokra vonatkozó joganyag keresztülment, míg a kodifikációra sor került; a kereskedelmi társaságokat egymástól elhatároló legfontosabb, lényegi ismérvek pedig régen is és ma is a társasági tagok eltérő felelősségi rendszere volt. Ezen részben térek ki a francia és német jogi megoldásokra, és röviden ismertetem a magyar Kereskedelmi Törvény előzményeit. Ezt követően a társasági jogi felelősség egyes elemeit, jellemzőit mutatom be. A harmadik nagyobb részben kerül sor a Kereskedelmi Törvény tagi felelősségre vonatkozó egyes részletszabályainak kibontására a jogelmélet, a korabeli jogtudósok munkássága (különös tekintettel Nagy Ferenc és Kuncz Ödön műveire) és a bíróságok döntései alapján. Vizsgálatom tárgya csupán a Kereskedelmi Törvényben szereplő négy kereskedelmi társasági forma, a közkereseti társaság, a betéti társaság, a részvénytársaság és a szövetkezet volt - ez utóbbi annak ellenére, hogy a hatályos magyar jog szerint nem minősül gazdasági társaságnak. Ezzel szemben a korlátozott felelősségű társaság és a csendes társaság bemutatását mellőztem, mivel ezek kodifikálására igen későn, 1930-ban került sor, alapvetően más társadalmi, gazdasági és politikai légkörben, mint a 19. században született Kereskedelmi Törvény megalkotásakor.

Összegzésként megállapítható, hogy a kereskedelmi társaságokra vonatkozó hatályos joganyag - bár napjainkban már a második Gt. van hatályban - a tagok felelősségének kérdésében még mindig alapvetően a Kereskedelmi Törvény szabályain nyugszik, nem elhanyagolható tehát annak vizsgálata, hogyan jutott el a magyar jog ezen jogintézmény kidolgozásához, és hogyan érvényesültek a szabályok a száz évvel ezelőtti kereskedelmi életben.

Az Európai Unió nemzetközi jogalanyiságának aktuális problémái

Bartha Ildikó
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Várnay Ernő egyetemi docens

A dolgozatom célja egy olyan problémának a bemutatása, amellyel Magyarországon kevesen foglalkoznak. Bár jövőbeli tagságunkkal kapcsolatban rengeteg kérdés vár válaszra, sem a jogirodalom, sem a média nem fordít kellő figyelmet arra, hogy mi is az Európai Unió valójában: államszerű entitás, nemzetközi szervezet, vagy pusztán az államok kormányközi együttműködése? Dolgozatom ennek a hiánynak a pótlására szolgál, arra próbál választ keresni, hogy jogalanya-e az Unió a nemzetközi rendnek, vagy sem.

A tagállamok az integráció magasabb fokozatát valószínűsítették meg azáltal, hogy az önálló jogalanyisággal bíró Közösségek mellett a Maastrichti Szerződéssel létrehozták az együttműködés két új formáját (a Közös Kül- és Biztonságpolitikát és az Igazságügyi- és Belügyi Együttműködést), továbbá egy olyan entitást teremtettek, amely ezeken mint pilléreken nyugszik. Ezt az új kooperációs formát azonban nem ruházták fel jogi személyiséggel. A dolgozat annak bemutatására törekedett, hogy érzékeltesse, az Unió jelenleg az önálló jogalanyisághoz vezető út mely stádiumában van, mennyire képes mostani állapotában arra, hogy a nemzetközi szinten jogokat szerezzen és kötelezettségeket vállaljon.

Először is áttekintem és csoportosítom az Unió jogi személyiségére vonatkozó elméleteket, és ezeket részben szintetizálva, részben kritizálva, egy újdonságokat is felmutató megfelelő dogmatikai és szociológiai alátámasztottsággal bíró elméleti következtetést igyekszem körvonalazni.

A dolgozat második részében az Európai Unió alapító Szerződésének, illetve az ezt módosító Amsterdami és Nizzai Szerződések elemzése következik, mely reményeim szerint meggyőzően tudja igazolni az EU jogalanyiságának vonatkozásában az általam kialakított állásfoglalást. Az analízis legfőbb szempontja az a kérdés, hogy az Alapító Szerződés egyes rendelkezéseinek tartalmából lehet-e az Unió nemzetközi jogalanyiságának létre, illetve nem létre következtetni.

Az mű végén pedig arra törekszem, hogy szóban forgó kérdéssel összefüggő reformkísérleteket a felvázolt elméleti keretekre tekintettel mutassam be. Vizsgálódásaim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Maastrichti szerződés egy olyan entitást hozott létre, amely „képes nemzetközi szervezethez fellepni, de nem rendelkezik a jogalanyiság klasszikus jellemzőivel”. Az amsterdami, és különösen a nizzai módosítások ezt a képességét megszilárdították. Az Unió működése tehát egyre inkább hasonlít egy nemzetközi szervezetéhez, de a nemzetközi jogalanyiság minőségét még nem érte el. Ennek oka főként abban a tagállami tartózkodásban keresendő, amely gátját állja azon törekvéseknek, hogy a nemzeti szuverenitással oly mélyen összefüggő területek, mint a kül-, a védelmi, a biztonsági és a belpolitika a Közösséghez hasonló szupranacionális szervezet hatáskörébe kerüljenek. A tagállamok így nem állapodtak meg az Unió jogi státuszáról, s – habár az önálló szervezethez való működés feltételei már javarészt adottak – egyelőre nem látható előre, hogy mikor születik meg a további lépések megtételéhez vezető politikai akarat.

Az Európai Unió intézményrendszere és az intézményi reformok

Harsányi Judit Diána
jogász V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bistei Attila egyetemi adjunktus

Az Unió intézményeinek jövője szervesen összefügg, a szervezet jövőjével. Az intézmények átalakítása szorosan kapcsolódik majd az Unió tervbe vett bővítéséhez. Szükség lesz majd az uniós szervek létszámának bővítésére, vagy azok átszervezésére, átalakítására az újabb tagállamok felvételekor.

„Tágabb hazánk az EU lesz” – 2002. december 13-án este fél tízkor Medgyessy Péter miniszterelnök igen választ adott arra a kérdésre, hogy Magyarország a kialakított feltételek mellett belép-e az Európai Unióba. Az integráció közeledte miatt Magyarország számára is nagy horderejű kérdést jelentettek az intézményi reformokkal kapcsolatos események előrehaladtán a folyamatos nyomon követése. Ezek a reformok már meghatározzák az Unió intézmények munkájába való bekapcsolódásunk mikéntjét, és azt, hogy a későbbiekben hogyan és mennyiben vehetünk részt a különféle együttműködésekben. A tagok számának megváltozása (bővülése) lényegileg érinti az Unió intézményeinek működését, a három vezető intézményt: az Unió döntéshozó szervét, a Tanácsot, az Unió kormányzservét, a Bizottságot, valamint az Európa népeit képviselő Európai Parlamentet. Ennek az az oka, hogy a tagállami delegáltak számát, szavazatkiosztását, feladatait, hatáskörét, az egyes intézmények összetételét, rotációját, valamint a működését különféle demokratikus elvek szerint, az alapvető integrációs dokumentumok, a szerződések határozzák meg. Az Unió a taglétszám bővülésével veszélyeztetné a meglévő intézmények működésének hatékonyságát.

A századfordulón működő döntési mechanizmusok a hatásköri és illetékességi problémák tömegét vetik fel. A szervek többsége túlterhelt, a bürokraták száma egyre nő, a szervezet hatékonysága ezzel együtt csökken. Az Unió, a tagállamok és a tagállamon belüli regionális, helyi igazgatási szervek közötti munkamegosztás rendjét nem lehet a hatályos szerződések alapján egyértelműen meghatározni.

Három fejezetben járom körül ezt az aktuális témát: az első fejezetet egyfajta történelmi áttekintésnek szántam, amelyben az integráció kialakulását és jogszabályi alapját fejtém ki; a második fejezetben magát az intézményeket mutatom be még a reformok előtti állapotban, ami azért lényeges, mivel így érzékelhető igazán a változtatás; a harmadik fejezet pedig a tulajdonképpeni intézményi reformokat tartalmazza, a kialakulásuk indokaitól a tagállamok érdekegyeztetésén keresztül a Nizzai Szerződés megalkotásáig.

Azért tartom fontosnak ezzel a területtel behatóbban foglalkozni, mivel úgy gondolom, hogy a jövő 27 tagállamból álló Európai Uniója kormányozhatatlanná válhat, az újonnan csatlakozó államok pedig nem lesznek képesek a csatlakozáskor vállalt feltételek teljesítésére, ha nem teremthető meg az áttekinthető szabályozás feltételei.

Amennyiben az Unió meg kívánja tartani *szupranacionális* és egyben kormányközi jellegét, szükség lesz az uniós szervek átalakítására. Az államok nehezen mondanak le klasszikus értelemben vett szuverenitásukról, ez az jelentheti, hogy át kell alakulnia szuverenitás fogalmának is. Amennyiben egységes Európában gondolkodunk, az állami szuverenitást új nézőpontból kell értelmeznünk. Ehhez kell kapcsolódnia az Unió intézményrendszerének is.

Kvaszta Csilla
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fazekas Judit egyetemi tanár

Dolgozatomban az Európai Unió bonyolult és egyre összetettebb intézményrendszerének „legfrissebb” tagját, az Európai Ombudsmannt kívánom bemutatni. Célom az, hogy a tankönyvek és egyéb Unióról szóló könyvek rendkívül szűkszavú tájékoztatásán túl – némelyik méltatlanul mellőzi az említést is –, amelyek főleg az intézmény alapjainak és eljárásának leírására szorítkoznak, bővebb és naprakész információval szolgáljak a téma iránt érdeklődőknek.

Először az intézmény kialakulásáról, általános tudnivalókról és az Ombudsman eljárásáról írok, de csak olyan mértékben, ami feltétlenül szükséges ahhoz, hogy átfogó képet tudjak nyújtani a szervről. Majd rátérek a dolgozatom fő témájára, amelynek alapja az Európai Ombudsman 2001. évi Rendes jelentése. E szerint az Ombudsman 2001-ben az uniós állampolgárok érdekében elért két legfontosabb eredménye volt, hogy:

- az Európai Parlament elfogadta a Megfelelő Közigazgatási Magatartásról szóló Kódexet, és
- a dokumentumokhoz való szabad hozzáféréssel kapcsolatban új szabályokat alkottak.

A Megfelelő Közigazgatási Magatartásról szóló Kódex megalkotásának az indoka az volt, hogy az Ombudsmanhoz rengeteg olyan panasz érkezik, amely a nem megfelelő, nem helyes közigazgatással függnek össze. Eme panaszok kiküszöbölése érdekében, és azért, hogy az Uniónak egy demokratikus, kiszámítható és felelős közigazgatási apparátusa legyen, volt szükség a Kódexre. Bemutatom, hogy milyen előzmények után – ajánlástervezetek, Rendkívüli jelentések, az Európai Unió Alapjogi Chartája – fogadta el az EP a Kódexet. Magának a Kódexnek a szövege is szerepel a mellékletek között.

A dolgozatom másik központi témája a dokumentumokhoz való hozzáférés joga és ezzel összefüggésben az adatvédelmi szabályok bemutatása. Lefrom, hogy milyen lépések előzték meg a Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről szóló Rendeletet és a hozzáférés korlátját, a magánélet és személyes adatok védelmét.

Végül az Ombudsman egyéb tevékenységeit és a jövőben elérni kívánt célokat mutatom be.

Ságvári Ádám
jogász, politológia szak

Bötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A dolgozat megszabta keretek között a témaválasztás, s erre utal a címválasztás is, egy bonyolult alkotmányozási folyamat lényegi összetevői közül vesz számba néhányat. A dolgozat írója elsősorban eddigi stúdiumaira, a témában eddig megjelent szakirodalomra támaszkodva, és e választott szakirány iránti érdeklődése alapján teszi ezt.

A tanulmány az európai egység gondolat és a demokratikus integráció eddigi történetének rövid bemutatásával indul. Az egységeszme a federalista és a funkcionalista irányzat keretein belül a múlt század közepétől tipizálható. E tipizálhatóság általános tanulsága: válságba jutott az elképzelés, amely idealizált folyamatként egy „Európai Egyesült Államok”-ban végződik. A kontinens újraegyesítésének kihívásával egyidejűleg az Unió számára elérkezett az idő az integráció minőségi kérdéseinek újragondolására, a politikai integráció ekvivalenciájára a gazdasági integráció mellett. Ez a folyamat és az ezzel együtt „fellángolt” alkotmányozási vita a legfontosabb kihívás napjainkban.

A sarkalatos pontok az Európai Unió jövőjéről („*Future of Europe*”) folyó vitában teljesednek ki, amely már előrevetíti a kialakítását egy új struktúrát, minőségi változást rögzítő EU-alkotmánynak/alapszerződésnek. Néhány címszóban erről: a hatáskörök jobb meghatározása és megosztása az Unióban; az Unió eszközrendszerének egyszerűsítése; az átláthatóság, a demokrácia és a hatékonyság fokozása.

A dolgozat az Unió jövőjéről szóló elképzelések mentén alkotmányos kérdéseket vizsgál, említést téve az eddig „elhalt” alkotmánytervezetekről is. Európa jövőjével kapcsolatban a legfontosabb törésvonal a federalisták és az euroszeptikusok (vagy ahogy magukat nevezik, eurorealisták) között van.

Az „Európai Egyesült Államok” ideájának átértékelésével („*demokratikus unió*” vagy „*demokráciák uniója*”, „*demokrácia deficit*” nélkül) a nemzetek szövetségét a nemzeti szuverenitás és a nemzetekfölötti integráció egy különleges rendszerben történő folyamatos összekapcsolódása kell, hogy jellemezze: a „nemzetállamok föderációja” (2000 májusában Berlinben Joschka Fischer, német külügyminiszter „vitaindítója” az „Unió federalizálásáról”). Az európai polgároknak az integrációhoz fűződő intellektuális attitűdje az európai polgárok Európa-tudata (az európai polgárok alkotmánya, a szubszidiaritás, és az Unió mint a tagállamok által delegált korlátozott hatalom stb.) kiemelt jelentőségű az alkotmányozási folyamatban.

Az Európai Unió ma egy kvázi-föderatív gazdasági-pénzügyi integráció hasonló mélységű politikai összeforrottság nélkül. Kérdés, hogy beszélhetünk-e jelenleg alkotmányos struktúráról Európában (az Európai Közösséget és az Európai Uniót alapító szerződések, különösen a Maastrichti és Amszterdami szerződés, mint alkotmányos dokumentumok, tekintettel a bennük megfogalmazott garanciarendszerre).

Külön fejezetet érdemlő további szempont, amely alkotmányossági szempontból azonban kiemelendő: egy esetleges föderatív struktúra felé tartó Európának lényegi kérdése a hatáskörök rendezése. (A jogalkotási jogosítványok kérdése; a *szubszidiaritás* elvének érvényesülése; egyáltalán a tagállami beleszólás.)

Az alapjogok fejlődése az Európai Unióban, különös tekintettel
az EU Alapvető Jogok Kartájára

Tóth Enikő
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Angyal Zoltán egyetemi tanársegéd

A dolgozat központi témáját az EU Alapvető Jogok Kartája képezi, de a szükséges mértékig a dolgozat elején az alapjogok történeti fejlődésére is kitérek. A dolgozatban bemutatásra kerülnek a Karta előzményei, létrejöttének körülményei, fogadtatása, tartalma és végül az alapjogi dokumentum lehetséges jövőbeni sorsa.

Az EU-ban az alapvető jogok kiemelten fontos szerepet töltenek be, így hatékony védelmük nélkülözhetetlen. Ez nem volt mindig így, hiszen az EGK létrehozásakor még nem volt cél az alapjogok védelme. Ez egyrészt az alapító szerződések gazdasági jellegének volt köszönhető, másrészt pedig annak, hogy mind a hat alapító tag tagja volt az EJEE-nek, így feleslegesnek látszott az emberi jogok kérdésével foglalkozni. Az 1960-as évekre nyilvánvalóvá vált, hogy szükséges a közösségi szervek erősödő hatalmát az alapjogok védelmével ellensúlyozni.

A közösségi jogban az emberi jogok védelmének kialakításában elsődleges szerepet az EB játszott, és ráhárult az a feladat, hogy a közösségi jog általános elveiből létrehozza az alapjogok katalógusát. A kialakított alapjogvédelmi rendszer azonban több ponton hiányosnak és átláthatatlannak bizonyult, így felállításra került a Konvent, amelyet az EU alapjogi kartájának kidolgozásával bíztak meg. A Karta elkészítését heves vita kísérte: voltak, akik kielégítőnek találták az alapjogvédelmi rendszert, így a Karta elutasítása mellett álltak, míg mások a helyzeten változtatni kívántak, de a megoldás kulcsát nem egy alapjogi katalógus életrehívásában látták. A Karta támogatói is megosztottak voltak a tekintetben, hogy a katalógus csupán politikai deklarációként létezzen vagy pedig jogilag kötelező erővel bírjon. Az alapjogi katalógus kidolgozása mellett időről-időre felmerül az EU-nak EJEE-hez való csatlakozásának lehetősége is, azonban hangsúlyozni kell, hogy a katalógus és az Egyezmény egymásnak nem alternatívái; a katalógus létrejötte nem zárja ki az Egyezményhez való csatlakozást.

A Nizzában elfogadott az Unió jövőjéről szóló Nyilatkozat értelmében a Karta jövőjéről széleskörű párbeszédet kell kezdeni és a következő 2004-es kormányközi konferencián kell megoldást találni a Karta státuszára. Elképzelhető, hogy a Kartát beemelik a Szerződés szövegébe, de az is lehetséges, hogy ahhoz, mint mellékletet csatolják. Vannak, akik a Kartának az európai alkotmányozási folyamatban kitüntetett szerepet tulajdonítanak, és a Kartát a jövőbeni Európai Alkotmány preambulumaának tekintik. Ezek a megoldási lehetőségek mind kötelező erejű Kartát eredményeznének. Amennyiben nem születne meg a kívánt kompromisszum, akkor sem kizárt, hogy a Karta több legyen egyszerű politikai deklarációnál, ugyanis az EB köteles lesz azt figyelembe venni, ítélezési joggyakorlatába beépíteni, mint a közösségi jog általános elvét. Függetlenül tehát attól, hogy a Karta kötelező jogi erővel fog bírni vagy politikai deklaráció marad, az *acquis communautaire* részének tekinthető.

A dolgozat a továbbiakban az Európai Konventben elért eredményekkel bővíthető.

A Nizzai Szerződés ratifikációs válságának okai Írországból

Fekete Csilla
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

A dolgozat célja, hogy magyarázatot találjon arra az ellentmondásra, hogy az uniós tagsága révén leglátványosabb fejlődésen keresztül ment és az integrációból pénzügyi értelemben legtöbbet nyerő Írország a Nizzai Szerződést miért csak egy sikertelen referendumot követően, második alkalommal ratifikálta. A kutatás vizsgálódási terét a Nizzai Szerződés módosító rendelkezései képezik, így a ratifikációs válság háttérében álló esetleges egyéb politikai, gazdasági, szociológiai motívumokat a dolgozat nem kutatja.

A ratifikációs válság 2002. október 19-én zárult le a szerződés megerősítésével. A kutatás nem támaszkodhatott hasonló témájú tudományos elemzésre az európai szakirodalomban a kérdés aktualitása miatt. Éppen ezért a Nizzai Szerződést vizsgáló tudományos munkák, valamint Írország helyzetét az Európai Unióban feltáró kutatások összevetésének eredményeképpen alakultak ki az elemzés szempontjai. Támpontul szolgált emellett az írországi referendum kampányban nyilvánosságra kerülő legfontosabb érvek és ellenérvek.

A dolgozat szerzője a Nizzai Szerződés öt releváns kérdéskörének elemzése által kíván magyarázatot találni az ír ratifikáció nehézségeire. A Nizzai Szerződés racionalitását adó intézményi-technikai reformok konkrét következményekkel járnak Írország bizottsági reprezentativitására, a tanácsi döntéshozatalra való befolyására, felülreprezentáltságára, illetve a vétőjogából eredő pozíciójának megváltozására. A szorosabb együttműködés létrehozásának megkönnyítését szolgáló nizzai reformok lehetővé teszik a tagállami heterogenitást, így Írország speciális érdekeinek figyelembe vételét, ám a kétszempontú Európa rögzülése mindenképpen hátrányos Írországra. A közös európai biztonsági és védelmi politika kialakítása kedvezőtlenül érinti a hagyományos ír semlegesség politikáját. A sevillei Európai Tanács 2002 júniusi nyilatkozata az ír semlegesség garantálásáról fontos eleme a ratifikációs válság rendezésének. Az EU Alapvető Jogok Chartájának a léte, illetve a keleti bővítés kérdése szorosan kapcsolódik a Nizzai Szerződéshez. E két kérdéskör a referendum kampány hatására összefonódott a Nizzai Szerződéssel az ír lakosságban. A Charta jogforrási rangra emelése hátrányosan érinthet számos hagyományos ír alapjogi értéket. Felmerült, hogy az ír ratifikációs válság mögött meghúzódó valódi indok az EU keleti bővítése, a dolgozat több szempontból cáfolja a felvetést.

A Nizzai Szerződés jogi rendelkezéseinek elemzését szociológiai szempontokkal gazdagíthatják annak a 2001-ben készült közvélemény-kutatásnak a releváns eredményei, amelyek a szerződés elutasításának motívumait vizsgálták az ír lakosság körében. Mindezek figyelembevételével a dolgozat végkövetkeztetése, hogy az ír ratifikációs válság indokai nem elsősorban a Nizzai Szerződés egyes rendelkezéseiben keresendők. A szerződés egészéből tükröződő demokratikus deficit, az EU döntéshozatali rendszerével való általános elégedetlenség indokolja a ratifikáció elhúzódását Írországból.

Dr. Schiffner Imola
jogász, végzett 2002-ben

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bodnár László egyetemi tanár

Dolgozatomban a nemzetközi jog, az EU-jog és a nemzeti jogok kapcsolatrendszerével, összefüggéseivel foglalkoztam. A téma aktuális jogi problémákat feszeget, hiszen a három említett jogrend egymás mellett, esetenként egymást átfedve létezik és hatásuk egyaránt jelentkezik a ma hatályos jogrendszerekben.

Szabályaik összeütközésükkel kollíziós problémákat vetnek fel és attól függően, hogy egy állam monista vagy dualista jogfelfogású a nemzetközi jog is eltérően érvényesül a belső jogában, különböző, transzformációs illetve adopcíós, jogtechnikákat alkalmazva.

A nemzetközi kötelezettségvállalások, a nemzetközi szerződések és a nemzetközi jog általános szabályainak államon belüli alkalmazásához, érvényre juttatásához a belső jogrendszereket alkalmassá kell tenni, össze kell hangolni a nemzetközi joggal.

Ez a jogalkotók és a jogalkalmazók számára is jelent feladatot, nem is egyszerűt.

Az utóbbi évtizedekben az államok egyre szélesedő nemzetközi jogi jellegű kapcsolatrendszere mellett felmerült egy új típusú szerveződés, az Európai Unió, mely nem csak egy speciális nemzetközi szervezet, hanem minőségileg is más, egy új *sui generis* jogrendszer. A közösségi jog nemzetközi jogtól való eltérését adja, hogy joga minden eddiginél hatékonyabban, közvetlenebbül érvényesülés a nemzeti államon belül, normái alkalmazási elsőbbsége élveznek a belső jog normáihoz képest.

A nemzetközi jog, később az EU-jog nemzeti joggal való összehangolási kísérletei az alkotmányokban deklarálva kísérhetők nyomon, összehasonlítva a nyugati, már EU tagállamok és az Unióba igyekvő kelet-európai országok módosított illetve újonnan alkotott alaptörvényeik megoldásait.

A magyar jogrendszer ilyen vonatkozású szabályozását részletesen is áttekintettem, megvizsgálva az Alkotmányt, az Alkotmánybíróság gyakorlatát, az ezidáig egyetlen nemzetközi szerződés hazai alkalmazásával foglalkozó jogszabályt, az ezzel foglalkozó jogirodalmat és a kialakult gyakorlatot.

Mindezek után arra a megállapításra jutottam, hogy a jelenlegi szabályozás nem kielégítő, nem elég pontos. A nemzetközi jellegű normák normahierarchiában elfoglalt helye nem kellően szabályozott, nem elég egyértelmű.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata tartalmaz eljárásokat a belső jogi normák esetleges nemzetközi szerződésekkel való összeütközésének esetére, de a kollízió feloldására csak az AB jogosult és a bíróságok, ahol maga a probléma felmerül az Alkotmány megfelelő rendelkezéseinek alkalmazásával nem orvosolhatják ezt.

A közeljövőben várható EU-csatlakozásra jogrendszerünk, bár a jogharmonizációs eredmények az EU által is elismertek, nincs felkészülve. A közösségi jog közvetlen alkalmazására, az állampolgárok jogainak közvetlen érvényesítésére csak az a jogrendszer képes, amely alaptörvényében, jogszabályaiban képes primátust biztosítani ezek számára. Ezen kívül az állam szuverenitásának részét képező hatáskörök átruházására is szükség lesz, melynek lehetőségét legalább egy integrációs klauzula Alkotmányba építésével biztosítanunk kell.

Kamarás Éva Kornélia
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Komanovics Adrienne egyetemi adjunktus

A dolgozat kiindulópontja szerint a kezdetben kizárólag a gazdasági aspektusokra, szakmai, illetve ténykérdésekre fókuszáló európai integrációban napjainkban a közvélemény érdeklődésére olyan témák is számot tarthatnak, melyekre az eddigiekben ez nem volt jellemző. A Maastrichti Szerződés elfogadásával kapcsolatos anomáliák, az *enviskörszisz* megjelenése, illetve jelenléte szintén ráébresztették az EU döntéshozóit a nyitottság érvényesítésének szükségességére. Az Unió kibővítése is ebbe az irányba hat, a tagállamok álláspontjainak összeegyeztetésének követelménye pedig kihat a döntéshozatali folyamat fejlődésére is: a többségi döntés megjelenésével, a minősített többség alkalmazásával a tagállami álláspontok, szavazatok vizsgálatra érdemessé válnak, melynek megvalósításához elengedhetetlen az EK átlátható működése.

Ezt teszi lehetővé az úgynevezett „nyilvános hozzáférés” joga, amelyet részletező 1049/2001. sz. EK rendelet értékelése a dolgozat gerincét adja. (A Rendeletet megelőző jogi szabályozás bemutatását követően, mely bemutatja, hogy politikai színezetű programból hogyan alakult ki közigazgatási gyakorlat.)

A dolgozat az átláthatóság érvényesülésének fontosságát kívánja hangsúlyozni – tárgyalva annak módját, terjedelmét – de emellett a benne rejlő esetleges „csapdákra” is felhívja a figyelmet. A téma tárgyalása során nélkülözhetetlen premisszák sorbavételét jelenti a nyitottság és átláthatóság – főleg idegen nyelven rendelkezésre álló irodalom alapján feldolgozott – eszméje, vagyis a lehetséges definíciók bemutatása, konstruktív összehasonlítása. A dolgozat kiter a nyilvános hozzáférés alapjogként való értékelésére is, kiemelve annak *részvételi jogi* mivoltát, mely így elősegíti a hatóságok elszámoltathatóságát, hozzájárul a népképviselőt ellátóinak értékeléséhez, valamint előmozdítja nyilvános vitákban való aktív részvételt.

Szintén fontos helyet foglal el munkámban a közösségi intézményeknek az átláthatóság-politikához való viszonya, valamint a tagállamok és a közösség együttműködésének jellemzői, és annak értékelése.

„Amerikából jöttem, mesterségem címere: *pre-emption*” – Az előfoglalás elvének működése az Európai Közösségek és az Egyesült Államok jogában

Molnár Tamás
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Jeney Petra egyetemi tanársegéd

Tanulmányomban az Európai Bíróság esetjogában kikristályosodott előfoglalási helyzeteket, illetőleg ezen elv által leginkább érintett közösségi politikákat kívánom görcső alá venni. Mindezt az elv szülőházaja, az egyesült államokbeli gyakorlattal ütköztetve, arra reflektálva igyekszem bemutatni.

A *pre-emption* tanának külföldi tapasztalatok fényében történő elemzése aktuálisabb, mint valaha. A *pre-emption* doktrína politikai és joggyakorlati szempontból egyaránt fontos az EK működésében. Politikai jelentősége, hogy a közösségi intézmények, valamint a tagállami jogalkotó és végrehajtó szervek kezében lévő döntéshozatali hatalom megosztásának és kiegyensúlyozásának eszköze. A Bíróság joggyakorlatában pedig a szupremácia elve mellett egy újabb hivatkozási alapot jelenthet az előfoglalás az EK jog érvényre juttatásában. Továbbá az Európai Unió fejlődése egy olyan stádiumhoz érkezett, ahol rövid időn belül minőségi változásokra kerül sor. A rendkívül komplex integrációs szervezetté vált Unió elért egy határkövet, melynek egyik oldalára *nemzetközi szervezet*, másik oldalára viszont *föderális állam* van felvéve. Ha pedig egy új hatáskör-megosztási struktúrával rendelkező kvázi-föderáció adaptálható szövetségi modellt keres, nem kerülhető meg az Egyesült Államok alkotmányos berendezkedése.

A dolgozat egy fogalmi tisztázással indul, melyben az előfoglalás közösségi jogi definícióit járom körül; ez ugyanis az egyik legheterogénabb, legkevésbé kikristályosodott tartalmú fogalom a közösségi jogban. Emellett röviden kitértem a *pre-emption* jóval hosszabb hagyományokra visszatekintő egyesült államokbeli fogalmára is. A téma jellegéből adódóan az elméletek ütköztetése, bemutatása során primer források nem állnak rendelkezésre, így a lehető legszélesebb körű szekunder szakirodalomra támaszkodtam. Ez főként az EK-ban van így, hiszen az előfoglalási tan nem emelkedett az alapszerződésekben is megjelenő hivatalos alapelvvé – mint például a szubszidiaritás –, tartalmát leginkább az Európai Bíróság ítéletei alakították.

Az elméleti alapvetés és működési területének behatárolása után a joggyakorlaton keresztül igyekszem összehasonlítani a *pre-emption* jelenség mechanizmusát, terjedelmes európai bírósági és legfelsőbb bírósági esetjogot feldolgozva ehhez. A rendező elv a jogirodalomban kialakult előfoglalási helyzetek szerinti elemzés (kifejezett, szabályozási terület elfoglalásán alapuló, közvetlen konfliktus, és akadálykonfliktus előfoglalás), a dogmatikailag neuralgikus, homályos pontokra koncentrálni. A fontosabb szabályozási területek, politikák (pl. munkajog, szociális politika) esetében külön bemutatom a jelenség működését tengeren innen s túl.

Végül kitérek az előfoglalási doktrína, mint hatáskörelosztó, -telepítő technika korlátaira is, arra, milyen tényezők határolják be érvényesülését és a jövőben milyen változások várhatók e téren. Ekes különbségek vehetők észre a két rezsim *pre-emption* modellje között, s végkövetkeztetésként levonható: a jövőre nézve hasznosnak tűnik az USA-beli pragmatikusabb, közgazdasági szemléletű és a funkcionalitást szem előtt tartó koncepció átvétele a luxemburgi Bíróság joggyakorlatába.

IX. EURÓPA-JOGI TAGOZAT II. (SZAKPOLITIKÁK)

1. Az általános szerződési feltételekben alkalmazott tisztességtelen klauzulák kérdésköre – összehasonlító jogi elemzés az európai, a francia és a magyar szabályozás tükrében

Bassola Bálint
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Király Miklós egyetemi docens

2. Egységes európai szerződési jog – érvek, ellenérvek és jogösszehasonlítás

Tóth Orsolya
ELTE ÁJK

Témavezetők: Dr. Király Miklós egyetemi docens – Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

3. Az információs társadalom és az elektronikus kereskedelem jogi szabályozása az Európai Unióban

Dr. Süli András
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Várnay Ernő egyetemi docens

4. Az EU és az USA versenypolitikája: Partnerek és riválisok az integrált világgazdaság káros tüneteire adott válaszok kidolgozásában

Sükkösd Péter
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

5. Az uniós állampolgárok letelepedése és a letelepedés indokolt korlátozásának szabályozása a közösségi jogban és a magyar jogban

Bojcsév Gabriella
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

6. A munkaerő szabad áramlásától a személyek szabad áramlásáig

Soltész Melinda
ME ÁJK

Témavezető: Dr. Fazekas Judit egyetemi tanár

7. A személyek szabad mozgásának akadályai

Tóth Judit
KGRE ÁJK

Témavezető: Dr. Hajdú József egyetemi docens

Az általános szerződési feltételekben alkalmazott tisztességtelen klauzulák kérdésköre – összehasonlító jogi elemzés az európai, a francia és a magyar szabályozás tükrében

Bassola Bálint
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Király Miklós egyetemi docens

A közösségi jogalkotó már az 1960-as években zászlajára tűzte egy átfogó jellegű közösségi jogharmonizáció megvalósítását a magánjog területén, azonban e harmonizáció csak az utóbbi évek tendenciájaként érte el a tagállamok magánjogának központi területét, a kötelmi jog általános részét is. Ebben a folyamatban mérőföldkövet jelent az EK által megalkotott, a fogyasztókkal kötött szerződésekben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv, amely kötelezettséget jelent a tagállamokra nézve általános szerződési joguk egy fontos része átformálására. Jelen tanulmány létjogosultsága az irányelv sajátosságából fakad: a tagállamokra van bízva, milyen módon viszik véghez a direktíva transzpozícióját belső jogukba.

Ebből következően e munka két célkitűzésen nyugszik: szándéka egyrészt az általános szerződési feltételekben alkalmazott tisztességtelen klauzulák problematikájának elemzése, szabályozásuk lehetőségeinek vizsgálata az EK Irányelve nyomán, másrészt összehasonlító jogi elemzés arról, hogy egy alapító tagállam (Franciaország) és egy hamarosan csatlakozó ország (Magyarország) hogyan ültette át a fent nevezett Irányelvet a belső jogába – esetenként kitérve más országok megoldásaira is. A jogösszehasonlítás célja, hogy megmutassa, mennyiben szolgálhat modellként Magyarország számára a Franciaország általi transzpozíció, és mennyiben használhatók fel jogi megoldásai hazánkban. A téma jelentőségét növeli, hogy ezen Irányelv átvétele révén első ízben került sor közösségi jogi elem közvetlen „beemelése” a magyar Polgári Törvénykönyvbe. Kiderül, hogy a francia és a magyar jog egyes, e tárgykörbe tartozó egyes jogintézményeinek (bizonyítási teher, blanketták csatája, *in dubio contra proferentem* elve érvényesülése, stb.) joghatásai hasonlatosak, ebből következően egy francia és egy magyar bíró ezek esetében egymással egyező következtetésekre jutna egy eléje kerülő jogeset kapcsán. A két bíró azonban külön utakat járna be: míg a francia jogalkalmazó a Code civil szerződési joga általános szabályainak analógiájával és az egyes szerződésekre vonatkozó különös szabályok értelmezésével operálna, addig magyar kollégája a Ptk-ban kifejezetten az ÁSZF-ekre vonatkozó rendelkezések alapján végezné a szubszumpciót.

A fentiek azonban bizonyos tekintetben kiegészítésre szorulnak. Franciaországban a szóban forgó Irányelv átvétele – az Európai Bizottság értékelése szerint – alapjában véve megfelelően történt meg. A magyar transzpozícióban azonban – amellet, hogy az átültetés az Irányelvvvel összevetve nagyrészt kielégítőnek tekinthető – néhány helyen változtatás lenne indokolt: így a fogyasztó definíciójánál, a szerződéses kikötés tisztességtelenségének egyik fogalmi eleménél, a megtámadásra jogosultak körénél ill. a jogkövetkezmény mibenléténél. Ehhez jelenthetnének kiindulópontot a tanulmányban elemzett egyes francia jogintézmények. Végül megjegyzendő, hogy a külföldi jogintézmények mintának tekintése nem vezethet azok kritikátlan átvételéhez. Minden esetben figyelembe veendőek ugyanis a hazai fogyasztóvédelmi sajátosságok, létező jogi megoldások és társadalmi viszonyok.

Egységes európai szerződési jog — érvek, ellenérvek és jogösszehasonlítás

Tóth Orsolya
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Király Miklós egyetemi docens, Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

Az Európai Parlament eddig két alkalommal szólított fel egy egységes Európai Magánjogi Törvénykönyv megalkotására. Az elképzelés óriási visszhangot váltott ki, s a kodifikációval foglalkozó szakirodalom jelentősen felduzzadt az utóbbi évtizedben. Aligha van még egy olyan jogterület, amely ennyire megmozgatta volna a jog tudományának művelőit, s aligha találhatnánk a szakirodalomban olyan szenvedélyes vitát, mint amely az európai szerződési jog egységesítésének lehetőségeit vizsgálja.

A kodifikáció híveinek és ellenzőinek éles szembenállása ellenére két kérdésben konszenzus látható. Egyrészt vitathatatlan jelenség egy közös európai magánjog körvonalazódása, amelyet egyelőre az Unió szervei által kibocsátott magánjogi tárgykörű rendeletek és irányelvek alkotnak. Másrészt mindenki egyetért abban, hogy az így létrejött joganyag még nem nevezhető európai magánjognak a „magánjog” klasszikus értelmében. Az ugyanis rendezettséget, koherenciát tételez fel, míg az eddigi uniós jogalkotás darabos, töredezett volta miatt csupán a „harmonizált területek különálló szigeteit” hozza létre, átfogó koncepció nélkül. A kritikai megközelítés tehát általánosnak mondható, ám a tünetek diagnosztizálása után a vita résztvevői homlokegyenest ellentétes gyógy módokat ajánlanak.

A Törvénykönyv támogatói szerint a fragmentált szabályozásra semmi sem kínálhat jobb megoldást, mint egy több területet átfogó, egységes koncepcióra épülő kódex. Az ellenzők szerint viszont éppen a mostani nehézségek mutatják, hogy mennyi problémával jár a jogegységesítés, s mivel a kodifikáció egy minőségileg magasabb szintet jelent ebben a folyamatban, a jelenlegi problémák csak hatványozódnának.

Dolgozatomban az európai szerződési jogegységesítés lehetőségeit a kodifikáció körüli érvek és ellenérvek középpontba állításával vizsgálja, hiszen abból kristályosodik ki az egységesítés legmarkánsabb akadálya: az a tény, hogy a tagállami jogrendszerek két teljesen különböző jogi kultúrát ölelnek fel; az angolszász és kontinentális rendszereket. Az elméleti érvek tanulságaiból pedig a jóhiszeműség német, illetve angol jogban történő érvényesülésének összehasonlító jogi vizsgálatával igyekszünk gyakorlati következtetéseket levonni. Elemezzük továbbá a jóhiszeműségnek az Európai Szerződési Jogi Alapelvek cikkelyei szerinti érvényesülését, különös tekintettel arra, hogy alkotói felvállalták a két jogi kultúra szabályainak kibékítését.

A jogösszehasonlító vizsgálat következtetéseiként levonható, hogy a két jogi kultúra között, úgy tűnik, egyelőre áthidalhatatlanok a különbségek; sőt azok tovább is mélyülhetnek, felszínre hozva így az egységesítésben lappangó diszfunkcionális potenciált. Kétségtelen ugyanakkor az angol jog tradicionális szigorának és formalizmusának fokozatos enyhülése, amely egyre több esetben vezet ugyanarra az eredményre, mint a kontinentális jog. Létezik tehát egy szerves folyamat, amelyet végzetes hiba lehet erőltetni. Annak ellenére, hogy az Európai Alapelvek fő vállalásának egyelőre nem tudott eleget tenni, *soft law* formájában rendkívül hasznos lehet, hiszen kikristályosíthatja az „európai” szerződési jogi terminológiát, s ezen keresztül hozzájárulhat egy olyan közös koncepcionális alap megteremtéséhez, amely a jelenlegi közösségi joganyag reformjához nyújthat segítséget.

Az információs társadalom és az elektronikus kereskedelem jogi szabályozása
az Európai Unióban

Dr. Süli András
jogász, végzett 2002-ben

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Várnay Ernő egyetemi docens

A dolgozat a világot a XX. század végén felforgató információs forradalomra az Európai Unió által adott válaszokat igyekszik összefoglalni. A cél elsősorban egy áttekintő elemzés arról az 1993 óta tartó jogalkotási folyamatról, melyben a közösségi jog igyekezett – és a mai napig igyekszik – megfogni a megfoghatatlant, szabályozni a szinte szabályozhatatlant. A fókuszpontba mindenekelőtt az elektronikus kereskedelmi jogügyleteket helyeztem, melyek az információs hálózatok világának jogilag egyik legérzékenyebb területét alkotják. Nem léphetett át továbbá a dolgozat a jogharmonizáció kérdésén sem, így kitérek a hazai szabályozás lassú, de ígéretes felzárkózásának folyamatára is.

Az áttekintés tárgyát elsősorban azok a jogszabályok képezik, melyeket a közösségi jogalkotás az elmúlt öt évben hozott létre és az információs társadalom kiépítésének, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások és ügyletek biztonságos igénybevételének, illetve bonyolításának jogi kereteit állítják fel. Kiemelkedő jelentősége miatt a joganyag tárgyalásának pillérét két jogi aktus – a 2000/31/EC irányelv az elektronikus kereskedelem jogi aspektusairól, valamint az 1999/93/EC irányelv az elektronikus aláírásról – adja.

A dolgozat anyagának összeállításában elsősorban a jogszabályok szövegére, annak elemzésére és magyarázatára, valamint a kapcsolódó – és meglepően kiterjedt – magyar nyelvű szakirodalomra, továbbá – nem kis részben az Interneten fellelhető – angol nyelvű szakcikkekre támaszkodtam. A fogalom-meghatározásoknál igyekeztem az összehasonlítás eszközét alkalmazni, a hosszútávon tapasztalható jelenségek és a jövőre vonatkozó elképzelések elemzésénél, a fejlődés lehetséges irányainak meghatározásánál mindenekelőtt a saját véleményemre támaszkodtam.

Összességében a téma feldolgozásával láthatóvá vált, hogy az EU nem ijedt meg, amikor szembe kellett néznie az információs forradalom kihívásaival. A közösségi jogalkotók megtették azokat a lépéseket, amelyek egy valódi információ-alapú társadalom megszületéséhez, kiépítéséhez és jogi szempontból is kifogástalan működéséhez feltétlenül szükségesek. Ennek legjobb indikátorai talán azok a statisztikák, amelyek az elektronikus jogügyletek rohamos terjedését mutatják az Unió állampolgárai körében. Többek között ez jelzi, hogy az emberek a biztonságos jogi háttér tudatában igenis kilépnek az elektronikus piacra, amelynek egységességéből és belső korlátoktól való mentességéből ugyanúgy profitálni kívánnak, mint teszik azt évek óta a „hagyományos” kereskedelemben. Megállapítható még, hogy a jövőre nézve a legfontosabb a még helyel-közzel jelentkező szabályozási hiányosságok megszüntetése, valamint az EU bővítése kapcsán a jelölt országok – köztük Magyarország – felzárkózásának segítése, melyre szükségünk is van, hiszen – bár a szabályozás terén ez már nem mondható el – a technikai feltételek vonatkozásában mérföldnyi lemaradásunk van a tagállamoktól.

Az EU és az USA versenypolitikája: Partnerek és riválisok a világgazdaság
káros tüneteire adott versenyjogi válaszok kidolgozásában

Sükösd Péter
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

A globalizáció véleményem szerint elkerülhetetlenül gazdasági, környezeti és szociális katasztrófákba torkolthat, ezért hosszútávon nem fenntartható. A globalizált gazdaságra, annak káros mellékhatásaira adott adó-, vám- és versenypolitikai eszközök közül a versenypolitikai intézkedésekre koncentrálni igyekeztem egy olyan folyamatot felvázolni, melynek váza a következő:

Mindenekelőtt a globalizáció gazdaságra tett hatását elemzem, mivel véleményem szerint ez volt a legfőbb oka annak, hogy akár az Európai Unió, akár az USA versenyjogi együttműködési és végrehajtási rendszereiben végbemehetett az a gyökeres szemléletbeli változás, mely megnyitotta az utat az *extraterritoriális* joghatóság kibontakozása felé vezető úton. Ez kezdetben az eseti bírósági döntésekben és a különböző joghatósági modellek kidolgozásában jelentkezett, majd az a kétoldalú versenyjogi együttműködési megállapodásokat indukálta. A következő szint a versenyjog nemzetközi-régióközi (a régió, regionális kifejezések alatt jelen esetben nem az országokon belüli közigazgatási egységeket, hanem az egymással szomszédos országok földrajzi egységét értem) dimenzióinak multilaterális továbbfejlesztése, melyre tökéletes példa az Unió versenyjogi rendszere. Ennek vizsgálata során kitérek a Közösség részvételével létrejött regionális együttműködési mechanizmusra, valamint annak a nemzetközi szervezetek keretében megjelenő tartalmára is. Ezek elemzése mellett igen alapos kitekintést nyújtok az USA által dominált további multilaterális és regionális együttműködések körére is egyaránt.

Mindegyik szinten alapvető probléma az a *divergencia*, amely legfőképpen az EU és az USA által választott útban jelenik meg. Mindez nem csupán a joghatósági modellek különbözőségén, hanem az integrált világgazdaság vezető pozíciónak megszerzése feletti harcon is alapul, és leginkább az USA hegemoniájának meggyengüléséből fakad. Bár egyelőre még sem az EU, sem pedig Japán nem képes átvállalni az Egyesült Államok hegemon szerepét, a folyamatok nem egy vezető hatalom nélküli széthulló gazdasági rendszer, hanem egy hárompólusú szisztéma kialakulása felé mutatnak.

Az európai és az amerikai vonal különbözősége is érzékelteti a legnagyobb problémát, melyet elsősorban az egységes megközelítés hiánya jelent. Ez nagyban lassítja az egységes szemléleten alapuló nemzetközi versenyjogi kódex kialakítását. Ha a gazdaság végleg globalizálttá válik, akkor állami eszközökkel nem lehet gátat szabni az integrált gazdaság káros tüneteinek. Ez az egyetlen alternatíva maradt tehát a világgazdaság három centruma, az ún. *Triád*, által befolyásolt államok számára a versenyjog területén.

A jövőben a feladat, hogy felkészítsük az egész nemzetközi versenyjogi rendszert arra, hogy a gazdaság végleg globalizálttá, államtól elkülönültté válik. A cél, hogy addigra olyan nemzetközi trösztellenes szabályrendszert hozzunk létre, mely bár ugyancsak elvállalja az országoktól, ezzel egyidejűleg nagyban kötődik is hozzájuk. Ez ugyan más szintre helyezi az államok versenyjog területén érvényesülő tényleges joghatóságát, ebből fakadóan állami szuverenitását egyaránt, de talán ez az egyetlen lehetséges útja annak, hogy valamit is megőrizzünk ezekből az integrált világgazdaságban.

Az uniós állampolgárok letelepedése és a letelepedés indokolt korlátozásának szabályozása a közösségi jogban és a magyar jogban.

Bojcsév Gabriella
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet egyetemi docens

A dolgozat a letelepedés szabadsága alapvető közösségi jogi szabályainak bemutatására törekszik, valamint megkísérli összevetni a letelepedés indokolt korlátozásának hazai szabályozását a közösségi jogban hatályos szabályokkal.

A dolgozat bevezetését követően – tekintettel arra, hogy a letelepedés szabadsága a belső piachoz nélkülözhetetlen gazdasági alapszabadságok egyikének, nevezetesen a személyek szabad mozgásának egyik részterülete – elengedhetetlennek tartottam, hogy egy átfogó képet adjak az integráció mélyülésének fázisairól, melynek eredményeként létrejött a belső piac.

A III. fejezet taglalja az Európajog mint sajátos, *sui generis* jogrendszer viszonyát a nemzetközi joghoz és a nemzeti jogrendszerekhez. E kérdéskör tisztázása nem mellőzhető, mivel a dolgozat lényegében az Európajognak a magyar jogrendszerhez való viszonyát vizsgálja egy konkrét területen, nevezetesen a letelepedés indokolt korlátozásának szabályozása kapcsán.

A IV. fejezet foglalkozik a letelepedés szabadságának alapvető kérdéseivel, így a letelepedés fogalmával, rendszertani helyével és a többi gazdasági alapszabadsággal való kapcsolatával, a letelepedés szabadságának jogosulti körével és ennek ellenpólusaként a tagállamok kötelezettségeivel, végül a letelepedés szabadságának indokolt korlátozásával és az ennek alapjául szolgáló kimentési okokkal (közrend, közbiztonság, közegészség, közérdek).

Az V. fejezet részletezi a Római Szerződésnek, mint primer közösségi jogforrásnak a kimentési okokra vonatkozó szabályait, míg a VI. fejezet ismerteti azt az irányelvet, amely a dolgozat témája szempontjából központi jelentőségű: A 64/221/EGK. számú irányelv a *külföldiek mozgására és tartózkodására vonatkozó, a közérdek, közbiztonság vagy a közegészség által indokolt különleges intézkedések korlátozásáról*. Az irányelv mint szekunder közösségi jogforrás ismertetése képezi a későbbi összehasonlítások alapjait, tekintettel arra, hogy a következő fejezet már az adott területre vonatkozó hatályos magyar szabályozást foglalja össze, ezt követően pedig azt vizsgálom, hogy a magyar szabályozás mennyiben konform a közösségi joggal, különös tekintettel a 64/221/EGK számú irányelvre.

A VIII. fejezetben kerül sor azoknak a hazai szabályoknak az ismertetésére, melyek Magyarország Európai Unió csatlakozását követően fognak hatályba lépni, de már be vannak építve az általam ismertetett hazai jogszabályokba.

Végül, az utolsó fejezet, az összegzés tartalmazza a témával kapcsolatos saját, szubjektív álláspontomat, melyben felvetődnek az uniós csatlakozási folyamat aktuális kérdései is: e területen a dolgozat megírása óta újabb fejlemények következtek be, amelyek alapján Magyarország 2003 áprilisában fogja aláírni a csatlakozási szerződést, amely várhatóan 2004. május 1-jén fog hatályba lépni, bár ezt nagymértékben befolyásolhatják a tagállami ratifikációk illetve azok esetleges elhúzódása.

A munkaerő szabad áramlásától a személyek szabad áramlásáig –
Az Európai Unió polgárait megillető jogosultságok a személyek szabad áramlását biztosító alapszabadsággal összefüggésben,
figyelemmel az Európai Bíróság gyakorlatára

Soltész Melinda
jogász IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fazekas Judit egyetemi tanár

A munkavállalók, személyek áramlását, mozgását biztosító gazdasági alapszabadság bemutatását azért választottam dolgozatom témájául, mert véleményem szerint a négy alapszabadság közül ez az, amely a legszemélyesebb, amely meghatározója lehet minden uniós polgár életének a mindennapokban.

Elsőként az egységes vagy belső piac kialakulását mutatom be, mert a belső piac keretei között érvényesül legteljesebben a négy alapszabadság, amely a tagállamok gazdasági együttműködésének alapját jelenti.

Ezt követően a munkavállalók szabad áramlásával foglalkozó fejezetben a Római Szerződés rendelkezései, több irányelv és rendelet, valamint az Európai Bíróság gyakorlatának ismertetésével szeretném bemutatni azt a fejlődési folyamatot, amelynek eredményeként a munkaerő szabad áramlása a személyek szabad áramlásává alakult át, s így a tagállamok minden polgárát megillető alapvető jog lett.

Ezt a folyamatot tetőzte be a Maastrichti Szerződés által bevezetett uniós állampolgárság, mellyel a negyedik fejezetben foglalkozom. Általa az Unión belüli szabad mozgás és tartózkodás joga állampolgári joggá vált, ezért úgy gondolom fontos szólni e téma kapcsán erről a jogintézményről.

A ötödik fejezetben a Schengeni Egyezményre vonatkozó kutatásaimat foglalom össze, azaz milyen intézkedésekkel bontották le a szabad mozgás útjában álló gyakorlati akadályokat.

A szabad mozgás elve az európai integráció egyik legfontosabb célkitűzése, hiszen jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy az Uniót a polgárok mindinkább magukénak érezzék, s általa megvalósuljon az országok egyesítésén túl az emberek határok nélküli közössége.

A személyek szabad mozgásának akadályai

Tóth Judit
jogász, V. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hajdú József egyetemi docens

Az Európai integrációval létrejövő közös piac alapja, mozgatórugója a négy szabadság, nevesítve a személyek, az áru, a tőke és a szolgáltatások szabadságának megvalósulása. Dolgozatom témája a személyek szabad áramlásának akadályai, mivel úgy gondolom ez idáig háttérbe szorult. Csak a jogosultságokról esett, esik szó, ezért tartom fontosnak, hogy rávilágítsunk arra, hogy bár hamarosan hazánk is tagja lesz az EU-nak, ez a hétéves átmeneti időszak letelte után sem jár korlátlan lehetőségekkel.

A bevezetőt követően arra a kérdésre kerestem a választ, hogy miért is van szükség a személyek szabad mozgására az Európai Unióban. A következő fejezet egy nagyon rövid történeti, jogforrási áttekintés, majd röviden bemutattam a szabályozás alanyi körét, illetve a szabad mozgás által felöltelt jogosultságokat. Az akadályokra rátérve, az európai szabályozás megadja azokat az eseteket, amikor a tagállamok nem kötelesek a személyek szabad mozgását biztosítani. Alapvetően két fontos esetet különböztethetünk meg: (1) a személy belépése vagy ott-tartózkodása a *közrend, közbiztonság vagy a közegészségügy tagállami szabályait sérti*, illetve (2) amikor a tagállamoknak lehetőségük van tiltó szabályok alkalmazására *bizonyos foglalkozások* esetén, ha azokat a foglalkozásokat csak saját állampolgáraik tölthetik be. Itt különösen olyan területekről van szó, amelyekben a *közhatalom gyakorlása kapcsolódik* foglalkozáshoz, azaz a munkavállaló feladata valamely állami feladat vitele. Emellett szükségesnek tartottam megemlíteni az egyéb jogi jellegű akadályokat, melyek a fenti két kategóriától eltérően nincsenek egységesen szabályozva a közösségi jogban. Ezek közé soroltam többek között az adózás, a társadalombiztosítás problémáit, a diplomák kölcsönös elismerésének kérdéskörét, a fogyatékosok helyzetét, a szolgálati idő elismerésének problémáit. Végül egy rövid fejezetnyi szociológiai kitekintéssel, és dolgozatom megállapításainak összefoglalásával zártam a munkámat.

Dolgozatom célja, hogy áttekintést adjak a munkavállalók útjában álló akadályrendszerrel. Ezen akadályok megléte és szabályozása is mutatja, hogy még nem integrálódott teljes egészében a tagállamok munka- és szociális jogi szabályozása.

Az akadályok bemutatásánál főként az Európai Bíróság esetjogát használtam fel, mivel a Közösségben a fő jogfejlesztő, „jogalkító” szerv a Bíróság, a közösségi jogszabályokat a Bíróság gyakorlata tölti meg tartalommal, esetenként *contra legem*. A Bíróság idevonatkozó esetjogát megismerve megállapítható, hogy az elemzett kivételeket a Bíróság mindig megszorítóan értelmezte, a szabadság érvényesülését tekintti elsődlegesnek és csak a valóban indokolt esetekben teszi lehetővé a korlátozást.

Bár hazánk előreláthatólag már 2004. május 1-vel taggá válik, a személyek szabad mozgása csak egy hétéves átmeneti időszak után lesz valósággá, bár egyes országok hamarabb, illetve rögtön megnyitják a határaikat a magyar állampolgárok előtt. Így tehát a magyar jogászréteg kap még felkészülési időt, hogy a szabad mozgásra vonatkozó szabályokat és azok bírósági értelmezését megismerje, megtanulja a magyar migráns polgárok védelmére.

XI. JOG- ÉS ÁLLAMBÖLCSELETI TAGOZAT

1. Közösség és társadalmi kontroll

Dr. Hős Hajnalka
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. H. Szilágyi István egyetemi docens

2. Vallási és hagyományos jogrendszerek

Szabó Orsolya
Babes-Bolyai Tudományegyetem
Témavezető: Dr. Fábán Gyula egyetemi tanár

3. A véleményszabadság korlátai

Szalay Gergely Richárd
PTE ÁJK
Témavezetők: Dr. Visegrády Antal egyetemi tanár – Dr. Csizmadia Tamás PhD-hallgató

4. Az összehasonlító jogtudomány, mint a jog társadalomtudománya

Dr. Rostási Szabó Csilla
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Péteri Zoltán egyetemi tanár

5. Bibó István hatalommegosztás-konceptiója és az európai társadalomfejlődés összefüggései

Nagy Csongor István
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

6. Az európai integráció hatása a jogbölcséletre

Wéber Krisztina
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Visegrádi Antal egyetemi tanár

7. A bírák szerepe a jogrendszerben

Mezei Péter
SZTE ÁJK
Témavezető: Dr. Pokol Béla egyetemi tanár

8. Az utópizmus evolutív és rekonstruktív megközelítése

Dr. Falucsai Zoltán
ME ÁJK
Témavezető: Dr. Szabó Miklós egyetemi tanár

9. Az utópiák lényeges kérdései és kritikája néhány kiemelkedő mű összehasonlítása alapján

Dr. Molnár Olga Borbála
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Péteri Zoltán egyetemi tanár

Dr. Hős Hajnalka
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. H. Szilágyi István egyetemi docens

A dolgozat a szerző saját empirikus kutatásainak eredményeit mutatja be, amelyet egy ormánsági roma kistelepülésen végzett. A helyszín és a kutatás alanyainak kiválasztása nem véletlen: a szerző már évek óta részt vesz a helybeli roma gyermekek nyári táboroztatásának szervezésében és lebonyolításában, a helyiekkel közvetlen kapcsolatban és ismeretségben van, s a romák társadalmi emancipációja mellett elkötelezett ember érdeklődésével kutatta ezt az idáig még feltáratlan területet. A téma feltáradansága és a szakirodalom hiánya miatt főként saját kutatási anyagára támaszkodik.

A dolgozat első részében a szerző ismerteti az empirikus anyag rendezéséhez használt elméleti keretet, elsősorban John Griffiths és Sally Falk Moore munkáinak elemzésére támaszkodva. A második részt a szerző a „cigányság” fogalmának meghatározásának szenteli, s bemutatja a kérdés kapcsán a különböző társadalomtudományi területeken kialakult koncepciókat. A harmadik részben rövid áttekintést ad az Ormánság és a választott település, Gilvánfa történetéről, a negyedik részben pedig a mai állapotok szociológiai jellemzése következik. A dolgozat ötödik részében a szerző bemutatja a saját terepmunkája és más szociológiai, etnográfiai kutatások eredményeiből összeállított empirikus anyagot, melyet az első részben bevezetett fogalmak és elméleti keretek közé illeszt. A rendkívül alaposan és részletesen tárgyalt empirikus anyag tárgyalásánál számos új és érdekes szempontot vezetett be a szerző az elemzésbe: például külön pontban elemzi a beás nyelv használatának és a jogi kommunikáció esetleges jellegének összefüggéseit, szintén külön fejezetben vizsgálja a gilvánfai romák jogkövető magatartásának jellegzetességeit, illetve az állami szabályok érvényesülését, illetve az érvényesülés akadályait a hagyományos közösség életében. Az asszimiláció, integráció és a szolidaritás kérdéskörének összefüggéseinek vizsgálata szintén a dolgozat tárgyát képezi. A helyi jogsegélyszolgálat, illetve ügyeinek bemutatásával több esetben alátámasztja a szerző az elméletben leírtakat. A dolgozatot egy személyes hangvételű utószó és a feldolgozott irodalom jegyzéke zárja.

Szabó Orsolya
jogász, IV. évfolyam

Babes-Bolyai Tudományegyetem
Témavezető: Fábíán Gyula egyetemi előadótanár

A dolgozat egészen tömör összefoglalója maga a mottóul választott René David gondolat is lehetne: „*Elmúlt az a kor, amikor azt hittük, hogy az egyetlen elfogadható gondolkodásmód az, amely Nyugaton érvényesül.*” Megtévesztő azonban ennek a kijelentésnek a határozottsága vagy az az elutasítás, amelyet megfogalmaz, ugyanis a dolgozat nem a nyugati világ, civilizáció vagy kultúra kritikája. A pályamunka célja olyan jogrendszerek, jogi világkép és emberi látásmód bemutatása, amely általában elmarad az ismert jogcsaládok ismertetésekor (római-germán, *common law* jogcsalád, szocialista jogok családjá). Többről van itt szó, mint a muzulmán-, hindu-, kínai-, japán-, afrikai jogok jellemzéséről, ami a dolgozat tárgyát képezi; összehasonlítjuk ezeket a jogrendszereket a római jog, *common law* és a keresztény vallás bizonyos elveivel és jogszociológiai értelmezéseknek is helyet biztosítunk.

A kutatás a dolgozat megírására irányult, ami lehetőséget biztosított az egyetemi tananyag kereteinek túllépésére. A témaválasztás alapjául egyéni érdeklődésem szolgált, a könyvészeti anyagot pedig a felhasználás gyakoriságának sorrendjében jelöltem. Azok a könyvek, amelyek idegen nyelven tűnnek fel, csak idegen fordításban szerepeltek (vagy nem is létezik magyar fordításuk – pld. a román nyelvű áttekintése a vallási és hagyományos jogrendszereknek) a felkeresett könyvtárakban, ezért megtörténhet, hogy egyes kifejezéseket másképpen használunk, mint ahogy az idézett szerző az eredeti szövegben.

A dolgozat megírásával járó kutatást eredményesnek tekintem abból a szempontból, hogy nagyjából sikerült arról írnom, ami leginkább érdekelt az illető témakörben. Ehhez pedig vagy részletesebb művekből kellett kihámozni a találó részt, vagy más tudomány területéről begyűjteni az adatokat (szociológia, antropológia).

A tudományos dolgozat következtetése feltétlenül általános érvényű, elsősorban a tárgyat tekintve, de emberi szempontok alapján is. A dolgozat jogösszehasonlításként is olvasható (bár nem erre irányul), így lehetőséget nyújt saját jogrendszerünk, jogi látásmódunk értékelésére; ugyanakkor bizonyos jogi műveltséget szerezhetünk, rálátást az emberek közti viszályok sajátos megoldásaira.

A vélemény szabadság korlátai

Szalay Gergely Richárd
jogász, II. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Visegrády Antal egyetemi tanár,
Dr. Csizmadia Tamás PhD-hallgató

A dolgozat a szabad véleménynyilvánítás joga gyakorlása kapcsán felmerülő gyakorlati problémákat járja körül, különös figyelmet szentelve a gyűlöletbeszéd büntethetőségét firtató társadalomfilozófiai felvetéseknek.

Az emberi jogok egyik legfontosabbikáról lévén szó, mielőtt a fő kérdést körüljárná, a dolgozat rövid történeti áttekintést ad a jog rezsimjének kialakulásáról, egyetemes- és magyar jogtörténeti aspektusból egyaránt, az elvi deklarációktól egész a magyar médiatörvény gyakorlati megvalósulásának kritikájáig.

Ezután a dolgozat rátér fő kérdésére, a gyűlöletbeszéd körüli polémiaakra, a filozófiai megközelítéseket és azok kritikáit elsősorban a Népszabadság hasábjain 1996-ban folyt, Kis János filozófus által kezdeményezett vitára alapozva, az álláspontoknak egyfajta összegzésével, és azok kritikáival is.

Ezt követően gyakorlatiasabb szempontból vizslatva azt a kérdést járja körül, vajon a jogállam, mint a jogi államfejlődés eddigi csúcsának tekintett alakulat megengedheti-e magának azt, hogy korlátozó módon lépjen fel alapvető emberi jogok gyakorlásával szemben, más jogok és érdekek védelmében. Más szóval: a modern jogállammal kapcsolatos politikai filozófiai/állambölcséleti álláspontok vizsgálata, melyek a későbbiek során állandó viszonyítási pontot és egyfajta mércét is jelentenek.

Ha és amennyiben a válasz igenlő, a szóba jöhető megoldás-alternatívákat, ill. a rendelkezésre álló jogi lehetőségeket kell végigvenni, természetesen minden ötlet előnyös és hátrányos adottságait külön felvonultatva, ill. egymással szembeállítva; továbbá más államokban bevált megoldások bemutatásával. Legyen szó bármely jogágról, nem figyelmen kívül hagyva a fentebb vázolt szempontokat: a jogállam megengedheti-e magának az ilyen fellépést?

Az általános társadalmi alternatívák és a büntetőjogi megoldások után a vélemény szabadság másik vetületének szentel néhány sort a dolgozat: a közszereplőkkel kapcsolatban megfogalmazott kritikáknak, ill. az ezekkel kapcsolatosan felmerülhető kérdéseknek, külön megvizsgálva a „lex Röpássy”-ként ismert törvénytervezetet is.

Mindezek után a szerző külön kiemeli saját véleményét is (amit egyrészt szükségesnek tart, mivel dolgozatában objektivitásra törekszik, másrészt úgy gondolja, a maga támasztotta követelményeknek ezen a téren száz százalékosan nem tudott megfelelni), ezzel mintegy lezárni kívánva dolgozatát, majd köszönetet nyilvánít mindazoknak, akik nélkül az írás nem született volna meg.

Az összehasonlító jogtudomány mint a jog társadalomtudománya

Dr. Rostási Szabó Csilla
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Péteri Zoltán egyetemi tanár

A dolgozat a jogösszehasonlítás és az összehasonlító jogtudomány meghatározó kérdéseit, összefüggéseit járja körül. Ennek során igyekszik feltárni és tisztázni olyan problémákat, fogalmi- és tartalmi definíciókat, amelyek nélkül nem érthetjük meg az összehasonlító jogtudomány, mint módszer jog világában betöltött helyét.

A dolgozat nem szűkül le a fogalmi definíció körére, azon túlmutatóan az összehasonlító jogtudomány tárgyát és tartalmát is bemutatja, ezzel alátámasztva a dolgozat címében is meghatározott „társadalomtudományi” szerep indokolt használatát.

Az összehasonlító jogtudomány „elméleti” meghatározását követően külön fejezetben szól a dolgozat az összehasonlító jog, mint gyakorlati jogtudomány jelentőségéről, funkciójáról, annak a jogtudomány világában betöltött, és egyre növekvő jelentőségéről.

Bibó István hatalommegosztás-konceptiója
és az európai társadalomfejlődés összefüggéseiről

Nagy Csongor István
Jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A jelen tanulmány tárgyát és célját tekintve a hatalommegosztás fogalmával, annak történeti paradigmaváltozásaival és jelenkori kérdéseivel foglalkozik. Kiindulópontját az a bibói hatalommegosztásos koncepció jelenti, amely Bibó István társadalomtudományi munkásságának egyik leghíresebb, ha nem a leghíresebb gyöngyszeme, és amelyet 1947-ben akadémiai székfoglalóként prezentált („Az államhatalmak elválasztása egykor és most”). Ha azonban ezt a hatalommegosztás-konceptiót vizsgáljuk, nem kerülhetjük el, hogy Bibó más társadalomtudományi írásaival kontextusban értelmezzük a székfoglalóban lefektetett téziseket.

Módszerét tekintve a jelen tanulmány követi Bibó társadalomtudományi elemzéseinek metodikáját: a történelmi gondolkodás és az aktualitás kettőssége adja Bibó műveinek azt az ívét, amely a múlt, jelen és jövő trichotómiájára fűzhető fel, és amely tagadva a világ abszolút értelemben vett kontingenciáját a lehető legnagyobb absztrakció szintjén mozog. Mivel a társadalomtudomány a vizsgálódási körébe tartozó entitások közvetlen megismerését csak a jelen síkján teheti meg, s minden jelenbeli jelenség lényegét tekintve, de végső lényegét szemlélve biztosan múlt és történeti entitás, a társadalmi jelenségek végső rendszere, strukturáltsága csak tendenciáiban, ok-okozati összefüggéseiben nyílik meg. A társadalomtörténet nem más, mint a társadalom, a társadalomtudomány emlékezte. A konklúziókban megkísérlek megoldási javaslatokat megfogalmazni azokra a problémákra, amelyeket a modern európai társadalomfejlődés vet fel.

Az európai integráció hatása a jogbölcséletre

Wéber Krisztina
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Visegrády Antal egyetemi tanár

A dolgozat célja, hogy megvizsgálja az európai integráció által felvetett, és a szerző által kiemelt jogbölcséleti problémákat. A csatlakozás közeledtével az integráció témája napi rendszerességgel fordul elő a médiában, szakmai körökben és a mindennapi életben. Jogbölcséleti megközelítésének jelenleg még nincs kiterjedt irodalma, bővülése azonban a közeljövőben várható.

A szerző az integráció hatását olyan fogalmakon vizsgálja, amelyek jelentését az integráció megváltoztatta vagy kialakulásukat a *sui generis* jogrendszer tette szükségessé. Első kérdése, vajon az EU jogrendszerének milyen előzménye lehetett, amelyre a *ius commune* kialakulása illetve működése ad választ, és felvetődik a kérdés, hogy kialakulhat-e egy új *ius commune*, lehetséges-e a jogrendszerek közelítése. Ezt követően rátér a mai integrációs jogrendszerre, leírja annak kialakulását, működését és azt, hogy a jogrendszerek közelítésének miként tesznek eleget a tagállamok (itt tárgyalja a *szubszidiaritás* kérdéskörét is). A következő fejezet az Unió Alkotmányáról illetve a Corpus Iurisról szól, vizsgálva ezzel egy már egységesített jogterület lehetséges létrejöttét illetve annak akadályait. Ezután a jogalkotásban és jogalkalmazásban felmerült, tagállamokra is kiható problémákat elemzi, nevezetesen a demokratikus deficitet (legitimáció hiányát, állampolgárság problémakörét) valamint a szuverenitást, flexibilitást. A problémák leírását az eddig felmerült megoldási javaslatok követik. Az utolsó fejezet és a befejezés magyar szemszögből tárgyalja ezeket a kérdéseket. Mivel hamarosan hazánk is tagja lesz-e szupranacionális kormányközi szervezetnek, megjelöli azokat a legfontosabb szempontokat, amelyeket Magyarországnak szem előtt kell tartania, és azokat a feladatokat, amelyeket a nemzeti érdekeink védelmében még a csatlakozás előtt szükséges lenne megtenni.

Mivel a téma irodalma egyelőre szerény, így kutatását a szerző EU-val foglalkozó, illetve jogbölcséleti könyvek mellett elsősorban hazai és külföldi cikkekre alapozta. Összefoglalásképpen megállapítható, hogy az európai integráció következtében egy kétirányú hatásfolyamat létezik a Közösségek és a tagállamok között. E folyamat olyan új fogalmakat alakított ki, amelyek csak szupranacionális szinten értelmezhetők, illetve eddig egységesen értelmezett fogalmakat tett vitássá, amelyek újradefiniálása a jövő feladata.

A bírák szerepe a jogrendszerben

Mezei Péter
jogász, IV. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Pokol Béla egyetemi tanár

A bírói jog koncepciója vissza-visszatérő eleme a jogelméletnek. Már a XIX-XX. század fordulóján feltűntek olyan gondolkodók, akik a jogalkotó dominanciáját gondolataik tudatos terjesztésével kívánták megtörni. Ez nyugaton a szabadjogi mozgalom keretében bontakozott ki, melynek egy jellegét tekintve hasonló párja bontakozott ki az USA-ban is. Ennek a realista mozgalom nevet adták. Emellett egyes olyan gondolkozók elképzelései is felvázolásra kerülnek, amelyek bár nem sorolhatók be a fent említett irányzatokba, de megjelenik bennük a bírói hatalom, jogalkotás kérdése. A magyar jogelmélet történetében fajsúlyosan Horváth Barna eljárásjogi-szemléletében találhatunk erre vonatkozó tételeket.

A dolgozat történeti szemszögből vizsgálja a témát, vagyis bemutatásra kerülnek a XIX-XX. században kialakult olyan nézetek, melyek kifejezetten elismerték a bírói jog létét, de az összehasonlíthatóság érdekében azok is tárgyalásra kerültek – természetesen a szükséges kereteket nem túllépve –, akik más alapokra helyezték a jogrendszer lényegét, vagy épp kifejezetten tagadták, hogy a bírók jogalkotó-jogalkotó tényezők lennének.

A pályamű integráns részét képezik az egyes gondolkodóknak a joghézagról kialakított nézetei, lévén a legtöbb esetben ezt tekintették a bírói jogalkotás legalkalmasabb szférájának.

A dolgozat megírásánál célom a jogelméleti ismereteimnek a szélesítése volt. A módszer, melyet igénybe vettem, a korabeli illetve jelenkori írások feldolgozásából áll, a gyakorlati oldal tehát egészében kimaradt a vizsgálódási körből, lehetőséget adva ezzel arra, hogy esetleg a következő OTDK-n folytassam a most megkezdett utat.

Az utópizmus *evolutív és rekonstrukatív* megközelítése

Dr. Falucskai Zoltán
jogász, végzett 2002-ben

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szabó Miklós egyetemi tanár

Az utópizmussal kapcsolatban reménytelen vállalkozásnak tartom a holisztikus, a teljesség igényével fellépő kategorizálást. A rendelkezésre álló hagyomány lenyűgöző és változatos jellege ellenére úgy gondolom, hogy az emberi gondolkodás lényegi sajátosságaiból fakadnak az utópikus elvárások.

A kitűnő kultúrtörténész, Alfred Doren szerint a történelem minden periódusában megformálódtak és a kor embere számára is érzékelhető módon alakot öltöttek az úgynevezett „vágytájak” és „vágykorok”. Ezek a művészet, a vallás, míg a modernitás beköszöntét követően elsődlegesen a politikai eszmék berkei között fejeződtek ki legegységesebb formában.

Jelen dolgozat az utópikus energiák és a politikum összefonódását próbálja meg rekonstruálni. Az utópizmus jelenségének specifikusan politikai filozófia szempontjából releváns összefüggéseit teszem vizsgálatom tárgyává. Nem tartom célra vezetőnek a politikai utópizmussal kapcsolatban az egyes szerzők gondolatrendszereinek, műveinek tételes ismertetését, ellenben fontosnak tartom a művek és szerzők mögött munkálkodó utópista szándékok és irányultságok hozzáférhetővé tételét. Igyekszem fokról fokra kibontani az utópista gondolati hagyomány magjához tartozó megfontolások és célok változásait.

Tömören azt mondhatnám a dolgozatról, hogy az általam megvizsgált kérdések az utópista gondolatképzési módszerek lényegi sajátosságait, belső mozgástörvényeit igyekszik reprodukálni. Másrészt ezeket a változásokat egy modernitáson belül zajló szellemi történéssorozattá igyekszem szőni. Ennek lényege szerint a politikai utópizmus a reneszánsztól meginduló politikai filozófián belüli küzdelmeken belül fokozatosan elveszíti domináns szerepét, és csupán látens formájában marad fenn a XX. században. Ennek ellenére az utópizmus, mint célelvű gondolkodás továbbra is jelen van, ugyanakkor mára számos történelmi tapasztalat birtokában képesek vagyunk látni a benne rejlő potenciális veszélyeket is.

Az utópiák lényeges kérdései és kritikája
néhány kiemelkedő mű összehasonlítása alapján

Dr. Molnár Olga Borbála
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Péteri Zoltán egyetemi tanár

A dolgozat az utópiák kérdéskörét járja körbe négy részre tagoltan. Az első rész az utópiák általános kérdéseivel foglalkozik. Először az utópia fogalmának meghatározására, illetve más területektől való elhatárolására fókuszál. Az írás ebben a részben felállít egy munkahipotézist: „Az utópia a *Sollen* világához tartozik, a valós tér- és időstruktúrától független. Olyan írásmű, amely a jelen valóságával (*Sein*) való szembenállásból keletkezik, élesen bírálja azt, majd felállít egy eszményt, amely egész képzeletbeli világát áthatja, és amellyel szembeállítva a valóság még inkább rossznak tűnik. Az ábrázolt eszményi állam, kifelé és befelé is teljesen zárt rendszert alkot, megváltoztathatatlan, így örök.”

Az írás ezután vizsgálja az utópista gondolkodásmódot, az utópia és valóság kapcsolatát, majd az utópiák közös jellemzőit. A dolgozat második részében az állam és társadalom élete szempontjából lényegi intézmények (magántulajdon, család, nevelés, munka, tudomány, vallás, hatalom, jog, háború) alapján hasonlítja össze a szerző a feldolgozott utópiákat. Az összehasonlítás kiterjed PLATÓN: *Állam*, MORUS: *Utópia*, CAMPANELLA: *A Napváros*, BACON: *Új Atlantisz*, SWIFT: *Gulliver utazásai*, HUXLEY: *Szép új világ*, ORWELL: *1984* illetve *Állatfarm*, SUMNER LOCKE ELLIOTT: *Elmenőben* című művekre és emellett az utópista szocialisták közül OWEN, SAINT-SIMON, CABET, BELLAMY és MORRIS munkásságára.

A dolgozat az utópiák horizontális szempontok alapján történő vizsgálatával átfogó képet ad az utópiák világáról, majd azok elméleti problematikáját boncolgatja. A szerző a probléma magyát a valóság és értékek közti áthidalhatatlan szakadékban, az utópiák rendezett világa mögött rejlő szabadsághiányban látja.

A szerző keresztény nézőpontból közelíti meg és értékeli az utópiákat, MOLNÁR TAMÁS: *Utópia – örök eretnekesség* című művét kiindulópontként használva. Ennek keretében foglalkozik utópiakusnak érzélt keresztény eszményekkel – így a keresztény egység gondolatával – és megvalósult alakulatokkal, mint az ősegyházban megvalósult javak közösségével, és a jezsuita állammal. Közös sajátosságuk, hogy az emberi autonómiát tiszteletben tartva, erőszak nélkül, Isten segítségével valósultak, valósulhatnak meg. Ezek az utópiák a szeretet és istenhit talaján állva szembeállíthatók a világi utópiákkal.

A negyedik rész az utópiák megvalósíthatóságának kérdésével és az utópiák értelmével foglalkozik. Arra a következtetésre jut, hogy az utópiák az elképzelt formában nem valósíthatók meg, a torzulás szükségszerű. Az utópiákban megnyilvánul az emberi becsvágy, az utópista Istennek képzelet magát, aki semmiből teremt, és mindent megold az ész és szervezés segítségével.

Mindezek alapján úgy tűnhet, hogy az utópiák értelmetlenek, azonban a szerző nem állítja ezt kategorikusan, mivel van számos pozitív hatásuk is: távlatokat nyújthatnak, reformokhoz vezethetnek, iránymutatásként hozzájárulhatnak a társadalom tudatosságához. A dolgozat végkövetkeztetése, hogy az utópiák mint rendszerek nem ültethetők át a valóságba, ám bizonyos elképzeléseik a társadalom javát szolgálhatják.

XI. KERESKEDELMI JOGI TAGOZAT I.
(TÁRSASÁGI JOG ÉS VERSENYJOG)

1. A jogalanyiség kérdései a gazdasági társaságokkal összefüggésben

Úveges Melinda

ME ÁJK

Témavezető: Ujváriné dr. Antal Edit egyetemi adjunktus

2. A könyvvizsgáló polgári jogi és büntetőjogi felelősségének szabályozása

Brehószki Márta

PPKE JÁK

Témavezetők: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár – Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár

3. A társasági szerződés érvénytelensége

Gödöllei Judit

SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp Tekla egyetemi adjunktus

4. A gazdasági társaságok közötti koncentrációs folyamatok – a jelentős mértékű befolyástól a fúzióig

Seszták Tamás

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

5. A koncesszió hatályos jogi szabályozása és magyar gyakorlata, különös figyelemmel a koncessziós társaságra

Fehér Herman Miklós

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Kovács István egyetemi tanársegéd

6. Nélkülözhetetlen eszközök az amerikai, a közösségi és a magyar versenyjogban

Nagy Csongor István

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Berke Barna egyetemi adjunktus

7. Gazdasági erőfölényben tanúsított üzleti kapcsolattól való indokolatlan elzárkózás, különös tekintettel a nélkülözhetetlen eszközök elvére

Zabos Hanna

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

8. A kockázati tőke szabályozása a befektetőkért és a befektetők védelmében

Jármai Péter

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Osváth Ildikó egyetemi tanársegéd

9. Részvények és kötvények összehasonlítása

Simándi Éva

DE JÁTI

Témavezető: Dr. Bende-Szabó Gábor egyetemi docens

10. A távközlés szabályozásának, mint szektorspecifikus versenyszabályozásnak a jellegzetességei a távbeszélő szolgáltatási piac vonatkozásában

Dr. Tóth András

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Szántó Tibor egyetemi adjunktus

11. Internet és versenyjog az elektronikus kereskedelem területén

Dr. Polony Gergely

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Lánchidi Péter egyetemi tanársegéd

A jogalanyiság kérdései a gazdasági társaságokkal összefüggésben

Üveges Melinda

jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Ujváriné dr. Antal Edit egyetemi adjunktus

Dolgozatom elsődleges célja annak igazolása, hogy nem minden jogképes egység minősül jogalanynak (pl. előtársaság), nem minden jogalany abszolút jogképes (jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, felszámolás alatt a társaság), és végül nem minden jogalany személy (jogi személyiség nélküli gazdasági társaság).

Jogalanyok a Ptk. szerint csak a személyek, azaz a természetes személyek és a jogi személyek, de mindenképpen azok a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok is.

Jogképes az, aki jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat. A Ptk. alapján szintén csak a természetes és jogi személyek rendeznek abszolút jogképességgel, ezen túl a Gazdasági Társaságokról szóló törvény saját név alatti jogképességgel ruhazza fel a nem jogi személy társaságokat.

Ebből a jogi helyzetből következően nehéz a fogalmakat meghatározni, eltérő állásponton van az elmélet, a jogalkotás és a gyakorlat. Nem feledve, hogy hazánkban folyamatban van az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja, amely szintén egy újabb – de alapjában véve ezeket a gondokat rendezni próbáló és igyekvő – nézetet vall.

Éppen ezért a jogalanyiság problémáját – a társasági jog keretén belül és a szükséghez képest érintőlegesen más jogterületeken – elméleti, nemzetközi, jogalkotási, gyakorlati oldalról is igyekeztem feltérképezni, figyelemmel a jövőre is. A jogi személyek évszázadokat felölelő, változatos elméleteinek összefoglalása után röviden a nemzetközi szabályokat tekintem át, különös figyelemmel az Európai Unió szabályozási rendszerére.

Az Unió szabályokat részletesen a dolgozatom fő vázát képező „A gazdasági társaságok jogalanyisága a Gt. tükrében” című fejezetben összehasonlítva elemzem.

Az említett részben igyekeztem sorra venni egyrészt azokat az eseteket, ahol ugyanazon szabályok vonatkoznak a jogi személy és nem jogi személy társaságokra, másrészt pedig azon rendelkezéseket, amelyek jelentős eltérést mutatnak jogi személyiségtől függően, de mindenképpen a gazdasági társaságok jogképességének relativizálódását okozzák, tagjaiktól elkülönült jogalanyiságukat befolyásolják, figyelemmel arra, hogy a társasági jog ezen intézményeinek szabályait csak a problematika megértéséhez szükség mértékben vázolom fel.

Az jogalanyiság előbb felvázolt elméleti illetve gyakorlati problémái után a jogalkotás jövőképe, a polgári jogi kodifikáció kapcsán várható kódexre térek ki.

Alapul tehát azt vettem, hogyan jut el (várhatóan) a jogalkotó és a jogirodalom -viszonylag egységes álláspontként- a jogi személyt létrehozó fikciótól a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokat jogi személyiséggel felruházó fikcióig, ahol valószínűleg továbbra is maradéktalanul érvényesülni fog Jhering időtálló megállapítása.

„A kötelmi joggal szemben, amelyet a római jogban annyira kidolgoztak, hogy manapság csak kiegészítésekre van szükség, a személyegyesüléseknél még sok mindent fog a jogtudomány találni.”

A könyvvizsgáló polgári jogi és büntetőjogi felelőssége

Brehószki Márta
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár – Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár

A könyvvizsgálat történeti áttekintése után írásom első nagy részében – a magánjogi fejezetben – azt a feladatot tűztém ki célul, hogy a szakmát érintő polgári jogi kérdéseket minél szélesebb körben megvizsgálva rendszerezem azokat, alátámasztva, hogy a könyvvizsgálói jogviszony nem eredményorientált vállalkozási szerződéssel, hanem speciális elemeket is tartalmazó megbízási szerződéssel jön létre. A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról és a könyvvizsgálói tevékenységről szóló törvényt elemezve rámutattam annak hiányosságaira és a szakmát érintő túlszabályozottságokra, pl. a titoktartási kötelezettség a Gt-ben, illetve a nem megfelelő jogszabályban való szabályozásokra pl. a titoktartási kötelezettség a számviteli törvényben, melyek orvoslása egy esetleges új kamarai törvényben figyelmet érdemelnének. Véleményem szerint a könyvvizsgálói tevékenységről szóló törvényben szükséges lenne nevesíteni a könyvvizsgálói megbízási szerződést, és az ügyvédi törvény analógiájára önálló fejezetben szabályozni e speciális megbízási jogviszony jellemzőit.

Ebben a fejezetben nyerhetne szabályozást: a könyvvizsgáló választásának kötelező esetei (jelenleg a Gt. és a számviteli törvény szabályozza), a felek együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége, a könyvvizsgáló hivatásból eredő titoktartási kötelezettsége (mivel a könyvvizsgálókról önálló törvény rendelkezik érthetetlen, hogy miért a számviteli törvény nevesíti a könyvvizsgálókat eme fontos kötelezettségét), a könyvvizsgálók függetlenségéből eredően az a Ptk-tól eltérő speciális jellemvonás, hogy a megbízó a könyvvizsgáló felett utasítási jogot nem gyakorolhat.

Dolgozatom másik nagy fejezetében a büntetőjogi felelősséggel foglalkozom. Azokat a Btk-ban szereplő törvényi tényállásokat állítottam vizsgálatom középpontjába, ahol az *auditor* felelőssége, mint tettes felmerülhet. Igyekeztem megvilágítani: a pénzüsmosásról szóló törvény – a könyvvizsgálókra is kiterjesztett módosításának – alkalmazásbeli problémáit, az üzleti titok megsértése kapcsán 2002 őszén bevezetett minőségellenőrzési rendszerrel kapcsolatos fenntartásaimat, valótlán érték megjelölésének büntettnél a könyvvizsgáló tettesként való felelősségre vonásának bizonyítási nehézségeit, és hogy a számviteli rend megsértésének büntettnél nemcsak elkövető nem lehet a könyvvizsgáló, hanem egyenesen ő érzékelheti e bűncselekmény elkövetésének gyanúját. Foglalkozom a csődbüntett adminisztratív alakzatával, a gazdasági adatszolgáltatás elmulasztásának vétségével, és a hitelezési csalás büntetnével.

A büntetőjogi felelősség mellett a polgári jogi és etikai felelősség kérdéskörét is megvizsgáltam. Ezek után esettanulmány következik az Enron-ügyről. Természetesen a könyvvizsgálat nemzetközi vonatkozású kérdéseitől sem tekinthettem el, amelyet – jogösszehasonlító jelleggel – minden fejezetben az aktuális magyar szabályozás után fejtettem ki.

Munkám során gyakran tapasztaltam, hogy az egyes kérdésekre adott válasz-kísérletek további megválaszolatlan kérdések sorát vetik fel. E többszörösen komplex témakör vitás kérdéseire tovább kell keresni a jó válaszokat. Így érhető el hogy erősödjék a két terület egymásra utaltságának tudata.

A társasági szerződés érvénytelensége

Gödöllei Judit
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Tekla, egyetemi adjunktus

A dolgozat célja a társasági szerződés érvénytelenségének beható tanulmányozása. A témaválasztás indoka az volt, hogy ez a témakör igen elhanyagolt, részben feldolgozatlan. A társasági szerződés érvénytelenségével a cégbejegyzés előtt szinte csak az említés szintjén foglalkoznak az egyes jogirodalmi szerzők, a társasági szerződés cégbejegyzés utáni érvénytelenségének a vizsgálata pedig legtöbbször alig terjed túl a törvényi szabályozás bemutatásán. A szerző célja ezen hiányok pótlása, a társasági szerződés érvénytelenségéről átfogó kép nyújtása.

A dolgozat a tárgyból kifolyóan két jogterületet érint: a „klasszikus” polgári jogot (az érvénytelenség jogintézménye kapcsán), és a társasági jogot (a vizsgált szerződés speciális jellege folytán), a szerző azonban próbál a társasági jogi specifikumokra koncentrálni.

Az érvénytelenség vizsgálatát a szerző két részre osztja, a cezúrát a gazdasági társaság cégjegyzékbe való bejegyzése jelenti.

1. A dolgozat első része a társasági szerződés cégbejegyzés előtti érvénytelenségével foglalkozik. A szerző azt vizsgálja, hogy az egyes Ptk-ban szabályozott érvénytelenségi (azaz semmisségi és megtámadhatósági) okok hogy érvényesülnek a társasági szerződéssel kapcsolatban. Ezen kérdés vizsgálatánál jogirodalom hiányában főleg bírósági döntésekre támaszkodik a szerző. A dolgozat tárgyalja még, hogy a cégbírónak a bejegyzés során mit kell vizsgálnia és mi a feladata, ha a társasági szerződés érvénytelenségét észleli.
2. A dolgozat második része a társasági szerződés cégbejegyzés utáni érvénytelenségét tárgyalja. A cégbejegyzés előtti időszakkal ellentétben itt már törvényileg szabályozták a társasági szerződés érvénytelenségét, azonban ez 1988 és 2002 között három jogszabályban történt meg. A szerző ezzel kapcsolatban a módosítások lényegét, indokait és következményeit vizsgálja. A dolgozat foglalkozik a „cégperek” típusaival, majd bemutatja a téma szempontjából a két legfontosabb pertípust hasonlóságuk és különbözőségeik felvázolásával. A szerző foglalkozik az Európai Unió szabályozással, véleményt alkot arról, hogy az EU-s irányelvet hogyan sikerült a magyar jogba beemelni.

Mindezekkel kapcsolatban a szerző vázolja az egyes jogirodalmi szerzők álláspontját és ezekkel kapcsolatban a saját véleményét is kifejti.

Végül levonható következtetésként a szerző ismerteti a társasági jogi érvénytelenség mibenlétét és jellegére vonatkozó elképzeléseit mind a cégbejegyzés előtti, mind a cégbejegyzés utáni időszakra vonatkozóan.

A gazdasági társaságok közötti koncentrációs folyamatok – a jelentős mértékű befolyástól a fúzióig

Seszták Tamás
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

A tanulmányom tárgya gazdasági társaságok közötti koncentrációs folyamatok megvalósításához rendelkezésre álló lehetőségek bemutatása, és az ehhez kapcsolódó egyes jogi problémák, illetve következmények feltárása.

A jogi szabályozás bemutatása előtt röviden ismertetem, hogy a közgazdaságtudomány milyen vállalati összekapcsolódási formákat ismer, az informális kooperációtól egészen a legszorosabbig, a fúzióig. Ezek közül a dolgozatban a konszernnek, és a továbbiakban a fúziók létrejöttét vizsgálom.

A következő fejezetben a befolyás jogi megítélését vizsgálom, különösen a Társasági törvényben és a Tőkepiaci törvényben található eltérő meghatározások tekintetében, illetve a befolyás megszerzésének folyamatát elsősorban a korlátozott felelősségű társaságok és a részvénytársaságok viszonylatában. Ezt követően pedig a már létrejött befolyás következményeit vizsgálom elsősorban a konszernjogi szabályozás alapján.

A koncentrációs folyamatok magasabb fokának tekinthető fúziók kialakulásának bemutatására ez után kerül sor, ahol különös hangsúlyt helyeztem a hitelezővédelmi és a kisebbségvédelmi szabályok érvényesülésére.

A vállaltcsoportok egyéb módon történő kialakulását vizsgálom a közezőkben, amelyek valamilyen módon vagy a befolyásszerzéshez, vagy pedig a fúzióhoz kapcsolódnak, vagy pedig egyikhez sem (vállalkozásrész átruházása), de mégis magának a koncentrációknak megvalósításaként szóba jöhető megoldásként kínálkoznak a gazdasági életben.

A folyamatok bemutatása után azokat a versenyjogi szabályokat vizsgálom, amelyek a gazdasági társaságok egymásban történő befolyásszerzése esetén érvényesülnek, és amelyek a korábbiaktól eltérő szempontokat érvényesítenek a szabályozás során.

Végezetül pedig bemutatom az Európai Unióban az ilyen jellegű koncentrációs folyamatokra vonatkozó irányelveket, összevetve az eltéréseket és az azonosságokat a magyar szabályozással, valamint kitérek a 13. társasági jogi irányelv-tervezet és az a körüli viták és azok indokai bemutatására, amelynek célja elsősorban a fúziós folyamatok egységes szabályozásának megvalósítása, aminek elfogadásával, a koncentrációk létrejötte közel egységes szabályozást nyerne az Európai Unióban.

A koncesszió hatályos szabályozása és magyar gyakorlata, különös figyelemmel a koncessziós társaságra

Fehér Herman Miklós
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kovács István egyetemi tanársegéd

Dolgozatom címe takarja a témát is: a koncesszió, és annak gyakorlata. De a téma – sajnos, vagy éppen szerencsére – egyáltalán nem zárt. Az egyetlen, néhány oldalas alapjogszabályhoz, az 1991. évi XVI. törvényhez rengeteg ágazati jogszabály, és persze – tekintettel a közeledő csatlakozásra – külföldi kitekintés, Európai Unió jogszabályok ismertetése is kapcsolódik.

Az ajánlóm első bekezdése pedig a dolgozatom felépítését tükrözi: első felében a hatályos magyar szabályozásra, azon belül is a koncessziós szerződésre és a társaságra helyeztem a hangsúlyt, bemutatva szerkezetüket az alakulásuktól a megszűnésükig. A tételes, tankönyvhöz hasonló elemzés tele van tűzdelve törvényjavítási-módosítási javaslatokkal, és az elmélettel párhuzamosan gyakorlati aspektusokat is vizsgáltam.

Szerkezetileg a második részben a külföldi szabályozást tárgyalom, különös figyelemmel az Európai Unió jogforrásokra. Egy általános eljárási kérdéseket vizsgáló fejezet mellett kitértem az ellenőrzési és a speciális szabályokra is, kapcsolódási pontot teremtve ezzel a következő rész témáival.

Az értekezést – engedve az aktualitásnak és saját érdeklődésemnek – az új hírközlési törvény elemzésével és az autópályák helyzetének vizsgálatával zárom. Mivel kedvenc hobbym az informatika, örömmel foglalkoztam az új törvénnyel, és a pusztán szabályozási problémák mellett technikai újdonságokat is megemlítek, magyarázok.

Azoknak ajánlanám, akik kedvelik az átlátható, könnyed szerkezetű műveket és az aktuális, talán még politikai jelleggel is rendelkező témát.

Nélkülözhetetlen eszközök az amerikai, a közösségi
és a magyar versenyjogban

Nagy Csongor István
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Berke Barna egyetemi adjunktus

Tanulmányom tárgya egy, a mai magyar versenyjogban ismeretlen, a jogirodalom által ismert doktrína, a nélkülözhetetlen vagy alapvető eszközök elmélete. A tanulmány első részében a szakirodalom által használt nélkülözhetetlen eszköz-fogalmat kívánom körvonalazni, egyfajta általános jellemzőkből álló meghatározást adva, amelynek konstatálása után vizsgálhatóak a konkrét versenyjogi megoldások. Ezt követően – az adott területi korlátok között – összefoglalom az amerikai *antitrust* jogban kialakult gyakorlatot, mint a doktrína bölcsőjét. Az Európai Közösség jogának vizsgálata teszi ki az elemzés legnagyobb részét, amit az indokol, hogy a közösségi jognak az alapvető közjogi fogalmakhoz való viszonya (szerződési szabadság, tulajdonjog korlátozhatósága, stb.) és magának a közösségi versenyjognak a rendszere inkább hasonlít a magyaréhoz, mint az amerikai, így az Európában elért eredmények sokkal könnyebben, szinte módosítások nélkül alkalmazhatóak hazánkban. Végül kitérek a magyar versenyjogban megjelent ügyekre, illetve a doktrína lehetséges helyére a magyar versenyjog rendszerében. Meg kell jegyeznem, ennek során csupán a főbb kritikai észrevételekre szorítkozom, míg az alternatív megoldások felvázolását a konklúziókban teszem meg. A következő fejezetben – összefoglalva az elemzés eredményeit – a három vizsgált versenyjog által használt nélkülözhetetlen eszköz fogalmak közötti különbségeket és egyezéseket összesítem. Az utolsó fejezetben megkísérlek választ adni arra a kérdésre, hogy létezik-e önálló nélkülözhetetlen eszköz elmélet a gyakorlatban és dogmatikai értelemben, illetve miért nem képesek minden kérdésre választ adni az eddigiekben kidolgozott megközelítések.

Gazdasági erőfölényben tanúsított üzleti kapcsolattól való indokolatlan elzárkózás –
különös tekintettel a nélkülözhetetlen eszközök elvére

Zabos Hanna
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

Dolgozatomban átfogó képet igyekszem adni a gazdasági erőfölényben levő vállalat magatartásának értékeléséről és következményeiről az általa birtokolt nélkülözhetetlen eszközökhöz való hozzáférés megtagadása tekintetében, továbbá az ilyen magatartás megakadályozása, orvoslása érdekében hozott jogi eszközökről. Ez a magatartás a piaci viszonyok egészére kihat, így ennek szabályozása általános társadalmi szükséglet. Dolgozatomban első részében a gazdasági verseny természetéről írok legelőször, a célból, hogy nyilvánvaló legyenek későbbi következtetésem a gazdaság egészének működésére nézve egy-egy versenyjogi szempont felvetődésekor. A gazdasági verseny természetéről írottak után, magának a gazdasági erőfölénynak a kérdésével, illetve azzal foglalkozom, hogy a gazdasági erőfölényben levő vállalkozás ezzel a helyzetével hogyan él vissza egy-egy felmerülő üzleti kapcsolat illetve megkötendő szerződés esetén. Jogellenes magatartásának a magyar versenyjog szerinti következményeit eljárásjogi szempontból részletesen vizsgálom. Maga a visszaélés többféle szempontból is érdekes – az elzárkózás természetét, valamint tartalmát és következményeit egyaránt igyekszem feltérképezni, különös tekintettel a nélkülözhetetlen eszközök használatának biztosítására. A nélkülözhetetlen eszközök elve érvényesülési illetve érvényesítési módja napjaink joggyakorlatában az egész társadalmat érintő probléma, melyre dolgozatomban a lehetséges anyagi és eljárási megoldásokat is próbálok találni. Nevezett elv kapcsán a felmerült sokrétű joggyakorlatból a leglényegesebb esetekre illetve a joggyakorlat leglényegesebb vonatkozásaira való utalásra szorítkoztam – az Európai Unió és a magyar joggyakorlatra támaszkodva, mivel célom elsősorban az volt, hogy a nélkülözhetetlen eszközök elvének dogmatikai magyarázatát kíséreljem meg megadni. A dogmatikai háttérrel illetően a magyar jogelmélet fejtegetéseire épp olyan mértékben támaszkodtam, mint a külföldi szakirodalomra. A szabályozási szükséglet megfelelő orvoslásához illetve a különböző szabályzási módok megértéséhez a nélkülözhetetlen eszközökhöz kapcsolódó doktrína megismerésére van szükség – a hozzá kapcsolódó fogalmi háttér és dogmatikai levezetés ismeretére, melyet a joggyakorlatból merített példák tudnak alátámasztani.

Jármai Péter
jogász, III. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Osváth Ildikó egyetemi tanársegéd

Dolgozatom a befektetés egy különleges formájával, a kockázati tőkebefektetéssel foglalkozik. Speciális jellege miatt választottam ezt a témát, mivel az intézmény a gazdasági jog és a közgazdaságtan határvonalán helyezkedik el, ezáltal bizonyos kétarcúság jellemzi. Maga a kifejezés félrevezető is lehet, hiszen itt tulajdonképpen vállalkozásfejlesztésről van szó, és a kockázat csupán a befektetés egy kedvezőtlen velejárója a befektetők oldaláról. A jelenlévő kockázat ellenére is – a dinamikusan fejlődő gazdasági környezetben – a kockázati tőkebefektetéssel kiemelkedő hasznot lehet elérni mind a befektetők, mind a vállalkozók szempontjából.

Munkám első részében bemutatom a kockázati tőke fő jellemvonásait, azt, hogy jelenléte miért jelentős a nemzetgazdaság tekintetében, miért hathat serkentően a kis- és középvállalkozások fejlődésére, és hogy a befektetőknek miért érdemes ezt a befektetési nemet választaniuk. Összehasonlítom a kockázati tőketársaságokat és a kockázati tőkealapokat más tőketársaságokkal, kiemelem az előbbi jogi személyek azon ismertetőjegyeit, melyek megkülönböztetik a többi tőketársaságtól. Elemzem egyúttal a privatizációs lízing és a kockázati tőke kapcsolatát és különbségeit.

Külföldi szerzőkre is támaszkodva összegzem a jogintézmény jellemzőit, ezáltal próbálom érzékeltetni a befektetési forma előnyeit és hátrányait. A kockázati tőke már korábban törvényi szabályozás nélkül is létezett hazánkban, de állami segítséggel még inkább lehet biztosítani kedvező hatását.

Ezután kitérek a kockázati tőketársaságokról és tőkealapokról szóló törvény azon rendelkezéseire, melyek a kockázati tőke előnyeit próbálják kihasználni a befektetők és a vállalkozók védelmében és érdekében, egyúttal gyakorlati szempontból is bemutatom a törvény érvényesülését és egyúttal hiányosságait is. Sajnos tapasztalatként az állapítható meg a törvény eredményességét tekintve, hogy nem eredményezte a várt kedvező hatást, ugyanis elenyésző számban jöttek létre kockázati tőketársaságok.

A vállalkozóknak és a befektetőknek is tisztában kell lenniük a kockázati tőke előnyeivel, hátrányaival, hisz a befektetés által nagyobb ütemben fejlődhetnek a vállalkozások, a befektetők is gyarapodhatnak, és egyúttal a nemzetgazdaság is erősödik. Európai Unió csatlakozásunk szempontjából is nagy jelentősége van a kockázati tőkének és az erről szóló törvénynek, hisz az Unión belül a magyar vállalkozásoknak meg kell felelniük az ott uralkodó

piaci törvényeknek. A kockázati befektetési forma hatékonyabb meghonosítása és állami felügyelet alá vonása – ennek előnye legfőképp az ezzel járó adókedvezmények igénybevétele szolgálhatja a vállalkozások fejlesztését.

Nem várható el viszont a kockázati tőkebefektetéstől – előnyös tulajdonságai ellenére sem –, hogy egycsapásra megoldaná a vállalkozások problémáit.

A kockázati tőkével foglalkozó csekély hazai irodalom ellenére is – sikerült összefoglalni a kockázati tőkebefektetés hazai intézményét.

Míndezek fényében kutatómunkám és dolgozatom elérte a kívánt célt, sikerült átfogóan bemutatni a jogintézmény hatályos szabályozását és rávilágítani a neurálgikus pontokra.

Símándi Éva
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Bende-Szabó Gábor egyetemi docens

A dolgozat a részvények és a kötvények részletes összehasonlító elemzése révén azokat az eltéréseket kívánja feltárni, melyek az értékpapírok két legjellegzetesebb csoportjának, a tagsági viszonyt és a pénzkövetelést megtestesítő értékpapírok alapjogviszonyának különbözőségeiből fakadnak. Kizárólag a gazdálkodó szervezetek által kibocsátott részvényeket és kötvényeket vizsgálja.

A témaválasztást a két értékpapír gazdasági életben betöltött szerepén túl az is indokolja, hogy 2002. január elsejével a tőkepiac egész területét érintően új jogszabály lépett életbe, a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. Törvény.

Az értékpapírhoz azon sajátosságából kiindulva, hogy köz- és magánjogi szabályokat egyaránt felölel, az elemzés komplex megközelítésre vállalkozik, összegyűjtve azon polgári jogi, pénzügyi jogi, kereskedelmi jogi szabályokat és közgazdasági alapismereteket, melyekben a két értékpapír sajátosságai a leginkább megmutatkoznak.

Elsőként a Polgári Törvénykönyv értékpapírokra vonatkozó fejezete tükrében vizsgálja meg a részvényeket és kötvényeket, sorba véve az általa adott értékpapírfogalom elemeit abból a szempontból, hogy a két értékpapírra vonatkozó jogszabályok – *lex specialis*ként – hogyan bővítik annak rendelkezéseit, illetve mennyiben térnek el az egyes elemek kapcsán. Mínthogy a tőkepiaci törvény életbe lépésével a Ptk. értékpapírokra vonatkozó rendelkezései is módosultak, a dolgozat külön hangsúlyt fektet az életbe lépett változtatásoknak és azon tendenciáknak, melyek ezeket indokolták.

A részvények és a kötvények alapjogviszonyának különbözősége nyilvánul meg az értékpapírokhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek különbözőségében, továbbá a két értékpapír eltérő szempontok szerinti csoportosításában is.

Az elemzés ezután – a közjogi szabályok tükrében – feltárja a részvények és a kötvények pénzügyi piacon betöltött szerepét, kiindulva az értékpapírok forgalomba hozatalának (elsődleges piac) bemutatásából. Tőkepiaci értékpapírokról lévén szó, hangsúlyos szerepet kap az értékpapírok másodlagos piacon, azon belül is a tőzsdén való szereplése.

A dolgozat a jogi megközelítésen túl a részvények és a kötvények közgazdasági szempontok szerinti értékelésére is vállalkozik. Az elmúlt két-három évtizedben világszerte megfigyelhető a tőkepiacok szerepének hangsúlyosabbá válása, így a dolgozat ennek a tendenciának a bemutatásával zárul. Magyarország egyre közeledő Európai Unióhoz való csatlakozására tekintettel a dolgozat az egyes témakörök kapcsán kitér azon – főként részvényekre vonatkozó – szabályokra is, amelyek már a jogharmonizációra tekintettel születtek vagy módosultak.

A távközlés-szabályozásnak, mint szektorspecifikus versenyszabályozásnak
jellegzetességei a távbeszélő szolgáltatási piac vonatkozásában

Dr. Tóth András
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szántó Tibor egyetemi adjunktus

A dolgozatban a távközlés fejlesztésének egyetlen történelmileg létező modellje alapján mutatom be a szektor szabályozásának jellegzetességeit.

A hosszan tartó meghatározó állami befolyás időszaka – a reguláció – a természetes monopólium dogmájának megdőlésekor az 1980-as évek elején ért véget. Ez egybeesett a neoliberalis gazdaságpolitikai kurzus megjelenésével, mely a távközlésben is a deregulációt szorgalmazó nézetek elterjedéséhez vezetett. Ez a szektort illetően teljes állami kivonulást sürgetett mind a piaci részvétel, mind pedig a szabályozás terén. Egyszerre azonban a kettő nem volt kivitelezhető. Egy olyan szektor piacosításáról volt ugyanis szó, ahol évtizedeken át kizárólagos jogokkal felruházott állami monopóliumok szolgáltattak a technikai fejlődésnek ellenálló kis hatékonysággal. A piaci résztvevők megjelenéséhez legalább két előfeltétel volt szükséges: a hatékony versenyt megfelelően szolgáló fejlődőképes hálózati infrastruktúra, tehát műszaki – technikai fejlesztés, illetve a korábbi állami monopólium hegemoniájának megtörése. A piacra lépést tehát el kellett halasztani és továbbra is részletes szabályozást kellett fenntartani. A halasztás éveit az ideiglenesen fenntartott monopólium modellje és a privatizáció jellemezte, mely Magyarországon is alkalmazásra került.

A privatizáció célja az volt, hogy a szektor műszaki fejlesztésébe bevonja a külföldi tőkét és tapasztalatot. A kizárólagosság pedig biztosította, hogy a befektetőket nagyon gyors és centralizált fejlesztési célok elérésére kötelezzük ezzel növelve a privatizációs vagyon értékét. A kizárólagossággal elérhető előnyök rövid – de talán még közép távon is – nagyobbak lehettek a verseny elhalasztásából származó hátrányoknál. Itt Magyarországon azonban a nyolc év nyilvánvalóan túl hosszú volt. A szakirodalom szinte egyöntetű véleménye, hogy ennél lényegesen hamarabb jött el az idő, amikor a monopólium egyre növekvő hátrányai meghaladták az egyre csökkenő előnyöket.

A műszaki fejlesztés tehát a monopólium ideiglenes fenntartásával megteremtette a piacnyitás technikai feltételeit, egyúttal azonban szembe kellett nézni egy nagyon erős monopóliummal. A piacnyitás, a liberalizáció ezért nem lehet sikeres ennek a monopóliumnak a korlátok közé szorítása nélkül. Ez a távközlés fejlesztésének re-regulációs időszaka, amikor az állam sajátos átmeneti, versenyt ösztönző, szektorspecifikus versenyjogi szabályozást alkalmaz aszimmetrikus módon a hatékony verseny megjelenése és kibontakozása érdekében. Ennek a szabályozásnak az átmenetisége és egyik legfőbb jellegzetessége abban rejlik, hogy a hatékony verseny megjelenésével lényegében önmagát számolja fel.

Dolgozatomban ezzel a szektorspecifikus szabályozással foglalkozom, mely tehát együtt viseli magán a versenyt ösztönző és szabályozó jegyeket. Ennek fényében vizsgálom részletesen versenyjoghoz fűződő viszonyát és azokat a szabályozási instrumentumokat, amelyek a hatékony verseny megjelenését és fenntartását szolgálják. A dolgozat mintegy két éves szakkollégiumi tutorális képzés, és egy kéthónapos németországi kutatómunka eredményeként kerülhet most bemutatásra az OTDK-n.

Az internet és versenyjog az elektronikus kereskedelem területén

Dr. Polony Gergely
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lánchidi Péter egyetemi tanársegéd

Napjainkban mikor az információ társadalom korát éljük, egyre nagyobb teret nyer és létjogosultsággal bír az elektronikus kereskedelem – melynek már hazai szabályozásai is ismertek. Dolgozatomban ezen új szegmens jogi – elsősorban versenyjogi aspektusait igyekszem bemutatni.

Először a verseny funkcióit és az internet működését megemlítve az Arpanet és a World Wide Web működését, majd az Internet általános jellemzőit mutatom be.

Az elektronikus kereskedés fogalmát, típusait, jellemzőit külön fejezetben mutatom be, fókuszálva az elektronikus kereskedelem versenyjogi aggályaira, különös tekintettel a B2B kapcsolatokra.

Dolgozatom következő részében mely releváns piac elektronikus kereskedelem címet viseli, olyan alapvető fogalmakat tisztázok, definiálok, illetve mutatok be vonatkozó jogszabályokon, illetve jogeseteken keresztül, mint a termékpiac, a földrajzi piac.

A tanulmány következő fejezete az elektronikus kereskedelem horizontális megállapodásait, majd a vertikális kapcsolatait taglalja, elsősorban a versenykorlátozások tükrében.

Dolgozatom utolsó része a piaci erőfölénnyel kapcsolatos problémákat, különösen a piaci erőfölénnyel való visszaélést taglalja, számos esetet hozva példának. Dolgozatom a tisztességtelen piaci magatartások az elektronikus kereskedelem területén záródik, mintegy előképet festve a XXI. század internet-használatáról.

7. A tőkepiac pestise: a bennfentes kereskedelem

Dr. Biczó László

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Miskolczi-Bodnár dr. Harsányi Gyöngyi egyetemi adjunktus

8. Világkereskedelmi szabályozás jogesetek tükrében (GATT – WTO)

Bálint Karolin

SZE JGK

Témavezető: Dr. Vörös Imre egyetemi tanár

Az elektronikus kereskedelem jogi szabályozása és gazdasági hatásai Magyarországon

Dráb Iván Zsolt

jogász IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Balogh Zsolt György egyetemi docens

Dolgozatomat négy fő részre osztottam: az első fejezetben ismertetném mindazokat a fogalmakat, meghatározásokat, illetve a mögöttük rejlő folyamatokat, melynek segítségével az Olvasó tiszta képet kap a dolgozat témájáról.

Az elektronikus kereskedelem szabályozása során tekintettel kell lenni az információs társadalmi kapcsolatok határokon átvelő jellegére, az Európai Unió jogharmonizációs törekvésekre, így olyan jogi környezet létrehozásra kell törekedni, amely megfelelően kezeli a gyors technikai változásokat. Ezért elengedhetetlen a nemzetközi szervezetek keretein belül kialakult javaslatok, direktívák figyelembe vétele, melyek bemutatása dolgozatom második részét képezi.

A harmadik fejezetben az elektronikus fogyasztók bizalmának elnyeréséhez szükséges adatvédelmi, biztonsági eljárásokról, lehetőségekről számolok be.

Témaválasztásom oka álláspontomból adódó azon meggyőződés, miszerint az internetes vásárló elektronikus világgal kapcsolatos féltelmei, aggodalmai a törvény megszületésével jelentősen csökkenthetők és ezáltal az elektronikus kereskedelem fellendüléséhez vezethetnek, mert meg kell teremteni az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások biztos jogi hátterét annak érdekében, hogy a beléjük vetett bizalom megszilárdulhasson, és így az általuk kínált gazdasági és társadalmi előnyök kiaknázhatóak legyenek. Ennek alátámasztása képezi dolgozatom negyedik fejezetét.

Ezen dolgozat továbbá – céljából adódóan – nem tárhatja fel az egyes tárgyalt jogterületeknek az elektronikus kereskedelemre vonatkozó teljes spektrumát. Ebből következően a vizsgálat csak a szabályozás azon kulcselemeire mutat rá, amelyek az elektronikus kereskedelem szempontjából meghatározóak.

Az elektronikus kereskedelem

Puskás András
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem, Állam és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Balogh Zsolt György egyetemi docens,
Dr. Polyák Gábor egyetemi tanársegéd

A dolgozat által érintett főbb témakörök:

Az elektronikus kereskedelem története

E-mail, EDI, EFT

Az elektronikus kereskedelem előnyei, hátrányai

Az elektronikus kereskedelem kiskereskedelmi és nagykereskedelmi szerepe

Fizetési módok

Az elektronikus kereskedelem szabályozása

A szerződéskötéssel kapcsolatos problémák a nemzetközi és az elektronikus kereskedelem területén

Záró gondolatok (technikai lehetőségek az egységes piac létrehozása érdekében)

Forrás: Főként interneten fellelhető dokumentumok, szakdolgozatok, nemzetközi szerződések, meg egyezések.

Az elektronikus kereskedelem kötelmi jogi problémái

Balla László
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Szikora Veronika, egyetemi adjunktus

A XXI. század kihívásai, a technikai fejlődés szükségessé teszi a jogi szabályozás modernizálását. Az elmúlt évtized technikai forradalma révén az Internet életünk szerves részévé vált: a legbiztosabb információforrás, a leggyorsabb kommunikációs csatorna, szükségleteink kielégítésének modern közege, és mint ilyen – az elektronikus kereskedelem révén – gazdasági kapcsolataink területe. A információs technológiák egyre jelentősebb gazdasági szerepe, és a globalizáció biztos jogi alapokat kíván.

A dolgozat középpontjában az a terület áll, ahol az elektronikus kereskedelem találkozik a kötelmi jog hagyományos – a Polgári Törvénykönyv által meghatározott – szabályaival, különös tekintettel az eltérésekre. A cél megvizsgálni azt, hogy a hatályos magyar jog milyen lehetőségeket kínál bármelyikünk számára, ha az Interneten keresztül kívánunk szerződést kötni. A felhasznált irodalom közül ki kell emelnem a hatályos, vonatkozó joganyagot, az internetes publikációkat, a jogi folyóiratok szakkikkeket.

Az első fejezetek célja, hogy bemutassa az elektronikus kereskedelmet, meghatározza a fogalmát, alapelveit, előnyeit, hátrányait, belső szerkezetét, struktúráját, illetve jogforrási kapcsolatrendszerét. Ezt követően az elektronikus formában kötött szerződés elismerését, ezen belül a elektronikus okirat jogi formájának elismerését, az írásbeliség fogalmának kiterjesztését, az elektronikus aláírás lényegi működését elemzi, tekintettel a szigorú alaki követelmények teljesítésének a lehetőségeire

A szerződés létszakaszainak vizsgálata a klasszikus felosztásban történik: a fogalom és a kötelmi alapelvek érvényesülésének vizsgálata, a szerződés megkötésére, a megkötéstől a teljesítésig terjedő időre, a teljesítésre, illetve a szerződésszegésre vonatkozó speciális szabályok elemzése. A szerződés megkötésénél kiemelendő a vonatkozó jogi szabályozás azon részének elemzése, amely megteremti a lehetőséget annak, hogy egy a közösségi joggal harmonizáló szabályozás révén bekerüljünk a globális elektronikus kereskedelmi piac résztvevői közé, nem hagyva azonban figyelmen kívül elsősorban fogyasztóvédelmi megfontolásokból az általános szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezéseket sem. A teljesítést megelőző szakaszban az érvénytelenség eseteit kell vizsgálni tekintettel arra, hogy a közvetítő elektronikus környezet által generált problémák befolyása nem elhanyagolható. A szerződések teljesítésének kérdésköre, ezen belül elsősorban a pénzteljesítés, az a terület, amely a jelenleg is a legbizonytalanabb, így az elektronikus fizetőeszközökre vonatkozó hatályos szabályok áttekintése mellett a dolgozat csak néhány, az Interneten megtalálható, többé-kevésbé működőképes megoldási kísérletet mutat be.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás közeledtével elengedhetetlenül fontossá válik a vonatkozó közösségi jog fejlődésének, a jelenlegi szabályozás állomásainak, az érvényesülő tendenciáknak az elemzése, tekintettel a hatályos hazai és európai joganyagra, a magyar jogharmonizációs törekvésekre.

A terület rohamos fejlődésének hatásai fokozatosan jelentkeznek a jogi szabályozásban, és erre tekintettel a jövőben jelentős változásokkal szembesülhetünk, amelyek iránya csak megjósolható, azonban objektíve érvényes következtetéseket levonni nem tudunk.

Szemere Brigitta
jogász, II. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Balogh Zsolt György egyetemi docens

A technika rohamos fejlődése nyomán az elektronikus kereskedelem az Internet segítségével a világ leggyorsabban fejlődő kereskedelmi formájává vált. Egyre többen ismerik fel és szeretik meg a Világháló által nyújtott vásárlási, rendelési lehetőségeket. A fejlődés gyorsan, nagy lépésekben halad előre, így mindenképpen szükséges a fogyasztók védelme biztosításának érdekében a bizonytalanságot mindinkább kiküszöbölő kiszámítható jogi környezet létrehozása, az európai úton haladó fogyasztóvédelmi szabályozás e területre vonatkozó további fejlesztése.

Dolgozatomban az elektronikus szabályozás alapvető jogi kérdéseit kívánom bemutatni, természetesen kitérve a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos intézkedésekre, valamint a fogyasztóvédelem jelenlétére, szabályozására és a szabályozás esetleges hiányosságára az egyes – az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos – területeken belül.

Az első részben az elektronikus kereskedelem fogalmát, az ehhez kapcsolódó legfontosabb jogi kérdéseket, az elektronikus szerződések keletkezését valamint az elektronikus fizetőeszköz fontosabb ismérveit, jogi szabályozását mutatom be.

A második részben a fogyasztóvédelemmel, a fogyasztóvédelmi szabályozással, a fogyasztói panaszok kezelésével, érdekérvényesítési lehetőségeivel foglalkozom, kitérve a fogyasztóvédelem megjelenésére az adatvédelem és a számítógépes bűnözés területén.

A harmadik rész rövid összefoglalást tartalmaz a már megoldott és a még megoldásra váró feladatokról.

Munkám célja bemutatni az elektronikus kereskedés folyamatát, a fogyasztók védelmére vonatkozó jogi megoldásokat, a fogyasztók érdekérvényesítési lehetőségét, ezen keresztül megvilágítani e dinamikus fejlődő kereskedelmi forma jelenleg nyújtott előnyeit és nem utolsósorban a vele együtt járó hátrányokat, veszélyeket is.

Vikman László
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Balogh Zsolt György egyetemi docens
Dr. Polyák Gábor egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja az *online* reklámtevékenység, elsősorban a direktmarketing 3 markáns és több jogterület szemszögéből is problémás jelenségének vizsgálata. Ezek a *spam* (kéretlen elektronikus reklámüzenet), a *cookie* (az internetezési szokásokat nyomon követő, információgyűjtő program) és a *spyware* (szoftver, mely általában ingyenes, de a felhasználóról különböző információkat gyűjt és továbbít a készítőnek).

A vizsgálat módszere elsősorban az interneten fellelhető források felkutatása, tekintve, hogy a témakör meglehetősen csekély mértékben tekinthető feldolgozottnak, valamint a jog sem reagált még mindegyik jelenségre.

További cél a kérdéskör területspecifikus (2001. CVIII. tv.), adatvédelmi, büntető- és polgári jogi szabályozásának vizsgálata, *de lege ferenda* megoldások keresése. Elemzés alá kerül a terület szakmai önszabályozása is.

Bayer Edit
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Tekla egyetemi adjunktus

A dolgozat előszava érinti a lízingszerződéssel kapcsolatos általános problémákat, és kiemeli, hogy a gyakorlatban a legtöbb problémát és vitát a hibás teljesítés okozza.

Ahhoz, hogy konkrétan a lízingszerződés hibás teljesítésére lehessen rátérni, be kell mutatni magát a lízingszerződést. Ezen a részen belül kerül tárgyalásra a lízingügylet, a lízing és a lízing szerződés fogalma, a lízing atipikus, vegyes jellege, elhatárolása egyes nevesített szerződésektől, valamint alaptípusainak - az operatív (működési) és a pénzügyi (finanszírozási) lízingnek a bemutatására. Elhatárolásukra vonatkozóan két BH-t hozok fel példaként.

Ezt követően ismertetem a szerződés tartalmán belül a felek jogait és kötelezettségeit, majd áttérek a hibás teljesítés tárgyalására. A Polgári Törvénykönyv Kötelmi Általános Rész szabályai alapján sorra veszem a szerződésszegés, illetve a szerződésszerű teljesítés feltételeit, majd kiemelem a hibás teljesítés jogkövetkezményeit: a kellékszavatosságot, jogszavatosságot, valamint a kártérítést. Az egyes szavatossági jogok érvényesíthetőségét bírósági határozatokkal is alátámasztom, mind a kijavítás, árszámállítás, mind a kicserélés és elállás tekintetében.

A lízingszerződés hibás teljesítésével kapcsolatban, egy általános bevezető és az operatív lízing hibás teljesítésének bemutatása után, a továbbiakban elsődlegesen a pénzügyi lízingre tekintettel, a lízingtárgy hibája esetén bekövetkező hibás teljesítés tárgyalására kerül sor. Mivel a bíróságok szerteágazó figyelmét igényli a viták megoldása, ki kell térni mindazon területekre, amelyek ehhez szükségesek. Milyen lehetőségei vannak a lízingbevevőnek, ha a lízingszerződés az engedményezés kikötését tartalmazza, milyen ha nem. Ehhez is kapcsolódik „szemezgetés” a bírói gyakorlat köréből.

Ezután következnek: kellékszavatossági, jogszavatossági, kártérítési igényérvényesítés; kitérés a termékfelelősség alapján is megvalósítható közvetlen igényérvényesítés lehetőségére. Az engedményezés mellett, min egy másik kompenzációs lehetőség, a tartozásátvállalás tárgyalására is sor kerül. A kezesség, fel-, illetve fel nem vállalásának a gyakorlatban való megjelenését, és a jótállást is röviden, tömören bemutatom.

A dolgozat befejezésekképpen konkrét példák (lízingszerződés, üzletszabályzat, általános szerződési feltétel) alapján kerül megvizsgálásra, hogy a bírói joggyakorlat és jogalkalmazás által kialakított modellt az egyes lízingbeadó cégek, bankok valójában betartják-e, illetve hogy a konkrét polgári jogi szabályozásra, a kodifikációra mindezek alapján szükség van-e.

Dr. Biczó László
jogász, végzett 2002-ben

Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Harsányi Györgyi egyetemi adjunktus

A dolgozat struktúrája úgy épül fel, hogy a szabályozás elvi lényegének keresésével kezdve, az Épt., majd a Tpt. speciális szabályainak megismerése, és nem titkoltan kritikai élű elemzésén keresztül jut el a piacfelügyelet e téren megvalósítandó munkája hatékonyságának követelményéhez, illetve az azokkal kapcsolatban felmerülő kérdésekhez, majd az egy és ugyanazon cselekmény legsúlyosabb megnyilvánulásának szegmensénél az államnak, a kérdéses magatartásra adott büntetőjogi válasza következményeit kívánja kutatni, s teszi ezt úgy, hogy minden területen az adott jogág speciális viszonyrendszerének, jogintézményeinek, terminológiájának következetes használatára, és a nemzetközi megoldások specialitásainak bemutatására törekszik. Ugyanakkor, minden területen a magatartás lényegi magját, szabályozásának ellentmondásait, a megoldások logikátlanosságának okát keresem, különös tekintettel arra a rejtélyre, hogy megdöbbentően kevés, mindösszesen egy büntetőjogi határozatból áll a hazai joggyakorlat, amely a kevés szakirodalom, szakcikk miatt, itthon érthetetlenül mellőzött terület benyomását kelti, holott a jelenség a világ gazdaságilag fejlettebb éráiban gazdagon feldolgozott, bő joggyakorlatot produkáló területnek minősül.

A munka módszere, amellyel a témát feldolgozom, az alábbi képet mutatja. Elsőként a cselekmény mai szabályozásának előzményeit kutatva, a kialakulás gyökereire világít rá a dolgozat, ezek után, hogy az itt megjelenő, közgazdasági értelmezést kívánó piaci megnyilvánulások érthetőek legyenek a témával szoros kapcsolatban lévő tőkepiaci elméletek kerülnek kibontásra. Ahhoz, hogy a hazai helyzet értékeléséhez egy szilárd és egyértelmű kiindulási alap létrejöhessen, az 1996-os Értékpapírtörvény vonatkozó szakaszait mutatja be részletesen a dolgozat, amelyet annak, a korábban hatályos Értékpapírtörvénnyel való összehasonlítása, majd a ma hatályos Tőkepiaci törvény követ, hogy a változások, illetőleg a korszerűsítés indokai észrevehetőek legyenek. A hazai szabályok részletes elemzését a nemzetközi téren megjelenő szabályok ismertetése, értékelése követi, különös tekintettel az Európai Unió jogalkotási eredményeire, illetve a szabályok bölcsőjét jelentő USA jogi megoldásaira. A cselekmény hatékonysága, felderítése szempontjából, az ebben betöltött szerepére tekintettel a Felügyelet, illetve a nemzetközi felügyeletek is elemzésre szorulnak. Ezt követi a cselekményre adott büntetőjogi válaszok megoldásainak vizsgálata, az itteni nagy jelentőségű jogeset elemzését is értve alatta. Ezek után azokra a ma már itthon is felmerülő problémákra kívánok rávilágítani, amelyek egyelőre nem, vagy nem kielégítően szabályozott területeket jelölnek a bennfentes kereskedelem vonatkozásában, ám jogi rendezésük sürgetően szükséges. A feldolgozandó területeken a módszer mindig a rendelkezésre álló tényekből való kiindulást, az esetlegesen már felszínre került hazai vagy külföldi jogalkalmazói, jogtudományi felismeréseket bemutatva indul, ugyanakkor a szabályok érvényesülését, méghozzá hatékony érvényesülését szem előtt tartva, az ezt akadályozó hibák, a feltárt és bemutatott hiányosságok és aggályok, vagyis az itteni kritika leplezetlen megjelölésével, úgy, hogy az mindenkor a „jobb” normák kimunkálását elősegítendő jelenjen meg.

Világkereskedelmi szabályozás jogesetek tükrében
(GATT – WTO)

Bálint Karolin
jogász, V. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Vörös Imre egyetemi tanár

Jelen dolgozat az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) és a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) rövid fejlődéstörténetét kívánja bemutatni jogesetek tükrében.

Az első fejezet röviden bemutatja a nemzetközi kereskedelem-politika intézménytörténetét, a GATT és a WTO kialakulását; ezt követően rövid fejezetek foglalják össze a GATT és a WTO közötti lényeges különbségeket, illetve a domináns alapelveket.

A dolgozat középpontjában három témakör helyezkedik el, melyek szabályozási mechanizmusának kifejtése után a gyakorlatban való megvalósulásuk, azaz jogesetek elemzése következik.

A három központi téma

- mezőgazdaság,
- dömpingellenes intézkedések,
- környezetvédelem

önkéntesen került egymás mellé. A dömpingellenes intézkedéseket és a mezőgazdasági termékek nemzetközi kereskedelmét önálló Megállapodásban szabályozzák a WTO Egyezmények, és ezen a két területen született a legtöbb jogeset is.

A környezet és a nemzetközi kereskedelem kapcsolatáról nem született önálló megállapodás, azonban ez a terület is egyre nagyobb figyelmet kap a WTO-n belül. Egyre több olyan eset kerül a Vitarendezési Testület elé, melyek olyan intézkedésekkel állnak kapcsolatban, amelyeket a környezet védelme érdekében hoztak, de egyben kereskedelmkorlátozó hatásuk is van (*Tuna/Dolphin* és a *Shrimp/Turtle* eset).

A jogesetek bemutatásához nélkülözhetetlen a WTO hatékony és egyedülálló vitarendezési mechanizmusának áttekintése.

A dolgozat utolsó fejezete bemutatja Magyarország csatlakozását a GATT-hoz, illetve a magyar vonatkozású jogeseteket.

A témakör terjedelmét jól mutatja, hogy csak a WTO Vitarendezési Testülete által kezelt esetek száma 1995 és 2002 között több mint kétszáz. Egy több évig elhúzódó eset anyaga átlagosan két-háromszáz oldalra tehető.

Jelen pályamű tehát nem egy átfogó alkotás a GATT-ról és a WTO-ról, hanem egyes részeinek rövid bemutatása.

XIII. KÖZIGAZGATÁSI JOGI TAGOZAT

1. Az általános és különös eljárási szabályok az államigazgatási eljárásban

Skurek Rita

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Paulovics Anita egyetemi docens

2. A közszolgáltatások nyújtása az ezredfordulón – különös tekintettel a kistérségi szolgáltatásokra

Hoffmann István

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Fazekas Marianna egyetemi docens

3. A versenyfelügyelet közjogi jogállása és szervezeti kérdései összehasonlító jogi szempontból, és a magyar szervezetrendszer továbbfejlesztése

Nagy Csongor István

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Berke Barna egyetemi adjunktus

4. A felsőoktatás autonómiája Magyarországon

Hartmann Tímea

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Kóbor Gyula tudományos főmunkatárs

5. Nyilvánosság a köztisztviselő védelmében – Riadóztatás a magyar és külföldi rendszerekben

Burai Petra

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Fazekas Marianna egyetemi docens

6. Közigazgatási döntések az Európai Bíróság esetjogában

Vankucz Marianna

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Torma András egyetemi docens

7. Jogorvoslat a közigazgatási eljárásban

Nagy Paulina

SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Kasza Péter Ferenc egyetemi tanársegéd

8. A roma integráció jogi aspektusai Magyarországon

Szabó Krisztina

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Ivancsics Imre egyetemi docens – Dr. Csefkó Ferenc

9. Szemléletváltás a műemlékvédelemben

Szabó Eszter

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Torma András egyetemi docens

10. A jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok az államigazgatási eljárásban

Horváth Cecília

SZE ÁJK

Témavezető: Dr. Szalai Éva egyetemi adjunktus

11. Tényállástisztázás és határozathozatal a menedékjogi eljárásban

Tóth Gabriella

SZE JGK

Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

12. A határon átnyúló együttműködés egyes jogi és gazdasági vonatkozásai

Pintér Edit

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Seereiner Imre egyetemi adjunktus – Dr. Rechnitzer János
tudományos tanácsadó

Az általános és különös eljárási szabályok az államigazgatási eljárásban

Skurék Rita

jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Paulovics Anita egyetemi docens

A témaválasztás során azért ragadt meg ezen jogterület mert e jogterület az ahol két évtizede nem alakult ki egységes jogi szabályozás. A ma hatályban lévő törvény is csak toldozva-foldozva van, nincs mindenkre, minden ügýtípusra kiterjedő törvény.

A jogi szabályozás történeti áttekintése után megállapítható, hogy gyors egyszerű az állampolgárok számára is áttekinthető eljárási rendszerre lenne szükség, a törvények megtartásával és a szakmai szempontok figyelembevételével. A jogi szabályozást az is sürgeti, hogy az állampolgárok érdekeiket gyors eljárás keretében érvényesítsék mely nem vezetne a teljes kiszolgáltatottságához a jogorvoslati jogosultságról való lemondáshoz. Szükség lenne egy egységes eljárási törvényre, hogy az valamennyi ügyfélre és valamennyi államigazgatási ügyre következetesen alkalmazható legyen. Bár azért előfordulhat olyan sajátos érdek, amely indokolja az Áe. szabályai alóli kivételt.

A megszületendő eljárási törvény csak abban az esetben felelne meg, ha az általános és különös szabályok közötti kapcsolat átgondoltan kerülne szabályzásra.

A dolgozatom első részében az elméleti alapok és az általános és különös eljárási szabályok kialakulása és fejlődése kerül bemutatásra, amely 1901-től mutatja be az Áe. eljárásnak a szerves fejlődését.

A következő részben bemutatásra kerülnek az eljárási szabályok.

Az első igazán problematikus pont azon különös jogszabályok melyek anélkül térnek el az Áe-től, hogy arra felhatalmazásuk lenne (Tőkepiacról, Hulladékgazdálkodás). E kérdéskör bemutatása után a törvény hatálya alól kivett eljárásokkal foglalkoztam nevezetesen a szabálysértési, állampolgársági ügyekkel. Az elemzés célja az volt, hogy ezek az ügycsoportok visszarendezhetők e az Áe. hatály alá mert ezáltal megerősíthető lenne az eljárási törvény elsődleges jogforrási jellege.

A következőkben a privilegiált eljárások elemzésére került sor melyre az Áe. hatálya csak másodlagosan terjed ki. A részletes elemzés eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy ezeknek a számát racionálisan csökkenteni kellene ami lényeges előrelépést jelentene az eljárási kódex elsődlegességének visszaállításának irányába.

A kutatásomhoz felhasznált ÁB. Határozatok az Áe. alkotmányosságát támadják.

A dolgozat utolsó részében az eljárási törvény által eltérést engedő úgynevezett szubszidiárius szabályait vizsgáltam. Ezzel kapcsolatban arra a következtetésre jutottam, hogy a különös szabályok felülvizsgálatával egyidejűleg jelentős mértékben csökkenteni kellene a szubszidiárius szabályok számát és még a fennmaradó esetekben is lehetőleg csak törvény számára kellene biztosítani az eltérést mert a jelenlegi szabályzás szerint ugyanis több esetben elvileg akár önkormányzati rendelet is megállapíthat az Áe-től eltérő szabályt.

A részkérdések kutatásának eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy a jövőben mindenképpen az eljárási kódex jellegét kell megerősíteni. A dolgozatomban az ezzel kapcsolatos megoldási javaslatokat próbáltam felvázolni.

A közszolgáltatások nyújtása az ezredfordulón –
különös tekintettel a kistérségi közszolgáltatásokra

Hoffman István
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fazekas Marianna egyetemi docens

A közigazgatási reform fontos eleme a közszolgáltatások megújítása, ezért dolgozatomban arra kerestem a választ, hogyan, milyen elvek mentén lehet egy optimumon működő közszolgáltatási szektort létrehozni.

Munkám központjába a kistérségi szintre ruházandó feladatok vizsgálatát állítottam. A tanulmány bevezető részében a dolgozat alapját és kiindulópontját képező kistérség, város, városkörnyék és mikrokörzet fogalmát definiáltam. Megállapítottam, hogy az alsó középszintnek több évszázados hagyományai vannak. A jogtörténeti elemzés és összehasonlítás azt a célt szolgálta, hogy bizonyítsam, a múltban jól működő ellátási szint volt a járás, a város és a városkörnyék. Bemutattam, hogy országunkban a kiegyezéstől napjainkig hogyan változott a szabályozás. Az alsó középszint szerepéről kialakult közigazgatási jogi és közigazgatás-tudományi elméletek is szélesebb és átfogóbb ismereteket adnak arról, hogy honnan indultunk, s hová jutottunk. A múlt feltárása segíti a jövő pontos képének megrajzolását.

Dolgozatom 2. részében elemeztem és bíráltam a napjainkban fennálló helyzetet. Előkészítő és elemző munkám végső célja az volt, hogy eljussak a jövő útját felvázoló javaslatom megfogalmazásához. Művem centrumába a környezetével szervesen együttmozgó kistérséget helyeztem. Ahhoz, hogy lehetséges feladatait megérthessük, szükségesnek tartottam a települési, szomszédsági (mikrokörzeti) együttműködések és a középszint lehetőségeinek áttekintését. Javaslatot tettem *de lege ferenda* a kötelező települési önkormányzati feladatok meghatározására, a szomszédsági társulásban ellátandó szolgáltatások körére. A feladatellátás zökkenőmentes biztosítását és a társulások ösztönzését szolgálja – az alapvetően normatívákra alapuló – önkormányzati finanszírozási rendszer megújítása. Az sem került el figyelmemet, – miközben a kistérségi szinten ellátandó szolgáltatásokat bemutattam – hogy az átalakulás kapcsán a megye, a megyei jogú városok jogállása milyen irányban változzon. Kifejtettem a regionalizáció lehetőségével kapcsolatos nézeteimet. A hatáskör-telepítés kiindulópontja az alkotmányos alapjogok érvényesülésének és a tervezett megoldás gazdasági hatékonyságának vizsgálata. Vizsgáltam a magánosítás, az államosítás és az önkormányzatra ruházható szolgáltatások körét. Kiemelt jelentősége miatt külön részben elemeztem a területfejlesztést, a kistérségi területfejlesztési társulások jelenlegi szerepét és fejlődési lehetőségeit. Összehasonlító módszerrel feldolgoztam az egyes európai országok ellátási rendszereit és elméleteit. *Komplex közigazgatás-tudományi megközelítést alkalmaztam.* Somogy megyében, annak városaiiban és községeiben, a megyei önkormányzatnál és a közigazgatási hivatalnál sok anyagot gyűjtöttem és dolgoztam fel, számos interjút készítettem, jelentős gazdasági elemzéseket végeztem. A modellem kialakításához országos és megyei összehasonlító vizsgálatokat folytattam. A gyakorlati elemző munkán túl a téma klasszikusain kívül a legújabb magyar eredményeket is beépítettem munkámba. Széleskörű elméleti és gyakorlati elemzéseken alapuló modellt állítottam a közeljövőnek.

A versenyfelügyelet közjogi jogállása és szervezeti kérdései összehasonlító jogi
szempontból és a magyar szervezetrendszer továbbfejlesztése

Nagy Csongor István
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Berke Barna egyetemi adjunktus

A jelen dolgozat tárgyát tekintve a versenyfelügyelet szervezeti kérdéseivel, azon belül a magyar versenyfelügyelet szervezetrendszerének reformjával foglalkozik.

A tanulmány módszerét tekintve induktív és modellalkotásra törekszik. A magyar szabályozás előtt álló alternatívák megállapítása érdekében, megítélésünk szerint, az összehasonlító módszer a legcélszerűbbnek, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni a magyar versenyfelügyelet történeti aspektusát sem.

A dolgozat gerincét az összehasonlító elemzés jelenti, amelyben az Európai Unió egyes tagállamainak versenyfelügyeleti szervezetrendszerei kerülnek elemzésre, a fentiekben írtaknak megfelelően, *induktíve*. Ennek a résznek a célja modellek, vagy ha úgy tetszik fejlődési alternatívák felvázolása a magyar szabályozás számára. A konkrét megoldások végigkövetése előtt szükségesnek láttuk meghatározni az összehasonlító elemzés alapjául szolgáló alapfogalmakat és alapkategóriákat, továbbá a módszer főbb szempontjait. Ezt követi az egyes nemzeti versenyjogok megoldásainak ismertetése. Az összehasonlító elemzés eredményeit és a főbb modelleket ez követően összegezzük.

Végezetül a konklúziókban megkíséreljük az elemzés eredményeinek elméleti következtetéseit levonni és a magyar helyzetre, annak környezetében alkalmazni.

A felsőoktatás autonómiája Magyarországon

Hartmann Tímea
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kóbor Gyula tudományos főmunkatárs

Jogszabáylelemzésen keresztül, a korábbi évek joganyagainak, majd a hatályos szabályozás jellegzetességeinek vizsgálata során próbáltam dolgozatomban bemutatni az autonómiának, mint a felsőoktatási intézmények sajátos döntési szabadságának illetve önkormányzathoz való jogának érvényesülését, korszakonkénti változásait. Az állam és e közintézetek döntési kompetenciáinak arányait jogszabályonként – Dr. Madarász Tibor beosztását alapul véve (A magyar felsőoktatás jogi szabályozásának jellemzői Budapest, 1990) – a következő jogkörök, feladatkörök kapcsán vizsgáltam:

- felsőoktatás rendszerének alakítására szolgáló tényezők;
- oktatási tevékenységre ható állami eszközök;
- hallgatók helyzetét befolyásoló tényezők;
- személyzeti ügyekre gyakorolt állami befolyás alakulása;
- intézményi struktúra alakítására ható állami eszközök;
- minisztériumok irányítási jogainak alakulása.

Figyelembe véve – többek között – a minőségbiztosítás mai eszközrendszerét, az integrált felsőoktatási intézmények kialakításának következményeit, a felügyeleti-, irányítási jog főiskolák, egyetemek feletti érvényesülését, az intézeti normák mai jellegét és kötettségét, illetve a törvénytervezetekben és a szakirodalomban olvasható módosító javaslatok irányait, munkám végkövetkeztetése az, hogy váltakozó, centralizációs és decentralizációs irányítási megoldásokat preferáló felsőoktatás-politikai megoldások után a mai magyar felsőoktatási irányítás a szakmai szempontok hangsúlyosabb érvényesítése okán az intézeti autonómia hatáskör-centralizálással megoldandó korlátozása irányába halad.

Nyilvánosság a köztisztviselő védelmében – Riadóztatás a magyar és külföldi közigazgatási rendszerekben

Burai Petra
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fazekas Marianna egyetemi docens

A társadalom általában elítéli azt, aki elhallgat olyan információkat, amelyek a közbiztonságot, a közrendet, az állampolgárok vagy egyes személyek érdekeit súlyosan vagy akár kevésbé súlyos módon sértő eljárásról vagy cselekedetről adnak hírt. Ugyanakkor van egy olyan rétege a társadalomnak, akiknek a törvények korlátozzák az ilyen típusú „szólaszabadságát”: *ők a köztisztviselők.*

A közzszolgálatban dolgozók helyzete sok szempontból különleges, mivel a hivatalnok nem köznap értelemben vett munkát végez, hanem szolgáltatást teljesít az államért és az állampolgárokért. A közzszolgálati jogviszony emiatt sok kérdést vet fel. Az állam által meghatározott és legitimnek elfogadott korlátozásokhoz képest mit biztosítanak a mindenkire egyformán érvényes egyetemes emberi és alkotmányos jogok? Ugyanúgy megilleti-e a köztisztviselőket – többek között – a véleménynyilvánítás szabadsága, mint a nem közzszolgálatban dolgozókat? Fordulhatnak-e a nyilvánossághoz, ha törvényteleniséget, erkölcstelen intézkedéseket vagy magatartásokat észlelnek a közigazgatási szervezetrendszeren belül?

Dolgozatomban témája a köztisztviselők szólaszabadságának egy igen fontos, de az utóbbi időkig hazai közigazgatás-tudományi tanulmányokban csak ritkán említett vetülete, az ún. *whistleblowing*. A jelenség elnevezése az Amerikai Egyesült Államokból származik, és magyarra fordítva leginkább a „riadóztatás”, „riadóztatás” kifejezésekkel ragadható meg a lényege, bár a hazai szakirodalomban felmerült már a „*veszharangok megkondatása*”, a „*riadókürt megfújása*” és az „*úrdarusszerű*” elnevezés is. A legáltalánosabb értelemben a whistleblowing az a lépés, amikor valaki jogellenes vagy erkölcstelen cselekményekről szerez tudomást, és ezen értesüléseiről jelentést tesz (általános esetben a hatóságoknak).

Természetesen a riadóztatás a munkahelyeken belül a leggyakoribb, de a riadóztatók gyakran nemcsak a munkáltatói jogkör gyakorlójához fordulnak segítségért, hanem a különböző médiumokat (televízió, rádió, nyomtatott sajtó, internetes orgánuk) is igénybe veszik a nyilvánosság eléréséhez.

A riadóztatás legingoványosabb területe a *közigazgatási szervezetrendszeren belüli jogtalanságokról való bíradás*. Dolgozatomban először igazolni kívánom a riadóztatás, mint közigazgatási jelenség és jogi probléma létjogosultságát, majd bemutatom a már működő amerikai és angol szabályozási rendszereket, a strasbourgi Európai Emberi Jogi Bíróság vonatkozó ítélezési gyakorlatát, illetve a hazai helyzetet és a riadóztatásra alkalmazható jelenleg hatályos magyar jogszabályokat és egyéb normákat. A dolgozat második részében különös figyelmet szentelek a magyar közigazgatási apparátus történetének és a köztisztviselők jogaiban és kötelességeiben bekövetkezett változásoknak. A hazai vonatkozású fejezetek központi kérdése, hogy vajon *megvalósul, megvalósulhat-e Magyarországon a riadóztatás intézményesülését megalapozó folyamat*. Megvizsgálom, hogy az ehhez szükséges történelmi lépcsőfokok melyikén áll ma az ország, és hogy van-e esély, szükség, avagy egyáltalán igény egy angolszász típusú szabályozásra.

Vankucz Marianna
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Torma András egyetemi docens

A dolgozat napjaink egyre aktuálisabbá váló témája köré szerveződik, ez pedig nem más, mint a csatlakozás az Európai Unióhoz. A belépés nem csupán gazdasági téren jelent majd változást, hanem a jogrendszer előzetes harmonizációját feltételezi, és intézménybeli átalakulást is von maga után. A jogharmonizáció halad, jogszabályok tömege született már az EU követelményeinek megfelelően, ez azonban még nem minden. Alkalmazni is kell azokat a jogszabályokat, mivel – Kecskés László szavaival élve – csak így tudunk megfelelni annak a követelménynek, hogy a magyar jog, jogrendszer és jogélet is része lesz a közösségi jogrendszernek, jogéletnek. Nyilvánvaló, hogy fontos megismerni az Európai Bíróság gyakorlatát, hiszen ezen intézmény központi szerepet tölt be annak a jognak az értelmezésében (és alkalmazásában), amely joghoz „harmonizálnunk kell”.

Az EB része egy sajátos intézményrendszernek, melynek rövid bemutatására kerül sor a dolgozatomban elején, a jogrendszer áttekintése mellett. Ez utóbbi ismerete ugyancsak elengedhetetlen a Bíróság gyakorlatának megértéséhez, hasonlóan a Bíróság fontosabb eljárási szabályaihoz, valamint hatásköréhez, amely az általa elbírált ügytípusokat jelenti. Az ügyek egy fontos csoportját alkotja a közösség szervei által hozott aktusok felülvizsgálata, amikor a Bíróság tulajdonképpen egy közigazgatási bíróság funkcióját látja el. Dolgozatomban érdemi részét képezi annak vizsgálata, hogy milyen indokok alapján, kik által indítható a közösségi aktusok megsemmisítése tárgyában eljárás, az ítéletekben megjelenő általános jogelvek, az alapító szerződések értelmezése során kibontott elvek, mint például az intézményi egyensúly elve, valamint a magyar jogban nem ismert szerzett jogok védelmének elve. Végezetül a Bíróság jogfejlesztő tevékenységét tekintem át, a jogfejlesztés ugyanis a Bíróság által elbírált bármely ügyhöz – így a közigazgatási döntésekhez is – szervesen kapcsolódhat. Minden esetben előfordulhat ugyanis például az, hogy a Bíróságnak állást kell foglalnia olyan kérdésben, amire a Szerződés nem tartalmaz kifejezett rendelkezést.

Mindezeket a Bíróság ítéletei illusztrálják, amelyek a világhálón korlátozás nélkül hozzáférhetőek, és kimeríthetetlennek tűnő adatbázist jelentenek.

Nagy Paulina
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kasza Péter Ferenc egyetemi tanársegéd

Az államigazgatási eljárás általános szabályait utoljára több mint 20 évvel ezelőtt módosították átfogóan. A rendszerváltás és a vele járó társadalmi változások, a technika és ezen belül főleg az informatika robbanásszerű fejlődése indokolja a helyenként idejétmúlt szabályozás korszerűsítését. A módosítási folyamat még csak kezdeti stádiumában jár, de az első tervezetek mindenképpen üdvözlendő felvetéseket tartalmaznak.

Különösen megfontolandó gondolatokat vet fel, illetőleg vesz át a korábban már publikált tudományos munkákból a jogorvoslati eljárás szabályozása terén az új kódex tervezete. Jelen OTDK pályamunka némileg sajátos megközelítésmódjával ehhez próbál újabb adalékokkal szolgálni.

A dolgozat megírása során igyekeztem feldolgozni az elmúlt negyedszázad hazai közigazgatás-tudományának ide vonatkozó irodalmát, és az ezen művekben felmerült problémákat úgy rendszerezni, hogy annak középpontjában a jogorvoslati fogalom álljon.

Magát a jogorvoslat fogalmát sem a jogirodalom sem a jogszabályok nem definiálják pontosan, többfajta jelentéstartalom tapad hozzá. Ezért a munka során elsődleges szempontnak tekintettem, hogy a lehető legkimerítőbb fogalmat próbáljam meghatározni, mivel az egyes tételes jogi rendelkezések csak ennek a fényében értelmezhetők megfelelően.

A hatályos Áe. a jogorvoslat fogalmát pusztán a határozatok tekintetében értelmezi, ezért igyekeztem az Áe. VII. fejezetében található eszközkészletet is túlterjeszteni. Különösen kiemelendő a közigazgatási szerv hallgatásának problémaköre, amelyet már az új törvény koncepciója a jogorvoslati fejezetbe kíván beemlíteni.

A hazai jogirodalom nem egységes a hibás aktusok csoportosítása terén sem, így kísérletet teszek három különböző elmélet összevetésére is, hogy ezáltal a határozatokkal szemben érvényesíthető jogorvoslatok is könnyebben értelmezhetővé váljanak. A hibás aktusok vizsgálatánál minden szerző egyetértését fejezi ki a tekintetben, hogy a jelenlegi szabályozás komoly hiányosságokkal bír.

A jelenleg érvényesülő jogorvoslati eszköztár is túllép az Áe. keretein. Dolgozatomban az egyes jogintézményeket megjelenési helyük szerint csoportosítom, figyelemmel a rendszerváltással létrejött új jogvédelmi intézményekre (ombudsman, Alkotmánybíróság) is, melyek egyáltalán nem, vagy csak áttételesen nyernek szabályozást az eljárási törvényben.

Szabó Krisztina
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogász szak
Témavezetők: Dr. Ivancsics Imre egyetemi docens;
Dr. Csefkó Ferenc egyetemi adjunktus

Dolgozatomban a magyarországi roma kisebbségről kíséreltem meg egy olyan átfogó képet festeni, ami tükrözi a probléma paramétereit és megoldási lehetőségeit. Mindehhez szükséges volt felvázolni a roma nép több évszázados múltját, mivel az elmúlt korok mindegyike hozzatott valamit a jelenlegi helyzet kialakulásához, de sajnos nem pozitív irányban.

Megkíséreltem segítségül hívni a nyugat-európai államok módszereit, de e területen sem jártam sikerrel. Rá kellett jönnöm, hogy a magyar szabályozás elméleti síkon messze felülmúlja a nyugat-európaiakat, a probléma okai tehát a végrehajtásban keresendők. A részletes jogszabályi rendszerünknek és az intézményi struktúrának sincsenek kidolgozva az effektivitást biztosító végrehajtási szabályai. A szabályozatlanság pedig szinte támogatásként hat az amúgy is előítéletes magyar lakosságra.

Munkám során feldolgoztam mind a hazai, mind az európai jogszabályi rendszert, de a megoldás reményét egészen máshol találtam meg. A többségi lakosság előítéletes gondolkodása az, amely gátját képezi mindenfajta fejlesztési törekvésnek. Ha képesek lennének ezen felülemelkedni, megnőne az állami intézkedések hatékonysága, és látványos eredményeket érhetnének el a roma integráció területén. Mindehhez persze szükséges a cigány társadalom tenni akarása és aktív részvétele is, a kezdő lépés megtétele mégsem várható el kizárólag tőlük. Beszélgetéseim során soha nem tapasztaltam negatív hozzáállást a részükről, ugyanez viszont a többségi társadalom oldaláról nem mondható el. Gyakran még rám is furcsán néztek, amiért a témával foglalkozom.

Dolgozatom másodlagos célja ezért, hogy a magyar értelmiség véleményét legalább annyira sikerüljön megváltoztatnom, hogy ha emberi kapcsolataikban nem is, tudományos munkáikban nyíltan, félelemtől mentesen mondhasanak véleményyt.

Szabó Eszter
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Paulovics Anita egyetemi docens

A dolgozat címe: „Szemléletváltás a műemlékvédelemben”. A cím is mutatja, hogy a műemlékvédelemmel kapcsolatos jogi szabályozás területén az utóbbi néhány évben komplex reformokra került sor. A jogi szabályozás korszerűsítésének indoka részben az volt, hogy a műemlékvédelemmel kapcsolatos szabályozást összhangba kellett hozni azokkal a nemzetközi szerződésekkel, amelyeknek hazánk részese, másrészt figyelembe kellett venni az Európai Unió jogharmonizációs követelményeket.

A dolgozat szerkezete a műemlékvédelem szabályozását kronológiai szempontból, a jogszabályi hierarchia tükrében, a műemlékvédelmi szabályozás tárgyait képező történeti emlékek körének tágulását bemutató kerület kialakításra. Ennek megfelelően a dolgozat szerkezete a következőképpen épül fel:

A Bevezető rész a téma aktualitását hivatott bemutatni. Ez nem nehéz feladat, hiszen a műemlékvédelemmel kapcsolatos hatályos jogi szabályozás nemrégiben született meg, a kapcsolódó jogalkalmazó tevékenység még viszonylag kiforratlan.

A dolgozat második része a műemlékvédelem jogi szabályozásának történeti fejlődését tekintti át, több szakaszra tagolva, a jelentős változások figyelembevételével 1879-1997-ig.

A hatályos szabályozást bemutató harmadik rész a műemlékvédelemmel kapcsolatos jogszabályok sokaságáról ad áttekintést, bizonyítva, hogy a műemlékvédelem komplex jogterület, amely kapcsolódik többek között a büntető-, illetve a polgári joghoz.

A negyedik rész a műemlékvédelemmel kapcsolatos nemzetközi szerződéseket elemzi, és hangsúlyt fektet az Európai Unió vonatkozó jogharmonizációs követelményeire.

Az utolsó fejezet „A műemlékvédelem táguló körei” címet viseli. A dolgozatnak ez a része nemzetközi összehasonlítás tükrében feltérképezi a műemlékvédelem problematikus pontjait, felvázolva különféle megoldási javaslatokat.

A záró gondolatok összegzést tartalmaznak, hangsúlyozva, hogy a műemlékvédelem szabályozása területén további szigorítások szükségesek, illetőleg hatékonyabbá kell tenni a jogszabályok érvényesítésének ellenőrzését.

Horváth Cecília
jogász, V. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szalai Éva egyetemi adjunktus

A pályamunka főképpen az államigazgatási eljárásban megjelenő szerzett jogokkal foglalkozik. Ennek kapcsán elmondhatjuk, hogy a szerzett jogokkal és védelmükkel foglalkozni nem csupán egyfajta elméleti dolog, mint azt az első pillantásra gondolnánk. Amikor valamely állampolgár olyan helyzetbe kerül, hogy szerzett jogait korlátozni kívánják és azok védelmében fellép, nagyon is gyakorlativá válik a kérdés. De ez az állam, a hatóságok nézőpontjából is igaz, hiszen – mint látni fogjuk – a szerzett jogok védelme nélkül jelentős összegű kártérítéseket fizethetne állampolgárai számára.

A szerzett jogok védelménél olyan alapvető alkotmányos értékek kerülnek konfliktusba egymással, mint a jogbiztonság és a törvényesség. Hogy melyik érvényre juttatása a fontosabb, illetve, hogy lehetséges-e mindkettőt egyszerre érvényesíteni a jogviszonyokban, vitatott. Ennek eldöntése a mindenkori jogalkotó feladata, aki a szabályozás révén előnyben részesíti egyik vagy másik értéket. A szerző nem kívánja eldönteni ezt a vitát, csupán a lehetőségek, a múltban, jelenben megvalósult koncepciók felvázolását végzi el.

A fő hangsúly az államigazgatási eljárásban érvényesülő jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokra esik, de nem megkerülhetők a fent említettek miatt az alkotmányos elvekkel való összefüggések elemzése, valamint rövid kitekintés néhány európai ország államigazgatási eljárási jogára is. Ez alapján próbál meg egy hozzávetőlegesen átfogó képet adni erről a jogintézményről, amelynek megítélése ma sem mentes minden ellentmondástól.

Tóth Gabriella
jogász, IV. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

Magyarország 1989-ben az egykori szovjet blokk országai közül elsőként csatlakozott a menekültek helyzetére vonatkozó Genfi Egyezményhez. A csatlakozás azt a célt szolgálta, hogy a magyar hatóságok menekültként ismerhessék el azokat a magyar nemzetiségű román állampolgárokat, akik Ceausescu diktatúrája elől menekültek Magyarországra.

Ugyanakkor a Genfi Egyezmény teljeskörű alkalmazását biztosító jogszabály csak 1997-ben született meg, amelynek átfogó módosítására került sor 2001-ben.

A dolgozat a menekültügyi eljárás két kulcsmozzanatát, a tényállástisztázást és a határozathozatalt kívánta görcső alá venni. Megkísértem rávilágítani a tényállás felderítésére, a bizonyítási eljárásra, az egyes bizonyítási eszközökre és ezek értékelési szempontjaira, továbbá a tényállástisztázás kapcsán felmerülő jogsérelmek bírói orvoslására. A bizonyítási eljárás eredményeként az eljáró közigazgatási szerv a Genfi egyezmény menekült definíciójának és a menedékjogról szóló törvény rendelkezéseinek egybevetésével állapítja meg, hogy a kérelmező menekültként elismerhető vagy sem. Kiemelkedő fontosságú a határozat meghozatala, mert a tényállás tisztázása során feltárt tényekre alapozza a tisztviselő a döntését. Éppen ezért fontos a tények, körülmények körültekintő, kellő mélységű feltárása, mert csak megfelelő mennyiségű információ birtokában hozható megalapozott döntés. Ezen információk megszerzésének színhelye a meghallgatás, hiszen minden további döntés azon alapul, amit a kérelmező a meghallgatásakor elmondott. A menedékjogi eljárásban nem jellemzőek a tárgyi bizonyítékok, így a kérelmező által elmondottakra kell alapozni a döntést, természetesen vizsgálva a kérelmező szavahihetőségét. Az indokolás témakörben igyekeztem rávilágítani a felmerülő hibákra, a határozatok e téren megmutatkozó hiányosságaira. Ugyanakkor számos, jogszabályok között fennálló ellentmondással találkozunk, e téren a menedékjogi kiutasítást emelném ki, amelynek kiküszöbölése a jogalkotó mielőbbi feladata lenne. Az új szabályozás eredményeként a BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal számára is gondot okoz a mindennapi gyakorlatban a befogadottak kérdésének jelenlegi tisztázatlansága.

A menedékjogi eljárás egy rendkívül speciális, garanciákkal övezett eljárás, amelynek lefolytatása nehéz feladatokat ró az ügyintézőkre, ráadásul ezzel a feladattal az óriási leterheltség mellett kell megbirkózniuk, továbbá nagy felelősséget ró rájuk az, hogy valóban emberi sorsokról való döntés meghozataláért felelősek.

Pintér Edit
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Seereiner Imre egyetemi adjunktus;
Dr. Rechnitzer János tudományos tanácsadó

A határon átnyúló együttműködés és az eurorégiók témakörében harmadik éve végzek kutatómunkát. A téma többoldalú gyakorlati és elméleti megközelítésével, széleskörű gyűjtőmunka eredményeként írtam meg OTDK dolgozatomat. Céloom az volt, hogy bemutassam, és főbb pontjaiban jellemezzem az új európai gondolkodást, a regionális politikát, hangsúlyt fektetve a határon átnyúló formációkra.

Az Európai Unió fejlődési szakaszait nyomon követve világosan kirajzolódna az egyre mélyebb, sokrétűbb együttműködés elemei. A határ menti együttműködések következményei és indukálói is e folyamatnak. Magyarországnak is el kell sajátítania a regionális együttműködési formákat, hogy az Unióban teljes jogú taggá, a támogatások fogadására alkalmas tényezővé váljon a közép-európai térségben. Országunk a csatlakozást követően „kapuország” szerepet tölt majd be, így nem elég az új szemléletmód elsajátítása, hanem szükség szerű annak továbbítása, népszerűsítése is a felkészülés fázisában lévő térségek felé.

A rendszerváltozást követően hazánkban is megindultak az együttműködést elősegítő, kedvező folyamatok.

A dolgozat az eddig megvalósult regionális koncepciókból ragad ki néhányat, hogy az elméleti elemzésen túl gyakorlati oldalról is rávilágítson a kooperáció működésére, főbb sajátosságaira, problematikájára. Kitekintési, magyarázat jelleggel érinti a belső régiók témakörét, hogy kihangsúlyozza a külső régióktól különböző, eltérő jegyeket. A jogi szempontok vizsgálatánál törekszik arra, hogy az eddigi gyakorlat elemzésén és a tényfeltáráson túlmenően, a jövőre vonatkozó, konkrét megoldásokat, lehetőségeket tárjon az Olvasó elé. Érdekes körbejárni az eddigi tapasztalatokat, és a jól működő, használható gyakorlatot alkalmazni a nemzetközi gyakorlatban.

A dolgozat második részében a pénzügyi vonatkozásokat járja körbe. Mivel a határon átnyúló együttműködés lényege az „alulról jövő kezdeményezés” lehetősége, törekszik arra, hogy a kistérségek, vállalkozások, települések számára mutassa be a főbb pénzügyi forrásokat. Annak ellenére, hogy a regionális kooperációk egyre elterjedtebbek, az uniós támogatások és a pályázati rendszerek nagy része még mindig sokak előtt ismeretlen. A pénzügyi háttér mélyebb ismerete ugyanakkor elengedhetetlen, hiszen a jogi kereteket, a két-, illetve többoldalú szerződéseket legtöbbször a források megpályázására, elosztására, felhasználására vonatkozó rendelkezések adják.

Magyarország milliárdos összegeket kap(hat) az Európai Unió támogatási rendszeréből, ezért szükséges lehetőségeink pontos felismerése, helyes felhasználása. Ez mindannyiunk kiemelten fontos érdeke.

XIV. KRIMINOLÓGIAI ÉS KRIMINALISZTIKAI TAGOZAT

1. Erőszak a családban – áldozatok a társadalom mikroközösségeiben
Gerencsér Anita – Vittay Dorottya
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Tamási Erzsébet egyetemi docens

2. A gyermek- és fiatalok depriváltsága következményei
Németh Nóra
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Tamási Erzsébet egyetemi docens

3. Az alkohol, az erőszakos bűnözés és a jogos védelem összefüggései
Orbán Géza
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Kóhalmi László egyetemi adjunktus

4. A biológiai fegyverek újraértékelése napjainkban
Herczegh Tibor
RTF
Témavezető: Dr. Vigh András főiskolai adjunktus

5. A helyszíni szemle sajátosságai, különös tekintettel a rendkívüli halálesetekre
Romet Bernadett
PTE ÁJK
Témavezetők: Dr. Fenyvesi Csaba egyetemi docens – Angyal Miklós egyetemi tanársegéd

6. Egy kettős emberölés nyomozása
Lakatos Péter
RTF
Témavezető: Dr. Szakács Zsolt főiskolai adjunktus

7. Az aláírások szakértői vizsgálata
Panulin Tamás
RTF
Témavezető: Dr. Vigh András főiskolai adjunktus

8. Természetkárosítás bűncselekménnyel kapcsolatos cselekmények felderítése
Suszter Tamás
RTF
Témavezető: Dr. Lakatos János főiskolai adjunktus

9. A feleségbántalmazás kriminológiája
Széll Krisztina
RTF
Témavezető: Dr. Németh Zsolt főiskolai docens

10. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a hazai bűnügyi tudományok rendszerében, különös tekintettel az ilyen bűncselekmények nyomozására

Győre Melinda

DE JÁTI

Témavezető: Dr. Bíró Gyula egyetemi adjunktus

11. A magyar drogpolitika a XXI. században, tekintettel a történeti szabályozása és néhány kábítószer-problémával küzdő külföldi állam helyzetére

Varga Levente

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár

12. Jövedéki termékekre elkövetett bűncselekmények elméleti és gyakorlati tapasztalatai

Domokos Ferenc

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Balogh Ágnes egyetemi adjunktus

Erőszak a családban – áldozatok a társadalom mikroközösségeiben

Gerencsér Anita – Vittay Dorottya

jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar

Témavezető: Dr. Tamási Erzsébet

A család a társadalom alapegysége, rész az egészben, melynek legfőbb célja, hogy védelmet és szeretetet biztosítson tagjai számára. Egy közösség, amelybe születünk, és amely egész életünkben végigkísér, bárhol is alakuljon az. Az ember elemi szüksége a közösségi élet, melynek legalapvetőbb színtere a közvetlen környezete: családtagjai, hozzátartozói, barátai. Ezért különösen tragikus, amikor egy ilyen egység megbomlik, s tagjai egymás ellenségeivé válnak, a konfliktus tragédiába torkollik.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata megfogalmazásában „a család a társadalom természetes és alapvető egysége és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére”. Munkánk két nagyobb részre oszlik, melyek végén igyekszünk összefoglalni, hogy a gyakorlatban mennyire valósul meg a fent említett állami védelem, valamint, hogy ez milyen módon tehető még hatékonyabbá.

Választott témánk több jelenséget foglal össze, melyekből kettőt emeltünk ki, úgyis, mint a két leggyakrabban előforduló esetkört: a házastárs/élettárs, valamint a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekményeket. Természetesen nem kevésbé jelentős és tragikus, amikor felnőtt gyermek fordul szülője ellen, unokák bántalmazták nagyszüleit, vagy testvérek között dúl erőszakos viszály, ám az áldozatok döntő többsége a legközelebbi rokoni kapcsolatokból kerül ki.

Sajnálatosnak tartjuk, hogy e téma fontosságához képest eddig aránytalanul kevés nyilvánosságot kapott, holott hosszútávon egész társadalmunkra kihat. Az erőszak áldozatainak gyakran a fizikai bántalmazásnál is nagyobb lelki sérüléseket szenvednek, mely különösen a gyermekek esetében veszélyes, hiszen ők alkotják a következő nemzedéket, éppen ezért egészséges fejlődésük biztosítása fokozott figyelmet igényel. Emellett természetesen pénzügyi okokból is kívánatosabb a megelőzés, valamint a probléma korai stádiumban való orvoslása, hiszen hosszútávon lényegesen alacsonyabb költségekkel jár, mint ahogyan ez például a bűnmegelőzés egyéb eseteire is igaz.

Tekintettel a családon belüli erőszak speciális voltára és arra, hogy ez egy igen összetett jelenség, természetesen nem várható el, hogy a jogi helyzet rendezésével a probléma megoldódik. Ehhez széles körű szakmai és társadalmi összefogásra van szükség, melynek keretében kulcsfontosságú lenne a különböző részfeladatokat ellátó szakemberek és intézmények munkájának egy átfogó stratégia kidolgozásával történő összehangolása. Ezzel összefüggésben a jog szerepe különösen jelentős, mivel egyrészt szabályozza a saját részterületét, másrészt törvényes keretet biztosít a program többi résztvevőjének működésére és az egymással való kapcsolattartásra.

Dolgozatunkkal az volt a célunk, hogy rávilágítsunk erre a mind az érintettek, mind pedig az egész társadalom számára kiemelt jelentőségű problémára és helyzetképet adjunk a kérdés hazai kezeléséről. A téma aktualitását adja, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás küszöbén hazánk e téren is komoly lemaradással küzd, melyet minél hamarabb pótolni kell. A dolgozat végén – összehasonlítóképpen – idézzük a témában megjelent nemzetközi – elsősorban uniós – egyezményekből és megoldási javaslatokból.

A gyermek és fiatalkorú depriváltság következményei
– Egy anya halála

Németh Nóra
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tamási Erzsébet egyetemi docens

Az alcím: Egy anya halála sokakat bizonyára valamely hírműsor szenzációéhes főcímére emlékeztet. Dolgozatomban célja azonban az, hogy kriminológiai szempontból megvilágítson egy napjainkban rendkívül aktuális problémát: a kriminalizálódás folyamatos és egyre erőteljesebb növekedését a gyermek és fiatal felnőtt korúak körében. Eme célkitűzés jegyében dolgozatomban 4 részre oszlik:

az első részben kriminológiai elméletek segítségével mutatom be a jellemző problémákat, kitérve a makro és mikrokörnyezet által a gyakorolt hatásokra

majd a második, harmadik illetve negyedik részben egy konkrét esettanulmány tükrében igyekszem a depriváltság következményeinek, a megfosztottság érzés és a kriminalizálódás szoros kapcsolatának a szemléletes bemutatására.

A depriváltság kifejezés megfosztottságot jelent. Ez a típusú megfosztottság érzés a gyermek és fiatal felnőtt korúakban a társadalomba való beilleszkedés során alakul ki. Ezeknek a gyerekeknek az életéből ugyanis hiányzik egy vagy több olyan alapvető tényező, amelyek a sikeres szocializáció előfeltétele lenne. Olyan tényezőkről van szó, mint a szeretet, az őt körülvevő szerető család, az egészség, a kellő intellektuális és morális szint, vagy az anyagi javak, a fedél a fejük fölél. Szélsőséges esetben azonban az is előfordulhat, hogy az egyik tényező, így jellemzően a szeretet túlzottá válik, egyfajta majomszeretet formájában inkább gátolja, mintsem segíti a gyermek fejlődését. A többi tényező, így az anyagi javak pedig nem, vagy csak túlságosan korlátozottan biztosítottak. Napjainkban növekvő tendenciát mutat, hogy ilyen esetekben a gyermek és fiatal felnőtt korúak a hiányzó javak megszerzése érdekében kriminogén eszközökhöz nyúlnak.

A világ, ahogy dolgozatomban idézőjelben vett főhőse Petróczi András mondta: tényleg megromlott, egyre kisebb gyerekek válnak bűnözővé, lopnak, csalnak, legrosszabb esetben ölnek, egy falat kenyérért vagy épp egy 50 millió forintot érő házért.

A Soproni Ágnes ellen előre kitervelten, nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény szemléletes példája a fentebb említett jelenségnek, hiszen a színésznő egyetlen gyermeke volt a bűncselekmény felbujtója. Másfél évnyi elutasítás után, 2002 őszén, egy személyes találkozás eredményeként módomban állt két alkalommal (Budapesten, majd Szegeden) is beszélgetést folytatni Petróczi Andrással. Mintegy egy személyes monodráma egyetlen nézőjeként nézhettem végig az általa nyújtott előadást, amelynek végén válaszok helyett, csak egyre több kérdés merült fel bennem.

Miért fordult az akkor 21 éves, érettségizett, 3 nyelvet beszélő, intelligens fiú a saját édesanyja ellen, az ellen, akit saját bevallása szerint is a legjobban szeret/szeretett az egész világon?

Ez az a kérdés, amire dolgozatomban választ igyekeztem találni, azzal a feltett szándékkal, hogy felkutatván a bűncselekmény elkövetésének valódi okait, azokból tanulva, megakadályozhassuk az ilyen jellegű tragédiák jövőbeni bekövetkeztét.

Az alkohol, az erőszakos bűnözés és a jogos védelem összefüggései

Orbán Géza
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kőhalmi László egyetemi adjunktus

A dolgozat alapfogolata a büntetőjog-tudomány klasszikus iskolája legnevesebb képviselőjének, Cesare Beccariának a nevéhez fűződik. 1764-ben megjelent *A büntetésekről és a büntetésekről (Dei delitti e delle pene)* című művében számos ma is modernnek tűnő kriminálpolitikai gondolatot fogalmazott meg. Ezek közül a dolgozat szerzője a mű két tézisére építi gondolatmenetét:

„A bűncselekményt jobb megelőzni, mint büntetni.”

„A bűncselekmények megelőzésének legbiztosabb, de legnehezebb eszköze a nevelés tökéletesítése.”

A dolgozat egy régi kriminálpolitikai irányvonalnak a mai kor modern tudományos eredményeire, az ebből adódó lehetőségekre és a társadalmat jelenleg sújtó kriminológiai problémákhoz igazodó megoldásokat, egy reális kiegészítő jellegű bűnmegelőzési koncepciót vázol fel.

Az első rész az alkoholprobléma hazai aktualitásait elemzi, melyben az alkohol büntetőjogi megítélése és az egyénre gyakorolt pszichoszomatikus hatásainak elemzése az ezekkel szemben érvényesülő társadalmi és egyéni értékítélet közötti kontraszt megvilágítása szempontjából szükséges. Ezen tényezők a közöttük feszülő ellentét dacára is együttesen az erőszakos bűnözés gerjesztésének irányában hatnak. Ennek bizonyítására érinti a dolgozat az alkohol és az erőszakos bűnözés összefüggéseit.

A második rész az erőszakos bűncselekmény szereplőinek (a sértett, az elkövető, harmadik személy) döntéshozatali mechanizmusai és a jogos védelem hatályos szabályozásának kriminológiai következményei közötti ellentétet taglalja – elsősorban az alkohol viszonylatában. Ennek keretében a probléma sokoldalúságának érzékeltetése érdekében a fejezetben megjelennek az élet, testi épség sérelmének, a szexuális szabadság sérelmének és a közérdek, vagyoni jogok sérelmének problémái is.

A harmadik rész a jelenlegi kriminálpolitika részét képező büntetőjogi reakciók formáit (kényszergyógyítás, szabadságvesztés-büntetés), az azokban rejlő problémákat, a fejlődési irányvonalakat valamint új, még bevezetésre váró megoldási lehetőségeket tárgyalja. A fejezet továbbá tárgyalja a dolgozat alapját képező bűncselekmény-szituáció elméletét, amely választ ad arra, miért fontos az erőszakos bűnözést gerjesztő alkohol- és a jogos védelem-problémakör közös rendszerben történő, bűnmegelőzési szemléletű újragondolása a kriminálpolitikában. A potenciális megoldások körvonalazása céljából említi a szerző a fiatalkorúak iskolai rendszerű nevelésében és az ún. APV-tréningben rejlő lehetőségeket.

A biológiai fegyverek újraértékelése napjainkban

Herczeg Tibor
bűnügyi szak, végzett 2002-ben

Rendőrtiszti Főiskola
Témavezető: Dr. Vigh András főiskolai adjunktus

A nemzetközi biztonságra az egyik legnagyobb veszélyt a tömegpusztító (atom-, vegyi-, biológiai) fegyverek, valamint az előállításukhoz és célba juttatásukhoz szükséges eszközök és technológiák elterjedése jelenti.

Napjainkban, az atom-, és vegyifegyverek árnyékában szinte elfeledetten meghúzódo biológiai fegyver gyökeresen megújult dimenzióival kényszerülünk szembenézni.

Figyelembe véve a géntechnológia és a mikrobiológia jelenlegi tudományos eredményeit és fejlődési ütemét, a biológiai fegyver a „jövő” egyik domináns tömegpusztító fegyvere lehet. A mikrobiológia mai fejlettségi fokán eddig ismeretlen tulajdonságú kórokozó törzsek állíthatók elő nagy mennyiségben, ugyanakkor egyes kórokozók megbetegítő képességét rendkívüli mértékben fokozni lehet.

Ma a világ legpusztítóbb hatású fegyverének a nukleáris fegyvert tekinti az emberiség. Csakhogy egy nukleáris fegyver rengeteg pénzbe kerül, előállítását nehéz titokban tartani, és a célterületen az élőerővel együtt az objektumokat és technikai eszközöket is elpusztítja.

Ezzel szemben a biológiai fegyverek előállítása nagyságrendekkel olcsóbb, mint az atomfegyvereké, kizárólag az élőerőt pusztítják, gyártásuk nem igényel bonyolult vagy olyan mértékű szakosított beruházást, amelyet nehéz titokban tartani.

Dolgozatomban a biológiai fegyver történetét, a biológiai harcanyagok fajtáit, az ellenük való védekezés lehetőségeit foglaltam össze, valamint a napjainkban egyre gyakrabban előforduló bioterrorizmus veszélyére kívánom felhívni a figyelmet.

A helyszíni szemle sajátosságai, különös tekintettel a rendkívüli halálesetekre

Romet Bernadett
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Angyal Miklós igazságügyi orvosszakértő;
Dr. Fenyvesi Csaba egyetemi docens

A dolgozat célja a helyszíni szemle szabályainak, eljárásának és alapvető kérdéseinek áttekintése a hatályos jogszabályok és a kriminalisztika (krimináktika, krimináltechnika) állásának megfelelően, szembeállítva a gyakorlatban előforduló problémákkal, hiányosságokkal.

A kutatás Baranya Megyében történt rendkívüli halálesetekre terjed ki, melyhez a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányságtól és a Pécsi Városi Rendőrkapitányságtól kaptam segítséget. Felkészülésem során lehetőségem nyílt jegyzőkönyvekbe, szakértői véleményekbe betekinteni, statisztikákat készíteni, valamint helyszíni szemléken és hatósági boncolásokon részt venni. A gyakorlatban is megismertem az egyes krimináltechnikai eljárásokat és eszközöket, valamint a bűnügyi nyomozókutya alkalmazásának lehetőségeit.

Tapasztalataim – és sok rendőr véleménye – szerint a szemlék gyakran nem megfelelő eredménnyel zárulnak, amely véleményem szerint több okra is visszavezethető. A szemlebizottság vezetőjévé gyakran tapasztalatlan vagy kevés szaktudással nem rendelkező (pl. vegyész szakértő) személyt választanak, így azt az alapvető funkcióját veszíti el a vezető, hogy biztosítsa a szemle minőségét, fegyelmét, következőképpen annak eredményességét. Gyakori probléma, hogy a helyszínbiztosítók vagy a nyomozók nem járnak el kellő gondossággal, a bűnügyi technikások nem biztosítanak nyomokat, vagy ha biztosítanak is, azt nem szakszerűen teszik, így azok sokszor további (pl. szerológiai) vizsgálatokra alkalmatlanná válnak.

A problémák rendszerint tehát szakmai hiányosságokra vagy hanyagságra, esetleg fegyelmi problémákra vezethetők vissza. Szabályozás tárgyává kellene tenni, hogy milyen képzettségű és/vagy tapasztalattal rendelkező személyek milyen feladatokat láthatnak el, a fejlődéshez pedig szakmai továbbképzéseket kellene biztosítani. További hiányosság, hogy nem üsztázottak a felelősségi körök, a szemlén „elkövetett” hibák, figyelmen kívül hagyások, fegyelmi problémák vizsgálatára és esetleges szankcionálására a jelenlegi gyakorlat nem megfelelő (a szemlékkel kapcsolatosan nincs is nagyon ilyen gyakorlat). E probléma megoldása véleményem szerint más, az adott szervtől független szerv (pl. másik kapitányság vagy ügyész) eljárását igényelné, így ennek következtében a hatóság tagjai – ha szigorúbb eszközökkel is – motiválva lennének „kötelességeik” gondosabb végzésében.

Végkövetkeztetésként megállapítható, rendkívül fontos, hogy az eljáró hatóság tagjai a helyszíni szemlék során minden esetben betartsák jogszabályi és szakmai követelményeket. Emellett elengedhetetlen a megfelelő szakmai tudás, a tapasztalat, a logikus gondolkodás és az együttműködési készség, hiszen minden helyzetben fel kell ismerni mindazokat az alapvető, döntő jelentőségű tényeket és oki összefüggéseket, melyek befolyásolhatják az eljárás további menetét és eredményességét.

Egy kettős emberölés nyomozása

Lakatos Péter
bűnügyi szak, végzett 2002-ben

Rendőrtiszt Főiskola
Témavezető: Dr. Szakács Zsolt főiskolai tanár

Dolgozatom témája egy 2001 nyarán elkövetett emberöléshez kapcsolódó bűnügy. Vizsgálódásom tárgya a nyomozás egyes mozzanatainak részenként illetve összességében történő elemzése.

Kapcsolatom az ügygel szubjektív, ihletője egy személyesen átélt releváns élmény. Tudniillik a főiskola II. évének sikeres befejezése után az intézmény oktatási rendszerének megfelelően a lakhelyem szerint illetékes helyi kapitányságon kellett ellátnom egy hónap gyakorló szolgálatot a szakomnak megfelelő területen. Így kerültem 2001. júliusában a Kecskeméti Rendőrkapitányság bűnügyi osztályára.

Munkábaállásom napján megismerkedtem, és az osztályvezető jóvoltából kezdetektől a végkifejletig figyelemmel kísértem a Boros-ügyként emlegetett nyomozást.

Kezdő rendőrként óriási élmény volt számomra egy emberölés nyomozásának testközelből történő tanulmányozása; ez késztetett arra, hogy a nyomozást szakdolgozat formájában dolgozzam fel.

Esszémben igyekeztem reálisan ábrázolni a nyomozás mikéntjét, előtérbe helyezve az ügghöz kapcsolódó rendőri tevékenységek láncolatát, okozatosságát.

Nem akartam, illetve nem akarok a dolgozatommal új kriminalisztikai téziseket alkotni. Ez, tekintve életkoromat, valamint szakmai múltamat, a lehetetlennel egyenlő, egyben nevetséges vállalkozás is lenne tőlem.

Művem inkább egy sakkjátszma-clemezéshez hasonlítanám. Befejeződött a nyomozás, előzetes letartóztatásba helyezték az elkövetőt, a partinak vége: 1:0 a nyomozóknak. Én ezt a játszmát újra felidéztem, majd az egyes rendőri lépéseket egyenként és összességében véve részletesen kielemeztem. Vizsgálódásom tárgyává tettem az intézkedések okát, célszerűségét és hatását a nyomozás menetére. Összevettem a gyakorlatban látottakat az elméleti anyaggal, majd hozzáfűzve egyéni véleményemet, megszületett a végeredmény, a szakdolgozatom.

A Boros-ügy nem az évszázad nyomozása. Más hasonló magasztaló jelzővel sem lehet nevezni. A média sem boncolgatta sokáig a témát.

Sokkal inkább iskolapéldája az államigazgatási eljárásban indult elűnéses ügyből kialakult emberölés nyomozásának, amit érdemes feldolgozni, és tanulni lehet belőle.

Az aláírások szakértői vizsgálata

Panulín Tamás
bűnügyi szak, IV. évfolyam

Rendőrtiszt Főiskola
Témavezető: Dr. Vigh András főiskolai adjunktus

Munkámban a kézírások szakértői vizsgálatainak alapjainak ismertetésére került sor. A különböző kézírás-elváltozási és elváltoztatási esetek felsorolását azért tartottam szükségesnek, mert a szakértői vizsgálatok menetét alapjaiban határozza meg, hogy egy adott személy állandósult megszokott író mozdulatainak rendszere, meghatározott adott pillanatban milyen külső befolyásoló körülmények hatására térhet el az író személy által általában produkált grafikai képtől.

Ezek a változások leginkább a kézzel írt szövegek vizsgálata során mutathatók ki, ezért külön fejezetben szoltam erről a területről. Munkám alaptartalmi összetevője a tényleges szakértői vizsgálatok leírása és rövid bemutatása. A feldolgozás módszerét a saját gyakorlati tapasztalataimon és az általam az irodalmi jegyzékben is feltüntetett elméleti anyag tanulmányozásán alapult.

A több évi gyakorlati munka során sikerült betekintést nyernem ezen szakértői terület buktatóiba, a megfelelő szakértői vizsgálatok rendszerébe. Célom volt a dolgozattal, hogy adott esetben – lévén munkám egyes helyeken szubjektív véleményeket is tartalmaz – megállapításaim vitaalapul is szolgáljanak, remélvén, hogy olyan megállapításokra juthatunk ezáltal, melyek a jövőben segíthetik saját és más szakértők munkáját is.

Munkám végén röviden említést tettem az elkövetkezendő évek lehetséges szakértői útjairól, melyek a kézírások számítógépes programok segítségével történő feldolgozásán alapulnak.

Sikerült több külföldi országban alkalmazott számítógépes kézírásvizsgáló programot is bemutatnom. Ezeket összehasonlítottam a Magyarországon ma leginkább elfogadott számítógépes kézírás-vizsgáló módszerrel. Szándékosan lezáratlanul hagytam ezt a területet, hiszen a jövőbeli fejlődés útjai itt teljesezhetnek ki a legjobban.

Munkám alapvető célja fentiek alapján, hogy mind a jelenlegi, mind a jövőbeli kézírászakértői vizsgálatok lehetséges módszereit, eljárásait bemutassam.

Természetkárosítás bűncselekménnyel kapcsolatos
cselekmények felderítése

Suszter Tamás
bűnügyi szak, végzett 2002-ben

Rendőrtiszt Főiskola
Témavezető: Dr. Lakatos János főiskolai adjunktus

A dolgozat megírásának elsődleges célja egy olyan kriminálmetodikai jegyzet elkészítése, amely az elméleti és gyakorlati problémák feltárásával hathatós segítséget nyújt a napjainkban aktuálissá vált, Természetkárosítás bűncselekmény nyomozásában.

A dolgozat elkészítését nehezítette, hogy hazánkban jelenleg a törvényi és egyéb jogszabályi rendelkezésektől eltekintve – kriminalisztikai vonatkozásban – szakirodalom nem létezik.

A vonatkozó jogszabályi háttér vizsgálatával és értelmezésével, valamint interjúk – melyek alanyai: a Legfőbb Ügyészség, Természetvédelmi Hivatal, Nemzeti Parkok, Barlangvédelmi Hivatal munkatársai, természetvédelmi szakemberek, és szakértők – felhasználásával próbáltam feltárni a vizsgálat tárgyává tett bűncselekmény nyomozásához elengedhetetlenül szükséges ismereteket.

A jegyzet szerkesztése során az általam korábban megismert kriminálmetodikai művek felépítését és szerkesztési módszerét vettem alapul, melynél a teljes komplexitásra törekedtem.

A felelősbántalmazás kriminológiája

Széll Krisztina
bűnügyi szak, III. évfolyam

Rendőrtiszt Főiskola
Témavezető: Dr. Németh Zsolt főiskolai docens

A dolgozat a felelősbántalmazás problematikájával átfogóan foglalkozik, nyolc fejezetben tárgyalja a családon belüli erőszak fogalmát, a felelősbántalmazás folyamatát, okait, a magyarországi helyzetet, a rendőrség szerepét és végül, de nem utolsósorban kitekintést ad, hogy más országokban ill. tettek ennek a jelenség kezelésében. A dolgozatban szó esik arról, hogy a mai Magyarországon mennyire nincs törvényekkel szabályozva ez a probléma, (a dolgozat a felelősbántalmazást társadalmi problémának tekint) és hogy igazán nem történtek lépések ez irányba.

A dolgozat egyik fontos fejezete a rendőrség szerepével foglalkozik. Mit tehetnének, ill. kellene tenni ezekben a helyzetekben, ill. milyen változásokra lenne szükség ahhoz, hogy a rendőrök érdemben tudjanak fellépni az ilyen ügyekben, mivel ezekben az esetekben a rendőrség úgy érzi, hogy a keze meg van kötve. Sok esetben a sértett nem kíván a feljelentés törvényi lehetőségeivel élni (az esetek nagy részében magánindítványra büntetendő, ill. magánvádas bűncselekmények valósulnak meg, mint például könnyű testi sértés), mivel a bántalmazottnak továbbra is a bántalmazó férfivel kell élnie, fél az esetlegesen előforduló további verésektől, és természetesen az is szerepet játszik ebben, hogy nem tud új életet kezdeni, nincs meg a megfelelő anyagi háttér hozzá (az esetek nagy részében gyermekes, ill. több gyermekes anyákról van szó).

Szükség lenne a megfelelő törvényi, szociális háttér megteremtésére, mert így több bántalmazott merné felvállalni a sérelmére elkövetett bűncselekmény esetén a feljelentést és a további eljárást.

A dolgozat utolsó fejezete kitekintést ad, hogy más országokban ebben a témakörben mit tettek, ill. tesznek a probléma megoldására, milyen törvényeket, intézkedéseket hoztak a családon belüli erőszak megfékezésére, megoldására.

A dolgozat megírása óta a média középpontjába került a családon belüli erőszak, több műsor is ezzel a témával foglalkozott, sőt előrelépés is történt a törvényalkotók fontolgatnak egy új törvényt, amely kimondottan a családon belüli erőszak kérdéskörét ölelné fel. Remélhető, hogy ez hamarosan meg is fog történni és Magyarországon is kezelhetővé fog válni ez a probléma, a rendőrség pedig hatásosabban tud működni ilyen ügyekben.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a hazai bűnügyi tudományok rendszerében különös tekintettel az ilyen bűncselekmények nyomozására

Győre Melinda
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Bíró Gyula egyetemi adjunktus

A kábítószer-probléma sajnos nagyon időszerű és sokat emlegetett rémmé vált mára már az egész világon, melynek jól látható jeleit bárki bármely korosztályból közvetlen közletről is érzékelheti. Tekintettel e téma rendkívüli fontosságára és időszerűségére döntöttem a címben foglaltak tanulmányozása mellett.

Dolgozatom 11 fejezetből valamint a Mellékletekből áll, és több mint 100 oldalt foglal magában. A fejezetek részletes felsorolásától eltekintve elsősorban a VI. Nyomozás című fejezetet emelném ki, melyben meghatározom a nyomozás fogalmát büntetőeljárásjogi és kriminalisztikai szempontból. Szólok a nyílt és titkos nyomozásokról, a keresleti és kínálati oldali bűncselekményekről, a titkos információgyűjtés fogalmáról, tárgyáról, jogi szabályozásáról, a fedett nyomozó intézményéről és működtetésének jogszabályi alapjairól valamint a nyomozás folyamatáról, kiemelten a kábítószer fogyasztásának bizonyításáról, szakértők bevonásáról, a tanúvédelemről.

A tanulmány további érdekességeiként pedig a VII. fejezetben a Bűnmegelőzésről leírtakra, a VIII. fejezetben Esetttörténetekre, a IX. egységbe foglalt Hazai és Hajdú-Bihar Megyei bűnözés alakulására, a X. részben szereplő Magyarországról szóló értékelésre, a zárófejezetbeni Következtetésekre és javaslatokra valamint a szemléltető Mellékletekre hívom fel a kedves Olvasó figyelmét.

Összegzésként kiemelném, hogy a törvény szigorítása és a megelőzés sem elegendő önmagában, azonban a két eszköz megfelelő arányú együttalkalmazása, egymással történő kiegészítése már eredményre vezethet. Mindazonáltal a megelőzésre fektetett nagyobb hangsúly hatékonyabb fegyvert adhatna a társadalom kezébe a kábítószer-terjedés megfékezésére, visszaszorítására. Ennek szellemében zárszóként javaslataim közül az alábbiakat emelem ki:

1) A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megelőzése, felderítése, megszakítása és bizonyítása minden bűnügyi tudománynak joga és kötelezettsége. A tudományok művelőinek az egész társadalommal együttműködve meg kell tenni minden tőlük telhetőt elsősorban a megelőzés, de a bekövetkezett drogos bűncselekmények esetén a felderítés és bizonyítás érdekében is.

2) A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megelőzése - jelenleg - elsősorban a Rendőrség Bűnmegelőzési Szolgálatának feladata, a felderítés pedig a Rendőrség Felderítő Szolgálatának feladata. A feladatokban országos szinten fokozottabban be kell vonni a fegyveres szervek valamennyi tagját, a mintegy 50000 fős Polgárőrséget, az önkormányzatokat, a pedagógusokat, az egészségügyben dolgozókat, és végül is minden segíteni kész állampolgárt.

3) Feltétlenül szükség van valamennyi megyei rendőr-főkapitányságon a bűnügyi igazgatóságok keretén belül külön drogellenes osztályok létrehozására, az egyébként szükséges uniós csatlakozáshoz is.

A magyar kábítószerpolitika a XXI. században, tekintettel a történeti fejlődésre és néhány drogproblémával küzdő külföldi ország helyzetére

Varga Levente
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tóth Mihály egyetemi tanár

Közhellyé vált, de sajnos igaz a megállapítás: a kábítószer-probléma megoldatlan Magyarországon. Arra kérdésre, hogy ez miért történhetett meg, keresi a dolgozat a választ. Ennek érdekében ismertetés szintjén megemlítem a kábítószerrel kapcsolatos legfontosabb alaptezíseket és kitértem a drogok történetének vázlatos áttekintésére.

A jog alapvető eleme a kontinuitás. Ha ez a jogszabályokban nem jelenik meg, nem is beszélhetünk a jog pozitív fejlődéséről. A legitimitáshoz nélkülözhetetlen a folytonosság, főleg egy olyan országban, amely nemzetudatát a múlt vívmányai határozzák meg. A jelenleg hatályos Btk. 282.§ és 282/A.§ elemzése és vizsgálata előtt ezért indokoltnak éreztem kitérni a témával kapcsolatban hozott régebbi jogszabályok vonatkozó rendelkezéseire. Ezt a közelítőleg egy évszázadot öleli fel többek között a Nemzetközi ópium Egyezmények ratifikálása, három törvény meghozatala, melyek egymást követő és hatálytalanító új Btk.-t jelentettek. A törvények közül az utolsó, az 1978. évi IV. törvény a ma is hatályos Büntető törvénykönyv. Ez sem maradt azonban változatlan. A többszöri módosítások vezettek az 1998. évi LXXXVII. törvény elfogadásával a jelenleg hatályos „drogtörvényhez.” A kitekintés azért ennek részletezése előtt kapott helyet a dolgozatban, mert a példaként felhozott országok mind súlyosan „fertőzött övezetek” és intő példaként szolgálhatnak mind a liberalizáció mind a szigorítás pártján állóknak. Az érdekességek megemlézése mellett a jogi szabályozás az USA-ban, Kolumbiában vagy Törökországban elgondolkodtatásra készíthet, és összehasonlítási alapot nyújt a magyar rendelkezésekkel.

A hatályos szabályozás vizsgálata alapvetően kritikai jellegű. Mindez a szakasz megfogalmazásából ered. Ellentmondások, megelőzés, emberség és a józan felismerés szülte a kritikai észrevételeket. Szintén hasonló megközelítésből vizsgáltam az Országgyűlés előtt elfogadásra váró T/1218. számú törvényjavaslatot, amely – ha elfogadják – módosítani fogja a jelenlegi rendelkezéseket.

Egyre gyakrabban felmerül annak az igénye a liberalizáció hívei felől, hogy a drogfogyasztást dekriminálizálni kellene. A közgazdasági elemzés ennek ellenkezőjét hivatott alátámasztani, habár ennek célja nem a büntetés szigorítása a fogyasztókra nézve.

Mivel a drogkérdést alapvetően nem lehet csak a büntetőpolitikával kezelni, ezért kitértem az általam szintén fontosnak tartott azon intézményekre, melyek nem kellő hatékonysággal vesznek részt a kábítószer elleni harcban – legtöbbször önhibájukon kívül. Az utolsó fejezet a bevezetővel így mind a dolgozatot mind annak mondanivalóját keretbe foglalja.

Jövedéki termékekre elkövetett bűncselekmények
elméleti és gyakorlati tapasztalatai

Domokos Ferenc
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Balogh Ágnes egyetemi adjunktus

A dolgozatomban a 2001. évi LIX. törvény által beiktatott visszaélés jövedékkel, jövedéki orgazdaság és jövedékkel visszaélés elősegítése bűncselekmények (ún. jövedéki bűncselekmények) törvényi tényállásainak elemzéséről, jogtörténeti kialakulásukról és a gazdaságpolitikai változások büntetőjogi hatásairól írtam.

A dolgozatban hangsúlyos szerepet kapott a keretdiszpozíciót kitöltő és a bűncselekmények megvalósulása szempontjából relevanciával bíró 1997. évi CIII. törvény jövedéki adótényállás elemei.

A jövedéki adótényállás táblázatos és folyamatábrás feldolgozása lehetővé tette annak a szemléletes bemutatását, hogy melyek a bűncselekmények megvalósulásának határai.

A dolgozatban bemutatásra került az utóbbi időkben elkövetett jövedéki bűncselekmények jogesetként történő elemzése, és a vonatkozó tárgyban a büntetőjogi szakirodalomban közzétett elemzések közlése és ütköztetése a gyakorlati tapasztalatokkal.

XV. MAGYAR JOGTÖRTÉNETI TAGOZAT

1. A középkori magyar jog egy valós jogeset fényében

Koós Gábor
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Lányi Tamás meghívott előadó

2. Kiváltságolt hajdútelepülések a derecskei uradalomban

Keczán Barbara
ME ÁJK
Témavezető: Dr. Stipta István egyetemi tanár

3. Az eljegyzés a magyar házassági jog történetében

Jakabfy Attila
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Peres Zsuzsanna egyetemi tanársegéd

4. A közbevételek struktúrájának alakulása a magyar történelemben

Szabó Gábor
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Szilovics Csaba egyetemi docens

5. A Mindszenty-per

Ocskó Eszter
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Horváth Attila egyetemi adjunktus

6. Dél-alföldi mezővárosok XIX. századi végrendeletei és hagyatéki leírásai

Góg Laura
SZTE ÁJK
Témavezető: Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi docens

7. A magyar büntető anyagi jog kodifikációs törekvései a XIX. században

Tóth Hajnalka
KGRE ÁJK
Témavezető: Dr. Máthé Gábor egyetemi docens

8. A szerzői jogi védelem alakulása hazánkban a törvényi szabályozásig (1884. évi XVI. tc.)

Mezei Péter
SZTE ÁJK
Témavezető: Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi docens

9. Magyarország helyzete Teleki Pál harmadik miniszterelnöksége alatt

Mezey Ágnes
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Szekeres Róbert egyetemi tanársegéd

10. A zsidókat ért hátrányos megkülönböztetések 1938-1944 között Mohácson

Hegedűs Katalin

PTE ÁJK

Témavezetők: Dr. Peres Zsuzsanna egyetemi tanársegéd – Dr. Mázi András PhD-hallgató

11. Az 1849-es nemzetiségi törvény (határozat) kialakulása 1790-től, különös tekintettel az 1848/49-es szabadságharc időszakára

Várady Gergely

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Horváth Attila egyetemi adjunktus

A kora-középkori magyar jog egy valós jogeset fényében

Koós Gábor

jogász, II. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Lányi Tamás meghívott előadó

A dolgozatban egy középkori jogesetet dolgoztam fel. A jogeset egy a valóságban Gömör vármegyében a XIII-XIV. század fordulóján lejátszódott birtokper. Az ezt megörökítő rövid oklevél jelentősége abban áll, hogy egy család birtokának történetén keresztül megismerhető a korai középkor magyar jogának számos jellemzője. Tekintve, hogy a magyar középkori jogtörténeti forrásoknak meglehetősen szűkében vagyunk felbecsülhetetlen értékű egy-egy ilyen oklevél. Amellett, hogy tartalmilag rendkívül összetett, sok jogi szempontból jelentős elemet vonultat fel ebből a korszakból, nagy előnye, hogy az egyes ismert és kevésbé ismert momentumokat egy egységes folyamatban tárja elénk lehetőséget kínálva arra, hogy egymáshoz való relációjukban ismerhessük meg őket. Így lehetővé válik számunkra, hogy az egyes részeket egymáshoz kapcsolódásából olyan tanulságokat is leszűrjünk, melyek ezek egyenkénti tanulmányozásával korántsem könnyen észrevehetőek.

A dolgozat lényege abban áll, hogy kronologikus sorrendben az egyes jogilag releváns elemeket néhány meghatározó monográfia alapján röviden értelmezem. Így kiderül, hogy mi is valósulhatott meg a gyakorlatban egy konkrét jogesetben akkoriban azokból az elképzelésekből, amelyeket ehhez hasonlatos jogesetekből szűrtek le a jogtörténészek. Az a tény pedig, hogy az események távol történnek a királyi udvartól még egy kissé árnyalhatja is az így kapott képet.

Az ítélelvélben szép számmal találhatók mind magánjogi, mind közjogi elemek, s ezek lefedik a ma ismert középkori magyar jogélet jelentős részét. Emellett említést nyerne benne azok a szervezeti változások és újonnan megjelent fórumok, valamint eljárási módok is, melyekkel éppen ekkortájt gazdagodott a magyar jog. Nem csak egy per folyamatát rögzíti tehát, hanem meghatározott időpontokban egy-egy pillanatképet ad egy-egy számunkra fontos történésekről.

A történet 1270-ben kezdődik egy királyi birtokadománnyal. Egy egyszerű királyi vízóvó, Bőjte, egy kisebb birtokadományt nyer és ezzel az ország nemeseinek sorába emelkedik. Nem élvezheti azonban sokáig a birtokadta örömeit. Olyan időben nyeri el a király kegyeit, amikor már egy ilyen piciny földdarabért is ádáz küzdelmet vívnak a Bőjténél sokkalta erősebb birtokosok. Az adomány után 20 évvel éri az első támadás, majd ezután szakadatlanul követi a többi. Hazugul kinyert oklevelek, igaztalan csereügyletek, birtokátnevezések után erőszakos támadások jönnek sorban egymás után. Kezdetben a királyi hatalom megvédi őt és birtokát, annak lehanyagolása azonban az ő sorsát is megpecsételi. 1300 körül egy támadás során megölik őt, s kevésre rá ottmaradt hozzátartozóit is kirabolják, akik megélhetés hiányában menekülni kényszerülnek. Innentől a büntetőjogi és perjogi tartalom dominál. Gyilkosság, rablás, gyűjtögetés nemes fogságba vetése követik egymást. A vízóvó utódai végső lehetőségként ismét az uralkodóhoz fordulnak. A per azonban az ő szempontjukból kedvezőtlen eredményt hoz. A bizonyítás eredményeként az országbíró ellenfeleik igazát látta bizonyítottnak. Ezzel ők elvesztik nemességüket, birtokukat és jobbágyi sorba süllyednek. A per lefolyásának gazdag dokumentáltsága lehetőséget ad a középkori eljárás megismerésére is.

Kiváltságolt hajdútelepülések a derecskei uradalomban

Kecznán Barbara
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Stipta István egyetemi tanár

A dolgozatom témája: kiváltságolt hajdútelepülések a derecskei uradalomban. Ezen belül foglalkozik az uradalom általános jellemzőivel a rendi korszakban, illetve a hajdúkiváltságok eredetével és jogi jellegével is. A dolgozatomban eredeti forrást használtam fel és ez alapján ismertetem az uradalom hajdúkiváltságait és azt a küzdelmet, amit ezek a hajdúhelyek indítottak 1790-ben az erdélyi fejedelmektől kapott kiváltságaik folyamatos elvesztése miatt. A kiváltságok visszaszerzéséért indított küzdelem ebben a korszakban általános volt. Ugyanis nemcsak ezek a hajdúhelyek óhajtották visszaszerezni elvesztett kiváltságaikat, hanem más városok is. Minderre az alapot II. József alkotmányellenes politikája teremtette meg. A hajdúk, ahogy a forrás is mutatja számos kiváltságot kaptak az erdélyi fejedelmektől, amiket 1700-tól folyamatosan elveszítettek.

Kiváltságaik igazolása a levéltári anyag, amit a dolgozatomban elemeztem. A forrás végigvezeti a derecskei uradalom hajdútelepüléseinek történetét 1526-1691 között. A levéltári anyag hitelességében kételkedve összevettem azt korabeli szerzők munkáival is, mint Forgách Ferenc, Istvánffy Miklós, Lukinich Imre művei. Arra a következtetésre jutottam, hogy a forrás meglehetősen hiteles. Ennek a magyarázata az is lehet, hogy a hajdútelepülések mindent megtettek volna annak érdekében, hogy visszaszerezzék elvesztett szabadságaikat.

A hajdútelepülések ugyanis 1702-ben veszítették el kiváltságaikat, amikor is a kamara Esterházy Pál hercegnek adta a területet zálogbirtokként 100.000 forint fejében. A terület gazdagságáról tanúskodik annak zálogértéke is.

Az is problémát jelentett a per során, hogy területileg valójában hová is tartozott Bihar vármegye. A levéltári anyag hosszasan bizonygatja, és számos érvet hoz fel emellett, hogy Bihar vármegye nem Magyarországhoz, hanem Erdélyhez tartozott.

Az érdekesség, hogy keresetüket 1790-ben először a magyar országgyűléshez nyújtották be, holott Erdélyhez tartoztak, és olyan szabadságokat szerettek volna visszaszerezni, amit az erdélyi fejedelmektől kaptak. Bár 1691-ig tartoztak csak Erdélyhez a per pedig 1790-ben kezdődött és meglehetősen elhúzódott 1848-ban még Kossuth Lajost is felkérték támogatni ügyüket, de ő elutasította kérésüket.

A per meglehetősen hosszadalmas és küzdelmes volt valamint jelentős költségebe került a hajdútelepüléseknek, akik már sohasem szerezhették vissza régi kiváltságaikat.

Az eljegyzés a magyar házassági jog történetében

Jakabfy Artlla
jogász, II. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Peres Zsuzsanna egyetemi tanársegéd

TDK dolgozatom témája az eljegyzés, melyet Magyar jogtörténeti szemszögből vizsgálók, a kezdetektől a Polgári házasságról szóló törvény szabályozásáig, melyet szintén vizsgálók.

Témám több nagy egységet ölel fel. A római joggal kezdődik, tekintettel arra a hatásra, melyet a házassági jogra fejtett ki. Ezután következik a kánonjog vizsgálata, leginkább a legnagyobb egyházatyák házasságra és az eljegyzésre vonatkoztatott megállapításait gyűjtöttem össze és elemeztem. Ezen két fejezetet témám dogmatikai alapjainak szántam, hogy azok a releváns vonások, melyek később nagy szerepet játszanak a történeti fejlődésben, egy helyen és együtt szerepeljenek. Az eljegyzést, mint intézményt a magyar jogtörténet keretében, a törzsszövetségi korszaktól kezdődően elemzem. A társadalmi együttélés kezdeti formáira, a kialakulóban lévő újszerű családi struktúrára, valamint a társas érintkezés jogilag is rendezett és meghatározott viszonyára egyaránt kitérek. Vizsgálat alá vettem azt is milyen rokon vonásokat mutat az eljegyzés, más kötelemfokozó ügyletekkel. Az eljegyzési szokások és az eljegyzés alaki kellékei is szerepet kapnak ebben a fejezetben.

A következő periódus a reformáció időszaka, melyben a házasság és az eljegyzés magánjogi szabályai, lényegüket tekintve, nem változtak. Itt leginkább arra a hatásra térek ki, hogy a reformáció fejtett ki a házassági jogra, mely korábban egyértelműen a római katolikus egyház hatásköre volt, hiszen pl. felmentéseket is csak ő adhatott. Ezen átmeneti időszak vizsgálatát azért tartottam fontosnak, mert az itt bekövetkező szakadás, több felekezet együttes léte tette szükségessé, azt hogy a házasságnak egységes, állam által kibocsátott jogszabályban megjelenő szabályai legyenek. Ez együtt járt az állam és egyház szétválasztásával.

Az 1894. Évi XXXI. Törvényben 5 §. Szól az eljegyzésről. Ezt az 5 §-t vizsgálom. Származhat-e belőle kötelem, mikor lehet egy eljegyzést felbontani, mikor lehet eljegyzést megkötni, és mikor kell kártérítést fizetni. Ezekre a kérdésekre próbálok választ adni, dolgozatom utolsó fejezetében.

Ezen vizsgálataim célja, hogy egységes képet alkossak az eljegyzésről, legfőképp azért, mert erről kevesebbet tudunk, mint a házasság intézményéről.

A közbevételek struktúrájának alakulása a magyar történelemben

Szabó Gábor
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Szilovics Csaba egyetemi adjunktus

1. Bevezetés
2. A feudalizmus korai szakasza 1301-ig, az Árpád-házi királyok
3. A fejlett feudalizmus
4. A török hatalom berendezkedése
5. Magyarország a Habsburg-birodalom rendszerében
6. 1848/49 és a Bach-rendszer
7. A kiegyezés
8. A kiegyezést követő időszak 1945-ig
9. Záró gondolatok

A dolgozat célja az adóterhek – különös tekintettel a pénzben szedett adókra – alakulásának vizsgálata mellett az adók beszedésére rendelt szervezet, igazgatási rendszer tanulmányozása az aktuális célok, a folytonosság tükrében.

A Mindszenty-per

Ocskó Eszter
jogász, IV. évfolyam

Konzulens: Dr. Horváth Attila egyetemi adjunktus, Dr. Schirilla György

A dolgozat XX. századi vérvizataros történelmünk egy nagyon izgalmas, egyben mélységesen aljas epizódját dolgozza fel, Mindszenty József bíboros, hercegprímás perét. De az írás ennél többet próbál nyújtani: felvázol egy korabeli társadalomképet, egy olyan társadalmát, mely mai szemmel elképesztően groteszknak és hihetetlennek tűnik, de amely akkor véres valóság volt.

Ezenkívül nyomon követi a per előtt és után annak főszereplőinek sorsát, beleértve nemcsak a vádlottakat, hanem az államhatalom képviselőit és a védelem tagjait is.

A hitelesség egyik legfőbb garanciája, hogy az egyik konzulens részt vett a védelemben.

Időrendi sorrendben haladunk: olvashatjuk a Rákosi Mátyás által meghatározott alapkoncepciót, majd a letartóztatás körülményeit, és a per részletes kimenetelét. Mindezeket korabeli dokumentumokból, bírósági ügyiratokból, sajtótermékekből kiemelt idézetek, részletek színesítik.

A per bemutatása után következik annak értékelése: ez mind jogi, mind politikai értelemben megvalósul.

A dolgozatot egy nagyon érdekes „szöveggyűjtemény” zárja, melyben az eredeti szereplők dokumentumait olvasva minden másnál hitelesebb képet kapunk e szörnyű koncepció per, és az akkori társadalmi környezet milyenségéről.

Góg Laura
jogász, IV. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi docens

Elemzésem tárgya nem más, mint a XIX. századi végrendeletek és hagyatéki leltárak dél-alföldi mezővárosokban.

A vizsgálódási terület 3 fő fogalmi elemét, a tárgyi, a területi és az időbeli vetületet véleményem szerint a következők indokolják:

Az öröklésjog kétség kívül a magánjog egyik legérdekesebb szférája, társadalmi és jogi sajátosságok hordozója. Életviszonyok sokaságát involváló jellegéből fakadóan természetesen rendkívül összetett jellegű terület, olyan komplex vizsgálódási pont, mely a jogtörténet és a néprajz számára egyaránt széles és bőséges kutatási területeket kínál.

Egy-egy korszak emberének alapvető jellemzőit, kialakult szokásait, és különböző életviszonyait azonban, így az általunk vizsgált öröklésjogi területet is, döntően befolyásolja az adott természetes személy társadalmi helyzete, bizonyos vagyoni és személyállapot jellemzőkkel is bíró réteghez való tartozása, illetve a lokalitás, a lakóhely kérdése. Ez indokolja jelen esetben az elemzés körének a dél-alföldi mezővárosokra — konkrétan Szentesre és Csongrádra — történő szűkítését, a változások századának, a XIX. századnak az időkeretében.

A téma komplex jellege és nagy kiterjedése széleskörű vertikális és horizontális elemzést igényelt, melyhez a Csongrád Megyei Levéltár Szentesi Fióklevéltárában található Szentes Város Tanácsának iratai szolgáltatták az elsődleges forrásokat, az 1805–1845-ig terjedő időszak felbontott végrendeleteit; míg az elemzésbe beépített hagyatéki leltárak a csongrádi Császári Királyi Vegyes Szolgabíróság polgári peres iratai között lelhetők fel.

Dolgozatomban az adott történelmi kor keretébe helyezve az általános öröklésjogi helyzet és az öröklésjogi változások áttekintése után a szentesi végrendeletek és a csongrádi inventáriumok szisztematikus elemzésére helyeztem a hangsúlyt.

Néhány, tipikusan egy-egy foglalkozási vagy társadalmi réteghez tartozó örökhagyó hagyatéki leltárának vizsgálata, és egy 196 végrendeletből álló minta kikutatását és elemzését követően talán sikerül rávilágítani a dél-alföldi térség sajátosságaira, esetleges általánostól eltérő öröklési gyakorlatára.

Tóth Hajnalka
jogász, III. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Máthé Gábor egyetemi docens

A kutatás célja a XIX. századi magyar büntetőjogi kodifikáció fejlődésének bemutatása, különös figyelemmel az általános részi kategóriák és a Btk. rendszerének alakulására.

A feldolgozás során az alapvető szakirodalom mellett a Deák-féle 1843/44. évi javaslat kézirat változatát, Pauler Tivadar Büntetőjogtanát és a Btk. – Kbt. kódexek első kiadásait tanulmányoztam.

A három jogalkotást tekintve a büntetőjogi dogmatika kiérlelt eredménye a Btk., amely szinte maradéktalanul biztosította a liberális vezéreszmék érvényre jutását. Megfelelően illeszkedett a XIX. század második felének korszerű, a burzsoá törvényességre, jogegyenlőségre és a büntetések humanizációjára alapozott nagy európai törvénykönyvek sorába. A modern büntetőjogi időszámítás hazánkban a Csemegi-kódextól kezdődött.

A magyar büntetőjogi szakirodalmi értékelés egy része a Csemegi-kódexben büntetőjogi eszmevesztést lát. Eszmevesztést, mégpedig a humanitárius eszméket megtestesítő 1843-as büntetőjogi javaslattal szemben. Azonban szó sincs visszalépésről: a reformkori javaslatot elsősorban az jellemzi, hogy erős eszmei hangsúllyal arra összpontosít, amit megvalósítani, a büntetőjog eszközeivel is elősegíteni kíván. Az 1878. évi V. törvény ugyanakkor adotttnak veszi a jogegyenlőség és a törvényesség eszméjét, arra összpontosítja figyelmét, hogy hogyan kell mindezt biztosítani. A megvalósulás eszközeit a félreérthetetlen és ellentmondásmentes jogi definíció pontosságában ismeri fel.

Eszmei alapon nincs lényeges különbség a két alkotás között. Mindössze annyi, hogy a javaslat kísérlet volt a „jogegyenlőségi reformokat” a rendiség közjogi rendszerének megkerülésével behozni, és elvben ígéret maradt, míg a Csemegi-kódex a felszámolt rendiség és a megtermett polgári jogrend és polgári államiság alkotása, az ígéret beteljesítése nem önmagában, hanem az új állam- és jogrend egészének révén. A két mű ígéret és beteljesülés viszonyában áll, a Pauler-féle Büntetőjogtan pedig a köztük levő közvetítő kapocs.

A szerzői jogi védelem alakulása hazánkban a törvényi szabályozásig
(1884. évi XVI. tc.)

Mezei Péter
jogász, IV. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi docens

A dolgozat tárgya a szerzői jog, mely nem oly régi csillag a magánjog egén. Noha lényegi fejlődését már a XV-XVI. században megkezdte, tételes jogi szabályozása hazánkban eredendően csak a XVIII. század végére datálható. Ezt mégsem tekinthetjük magyarnak, hisz az osztrák gyámkodás még sok évtizeden át eltartott. Az első törvényünk e téren 1884-ben született, noha szép számmal próbálkoztak javaslatok kidolgozásával a reformkorban, illetve a dualizmus időszakában egyaránt.

A szerzői jog fejlődésmenetére koncentrálni az írás, sorra véve az egyes történelmi-jogi eseményeket, kezdve az osztrák rendeleti szabályozással, egészen az első szerzői jogi törvényig. Bemutatásra kerül korlátozott mértékben – hisz nem ez volt a központi kérdés – a nemzetközi helyzet is, első sorban olyan országok tekintetében, amelyek úttörő jellegűek (például Anglia), példaértékűek (a „forradalmi” jogalkotások), vagy amelyek a magyar jogrendszerre alapvető hatást gyakoroltak (például a német és az osztrák minta). Az anyag másik hangsúlyos része azon kérdések áttekintése, melyek a témakört érintően már a XIX. században is a nagy dilemmák közé tartoztak, így például a tulajdon kérdése, vagy a jogági hovatartozás.

A módszer forrásfeldolgozást jelentett, a dolgozat eredménye pedig egy fejlődésmenetet ábrázoló átfogó kép, mely se nem részletező, se nem elnagyolt.

A dolgozat megírására e tárgykör iránti több éves érdeklődésem indított. Célként tűztem ki magam elé, hogy az eddigi részleges ismereteimet kiegészítendő egy, a maga nemében egészet nyújtsak.

Magyarország helyzete Teleki Pál harmadik miniszterelnöksége alatt

Mezey Ágnes
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szekeres Róbert egyetemi tanársegéd

Az 1939 és 1941 közötti időszak Magyarország számára igen eseménydús volt, persze az azt követők is, de most Teleki Pál harmadik miniszterelnökségének eseményeit kívántam bemutatni. Talán sokan úgy vélik, hogy inkább külpolitikáról szól ez a dolgozat, mint jogalkotásról, de a szóban forgó korszak egyik meghatározó tényezője volt a külpolitika, a Németországgal való jó viszony kialakítása, mely a törvény- és rendeletalkotásra is rányomta bélyegét. Ezért törekedtem arra, hogy feltárjam azokat a körülményeket, melyek kihatottak az országgyűlés képviselőházának és az egyes minisztériumoknak a jogalkotására. Munkám során sok időt töltöttem kutatással. Az országgyűlés képviselőházának üléseiről készült jegyzőkönyveket is tanulmányoztam, hogy minél színesebb és érdekesebb képet nyújthassak a törvényalkotás menetéről, az akkori politikai kultúráról.

Számos törvényt és indoklást górcső alá vettem, hogy megtudjam, az akkori vezetés miként vélekedett az egyes problémákról, valamint döntéseit mivel és hogyan magyarázta.

A Magyar Rendeletek Tára sem kerülte el a figyelmemet, és „igen nagy örömmel” megállapítottam, a minisztériumok akkoriban is igyekeztek a társadalmi viszonyok minél szélesebb körét jogi szabályozás alá venni.

Dokumentumokba is bepillantottam, amikor a második bécsi döntés, a háromhatalmi egyezmény, vagy a magyar-jugoszláv örökbarátsági szerződés anyagaival foglalkoztam.

A dolgozat egy igen szomorú eseménnyel zárul, a katolikus vallás által leginkább meggondolatlannak és bűnösnek nevezett cselekedettel: az öngyilkossággal. Teleki úgy vélte, ez az egyetlen megoldás. Rendkívül nehéz feladatot bízta rá, amely eleve kudarcra volt ítélve. Erején felül is igyekezett helytállni, hogy Magyarországot megóvja a háborúba való belesodródástól, és elvesztett területeiből minél többet visszaszerezzen. Ezért a politikusnak és tudósnek munkájáért elismeréssel és tisztelettel tartozunk.

A zsidókat ért hátrányos megkülönböztetések 1938-1944 között lakóhelyemen

Hegedűs Katalin
jogász, II. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Peres Zsuzsanna egyetemi tanársegéd,
Dr. Mázi András PhD-hallgató

Dolgozatomban elsősorban az 1938-1944 között kiadott törvények és rendeletek helyi megvalósulását kísérem figyelemmel. A törvények vonatkozásában a zsidó fogalom meghatározásának egyre szélesebb társadalmi rétegekre való alkalmazására koncentrálok, a tényleges megszorítások és korlátozó rendelkezések bemutatása mellett.

A helyi megvalósulás esetében a zsidók gettóba kényszerítését emelném ki, mivel lakóhelyemen is létesült gettó, és az ezzel kapcsolatos forrásanyagok jelentős számban álltak rendelkezésemre. A munkaszolgálatra vonatkozóan is számos iratot találtam, így ennek részletesebb tárgyalását is szükségesnek tartottam.

Dolgozatom elsődleges célja azonban a zsidó ingatlanok, vállalatok, üzletek, vagyontárgyak átengedésre kötelezése, elkobzása folyamatának figyelemmel kísérése volt, ahol általános gyakorlatként nagyobb vállalatoknál vállalkozásvezető kirendelése, míg kisebb üzleteknél gondnok kinevezése figyelhető meg, de nem egy esetben előfordult az üzlet tulajdonának keresztény kézbe adása. Lakóhelyemen a vagyontárgyak tekintetében azok lepecsételése, majd elszállítása valósult meg.

Zárásként bemutatom a zsidótörvényeket és rendeleteket hatályon kívül helyező törvényt és rendeletet.

Az 1849-es nemzetiségi törvény (határozat) kialakulása 1790-től, különös tekintettel az 1848-49-es szabadságharc időszakára

Várady Gergely
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Horváth Attila egyetemi adjunktus

Azért választottam a magyar történelem és jogtörténetét ezen időszakát, mert az 1849-es, nemzetiségek jogairól szóló jogszabályunk – mind jellege, mind meghozatalának ideje szempontjából – jogtörténeti kuriózumnak számít. Elsősorban azért, mert ez volt az első, nem feudális jellegű (tehát nem egy adott területen élő népességnek adott) jogszabály, hanem személyhez, illetve a személyek etnikai identitásához kapcsolódó és így konkrétan a kisebbségek egészének kollektív jogokat biztosító szabályozás. Másodsorban azért, mert mindez nemcsak Magyarországra, hanem egész Európára igaz; mivel ekkor még ismeretlen fogalom volt egy (nemzet-) államon belül, az államalkotó nemzeten kívül más népek jogvédelme.

Maga a jogszabály jelentősége nem állapítható meg önmagában a magyarországi nemzetiségek eredete, társadalmi helyzete és egyéb problémáik ismerete nélkül. Ezért dolgozatom elején megpróbáltam röviden összefoglalni a nemzetiségek történetét, illetve a további részeiben az egyes nemzetiségek sérelmeinek számbavételét. Ugyanakkor leginkább a jogszabály kialakulását szerettem volna hűen ábrázolni egészen 1790-től. Azért kell mindehhez ilyen hosszú időre visszanyúlnom, mert e jogalkotás közvetlen előzménye és – mondhatni – létrejöttéhez szükséges eszméi gyökere a magyar nyelv államnyelvvé válása volt. Ezen bő két emberöltőnyi időszakban a magyar történelem oly nagy alakjai szóltak meg ebben a témában, mint gróf Széchenyi István és báró Wesselényi Miklós.

Tennésetesen dolgozatom legnagyobb része az 1848-49-es magyar szabadságharc nemzetiségi viszonyait foglalja össze. E kérdéskör mélyebb megvilágítása azért ilyen fontos, mivel maga a jogszabály és létrejötte is a szabadságharcnak köszönhető. Mindemellett – meglátásom szerint – nem lehetett volna pontosan megmutatni a szabályozás egységét az európai viszonyok áttekintése nélkül. Dolgozatom végén ezért vázoltam fel röviden az egyes (fontosabb) európai államok nemzetiségi viszonyainak helyzetét és alakulását a XIX. század közepén.

8. A sztrájkjogról általában – különös tekintettel a magyar szabályozásra

Sári Csaba

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Kenderes György egyetemi adjunktus

9. A munkaviszony fogalmával kapcsolatos jogi problémák, különös tekintettel a leplezett munkaszerződésekre

Dr. Bán Péter Károly

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Hágelmayer Istvánné egyetemi docens

A munkavállalót terhelő versenytilalmi kötelezettség a munkajogban
a munkaviszony megszűnését követően

Lantos Veronika

jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar

Témavezető: Dr. Radnay József egyetemi tanár

Az 1992-es Munkatörvénykönyv által kerültek bevezetésre a versenytilalmi rendelkezések, amelyek a magyar jogban a XIX. században már fellelhetők voltak.

A dolgozat történeti elemzéssel kezdődik, azzal, hogy az 1928-as törvényjavaslat szabályai részletes kifejtést nyernek. Az 1928-as törvénytervezet modern rendelkezéseket fogalmazott meg, sok tekintetben támaszkodott a német munkaügyi szabályozásra. A magyar és a német jogban is megfigyelhető, hogy először a kereskedelmi alkalmazottak körében merült fel a munkaviszony megszűnése utáni versenytilalmi megállapodás szabályozása.

Az 1992-es munkajogi törvény megalkotásakor, de a legújabb módosításokat tekintve sem történt meg a jogintézmény részletes kifejtése. A német jogra tekintve viszont látható, hogy milyen mélységei vannak a jogterületnek, és valójában mennyire összetett szabályozást kíván.

A dolgozat egy összehasonlító jogi munka, amennyiben a magyar és a német szabályozást mutatja be azzal a következtetéssel, hogy a magyar munkajognak merítenie kellene a német megoldásokból. Ez alapján a magyar munkajogban is szükség lenne törvényi szintű szabályozásra, például az érvénytelenségi okok taxatív felsorolásával. Ide tartozik még, a fiatalokkorúakkal kötött szerződés semmissége, akkor is, ha a törvényes képviselő hozzájárult, a felmerülő szerződésszegések, az elállási jog szabályozása, a megállapodás időtartama, annak írásba foglalása, munkáltató megszűnése.

A dolgozat befejező része, az összegzés foglalkozik a megoldási javaslatokkal.

Ritter Eszter
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Radnay József egyetemi tanár

A dolgozat célja, hogy megvizsgálja, milyen jogi megoldások találhatók a címben szereplő három jogrendszerben ugyanarra a jogintézményre: a munkáltató kártérítési felelősségére.

A magyar jog legfőbb sajátosságaként a munkáltató főszabály szerint vétkesség nélküli felelőssége említhető, amely alól a munkáltató csak rendkívül szűk körben mentesülhet. További érdekesség, hogy a kérdést a Munka Törvénykönyve szabályozza, holott a vizsgált felelősség voltaképpen dogmatikailag nem tér el a polgári jogi felelősségtől – a helyettes felelősségről szóló rendelkezéseket is a Polgári Törvénykönyv tartalmazza.

A német jogban számos, a magyar jogétól eltérő megoldással találkozhatunk. A munkáltató kártérítési felelősségének szabályait alapvetően a német polgári törvénykönyv tartalmazza, azonban ezeket a rendelkezéseket nem lehet a munkavédelmi szabályok nélkül alkalmazni.

A legényesebb vonás azonban az, hogy a gyakorlatban a legtöbb esetben a társadalombiztosítás vállalja át a felelősséget a munkáltató helyett. A német társadalombiztosítási rendszeren belül ugyanis külön ágat képez a kötelező balesetbiztosítás, amelyben a kockázatközösséget ágazatonként a munkáltatói csoportok, az ún. szakmai szövetségek alkotják. A német jogban tehát a munkáltató kártérítési felelősségét egyszerre szabályozzák közjogi és magánjogi normák.

Az angol jogra az a jellemző, hogy a munkáltató felelőssége egyáltalán nem különül el az egyéb magánjogi felelősségi alakzatoktól. A kihívást és az érdekességet elsősorban az esetjog tanulmányozása jelenti, amelyhez azonban előzetesen el kell helyezni a vizsgált tárgyat képező szabályokat az angol jog – a kontinentális tagoláshoz alig hasonlítható – rendszerében.

A három jogrendszer főbb rendelkezéseinek bemutatását végül egy rövidebb összegzés és néhány megjegyzés követi. Annak ellenére, hogy a munkáltató kártérítési felelősségének szabályai a három jogrendszerben más-más környezetben és eltérő alapokon helyezkednek el, figyelemre méltó, hogy a részletszabályok tekintetében mégis nagy hasonlóság van az egyes megoldások között. Ez esetleg segíthet egy-egy kérdés jobb megértésében.

Az egyes jogok szabályainak bemutatása olyan logikai rendszerben történt, amelyet az éppen vizsgált tárgyat képező jog – sajátos felépítéséből és összefüggéseiből adódóan – megkövetelt.

Nádházy Zsolt
IV. évfolyam, jogász

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Nádás György egyetemi adjunktus

Létezik a jog világában egy emberközeli lehetőség a legkülönbözőbb konfliktusok feloldására. Célja, hogy a felek megegyezése alapján egy, a vitában nem érintett, harmadik személy segítségével, a felek kölcsönös akaratából megállapodás szülessen. A peres úttal ellentétben mindkét fél érdekeit igyekszik védeni, s így nem marad a vita nyomán vesztes fél.

Ez, a hazánkban egyelőre még gyerekcipőben járó problémamegoldó módszer, a mediáció avagy közvetítés. Az angolszász kultúrterületről indulva hódította meg Nyugat-Európát, és várhatóan 2003 első harmadában a magyar Országgyűlés is elfogadja a Közvetítői tevékenységről szóló törvényjavaslatot. Ám nem csupán időszzerűsége ad okot a téma feldolgozására, hanem a mediációt alkalmazó országokban már bizonyított rendkívüli eredményessége, és ebből eredő elismertsége is – szemben a nálunk tapasztalható csekély ismertséggel.

Pedig a magyar jogrendszerben is találkozhatunk a mediáció gyakorlati alkalmazásával, noha egyelőre csak a munkajog körében. 1992 óta a Munka Törvénykönyve a kollektív munkaügyi viták esetén lehetőségként határozza meg a felek részére, hogy tőlük független személy közvetítését igénybe vegyék. E szabályozás eredményeként létrejött a Munkaügyi Közvetítői és Döntőbírói Szolgálat (MKDSZ), mely hatéves működése alatt hihetetlen eredményességgel működött, bizonyítva ezzel a mediáció hazai létjogosultságát.

A fenti megállapítások tükrében állítottam össze dolgozatom tartalmát, a következőképp rendszerezve: A mediáció jellemzését az „Egyezségteremtés művészete” című fejezet tartalmazza, majd a Közvetítői tevékenységről szóló törvényjavaslatot részletezem – értékelem a közvetítés magyar jogrendszerbeli kapcsolódásai közé ágyazva. S mivel az MKDSZ ma Magyarországon egyedülként rendelkezik munkaügyi mediációs tapasztalatokkal, fontosnak tartottam alaposan bemutatni szervezetét, belső szabályozását és működésének tanulságait is, mint –véleményem szerint– legoptimálisabb mintáját a hasonló kezdeményezéseknek. Végül a nemzetközi kitekintés az összehasonlítás alapjául szolgál, különös tekintettel az Egyesült Államok gyakorlatára, mely egy lehetséges jövőképe a törvényjavaslat nyomán meginduló változásoknak.

A meglehetősen szűkösen rendelkezésre álló forrásokat igyekeztem a legteljesebben felhasználni, melyek közül kiemelném az MKDSZ igazgatójával folytatott tartalmas interjút.

Arányi Attila
jogász, IV. évfolyam

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

Jelen dolgozat arra tesz kísérletet, hogy összefoglalja a nők és a férfiak esélyegyenlőségének megvalósítása során kialakult fontosabb jogelveket, jogintézményeket, azok szabályozását és bírói gyakorlatát. A dolgozat főbb pillérei: az egyenlő munkáért egyenlő bér elve, mint kiindulópont; az egyenlő bánásmód elve; és, hogy ez a két fő elv ne csak pusztán elméleti kategóriaként funkcionáljon, a harmadik pillér a jogérvényesítés elősegítése.

A dolgozat rövid intézménytörténettel kezdődik: először bemutatva, hogy milyen szerepe volt a nagy emberi jogi egyezményeknek a nők és a férfiak közötti esélyegyenlőség alapjainak lerakásában. Ezt követi az Európai Unióban kialakult esélyegyenlőségi szabályozás fejlődéstörténete és a két legfontosabb fogalom, az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőségi politika elhatárolása, különbségük magyarázata.

A második nagy részben található az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének kifejtése. Kezdve az elv céljával és jelentőségével, illetve az európai uniós szabályozással (Római Szerződés 141. cikkelyének változásai és mai szövege, valamint a 75/117/EGK irányelv bemutatása és elemzése). Ezt követi az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének gyakorlati bemutatása, az Európai Bíróság ide vonatkozó eset jogának feltárása, különös tekintettel a bér és az egyenlő értékű munka fogalmára.

Az egyenlő bánásmód elvével foglalkozó fejezet a 76/207/EGK irányelv ismertetésével kezdődik, és a továbbiakban a nők és a férfiak esélyegyenlőségének talán legégetőbb kérdéseivel foglalkozik: a terhes nők védelmével és az egyenlő bánásmód elve alóli egyes kivételekkel (mely foglalkozások emelhetők ki különleges körülményeik miatt az egyenlő bánásmód elve alól, meddig mehetnek el a nőket védő jogszabályok, hol ütköznek már a fenti elvbe, és, hogy mely esélyegyenlőséget elősegítő intézmények és rendelkezések vehetők igénybe a nők pozitív diszkriminálására, ez milyen határok között mozoghat). A tárgyalt kérdéskörökben ismertettem mind a tételes jogot, mind pedig az Európai Bíróság eset jogát és megpróbálok rámutatni ezek gyenge pontjaira, illetve egyfajta kritikát megfogalmazni az olyan szabályok és döntések ellen, melyekkel nem értek egyet.

A jogérvényesítés elősegítését célzó intézmények körében egyrészt foglalkozom a bizonyítási teher megfordításával (a 97/80/EK irányelvvel keresztül), másrészt a közvetett diszkrimináció fogalmával és a közvetlen diszkriminációtól való elhatárolásával, valamint a közvetett diszkrimináció Európai Bíróság által kifejtett joggyakorlatával.

A címhez hűen minden fejezet végén egy összehasonlító rész áll, mely azt hivatott bemutatni, hogy az ott említett jogintézmények, fogalmak, bírói gyakorlat mennyire tér el a magyar jogtól. Ezek az összehasonlító részek fontos szerepet játszanak, különös tekintettel arra, hogy a hazai jogfejlődésre az elmúlt évtizedben az európai jog jelentős hatással volt, és Magyarország jogrendszerét az uniós csatlakozást követően a dolgozatban bemutatott jogszabályok és elvek nagymértékben meghatározzák majd.

Biró Alma
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Handó Tünde bírósági tanácsos;
Hagelmayer Istvánné dr. egyetemi docens

Kutatásomnak megfelelően, dolgozatom fő célja annak vizsgálata, hogyan lehet a munkahelyi szexuális zaklatás ellen jogi eszközökkel a leghatékonyabban fellépni. A dolgozat felépítése ennek megfelelően problémafelvétellel kezdődik, majd a fogalom definiálása következik. Fontosnak tartottam a külföldi szabályozás, és az Európai Unió vonatkozó rendelkezéseinek áttekintését is. A definíálás és külföldi kitekintés után vizsgáltam meg jogi aspektusból a munkahelyi zaklatást, mint jelenséget. Ezt követi a jogérvényesítési lehetőségek áttekintése a magyarországi jogszabályok tükrében. Végül szem előtt tartva a külföldön alkalmazott preventív és alternatív jogorvoslati lehetőségeket, *de lege ferenda* szabályozási lehetőségeket írok le.

A munkahelyi szexuális zaklatásnak nincsen a világon egységesen elterjedt fogalmi definíciója. Véleményem szerint ez nem is lehetséges, hiszen egy rendkívüli módon kultúrafüggő fogalomról van szó. Csupán néhány standard elem van, amelyek megegyeznek az amerikai és európai országok jogszabályaiban, melyek alapján megpróbáltam felállítani saját definíciómat. Külön kiemelés érdemel, hogy a definícióalkotás nehézségei a zaklatás szubjektív jellegéből fakad, fontos szempont tehát a kellően absztrakt fogalmazás.

A nemzetközi kitekintés a különböző nemzetközi szervezetek (ENSZ, ILO, CEDAW) emberi jogi, ezen belül is a diszkrimináció tilalmára vonatkozó dokumentumainak elemzését tartalmazza. Ezt követi a zaklatást nemek közötti diszkriminációvá minősítő folyamatának leírása az Európai Unióban, illetve egy széleskörű áttekintés az egyes tagállamok jogi szabályozásáról.

A fogalom részletes bemutatásakor minél szélesebb körű és részletesebb elemzésre törekedtem. Ezért vizsgáltam meg a munkajogi szempontok mellett alkotmányjogi, polgári, jogi, közigazgatási jogi és büntetőjogi szempontból is. Külön vizsgálatot szenteltem az alapjogok és a munkajog kapcsolatának, illetve alapjogok sérelme esetén nyitva álló jogérvényesítési lehetőségeknek. Ezt követően a hazai munkajogi szabályok megszegésének analízisét végeztem el.

Befejezésül a külföldi megelőzési megoldások és alternatív jogérvényesítési lehetőségek tanulságait is leszűrve, a magyarországi jogi szabályozás eljövendő módosításakor fontos szempontokra hívom fel a figyelmet.

Helyzetkép a pályakezdő munkanélküli fiatalokról,
különös tekintettel Békés megyére

Beleznai Lilla
munkaügyi kapcsolatok szak, III. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Juhász Károly CSMMK igazgatóhelyettes, meghívott előadó

A kutatás célja egyrészt azoknak a szolgáltatásoknak, prevenciók, információk és orientációs tevékenységeknek, aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöknek, foglalkoztatást elősegítő képzéseknek, hatékony támogatási formáknak, esélyteremtő országos és megyei programoknak a bemutatása, alkalmazásuk elemzése, amelyek elősegítik a fiatalok munkaerőpiacra való bevezetését, integrálásukat, illetve megelőzik a tartós munkanélkülivé válásuk kialakulását. Másrészt azoknak a formális és informális szervezeteknek, intézményeknek, lehetőségeknek a számbavétele, amelyek elősegíthetik azt, hogy a pályakezdő munkanélküli fiatalok ebből az életszakaszból pozitív irányban kerülhessenek ki, válhassanak a munka világának aktív foglalkoztatottjaivá.

A dolgozatban alkalmazott módszerek: A vonatkozó joganyag, információk, szakirodalom áttekintése. Szemléltetés táblázatokkal, grafikonokkal, statisztikai adatokkal, sorokkal, csoportosításokkal. Saját kérdőív összeállítása, kitöltetése, feldolgozása, elemzése, következtetések levonása. Személyes részvétel, tapasztalatok szerzése és azok értékelése a munkaügyi szervezet által megvalósított, fiatalok részére szóló rendezvényeken. Internetről letöltött információk beépítése a témakörbe. Primer és szekunder adatok közlése, feldolgozása, értékelése. Álláskeresési technikák, karrier-építés leírása, alkalmazásuk ajánlása. Pályakezdő munkanélküli fiatalok életútja alakulásának nyomon követése, monitoring.

A dolgozat eredményeként levonható következtetés: A pályakezdők munkanélkülisége igen jelentős társadalmi, gazdasági és egyéni gondként jelentkezik, ezért fontos, hogy a fiatalok életében a munkanélküliség minél rövidebb állapot legyen és elkerüljék a tartós munkanélkülivé válást. Alapkérdés, hogy megszerzett tudásuk milyen gyorsasággal és minőséggel manifesztálódhat a társadalom, a közösség, s az egyén javára is, mind a hazai gazdasági fejlődés, mind az Európai Unióhoz való csatlakozás közelsége miatt. Mégis ha a fiatalok egy része életpályája kezdetén esetlegesen és időlegesen munkanélkülivé válik, számtalan lehetőség és segítségi forma áll rendelkezésükre jelenleg társadalmunkban pl. a család, hozzátartozók, barátok, ismerősök, iskolatársak, iskolák, képzőintézmények, civil szervezetek, munkaügyi szervezet, szakminisztérium, kormányzat részéről. Ugyanakkor az előbb felsoroltak mindegyikének folyamatos odafigyelésére, illetve a szakirányú szerveknek innovatív, új programokat, támogatásokat kidolgozó, hatékony munkájára van és lesz szükség ahhoz, hogy a piacgazdaság keretei között minimálisra legyen csökkenthető a munkanélküliség.

Pályamunkámban az alábbi témaköröket fejtem ki bővebben: a munkaerőpiacon végbement változások az elmúlt évtizedben Magyarországon, munkaügyi rendszerváltás, a foglalkoztatás törvényi szabályozása hazánkban, a pályakezdők munkanélküliségének okai és számadataik, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat szolgáltatásai, a fiatalok elhelyezkedését, illetve képzését elősegítő programok, aktív támogatási formák, Európai Unió ajánlások a foglalkoztatásban, Békés megyei pályakezdők kérdőíves felmérése, a kapott adatok elemzése, értékelése, összegzése.

Regionális különbségek a foglalkoztatáspolitikai terén Olaszországban

Merényi Anna
jogász, V. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hajdú József egyetemi docens

Dolgozatom a *regionális különbségek* okait, megoldási lehetőségeit kutatja Olaszországban, ahol ez a probléma a napi politikában is meghatározó jelentőséggel bír. Az elmúlt fél évben lehetőségem nyílt arra, hogy Olaszországban tanulmányozzam a foglalkoztatáspolitikai alakulását, ezért dolgozatom specifikus, naprakész és egyéni képet kíván adni a jelenlegi munkaerőpiaci helyzetről, valamint a jövőben rejlő lehetőségekről.

Rövid történeti elemzés után, az olasz regionális probléma különböző aspektusait tárom fel, kitérek két fokozottan veszélyeztetett terület (Puglia, Szicília) helyzetére, majd az *Európai Szociális Alap, az Európai Tanács és az olasz kormány* hozzáállását tárgyalom részletesen. A finansziális és politikai kérdések kifejtése az egységes koncepcióhoz szükséges, amelynek segítségével az olvasó alapvető és egyben részletes képet kaphat a mediterrán állam jelenlegi regionális helyzetéről.

Kutatási módszerem újdonsága, hogy a déli elmaradott régiókat nem országon belül vizsgálom, véleményem szerint ugyanis ez az oka a megtevesztő statisztikáknak. A „*setteentrionale*” azaz az északi régió az Unió legfejlettebb területeinek egyike, ennek alapul vétele hátrányos helyzetbe hozza az amúgy is nehézségekkel küszködő déli régiókat. Abból kiindulva, hogy az Unió politikája a határok lebontását célozza, a déli régiók helyzetelemzését az összes Unió régió alapul vételével végeztem el.

Véleményem szerint az általam feltárt problémák, és a hozzájuk kapcsolódó jelenlegi rendkívül pozitív tendencia, miszerint ilyen alacsony (8,7%) munkanélküliségi ráta az országban csaknem tíz éve nem volt tapasztalható, alapvetően a déli régióban elterjedő *atipikus munkaformáknak* köszönhető, ezért ezt a kérdést emeltem dolgozatom középpontjába. Ez az új munkaforma a hátrányos helyzetűeken (nők, fiatalok) segít elsősorban, így elősegíti a „*Mezzogiorno*” azaz a mediterrán régió felzárkózását.

Dolgozatomat a Lisszaboni célokkal zárom, amelyek bár rendkívül általánosak, így nehezen végrehajthatóak, számon kérhetőek, mégis nemzetközi összefogást sürgetnek Európa napjainkra leggyakoribbá vált problémájának kezeléséhez.

Fontosnak tartom, hogy ha egy Unió államnak esetlegesen sikerül a regionális probléma leküzdése, feltárjuk ennek okait és a megoldás lehetséges útjait, hazánk csatlakozásakor így talán könnyebben tudunk alkalmazkodni a felmerülő problémákhoz.

Érdekes kérdés továbbá, hogy ha egy ország, amely a kezdetektől fogva az Unió tagja ilyen nehézségekkel küzd, milyen elvárásokkal nézhetünk a csatlakozás elé.

Munkámat ajánlom mindenkinek, aki közelebbről meg kíván ismerkedni a déli ország foglalkoztatáspolitikájának történetével, politikájával, társadalmának mentalitásával egy olyan fontos esemény fényében, mint hazánk Európai Unió csatlakozása.

Sári Csaba
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kenderes György egyetemi adjunktus

A dolgozat két fő részre bontható, egyrészt a sztrájk általános fogalmi, történelmi, tartalmi elemi kerületek benne bemutatásra, másrészt a hazai sztrájkszabályozást tárgyalja a hatályos sztrájktörvényünk részletes elemzésével.

A bevezetést követően legelőször maga a sztrájk, majd az ebből levezetett sztrájkjog fogalmi elemeit veszi sorra, melyet a legkülönbözőbb szerzők fogalmi meghatározásainak alapulvételével tesz meg.

A történeti részben a viszonylag rövid egyetemes kitekintés és a tartalmilag és terjedelmileg is jóval nagyobb magyar sztrájktörténet került górcső alá.

Ezt követi a dolgozat egyik talán legérdekesebb része, ahol a sztrájk típusai kerülnek bemutatásra, szám szerint 32, mindez 9 szempont szerint csoportosítva.

A dolgozat témája szempontjából nélkülözhetetlen feladatnak eleget téve került elhatárolásra a sztrájk, a munkaharc egyéb elemeitől, így különösen a kizárástól valamint a bojkotttól, a dolgozat általános részének utolsó fejezetében.

A második részben szinte paragrafusonként és pontonként lett elemezve a sztrájktörvény, a hozzá tartozó törvényt magyarázattal együtt. Ezt a részt a törvény mondhatni rövid, szűkszavú szabályozásával ellentétben, a jogtudomány eddig publikált álláspontjaival, valamint számos egyéni ötlettel, gondolattal „megfűszerezve”, a részletesség jellemzi. Kritikai élel mutat rá a törvény, és egyáltalán az egész kérdéskör hazai rendezésének hibáira, hiányosságaira, irányításként szolgálva egyben a jövőbeni jogalkotás számára.

Dr. Bán Péter Károly
jogász, végzett 2002-ben

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hágelmayer Istvánné egyetemi docens

Dolgozatom tárgya a munkajogviszony fogalmának, határainak vizsgálata. Ezen keresztül a célom az, hogy rávilágítsak azokra a problémás pontokra, amelyek a jelenlegi magyar elméletben és gyakorlatban nem kapnak kellő súlyt annak ellenére sem, hogy a gyakorló jogász és a jogkereső polgár nap mint nap szembesül velük.

Az esszé első részében az munkajogviszony elméleti és történeti alapjaival foglalkozom. Mivel a munkaerő nem egyszerűen termelési tényező, hanem komoly érték, ezért sorsa nem lehet közömbös – itt kap szerepet a munkajog, melynek feladata az egyenlőtlen helyzetben levő munkavállaló védelme. A munkajogviszonyban azonban, noha alapvetően alá-fölrendeltséget feltételez, jellemzőek a kötelmi jogi viszonyok is. E sajátosságok alapján elemzem és definiálom a tipikus munkajogviszony jellemzőinek katalógusát, melyből kiindulva *in abstracto* megkísérlem egy ismérvszisztem felállítását. Ennek segítségével a munkajogviszony elhatárolható más, munkavégzésre lehetőséget adó jogviszonyoktól, tekintettel a vegyes szerződésekkel kapcsolatos kérdésekre is. A jogviszony minősítése elsődleges fontosságú, mivel a különböző jogviszonyokhoz eltérő jogak más-más következményt kapcsolnak.

A második részben a munkaszerződés és a munkajogviszony kapcsolatával foglalkozom. A két fogalom a szoros kapcsolat ellenére nem azonos. Itt elsősorban a tartalmi meghatározottság az érdekes számunkra, hiszen a munkaviszony tartalmának olyan mellőzhetetlen sajátosságai vannak, amelyeket a polgári jog nem ismer. Tendencia az atipikus munkaszerződések terjedése, ezért kitérek az atipikus munkaszerződések sajátosságaira és az ezzel kapcsolatos, a polgári jogtól való elhatárolást nehezítő okokra.

Az első két rész alapján megállapítható, hogy a munkajog határai nem állandók, s ezt az „úszó” területet sokan arra használják, hogy színlelt szerződéseket kössenek. A harmadik részben ezért a színlelt szerződések elterjedésének okait és következményeit vizsgálom. A leplezett szerződés elméleti hátterének bemutatása után a munkajogból való menekülés okait, a piaci versenykényszer, a munkaviszony magas költségeit, illetve a munkabiztonsági szabályozást elemzem. A munkaügyi ellenőrzés törvényi hátterét és a tapasztalatokat vizsgálva kimutatható, hogy a színlelt szerződések visszaszorításában jelenleg ez a fontos intézmény csekély szerepet játszik. A leplezett szerződések kialakulásának okai között szerepel a különböző jogviszonyok eltérő, a munkaviszony szempontjából diszkriminatív minősíthető adójogi kezelése. A bírósági joggyakorlat az összhang teljes hiányáról árulkodik, amelyet tetéz, hogy a leplezett szerződésekkel kapcsolatban elterjedtek bizonyos téves nézetek a bírósági joggyakorlatban, amelyek tovább súlyosbítják a munkavállaló hátrányos helyzetét. A helyzet orvoslása érdekében javaslatom az egységes joggyakorlat mielőbbi kialakítása, az adójog reformja, amely csökkentené az önálló és az önállótlan munkavégzés terhei közti aránytalan különbséget. *De lege ferenda* szükségesnek tartom a munkaügyi ellenőrzés lehetőségeinek kiszélesítését és megerősítését is.

Nemzetközi lehallgató és megfigyelő rendszerek –
az Echelon rendszer európai parlamenti vizsgálata tükrében

Feledy Botond
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Jeney Petra egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja egyfelől a figyelemfelkeltés egy elhanyagolt kérdéskör iránt: a hírszerzés szabályozása, működése és működtetése a demokráciákban. Elhanyagolt, mivel egy politikailag kényes terület, mind a nemzetközi porondon; mind a demokrácia szabályozott szabadságából és a hírszerzés szükségszerű titkosságából eredő konfliktus miatt. Egy jogtudományi pályázaton azért lehet helye témának, mert ingoványos határterületet alkot a politika, az informatika és a jog között. A demokráciában e területnek a nyilvánosság előtt döntően ismeretlen szabályozása ugyan megmagyarázható, de mégis aggályos, ez alkotja az egyik szoros kapcsolatot a jogtudomány felé. A technikai lehetőségek bővülésével a reguláció szükségessége egyre égetőbb.

Egy konkrét lehallgató rendszer, az angolszász államok által működtetett Echelon történeti bemutatására vállalkozik a dolgozat, majd az Európai Parlament e tárgyban 2001-ben elfogadott jelentését elemzi, illetve az Európai Unió telekommunikációs biztonságáért felelős irányelveket veszi sorra.

A fellelhető irodalom szűkös. Szinte kizárólag idegennyelvű elektronikus dokumentumokra támaszkodhattunk, egyrészt a naprakész információk miatt, másrészt azért is, mert Magyarországon többnyire nem hozzáférhetőek a témába vágó kiadványok. Elsősorban jogszabályokat és a terület nemzetközileg elismertnek tekinthető (és az Európai Parlament bizottsága által is meghallgatott) szakértőitől származó publikációkat fogadtuk el kiindulási alapnak. Elvértve egy-egy komoly hangvételű újságcikk is feldolgozásra került. A karcsú forrásanyagot saját kommentárokkal, kiegészítésekkel, frissítésekkel láttuk el, amelyekből megpróbáltuk következtetéseket levonni.

A téma rengeteg tisztázandó kérdést vet föl. Ezek közül kiemelendő a hírszerzés hiányos, illetve titkos szabályozása, amely utóbbi demokratikus alapelvekkel ütközik, azonban működéséhez elengedhetetlen. A titkosszolgálatok nyilvános ellenőrzése máig megoldatlan probléma. Új kérdésnek számít a titkosítás elterjedése mellett és ellen vívott harc, itt is az egyén és az állam között alakult ki konfliktus. Feldolgozandó az a biztonságpolitikai fordulat, amely a 2001. szeptember 11-i események hatására következett be, különös tekintettel az emberi jogokra.

A következtetéseink szerint a jelenlegi tendencia nehezen értelmezhető pozitívan az emberi jogokat tekintve. Az Egyesült Államok dominanciája e téren is egyértelmű – éppen ezért volt érdemes egy általa vezetett rendszert, az Echelon megvizsgálni – ez pedig lehetőséget teremt számára, hogy erőfölényével visszaéljen.

Békefenntartás, mint nemzetközi jogi intézmény

Radics Balázs
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Konzulens: Dr. Fenyvesi József Bulcsú egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja, hogy ha nem is minden részletre kiterjedő, de a leglényegesebb kérdéseket átfogó általános képet adjon a békefenntartásról, mint a nemzetközi jog intézményéről. A téma aktualitását adja, hogy napjainkban is számos békefenntartó misszió működik szerte a világban, továbbá a közelmúltban határainktól délre zajló események is kézzel fogható közelségbe hozták a nemzetközi közösség békére irányuló erőfeszítéseit.

A békefenntartással kapcsolatos rendelkezéseket hiába is keresnénk az Egyesült Nemzetek Alapokmányában, a békefenntartást az ENSZ gyakorlata alakította ki. A hidegháborús korszak megbénította a Biztonsági Tanácsot a nemzetközi béke és biztonság fenntartására irányuló feladatainak maradéktalan ellátásában, így jött létre a klasszikus értelemben vett békefenntartás, melyet Prandler Árpád úgy definiál, mint a nemzetközi béke és biztonság érdekében folytatott olyan katonai egységek felhasználásával járó vagy nem katonai jellegű (megfigyelői, közvetítői) tevékenység, mely nem tartozik az Alapokmány VII. fejezetének kényszerrendszabályai közé, de túl megy a VI. fejezetben felsorolt vitarendezési módokon.

Mivel a békefenntartói tevékenység létrejött az ENSZ-hez kötődik, az ENSZ pedig a kollektív biztonsági rendszer letéteményese, a dolgozat bevezető részében rövid elméleti-történeti áttekintést nyújt a kollektív biztonság gondolatának fejlődéséről egészen a világszervezet megalakulásáig. A békefenntartói tevékenység fejlődési útját is megkísérli végigjárni a dolgozat, hiszen a békefenntartás az elmúlt közel 50 évben a világpolitikai változásokra reagálva kénytelen volt ártérteklni szerepét, feladatait.

1989-90 előtti ún. első generációs békefenntartást a bipoláris világrend megszűntével egyszerre érték mennyiségi és minőségi kihívások. A kilencvenes évektől kezdve újszerű és egyben komplexebb feladatokkal találta magát szembe az ENSZ, ez vezetett az ún. második generációs békefenntartó missziók létrejöttéhez, melyek esetében már nem lehetett ragaszkodni a klasszikus tevékenységi keretekhez, magába kellett, hogy foglalja a preventív diplomáciát, a béketeremtést és a békeépítést egyaránt. E változások elméleti és gyakorlati nehézségeket okoztak a békefenntartó tevékenységben, ezeket igyekszik e dolgozat körüljárni.

A klasszikus békefenntartó missziók rakták le azokat az alapokat, teremttették meg azokat a hagyományokat, melyek a mai napig meghatározzák e tevékenység kereteit, így egyrészt ezen tradicionális, általános szabályok továbbélésére, kényszerű újraértelmezésére próbál rávilágítani a dolgozat, mint például a be nem avatkozás és a semlegesség elvének továbbélése vagy a mandátummal kapcsolatos kérdések. Másrészt újszerű problémákkal is szembe kellett nézni a kilencvenes évektől, úgy mint a finanszírozás, a toborzás vagy éppen az irányítás-vezérlés területén. A békefenntartás minden egyes részterületének vizsgálatakor konkrét példák segítenek világosan látni, milyen dilemmákkal, ellentmondásokkal szembesülnek a békefenntartók feladatuk ellátása során.

A transzatlanti kapcsolat – merre tovább ESDP?
Az európai biztonságpolitika jövője

Orosz Fruzsina – Tóth Gergely
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Valki László egyetemi tanár

A szakirodalomban elterjedt vélekedés, hogy az Európai Unió „gazdasági óriás, de politikai törpe.” Az Európai Gazdasági Közösség (majd Európai Unió) többek között egyfajta kísérletnek is tekinthető Európa államai részéről, hogy a II. világháború után elvesztett befolyást együttes erővel visszaszerezzék - akkor is így van ez, ha az eredeti cél sokkal inkább az újabb európai háború kirobbanásának megakadályozása volt - és politikai értelemben is betölthessék a gazdasági erejük által őket megillető világpolitikai szerepet. Az ESDP tulajdonképpen ennek a törekvésnek a legújabb, immár a védelempolitika – korábban az állami szuverenitás kizárólagos terrénjának tartott területén – végrehajtott kísérletének tekinthető.

Döntő lökést adott ennek a folyamatnak a helsinki csúcstalálkozón megfogalmazott cél, és a cél megvalósításához rendelt eszközök és intézmények terve. Mint azt majd látni fogjuk, tulajdonképpen mind a mai napig a helsinki csúcstalálkozón meghatározott döntések megvalósítása folyik, az ESDP elmúlt három éve, az új kihívások ellenére is (főleg a 2001. szeptember 11. utáni eseményekre gondolunk) megmaradt a Helsinkiben kijelölt vágányon, és mivel megvalósulása 2003-ra van kitűzve, így azt hisszük, most, 2002. végén nagyon időszerű annak vizsgálata, hogy mi és hogyan valósult meg az ambíciózus tervekben. Az is nyilvánvaló, hogy az elmúlt egy évtized elemzése nem csak arra ad választ, hogy ma hol tart a folyamat, de arra is, hogy mi várható az elkövetkezendő néhány évben, illetve, hogy egyáltalán van-e komoly jövője az Európai Uniónak a biztonság- és védelempolitika az állami szuverenitás szempontjából nagyon is húsbavágó területén? Más szavakkal, elképzelhető-e, hogy a „politikai törpe” növekedni kezdjen, ha nem is gazdasági szerepéhez hasonló óriássá, hanem legalább regionális főszereplővé?

A kérdés elemzése két másik kérdésre is válaszal kecsegtet: Az egyik, hogy hogyan alakult, illetve várhatóan merre tart az EU és az Egyesült Államok viszonya – ennek legjobb indikátora a NATO, a biztonságpolitika területén az érdemi dialógus ugyanis az észak-atlanti szervezetben folyik a két kontinens között. A másik pedig: ha létrejön is a szükséges intézményi háttér, van-e tényleges politikai akarat Európa államaiban, hogy ezt a politikai felépítményt hiteles katonai képességekkel támogassák, és így komoly szereplőként léphessenek fel a nemzetközi politika színpadán?

Úgy hisszük, a fenti kérdésekre adott válaszok nem csak a biztonságpolitika szempontjából tarthatnak számot érdeklődésre, hanem könnyen lehet, hogy a rájuk adott válaszok előrevetítik az egységes Európa, valamint a transzatlanti kapcsolat jövőjét is.

A válságkezelés eszközrendszere fejlődésének nemzetközi jogi vetületei

Végh Károly
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Mihajlov Dobromir egyetemi docens

A dolgozat tárgya az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) a nemzetközi béke és biztonság fenntartása körében a fegyveres konfliktusok és válságok kezelése érdekében kialakult eszközrendszere fejlődésének bemutatása a kapcsolódó elméleti és gyakorlati jellegű nemzetközi jogi kérdések vizsgálata által. Célja mindazon releváns nemzetközi jogi kérdések felvetése, és a válaszok megfogalmazása, melyek a válságkezelés legitimációjához, illetve eszközeinek alkalmazásához kapcsolódnak. Vizsgálati módszere az egyes kérdésekhez kapcsolódó szakirodalmi álláspontok, valamint az ENSZ gyakorlatának kritikai elemzése, és önálló álláspont megindokolt kialakítása.

A dolgozat értelmezésében a válságkezelés olyan komplex fogalom, amely magában foglalja mindazon politikai, katonai, jogi, gazdasági és humanitárius tevékenységeket, melyek célja valamely fegyveres konfliktus kiszélesedésének megakadályozása, illetve a békés állapothoz való visszatérés. E körben a válságkezelés eszközeinek tekinti a békefenntartást, a békekikényszerítést, a békefenntartást és a békeépítést.

A dolgozat két nagy szerkezeti egységre (részre) tagozódik. Az első rész „válságkezelés a hidegháború idején” címmel a válságkezelés klasszikus eszközét, a békefenntartást három szinten elemzi: vizsgálja, s állást foglal annak nemzetközi jogi legitimitása mellett, elemzi doktrínáját, kiemelten értékelve az alapelveihez (a felek konszenzusa, a pártatlanság, a fegyveres erő korlátozott alkalmazása) kapcsolódó főbb nemzetközi jogi kérdéseket. Végül vizsgálja a békefenntartó műveletek végrehajtása (műveleti szintje) során felmerülő egyes gyakorlati jellegű nemzetközi jogi kérdéseket, úgymint a fogadó államokkal kötendő megállapodások hatásköri kérdései, az erők vezetése, s elemzi a nemzetközi hadijog normáinak alkalmazhatóságát, elutasító álláspontot alakítva ki.

A dolgozat második része a „válságkezelés a hidegháború után” címmel a válságkezelés eszköz- és feladatrendszerében a kelet-nyugati szembenállás végetértével bekövetkezett főbb változásokat értékeli azok nemzetközi jogi vetületein keresztül. A válságkezelés eszközrendszere nemzetközi jogi alapjainak és doktrínájának változását e korszak három legfontosabb ENSZ-dokumentumának (Békeprogram, Kiegészítés a Békeprogramhoz, Brahimi-jelentés) elemzése, továbbá a kialakult új jogi szemléletnek az első részben leírtakkal való összevetése által vizsgálja. Kifejti a szuverenitás fogalmának ártértékelését, és érveket hoz fel a fegyveres erő szélesebb körű alkalmazása mellett, illetve ellen. A műveleti szint változásainak tárgyalásakor kihangsúlyozza azon tendenciák (az ENSZ visszahúzódása és reformja, a regionális szervezetek szerepének növekedése) nemzetközi jogi vetületeit, melyek a válságkezelő műveletek végrehajtását különösen a kilencvenes évek második felében meghatározták.

A dolgozat végén rövid kitekintés és nemzetközi jogi állásfoglalás található a válságkezelés nemzetközi jogi alapjaiban, doktrínájában, valamint műveleti szintjében 2001. szeptember 11. után bekövetkezett, illetve várható átalakulásokhoz kapcsolódóan.

A dolgozat a válságkezelést összességében legitim, fejlődő tevékenységnek tekinti, mely kiterjedt és jelentős nemzetközi jogi relevanciával bír, s – ha olykor láthatatlanul is – meghatározza mindennapi életünk biztonságát.

Garamvölgyi Orsolya
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Horváth Krisztina egyetemi tanársegéd

Napjainkban a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető legfőbb veszélyforrás a terrorizmus, amellyel nemcsak a fegyvereknek, de a jognak is meg kell birkóznia. Az egyre szélesebb méreteket öltő és különféle módszereket alkalmazó terrorizmus meghaladta az eddigi jogi szabályozást.

A dolgozat a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokban elkövetett terrortámadások kapcsán született, az azok által felvetett számtalan jogi problémára próbált rávilágítani. A nemzetközi jog keretei között nincs egyértelmű válasz arra, hogyan is minősülnek egy terrrorszervezet által egy másik államban elkövetett merényletek: nemzetközi bűncselekménynek, háborús bűncselekménynek vagy emberiség elleni bűncselekménynek. Beleférnek-e az agresszió jelenlegi fogalmába vagy értelmezhetjük-e azt kiterjesztően?

Ki vonható felelősségre az elkövetésükkért: az egyének vagy cselekedetük betudható-e egy államnak? Megalapozzák-e a jogos önvédelemre hivatkozást és melyik állammal szemben gyakorolható a jogos önvédelem? Meddig terjedhet és lehet-e evolútívan értelmezni, alkalmazkodva az élet által alakított új körülményekhez?

A terrorizmus elleni küzdelem legelkötelezettebb híve, az Egyesült Államok szerint igen, sőt elegendő a fellépéshez, hogy az adott állam támogatja a terrorizmust. Helye van-e a mai nemzetközi jogban a megelőző csapás korábban oly sokszor ellenzett doktrínájának, és alkalmazható-e a tömegpusztító fegyverek révén a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető Irakkal szemben?

A kérdések csak a dolgozat körvonalait jelölik ki, rengeteg problémát vetett fel szeptember 11-e és az azt követően meghirdetett terrorizmus ellenes harc, mind a terroristákat tekintve (megilleti-e őket a hadifogoly státusz?), mind az ellenük való fellépést sürgetők vonatkozásában, gondolok itt az Egyesült Államok unilaterizmusára és magának másoktól megkülönböztetett szerepet vindikáló magatartására.

A dolgozatban a felvetett problémákra próbálok választ adni a nemzetközi jog jelenlegi szabályozása révén, ütköztetve a nemzetközi jogászok álláspontjait, előremutatva egy egzaktabb, kimerítőbb és egyértelműbb szabályokat tartalmazó nemzetközi jog felé.

Raisz Anikó
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Pákozdy Csaba egyetemi tanársegéd

Dolgozatom a Csehország közelgő európai uniós csatlakozása kapcsán felmerült aktuális jogi problémákkal foglalkozik. Rövid jogtörténeti bevezető után áttekintést ad a vizsgált dekrétumokról melyeket Eduard Benes csehszlovák köztársasági elnök 1945. május 19. és 1945. október 27. között adott ki – és a kérdéshez szorosan kapcsolódó 115/1946. sz. (1946. május 8-i), ún. „amnesztia”-törvényről.

A dekrétumok a következő témakörök köré csoportosulnak: tulajdon és elkobzás, állampolgárság, büntetőjog és büntető eljárásjog; ezeken kívül külön fejezetet szenteltem a jóvátétel során esetlegesen fellépő diszkriminációnak, a kisebbségvédelemnek és a visszatérés jogának.

Dolgozatom a dekrétumok jogi problematikájának vizsgálatául az e témáról készült európai jelentéseket /készítőik: Dr. Dieter Blumenwitz (Würzburg), Dr. Jochen A. Frowein (Heidelberg), Dr. Ulf Bemtitz (Stockholm), Dr. Christoph ran (Bozen), Dr. Rudolf Dolzer (Bonn) és Dr. Martin Nettesheim (Tübingen) professzorok és Lord Kingsland brit királyi tanácsos/ vette alapul – természetesen eltérő súllyal. Megvizsgáltam továbbá a dekrétumok (és az amnesztia törvény) lehetséges ütközését az uniós alapelvekkel és a különböző nemzetközi jogi dokumentumokkal.

Megállapíthatjuk, hogy egységes jogi vélemény nem alakult ki a jelentések készítői között, s a dolgozat sem tűzte ki célul az ütköző álláspontok közötti "igazságtételt", felvázolja azonban a különböző lehetséges megközelítési módokat. Szlovákia – mint a másik csehszlovák utódállam – hasonló jogi problémával nézhet farkas szemet egy reális közelségbe kerülő csatlakozás esetén, mivel azonban ez egyelőre nem tartozik az Európai Unió érdekkörébe, így legfeljebb az állampolgáraik által közvetlenül érintett államok, mint például Magyarország vagy Németország szorgalmazhatnák a probléma megoldását szlovák részről is. Dolgozatom sem tárgyalja tehát részletesen a szlovák helyzetet.

Ha Csehországgal sikerül azonban megnyugtatóan rendezni a kérdést, akkor a cseh példa útmutatóul szolgálhat a másik utódállamnak is, ez azonban már nem a jogászok, hanem a politikusok dolga.

Dr. Gyémánt Richárd
jogász, végzett 2002-ben

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szondi Ildikó egyetemi adjunktus

A kutatás tárgya a vajdasági magyarság, külön vizsgálva a bácskai és bánáti magyarságot. Újdonság is megjelenik, ugyanis a szerző a szerémségi magyarságot is „gőrcső” alá veszi. A kutatás célja a vajdasági magyarság népesedési viszonyainak feltárása, valamint a jugoszláv népszámlálások eredményeinek feldolgozása. A pályamunka hiánypótló, valamint összefoglaló feladatot is ellát, mivel – Erdélyhez és a Felvidékhez viszonyítva – kevés mű született, amelyben a vajdasági magyarság számszerűleg fel lenne dolgozva az egyes népszámlálások eredményeinek fényében. Demográfiai vizsgálatot is folytatott a szerző, amely alátámasztja a vajdasági magyar kisebbség számbeli alakulását. A pályaműben feltűnik az asszimiláció, a vegyes házasságok, a háborúk és az ehhez kapcsolódó emberi kegyetlenkedések a vajdasági magyarságra gyakorolt hatása is. Összefoglaló mű, mivel Trianontól kezdve végigköveti minden egyes népszámlálás eredményét.

A pályamunka elkészítéséhez felhasznált módszer volt elsősorban a határon túli – vajdasági – magyar irodalom felkutatása, hiszen határon túl másképp látják saját sorsukat a vajdasági magyarok, mint az anyaországiak. Fontos módszer volt, a helyben végzett kutatómunka is. Ennek három fontos mozzanata: a vajdasági magyarság társadalmi, politikai szervezeteivel való kapcsolatfelvétel, a második a vajdasági római katolikus egyházmegyeek felkeresése (Bácska, Bánát), továbbá több, mint 30 település meglátogatása. A három mozzanatból szerzett információk jelentős mértékben hozzájárultak a pályamunka létrejöttéhez, valamint az újdonságok feltárásához. Továbbá módszerként vehető számba az anyaországi és vajdasági könyvtárakban végzett kutatómunka.

A módszerekből levonható következtetések és az eredmények a pályamunkában kerültek kifejtésre. Itt már megfigyelhetők a szerző következtetései is. Választ keresett és talált a szerző az asszimiláció és a migráció kérdésére, továbbá feltárára került a vajdasági magyarság körében oly magas öngyilkosság okai. Választ kapunk a magyar kisebbséget ért atrocitások mellett, a vajdasági német kisebbség „eltávolítására” is (1918-1941, valamint 1944-45).

Végül pontos kimutatást nyert 1961-től a vajdasági magyar kisebbség számszerű apadása és ennek okai.

1. A Tibeti Emigráns Kormány és a Kínai Köztársaság kapcsolata
Monyoródi Krisztián
PTE ÁJK
Témavezető: Dr. Fenyvesi József Bulcsú egyetemi tanársegéd

2. A nemzetközi vízjog és Magyarország
Deák Bertold – Szamos Márton
PPKE JÁK
Témavezető: Dr. Prehoffer Elemér

3. Az Európai Unió a nemzetközi jogban
Szemesi Sándor
DE JÁTI
Témavezető: Dr. Mihajlov Dobromir egyetemi docens

4. Extraterritoriális hatályú gazdasági szankciók – a Helms-Burton Act
Dr. Hidvégi Márton
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Sonnevend Pál egyetemi adjunktus

5. A jugoszláv válság a nemzetközi jog tükrében
Dr. Süke András
SZE JGK
Témavezető: Dr. Lamm Vanda egyetemi tanár

6. A Nemzetközi Büntető Bíróság Statútuma és az állami szuverenitás problémái
Kirs Eszter
ME ÁJK
Témavezető: Dr. Horváth Krisztina egyetemi tanársegéd

7. A végrehajtási immunitás, avagy a szuverenitás utolsó bástyája
Dr. Marosi Zoltán
ELTE ÁJK
Témavezető: Dr. Kende Tamás egyetemi adjunktus

A Tibeti Emigráns Kormány és a Kínai Köztársaság kapcsolata

Monyoródi Krisztián
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Fenyvesi József Bulcsú egyetemi tanársegéd

Mint az a címből is kiderül: dolgozatomban a két rendezetlen nemzetközi jogi helyzettel rendelkező „formáció” kapcsolatával foglalkozom.

Első ránézésre talán nem találjuk, hol is lehetnek közös pontjaik, de tüzetesebben megvizsgálva azt látjuk, hogy mind Taivan, mind Tibet egy időben a nemzetközi közösség önálló tagja volt, de a kommunista Kína annektációjakor, illetve elfogadásakor a nemzetközi szinten mindkét állam (ha nevezhetjük őket így) teljesen/részben elvesztette nemzetközi jogalanyiságát, s ez okozza jelenlegi kérdéses helyzetüket.

Kérdéses-e helyzet, hisz más államok olyan aktusokat gyakorolnak irányukba, mely Taivan esetében az állam *de facto* elismerése, míg a Tibeti Emigráns Kormány esetében a hallgatóságos elismerés irányába hatnak; másrészt kétséges helyzet, hisz magában hordozza a lokális status quo, valamint a nemzetközi béke és biztonság megingásának nem kívánt lehetőségét. A nemzetközi közösség egyelőre nem rendezte megnyugtatóan helyzetüket.

Érdekes vetülete lehet a kérdésnek az, hogy mi lenne, ha a Kínai Köztársaság és a Tibeti Emigráns Kormány egymást kölcsönösen elismerné, s külpolitikájukat összehangoltan, azonos cél érdekében gyakorolnák. Elképzelhető, hogy e közös fellépés tovább erősítené pozíciójukat a Kínai Népköztársasággal szemben. E gondolatmenetből fakad a kérdés, hogy miért nem tették meg mindezt napjainkig?

Dolgozatomban célja a megfogalmazott kérdések elméleti-gyakorlati körülményeinek, s válaszkeresés ezen, egyszerűnek tényleg sem nevezhető, felvetésekre.

A nemzetközi vízjog és Magyarország

Deák Bertold – Szamos Márton
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Prehoffer Elemér

Dolgozatunk megírásakor kettős célt úsztunk magunk elé. Egyrészt be kívánjuk mutatni a nemzetközi jog vizekkel foglalkozó részét, a nemzetközi vízjog XX. századi fejlődését Magyarország szempontjából – mind a kétoldalú, mind a multilaterális egyezmények bemutatásával – másrészt az államok felelősségének kodifikálási lehetőségét keressük.

Hazánk szempontjából mindkét téma nagy jelentőséggel bír. Természetföldrajzi viszonyainkból adódik, hogy vizeink védelme érdekében jó kapcsolatot szükséges kialakítanunk a szomszédos országokkal, pontos szerződési kereteket biztosítva a nemzetközi vizek szennyezés elleni védelmének és a váratlan eseményekről való azonnali értesítésnek. Ugyanakkor a nemzetközi jog és a környezetjog fejlődésének az új multilaterális egyezményekben megjelenő eredményeit szükséges beépíteni a kétoldalú megállapodásokba.

A felelősség kérdése szintén Magyarország kiszolgáltatott helyzete miatt jelentős, hiszen fontos érdekünk függ az ahhoz, hogy szomszédainkkal való kapcsolatunk a jóhiszemű együttműködésen kívül azon is alapuljon, hogy az országok felelősséget éreznek a területükről kiinduló és határokon áttérjedő vízszennyezések miatt, és ez a felelősség a kétoldalú szerződésekben is rögzítésre kerüljön.

A dolgozat szerkezete a fenti témáknak megfelelően a következőképpen alakul. Elsőként a nemzetközi vízjogban használatos alapfogalmak, illetve a tárgykörünkben legfontosabb elvi kérdések kerülnek tisztázásra. Ezt követően a hazánk szempontjából elemezzük a nemzetközi vízjog XX. századi fejlődésének eredményeit – mind a kétoldalú egyezmények, mind a regionális és multilaterális egyezmények szintjén –, elemezve a kapcsolatok fejlődését, illetve az Európai Unió csatlakozás kapcsán várható változásokat. Végül pedig az állami felelősség nemzetközi szintű kodifikációjának eddigi eredményeit és a fejlődés lehetséges irányait vizsgáljuk, figyelemmel a közelmúlt magyarországi eseményeire.

Szemesi Sándor
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Mihajlov Dobromir egyetemi docens

„A következő évszázad Európa százada lesz.” – írta a XX. század végén Samuel Huntington amerikai politológus. Ahhoz, hogy e jóslat valóra váljon, elengedhetetlen Európa (s sokak szemében annak gazdasági-politikai megtestesítője, az Európai Unió) növekvő világpolitikai szerepvállalása, megerősödése, melynek kisebb-nagyobb jelei napról napra tapasztalhatók.

Ez a folyamat a tudomány szempontjából szükségképpen azt is jelenti, hogy az Európai Unió újabb és újabb szempontok alapján kerül elemzésre, bemutatásra. Magyarországon azért is különösen fontos és hálás téma ez, hiszen nagy valószínűséggel az igen közeli jövőben országunk is az Európai Unió tagjává válik. Éppen ezért érthető, hogy napjaink magyar nyelvű irodalmában egyre részletesebb, egyre alaposabb elemzéseket találhatunk az Európai Unióról és annak jogáról, azonban ezen művek döntő többsége nem tesz tárgyává egy lényeges kérdést: miről is beszélünk valójában, amikor az Európai Unióról beszélünk? Mi is az Európai Unió (nemzetközi) jogi szempontból? Csupán egy a sok nemzetközi szervezet közül, vagy több (esetleg kevesebb) annál? Hogyan viszonyulnak hozzá az államok, beleértve hazánkat is? És ő hogyan viszonyul a nemzetközi jog más alanyaihoz?

E kérdések alapján a dolgozat igyekszik bemutatni az Európai Unió Alapszerződéseinek nemzetközi jogi sajátosságait, kitérve arra, hogy tekinthetjük-e ezeket akár most, akár valamikor a jövőben „klasszikus” értelemben vett alkotmánynak; az Európai Községek és az Európai Unió jogalanyiságának kérdését; az Európai Unió aktív és passzív képviseleti joga sajátosságait; az egyes pillérekben a szerződéskötési képességet és gyakorlatot – majd mindezek alapján egy összegzést kaphatunk: miért is több az Európai Unió napjainkban, mint egy szimpla nemzetközi szervezet, és miért is kevesebb, mint egy állam.

Terjedelmi és főleg koncepcionális okokból a dolgozat nem kíván foglalkozni az Európai Unió alapvető berendezkedésére vonatkozó ismeretekkel, információkkal, azokat az Olvasó részéről ismertnek veszi – tekintettel a témára vonatkozó magyar és idegen nyelvű minőségi szakirodalom bőségére. Figyelemmel a probléma viszonylagos újszerűségére (hiszen maga az Európai Unió is csak a Maastrichti Szerződéssel jött létre), valamint a Konventben jelenleg (2003) is folyó alkotmányozó munkára, a dolgozat nagymértékben támaszkodik az idegen (főleg angol) nyelvű szakirodalomra, valamint az elektronikus és frott sajtó jogilag releváns tartalommal bíró híreire is – kellő kritikával kezelve azokat. A címben meghatározott téma viszonylagos feldolgozatlansága és változékonysága pedig arra is lehetőséget ad, hogy a szerző *de lege ferenda* tegyen indokolt javaslatokat az Európai Unió jövőjére nézve.

Dr. Hidvégi Márton
jogász, végzett 2002-ben

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Sonnevend Pál, egyetemi adjunktus

Dolgozatomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a területen kívüli joghatóságot alkalmazó gazdasági szankciók megfelelnek-e a nemzetközi jogi normáknak. Mivel ilyen téren egyértelműen az Amerikai Egyesült Államok „viszi el a pálmát”, ezért területen kívüli (*extraterritoriális*) hatályú gazdasági szankción azokat az USA által életbeléptetett – egyértelműen külpolitikai céllal rendelkező – szankciókat értettem, melyek külföldiek által külföldön végzett, a szankcionálandó állammal kapcsolatos gazdasági tevékenységeit szabályozzák korlátozó, vagy éppen tiltó módon.

A probléma jobb megértéséhez dolgozatomban először magával a joghatósággal, ezen belül is az előíró joghatósággal (*jurisdiction to prescribe*) és a végrehajtási joghatósággal (*jurisdiction to enforce*) elhatárolásával foglalkoztam, majd sorra vettem azokat a joghatósági elveket, melyek alapján elképzelhető a területenkívülség gyakorlása, és végül áttekintettem az USA által eddig alkalmazott – és főként exporttilalmakban megtestesülő – *extraterritoriális* gazdasági szankcióinak történetét.

Az *extraterritoriális* szankciók jogosságának vizsgálatához a Kubát sújtó, úgynevezett Helms-Burton Act-et választottam vizsgálati alanyul, hiszen az utóbbi időben ez a törvény váltotta ki e téren a leghevesebb vitákat. Magának a kubai embargónak és a törvény rendelkezéseinek áttekintése után rátértem a törvényt kísérő nemzetközi reakciók ismertetésére, kiemelve az úgynevezett blokkoló törvényeket, és az ügyben szerephez jutott nemzetközi vitarendezési eljárásokat (WTO, NAFTA). A törvény nemzetközi jogi elemzését több szempontból végeztem el: megvizsgáltam, hogy összeegyeztethető-e a törvény *extraterritoriális* rendelkezései a más országok belügyeibe való beavatkozás tilalmával, a hatáscélval, az állami aktus (*act of state*) doktrínával, és az úgynevezett másodlagos bojkott intézményével. Továbbá felvettem a kérdést, hogy amennyiben a Helms-Burton Act-et mint ellenintézkedést fogjuk fel, úgy megfelel-e a törvény az ellenintézkedésekkel szemben támasztott legitimáló, illetve korlátozó tényezőknak.

Végül két olyan problémát vettem szemügyre, melyek nemcsak a Helms-Burton Act, hanem általában az *extraterritoriális* gazdasági szankciók alkalmazása kapcsán is felvetődnek: az egyik a GATT-egyezmény nemzetbiztonsági kivételére való hivatkozás lehetősége, a másik pedig, hogy milyen módon lehet szabadulni az *extraterritoriális* szankció, és az ezzel ellentétes utasításokat adó blokkoló törvények kettős szorításából.

Konklúzióban egyrészt levontam a Helms-Burton Act vizsgálatából eredő következtetést, mi szerint egyik szempontból sem támasztható alá az ilyen típusú szankció jogossága, másrészt arra próbáltam válaszolni, hogy van-e megoldása az *extraterritoriális* gazdasági szankciók által gerjesztett problémáknak.

A jugoszláv válság a nemzetközi jog tükrében

Dr. Süke András
jogász, végzett 2002-ben

Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lamm Vanda egyetemi tanár

A dolgozat Jugoszlávia felbomlásáról, elsősorban annak nemzetközi jogi vonatkozásairól szól. Az első részben röviden Jugoszlávia felbomlásának előzményeiről van szó, azokról a történelmi-politikai folyamatokról, melyek a véres eseményekhez elvezettek. Viszonylag részletesebb történeti áttekintés következik ezután: Szlovénia, Horvátország és Bosznia-Hercegovina története 1990-től 1995-ig, mivel a történések vázlatos bemutatása nélkül nincs értelme a jogi problémákról beszélni, hiszen éppen a speciális történeti szituációhoz köthető a jogi problémák különlegessége is.

Ezután érkezünk el a dolgozat gerincéhez, a daytoni egyezményhez. Az egyezmény megkötése körülményeinek, és más szerződésektől való eltérésének bemutatása után az egyezmény függelékait elemzem: a katonai stabilizációt, a határvonalat, a regionális stabilizációt, a választásokat, az emberi jogokat, a menekültek helyzetét, az egyezmény civil aspektusainak végrehajtását, és a Nemzetközi Rendőri Erőt. Az elemzés módszere az volt, hogy az egyezmény adott részeinek ismertetése után kifejtettem, hogy azokban a témákban mi történt azóta. Utána Bosznia-Hercegovina alkotmányáról írok, ami a daytoni egyezmény negyedik függelékében található. Ugyanezen fejezetben belül van szó az alkotmány, valamint a Bosznia-Hercegovina államszervezete felépítésének alkotmányjogi specialitásairól is.

Az „Egyéb kapcsolódó kérdések” cím alatt néhány különleges – és jogilag is érdekes – sorsú terület (Mostar, Kelet-Szlavónia, Brčko), illetve Horvátország, Macedónia és a Republika Srpska Dayton utáni rövid története kapott helyet.

A dolgozat ezt követő része a nemzetközi reakciókkal foglalkozik, először a nemzetközi helyzet, majd néhány nagyhatalom érdekeinek és politikájának bemutatásával. Szorosan kapcsolódik ehhez az ENSZ Biztonsági Tanácsa és a NATO szerepének analízise. A következő rész a békefenntartókról szól; első helyen egy általános áttekintés, majd a különböző részt vevő egységek feladatai szerepelnek. Az utolsó rész néhány kapcsolódó nemzetközi jogi kérdéssel foglalkozik: ide került a Badinter-bizottság tevékenységének bemutatása, az államelismerés, államutódlás, és az önrendelkezési jog, amelyeket próbáltam általánosabb megvilágításba helyezni, bár igyekeztem a jogintézményeket a jugoszláv helyzetre konkretizálni. A dolgozatot rövid befejezés zárja.

Mivel a téma nagyon tág, a dolgozat több dologra nem tér ki, amely a jugoszláv térség elmúlt tíz-tizenöt évéhez köthető. Nem foglalkozik az albánok helyzetével, azaz sem a koszovói válsággal, sem a közelmúlt macedóniai történéseivel. Ugyancsak nem témája a munkának a koszovói helyzettel összefüggő NATO-bombázás, illetve csak érintőlegesen a jugoszláv belpolitika, Milošević bukása és későbbi sorsa. Nem foglalkoztam részletesen sem a hágai nemzetközi büntetőtörvényszék ítéleteivel, tevékenységével, sem a háborús és emberiség elleni bűncselekményekkel, és csak néhány vonatkozásában a Nemzetközi Bíróságon folyamatban lévő ügyekkel. E témák mindegyike egyenként is több száz oldalas elemzés témája lehetne.

A Nemzetközi Büntető Bíróság Statútuma és az állami szuverenitás problémái

Kirs Eszter
jogász V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Horváth Krisztina egyetemi tanársegéd

A Bíróság Statútumának megalkotásakor ezt az alapvető fenntartást számba vették, így megfelelő biztosítékokat helyeztek el a működési normák közé. Alapelvként szerepel a Preambulumban a Bíróság működésének kisegítő jellege. Az állami hatóságok alkalmassága esetén mindenkor prioritást élvez az adott érintett állam igazságszolgáltatási szerveinek eljárása. Az ennek megfelelő garanciák az eljárási szabályokban biztosítják az elv érvényesülését mind az eljárás kezdeményezése, az ügyészi feladatok ellátása, a fellebbezés, mind pedig a végrehajtás során.

A Tagállami Közgyűlés a Bíróság legfőbb általános hatáskörű döntéshozatali szerve, amelynek munkájában a delegált képviselők révén minden állam azonos jogosultságokkal vehet részt. Ez biztosítja, hogy a Bíróság eljárása során a részes államok megfigyelhessék minden olyan döntés meghozatalát, amely sérelmesen érinthetné szuverenitásukat.

Az ún. „kiszállási” klauzula lehetőséget ad a ratifikáló államok számára az igazodási feladatok maradéktalan teljesítésére, amely által kérelmezett periódus alatt a bíróság nem rendelkezik joghatósággal azon ügyekben, amelyekben az adott állam érintett. Ebben az időszakban fogalmilag kizárt a szuverenitás sérelme. Emellett a Statútum magában foglalja a nem-részes tagállamok szuverenitásának védelmét biztosító szükségsszerű szabályokat is.

Az állami szuverenitás védelme érdekében elengedhetetlen, hogy a Bíróság minden kétséget kizáróan egy független és pártatlan igazságszolgáltatási szerv legyen. E szempontból mindenképpen szemügyre kell venni az esetleges politikai befolyásolás lehetőségét. A Biztonsági Tanácsnak a Bíróság eljárásával kapcsolatos jogosultságait ennek fényében kellett megállapítani. A kezdeményezési jogosultság korlátozásával, az együttműködési kötelezettségre utalással és a békefenntartók bűnelkövetése esetén érvényesülő felelősségrevonás felfüggesztésének megfelelő keretek közé szorításával a Statútum rendelkezései kielégítően garantálják a Bíróság eljárásának megóvását a Biztonsági Tanács esetleges politikai befolyásolásától.

A Bíróság hatékony működésének kulcsa elsősorban a világpolitikában domináns szerepet betöltő államok kezében van. Kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy többek között az Egyesült Államok hogyan vélekedik a Bíróságról. A ratifikáció támadóinak egyik legfőbb érve éppen az állami szuverenitás esetleges korlátozása. Ezen érvekkel azonban szembe helyezhető számtalan ellenérv, amelyeken érdemes végigzongorázni, hogy tisztán látható legyen, a ratifikáció elvetése mögött megalapozott jogi érvek nem állhatnak.

A súlyos nemzetközi bűncselekmények gyakorisága elengedhetetlenné teszi a független, pártatlan Nemzetközi Büntető Bíróság eredményes működését, s ez maga mögé utasít minden egyéb állami érdeket. A Római Statútumban szereplő szabályok alapján az állami szuverenitás sérelme nélkül válik lehetővé a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás.

Dr. Marosi Zoltán
jogász, végzett 2002-ben

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kende Tamás egyetemi adjunktus

Az állami vagy szuverén immunitás kérdéskörén belül jelen dolgozat a végrehajtási immunitás aktuális problémáit feldolgozni. Természetesen az erről való gondolkodás csakis a joghatósági immunitással szoros összefüggésben képzelhető el, hiszen ez nemcsak, hogy meghatározza a végrehajtási immunitás terjedelmét, de igen sokszor egyben hasznos iránytűt is nyújt a végrehajtási immunitás bonyodalmainak feltérképezéséhez.

E dolgozat a végrehajtási immunitás fogalmát szűken értelmezi, tehát nem tárgyalja az immunitás büntetőjogi aspektusait és a diplomáciai immunitás szabályait is csak annyiban, amennyiben az egy állam ellen hozott ítélet végrehajtását befolyásolja. A vizsgálat helyütt csak a nemzeti és nemzetközi szabályok illetve gyakorlat azon kulcselemeire, vitatott pontjaira mutat rá, amelyek még ma is „forrásban vannak”. A dolgozat célja annak a vizsgálat, hogy mennyiben alakult ki megnyugtató, konzisztens nemzetközi jogi norma a végrehajtási immunitás területén, illetve ha igen, akkor azt az államok mennyiben tartják be. A dolgozat – az immunitás általános nemzetközi jogi természetének elemzése illetve nemzetközi körkép bemutatása után – három kulcsproblémát dolgoz fel a végrehajtási immunitás témaköréből. Elsőként figyelmet fordít az elemzés egy teljesen új gyökerű immunitási kérdésre: a súlyos emberi jogvétségek kapcsán indult állam elleni perekre és azok végrehajthatóságára. Ezen belül fokozott jelentőséggel bír a 2001. szeptember 11-i támadások kapcsán a terrorizmus elleni harc eszközeként az amerikai szabályozásban alkalmazott „immunitástól való megfosztás”. Majd feldolgozásra kerül a választottbírói ítéletek állammal szembeni végrehajthatóságának ügye. Végül a követségi, állami bankszámlák elleni végrehajtás dilemmáit taglalja a dolgozat.

A dolgozat konklúzióként rámutat arra, hogy az immunitási szabályok gyakran nem azzal a céllal készülnek, hogy hosszútávú, nemzetközileg elfogadható megoldások szülessenek. Van, hogy a szuverenitás vagy a diplomáciai védelem szóvirágai és dogmái merevítik a jogi rendszer alakulását, és akadályozzák meg az igazságos rendezés lehetőségét, mint a követségi bankszámlák esetében. Végül sokszor az végrehajtási immunitás majdhogynem abszolút felfogása és a lemondás maradi, szűkítő értelmezése gátolja egy igazságos szabályozás létrejöttét, pl. a választottbírói ítéletek elismerése és végrehajtása kapcsán. Mindezen különbségek ellenére mára a végrehajtási immunitás egyértelműen képessé vált arra, hogy a nemzeti jogok szétszórta elegeiből a nemzetközi jog kikristályosodott normájává váljék. A dolgozat rámutat arra, hogy ENSZ szabályozás szükséges ahhoz, hogy globálisan biztosítható legyen az immunitás problémáinak kiszámítható rendezése.

1. A színlelt szerződések adójogi és polgári jogi megítélésének különbsége, különös tekintettel az adóelkerülésre

Holchacker Péter

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Földes Gábor egyetemi docens

2. A tőkejövedelmek adóztatása Magyarországon és az Európai Unióban

Kovács Tamás

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Erdős Éva egyetemi docens

3. Az adóoptimalizálás egy lehetséges módja: offshore cég alapítása

Galuska Edit

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Erdős Éva egyetemi docens

4. Egy költségvetési szervnél a szakfeladatok (tevékenységek) kiadásainak meghatározása, elemző vizsgálata

Vajda Veronika Zsófia

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Csermák Judit főiskolai docens

5. A jövedéki törvény hatása egy részvénytársaság működésére

Horváth Andrea

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

6. A vámeljárási jogi szabályozása különös tekintettel az Európai Unió csatlakozására a szervezeti változások figyelembevételével

Nánássy Andrea

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

7. A vámjogi szabályzás hatása az állampolgárookra, a gazdálkodó szervekre és külkereskedelmi forgalomra

Prepok Tamás

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

8. A vámjogi szabályzás hatása az állampolgárookra, a gazdálkodó szervekre és külkereskedelmi forgalomra

Palatka Zoltán

BKAE ÁFK

Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

9. Az Európai Unió pénzügyi szabályozás megjelenése a magyar bankrendszerben

Bíró Ágnes

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Vasadi Éva c. egyetemi docens

10. Az európai Monetáris Integráció jogi megközelítése, az euró és következményei

Belényesi Pál

DE JÁTI

Témavezető: Dr. Nagy Emília egyetemi tanársegéd

11. Független jegybankkal Európába

Varga Katalin

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Horváth Sándor egyetemi docens

12. A magyar kincstári intézményrendszer létrehozásának körülményei és működésének tapasztalatai

Kovácsné dr. Nagy Réka

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Molnár Valéria egyetemi adjunktus

A színlelt szerződések adójogi és polgári jogi megítélésének különbsége, különös tekintettel az adóelkerülésre

Holchacker Péter

jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Földes Gábor egyetemi docens

Az adójog – utóbbi két évtized nemzetközi összehasonlításában is – egyik legmeghatározóbb problémaköre az adóelkerülés elleni harc hatékonyságának növelése. Általános tapasztalat, hogy az egyes jogrendszerek, elsősorban az adóztatási hatékonyság növelése érdekében, minden lehetséges módon próbálták szűkíteni az egyébként legális adóelkerülés lehetőségeinek körét.

E harc egyik legmeghatározóbb állomásaként az egyes adóhatóságok jogosultságot nyertek arra, hogy az adózók által kötött szerződéseket – főszabályként – adójogi szempontból minősíthessék. Ennek célja egyértelmű: az esetlegesen kisebb adóteherrel járó üzleti formák pusztán formai alkalmazását kiszűrve, azokat az ilyen ügyletek mögötti valós gazdasági célnak megfelelően értékeljék, ezáltal is növelve az adóztatási hatékonyságot.

Azonban adóhatóság ezirányú tevékenysége – elismerve természetesen az ehhez fűződő közösségi érdekeket is – jónéhány elméleti-gyakorlati kérdést is felvet. Egy szerződés átminősítését tartalmazó, szükségszerűen marasztaló határozat ugyanis összeütközhet egyéb jogelvekkel is, főleg akkor, ha a szerződő felek egyébként is csak a törvény nyújtotta lehetőségeket használják ki saját ügyletük formájának megválasztásakor.

Összeegyeztethető-e például a magánjogi privatautonómia, a szűkebb értelemben vett szerződési szabadság, a felek racionális döntései, a törvény betűje szerinti eljárás a bekövetkező elmarasztaló határozattal? A döntően szabad szerződéses formákat tovább korlátozzák-e azon szabályok, melyek az adóhatóság jogává, sőt adott esetben kötelességévé teszik a szerződés valós tartalmának vizsgálatát? Eldönthető-e, el tudja-e egyáltalán dönteni az adóhatóság, hogy a felek szerződéses akarata mögött mi húzódik meg és átminősíthető-e ezek után saját belátása szerint a kérdéses ügyletet? Meddig terjed a felek szabadsága saját szerződéses kapcsolatainak alakítása során? Jogszerűen járnak-e el, amikor saját racionális gazdasági érdekeiknek megfelelően alakítják szerződéses viszonyaikat, vagy ez már a jogaikkal való visszaélést jelenti? Pusztán színlelik-e a szerződéskötést, vagy lepleznek is egyben egy másikat? És legfőképpen a színlelés mást jelent-e polgári jogi, mint adójogi értelemben?

A dolgozat e kérdések körüljárásával foglalkozik, különös tekintettel a szerződési szabadság elvére, a színlelt szerződések polgári jogi és adójogi dogmatikájának összehasonlítására, illetve a joggal való visszaélés intézményének bemutatásán keresztül az adóelkerülésre vonatkozó nemzetközi és hazai, rendszerszintű és tételes szabályozásra.

Kovács Tamás
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Konzulens: Dr. Pásztorné Dr. Erdős Éva egyetemi docens

Dolgozatom célja, hogy a hatályos magyar személyi jövedelemadó törvény rendelkezései között található tőkejövedelmek adóztatására vonatkozó szabályanyagot részletesen bemutassa és elemezze. Napjainkban Magyarország – mint leendő EU tagállam – számára minden területen nélkülözhetetlen az Európai Unió közösségi joganyagának figyelemmel kísérése és az annak való megfelelés. Az adójog különösen fontos részét képezi a harmonizálандó területeknek, így dolgozatomban jelentős hangsúlyt helyeztem a mérvadó európai uniós szabályanyag bemutatására és nemzeti jogunkkal való összehasonlítására.

A tőkejövedelmek adóztatása területén a kitűzött cél többek között a harmonizáció, ilyen elgondolás alapján került sor nemrégiben a személyi jövedelemadó törvény vonatkozó részeinek módosítására.

A dolgozat bevezetesként az adójog elméleti alapjait bevezetve és a magyar adójog rövid történetével ismerteti meg az olvasót. Ezt a rövid áttekintést a rendszerbeli elhelyezés miatt építettem bele munkámba.

Ezt követi a hatályos magyar szabályozás ismertetése, oly módon, hogy az egyes adónemeket a törvény szöveg sorrendjével megegyező módon tárgyalom. Minden esetben bemutatom a dolgozat végső szövegének kialakításakor – 2002. októbertől november – még hatályos szabályanyagot, melyet az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény XII. fejezete tartalmaz, összevetve a T/945. számú törvényjavaslat – amit 2002. november 11-én az Országgyűlés el is fogadott – 2003. január 1-től hatályos rendelkezéseivel, így alkalom nyílik a módosítás okainak feltárására és magyarázatára.

Dolgozatom említett fejezete általam összeállított és megszerkesztett összehasonlító táblázatokat tartalmaz, melyek a könnyebb érthetőséget teszik lehetővé, illetve szemléletesebbé, érdekessé az olvasó számára időnként talán nehéz és száraz joganyagot.

A dolgozat második fele – a harmadik fejezet – az uniós szabályanyagot mutatja be, de mivel az Európai Unióban sem egységes a szabályozás, így az egyes tagállamok nemzeti jogát hasonlítom össze. Táblázat tartalmazza az egyes tagállamok tőkejövedelem adóztatására vonatkozó szabályait, így sokkal könnyebb az időnként igencsak nagy eltéréseket mutató szabályanyag elemzése és összehasonlítása.

Munkám végén más szempontból és céllal, de visszatértem az elméleti oldalhoz, mintegy keretbe zárva a tőkejövedelmek adóztatásának összehasonlító elemzését. Utolsó fejezetem egyszerre magyar és egyszerre európai uniós, a harmonizáció szükségességét, célját, és lépéseit elemzem benne, kifejezetten az adójogra vonatkoztatva. Fogalmazhatjuk úgy is, hogy mintegy a bevezető adójogtörténet számára jelöl ki egy lehetséges folytatást, vázol fel egy potenciális jövőképet, ami még csupán most van kialakulóban, de talán hamarosan realitássá válik.

Galuska Edit
jogász V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Erdős Éva egyetemi docens

Témaválasztás: Az offshore cég elnevezés talán még ma is misztikusan cseng a hétköznapi emberek számára, pedig országunk és a világ gazdasági életében egyre jelentősebbé váltak az utóbbi néhány évben. A legtöbben rögtön a távoli szigeteken folytatott pénzmosási tevékenységre és ezzel összefüggésben a szervezett bűnözésre gondolnak az offshore cégek hallatán. Ez a tevékenység azonban önmagában se nem káros, se nem szabályellenes. Amiért rendkívüli jelentőséggel bír az az offshore cégek szerepe az adómegettakarításban és az adóoptimalizálásban. Magyarországot a világban „adóparadicsomként” tartják nyilván és ez indokolja az ezen területekre és az offshore cégekre vonatkozó szabályozás áttekintését, főként azért mert az Európai Unióban problémás pontként kerülhet előtérbe a rájuk vonatkozó magyarországi szabályozás.

1. fejezet: A dolgozat elején átfogóan szeretném bemutatni ezeket a cégeket, tisztázva a működésük megértéséhez szükséges néhány alapfogalmat, úgymint: offshore cég, vámszabadterületek, *tax-haven* (adóparadicsomok).

2. fejezet: Ebben a fejezetben az offshore cégek által nyújtott lehetőségek felhasználó itt szeretném röviden bemutatni. Vagyis azt, hogy kik azok, akik az ezekben a cégekben rejlő előnyöket a legsikeresebben használják ki.

3. fejezet: Fontos kérdés, hogy hol – a világ mely pontján – alapítsuk meg cégünket. A különböző feladatok és tevékenységek végzésénél más és más szempontokat kell mérlegelnünk az alapítás helyszínének a kiválasztásakor. Itt ezeket szeretném röviden ismertetni.

4. fejezet: Mire jó egy offshore cég, tehetjük fel a kérdést? Milyen előnyökre lehet szert tenni az alapításukkal. Ebben a részben az adócsökkentéstől a hajóregisztráló társaságok működéséig számos érdekes felhasználási lehetőséget szeretnék bemutatni.

5. fejezet: Offshore cégeket a világ számos országában, így Magyarországon is lehet alapítani. Itt ennek jogi szabályozását és menetét szeretném röviden bemutatni, a magyar társasági adó erre vonatkozó szabályainak a bemutatásával. Valamint kitérni ezen cégek magyarországi adózásának szabályozására, megemlítve a várható változtatásokat is.

6. fejezet: Az Európai Unió offshore cégekkel kapcsolatos gyakorlatát és a cégekkel kapcsolatos uniós véleményeket szeretném itt ismertetni. Ezt az ország közeli csatlakozása miatt is igen fontosnak tartom.

7. fejezet: Sajnálatos aktualitása miatt nem szabad szó nélkül hagyni az offshore cégekkel kapcsolatos negatív megítélésű cselekményeket sem. Így röviden foglalkozni szeretnék ezen cégek és a szervezett bűnözés valamint a pénzmosás kapcsolatával.

8. fejezet: A dolgozat végén egy rövidebb összegzést szeretnék adni az eddig leírtakról és néhány következtetést levonni az offshore cégek jövőjével kapcsolatban.

Egy költségvetési szervnél a szakfeladatok (tevékenységek) kiadásainak meghatározása, elemző vizsgálat

Vajda Veronika Zsófia
igazgatósszervező szak, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Csermák Judit főiskolai docens

A dolgozat a Magyar Honvédség Hívői Mozgásszervi Rehabilitációs Intézet 1996-tól 2001-ig terjedő gazdálkodásának időszakát öleli fel. A téma választásában a legfőbb érvem az volt, hogy ezen Intézmény gazdálkodására vonatkozóan ilyen irányú elemzés még nem készült. A legfontosabb célom – amely megvalósulni látszik – hogy e munkával segítséget tudjak nyújtani a rendelkezésre álló erőforrások legjobb felhasználásához, a hatékonyság, a gazdaságosság javításához, valamint a vezetők informáltságának növeléséhez, hozzájárulva ezzel döntéseik előkészítéséhez, valamint meghozatalához.

Szerkezetileg és tartalmilag négy nagy átfogó részre bontható. Az első rész egyrészt általános ismeretet nyújt az egészségügyi finanszírozásáról, másrészt egy nemzetközi kitekintést tartalmaz az Európai Unió egyes tagállamainál az egészségügyi ellátás konkrét finanszírozásáról. Ezt követi a vizsgált Intézet általános jellemzőinek ismertetése, többek között a környezeti adottságok, rövid történeti bemutatás, szervezeti felépítés, valamint tevékenységi kör.

A dolgozat lényegi tartalma a harmadik részben található, amely magába foglalja a költségvetési előirányzatok alakulásának vizsgálatát, a szakfeladatok elméleti, majd gyakorlati (az Intézetnél megjelenő öt szakfeladat) bemutatását, elemzését. Az elemzés különböző mutatószámok segítségével történt (például: teljesítménymutatók, statisztikai mutatószámok, tervteljesítési viszonyszám, tervezés megalapozottsága, dinamikus, illetve megoszlási viszonyszámok). Az egyes szakfeladatok (fekvőbeteg-ellátás, járóbeteg, fogászati szakellátás, aktív kórházi fekvőbeteg ellátás, máshova nem sorolható szervek tevékenysége) elemzése egységes formát ölt, amely szerint először a kiadások azon belül a személyi juttatások és munkaadókat terhelő járulékok, dologi kiadások, felhalmozási kiadások, majd pedig a bevételek, a finanszírozási oldal került vizsgálatra. Az Intézet gazdálkodásának egészére vonatkozó jellemzők, adatok, a fekvőbeteg ellátás keretén belül található, mivel e szakfeladat az Intézet alaptevékenysége, tehát a legmeghatározóbb. A téma jobb megértését, átláthatóságát, a leírtak számadatokon keresztül történő követését, összefoglalását számos, a dolgozatban található grafikon és táblázat segíti.

Az utolsó átfogó rész a dolgozat előző fejezetében ismertetett szakfeladatok számviteli elszámolását szolgáló nyilvántartási és információs rendszer kialakulását, fejlődését, a napjainkban használt programváltozatok elméleti és gyakorlati alkalmazását, valamint a résztema zárásaként a jövőben várható fejlesztéseket egyaránt tartalmazza.

Végül zárásként néhány szóban összefoglalva megtalálhatók a dolgozatban elmondottak, az elemzés során tapasztaltak, valamint (az ezek megoldását is jelentő) várható szervezeti átalakulás. Az elemzés során felmerültek olyan problémák – pl. a kiadásfelosztás –, amelyek másként nem kerültek volna felszínre, ezért érdemes az intézményeknek ilyen jellegű vizsgálatokat folytatni, több évre visszamenőleg, hisz valódi összehasonlításokat és ezek alapján bizonyítható tényeket a gazdálkodásról csak így kaphatunk.

A jövedéki törvény hatása egy részvénytársaság működésére

Horváth Andrea
igazgatósszervező szak, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

A dolgozat tárgya a központi költségvetés bevételeinek meghatározó részét képező jövedékek – ezen belül különösen az alkoholos ital származékok – szabályozásának bemutatása. A jövedéki szabályozás – főleg jelentős anyagi kiadásai folytán – közvetlenül érinti a jövedéki termékeket előállító és értékesítő szervek gazdasági viszonyait.

A szerző vizsgálta a speciális szeszjövedéki eljárás más pénzügyi eljárásokkal való kapcsolatát és hogy ezek egymás közötti összhangja biztosított-e. Rámutat arra, melyek a gyakorlatban felmerült problémák, mely megoldások érdekében szükséges a tételes jogi szabályozás módosítása, tökéletesítése.

A kitűzött kutatási feladatok megoldása érdekében a feldolgozás során különböző vizsgálati módszereket alkalmaz. A magyar és az Európai Unió tagállamai jövedéki szabályozásának azonosságait és különbözőségeit a jogösszehasonlítás módszerének alkalmazásával kívánja bemutatni.

A jövedéki szabályozás teljes joganyagát – esetenként más jogágba tartozó jogszabályok témához kapcsolódó rendelkezéseire is kitérve – és az ide vonatkozó szakirodalmat is bemutatva – valamint a vizsgálódás során a történeti fejlődést is követve – az alkoholos italokkal kapcsolatos jövedéki joggyakorlatot és annak alapjául szolgáló jogi szabályozást helyezi a kutató a munka középpontjába.

A gyakorlati jogalkalmazás eseteiből kiindulva (a Győri Likörgyár Rt. tevékenységét elemezve), azokat a fennálló hatályos szabályozással összevetve végezte a vizsgálódást.

Következtetéseit összehasonlítja a gyakorlat más figyelembe veendő tényeivel, a hazai és külföldi szakirodalomban fellelhető nézetekkel, és így kíván eljutni a hatályos jogszabály rendelkezéseire vonatkozó kritikái javaslatok és vélemények megfogalmazásához.

Kutatási eredményei a jogalkotás és jogalkalmazás terén abban foglalhatók össze, hogy az Európai Unió tagságnak megfelelően a jövedéki termékek – különösen az alkoholos italok – gyártása és kereskedelme terén az alábbi lépések megtétele szükséges:

- kereskedelmi adóráktárak létrehozása, működtetése,
- a bérfőzés szigorúbb elszámoltatása,
- állandó hatósági felügyelet gyakorlása,
- az általános adómorálon belül a jövedéki morál kialakulása, erősödése,
- a jövedéki törvényt ki kell egészíteni a tagállamok közötti adófelfüggesztéses szállítás működtetéséhez szükséges 92/12/EGK irányelvvel.

A magyar jövedéki adózók visszatükrözik az Európai Unió jövedéki adóra vonatkozó közösségi szabályozását, tehát Magyarország e tekintetben felkészült az EU-csatlakozásra.

A vámeljárási jogi szabályozása különös tekintettel az Európai Unió csatlakozására a szervezeti változások figyelembevételével

Nánássy Andrea
igazgatásszervező szak, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

Dolgozatom aktualitását, mely elsősorban a vámeljárási, és ehhez szervesen kapcsolódó vámigazgatási jogi szabályozásának feldolgozására épül, az Európai Unióhoz való csatlakozás adja meg.

Az utóbbi évek gazdasági történései egyértelműen megmutatták, hogy Magyarországnak és a régió többi országának is egyetlen út mutatkozik a gazdasági fellendülésre, ez pedig a fejlett piacgazdasághoz történő felzárkózás, melynek egyik lehetséges formája az EU-hoz való csatlakozás. Magyarország lépésről – lépésre egyre közelebb kerül az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz, egyre sürgetőbbé válik az uniós normák átvételére és alkalmazására való felkészülés.

Az Európai Unióval vállalt jogharmonizáció a vám szempontjából azt jelenti, hogy az 1994 januárjában hatálybalépett egységes Vámkódex előírásait kell figyelembe venni. Természetesen ezt a feladatot fokozatosan kell végrehajtani, oly módon, hogy a nemzeti gazdasági érdekek érvényesülését biztosítva, lépésenként kell beiktatni a hazai szabályozásba az Európai Unió előírásait. A jogharmonizáció helyes ütemének megválasztása azt is feltételezi, hogy fel kell ismerni és tudatosítani kell az Unió vámjogának azt a szerepét, amit a liberalizált külgazdasági szabályozásban betölt.

Az Európai Uniónak érdeke fűződik ahhoz, hogy a csatlakozni kívánó országok átvegyék a közösség jogrendszerét, az egyes tagállamok gazdasági fejlettségi szintje megközelítőleg azonos legyen. A versenyképesség növelése mentén az EU tagországoknak eltérő érdekeik vannak. Az uniós gyakorlat még sok mindenben különbözik a hazaitól, noha az utóbbi években a jogharmonizáció, az európai módszerek és eljárások meghonosítása terén vitathatatlanul nagy az előrelépés.

Úgy gondolom, hogy a vám területén jelentkező jogi, igazgatási, és gyakorlati lépések elsősorban alapvető gazdasági érdekeinket kell, hogy szolgálja. De nem csupán az Európai Unió elvárásait kell teljesíteni, hanem képviselni kell — a lehetőségekhez mérten minél eredményesebben — az ország és a hazai gazdaság szereplőinek érdekeit is. Ezt kell tenni a csatlakozás előtt, a tárgyalások során és a csatlakozást követően is.

Lényeges kiemelni, hogy a nemzet érdekeit úgy tudjuk legjobban érvényre juttatni, hogy a jogharmonizáció, a vámeljárási, és a vámszervezet kiépítésének folyamata során a hazai sajátosságokat is figyelembe vesszük.

Összességként megállapítható, hogy a vám jogi szabályozása, a vámeljárási gyakorlati továbbfejlesztése, és a vámszervezet működése egyrészt az Európai Unió csatlakozásunk szempontjából lényeges kérdések, ugyanakkor a magyar vállalkozói és vállalati szféra érdeke, és ezen keresztül alapvető gazdasági érdekünk.

A vámjogi szabályzás hatása az állampolgárookra, a gazdálkodó szervekre és külkereskedelmi forgalomra

Prepok Tamás
igazgatásszervező szak, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

Magyarország életében az Európai Unióhoz való csatlakozással egy új fejezet kezdődik. A csatlakozás megváltoztatja az ország gazdasági működését, az állampolgárok mindennapjait. Hogy az integráció sikeres és zökkenőmentes legyen – a gazdasági felkészültség mellett – megfelelő jogszabályi háttér kialakítására kötelezi a jogalkotókat. Az új törvényeknek meg kell felelni az Európai Unió által állított követelményeknek. Ezt a folyamatot jelzi a 2001. évi LXXIV. törvénnyel módosított 1995. évi C. törvény a vámjogról a vámeljárásról valamint a vámigazgatásról szóló jogszabály EU-konformosítása is.

Az új vámtörvényben már az Európai Unió által meghatározott vámeljárási szerepelnek. Ezek között a vámeljárási között szerepel az árutovábbítási eljárás is, amely szinte minden vámeljáráshoz kapcsolódik. Az árutovábbítások közül is – az utóbbi időben egyre jobban – kiemelkedik az Egységes Árutovábbítási Eljárásról szóló Egyezmény (a Tranzitegyezmény, továbbiakban TE).

A TE a mai vámjogi szabályozásnak csak egy szelete, de jelentősége annál nagyobb. A kereskedelmi kapcsolataink bővülésével az egységes árutovábbítás, mint vámeljárási szerepe felértékelődött. Külkereskedelmi forgalmunknak az Európai Unióra történő orientálódásával együtt egyre több gazdasági szereplő választja a TE rendelkezéseit.

A Tranzitegyezmény gyakorlati alkalmazását elősegítette, hogy ezen egyezmény keretében történő szállítmányok indítását, érkeztetését a gazdálkodók a vámhatóság fizikai jelenléte nélkül elvégezhetik, természetesen csak meghatározott feltételek megléte esetén, a vámhatóság folyamatos ellenőrzése mellett.

A jövőben ezt az ellenőrzést kívánják kiterjeszteni minden úton lévő szállítmányra. Az egyezmény teljes körű alkalmazása és a számítástechnikai háttér segítségével lehetőség nyílik majd az Európai Unió vámigazgatásai számára, hogy a küldemények útját végigkísérjék a feladótól a címzettig, s ezzel valóra válik, hogy csak vámhatóság által felügyelt szállítmányok haladnak Európa útjain.

A vámjogi szabályzás hatása az állampolgárookra, a gazdálkodó szervekre és
külkereskedelmi forgalomra

Palatka Zoltán
igazgatósszervező, végzett 2002-ben

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar
Témavezető: Dr. Nagy Árpád főiskolai tanár

Dolgozatomban szeretném bemutatni a -magyar vámjog egyik fontos intézményének- a vámraktárak működését az engedélyezéstől, a vámkezelések menetén és a nyilvántartásokon át, az engedély visszavonásáig, a vámraktár felügyeletével kapcsolatos vámigazgatási eljárásokat, a vámraktár kapcsolatát más vámkezelésekkel, a raktározás jogi szabályozását főbb vonalakban követni a múltjától a jövőjébe vezető úton, és ennek kapcsán az EU szabályozással is összehasonlítani.

Olyan témát kívántam feldolgozni, amelyben az elméleti szabályozások mellett jelentős számban a gyakorlati megközelítés is megjelenik, valamint amelyben az általam kialakított véleményt, probléma felvetéseket és javaslatokat is megfogalmazhatok.

A vámraktározás gazdasági szabályozó szerepe vitathatatlan. Kedvezőbb vámtéher fizetési kondíciókat teremt a vállalkozóknak, támogatja a termelő cégeket akár belföldi, akár külföldi piacra szánják a termékeiket. Lehetőséget biztosít a külkereskedelemre olyan kereskedők számára, akik a belföldi raktárkészletük közterheit az áruk eladását megelőzően nem tudnák megfizetni.

E terület jogi szabályozása az elmúlt években gyökeresen megváltozott, folyamatosan igazodik az Európai Unió normákhöz, a gazdasági folyamatokat követve új lehetőségek nyíltak ezzel egy időben a vámterhek biztosítása is nagyobb hangsúlyt kapott.

A vámraktárak működésének szabályozásában el kell érni annak az egyensúlyát, hogy az egyre nagyobb kedvezményeket nyújtó vám eljárás engedélyezése mellett, megfelelő súlyú biztosítékok- anyagi, személyi, tárgyi- rendelkezésre álljanak. A jogi szabályozás iránya szemmel láthatólag ebbe az irányba halad.

Elmondható, hogy a vámraktárak szabályozása – figyelemmel a hazai sajátosságokra – illeszkedik a közösségi vámkódex szabályozásához. A vámraktárak gazdasági szerepe jelentős mértékű napjainkban is, és előreláthatólag az is marad. Az Európai Unióhoz való csatlakozás ezen nem fog számottevően változtatni mivel ott jelenleg is működnek vámraktárak. Azonban még sok feladat vár a csatlakozásig a jogharmonizáció terén mind a jogalkotásra, mind a vámigazgatásban dolgozóakra, legyen az egy szállítmányozó, egy speditőr, vagy egy pénzügyőr.

Az Európai Unió pénzügyi szabályozás megjelenése a magyar bankrendszerben

Dr. Biró Ágnes
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Vasadi Éva c. egyetemi docens

Magyarország – bár csatlakozásának pontos időpontját még nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani – hamarosan tagja az Európai Uniónak. Országunk jogharmonizációs feladatai közül jelentős súllyal bír a bankjog vonatkozásában felmerülő Európai Unió kötelezettségek teljesítése, melyek új kihívások elé állították és állítják ma is a bankrendszert. Jelen dolgozat célja, hogy végigkísérve a magyar bankrendszer fejlődési szakaszait bemutassa annak múlt, jelen és jövőbeni változásait az Európai Unió pénzügyi szabályozásainak tükrében

A dolgozat többek között kitér az európai uniós bankdirektívákra, s a központi bankok európai rendszerére is. Mivel Magyarországnak a gazdasági és monetáris unióhoz való csatlakozása szintén hazánk jövőbeni tervét képezi, ezért fontosnak tartottam hogy dolgozatomban az euró övezettel kapcsolatos kérdésekkel is foglalkozzon.

Végezetül több Magyarországon működő több bank részére elküldött és általuk kitöltött kérdőívek alapján kitérek a magyar bankrendszer lehetséges jövőjére, eljövendő uniós tagságunk fényében, és e kérdéskörben tagolom saját gondolataimat is.

Az európai Monetáris Integráció jogi megközelítése,
az euró és következményei

Belényesi Pál
jogász, IV. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Nagy Emília egyetemi tanársegéd

Dolgozatom áttekintést ad az európai monetáris integrációról, annak politikai és jogi hátteréről, valamint azokról az integrációs folyamatokról, amelyek meghatározóan befolyásolták az Európai Közösségek mindennapjait 1957-től kezdve a Maastrichti Szerződés 1992-es aláírásáig, illetve azután.

A száraz tények pusztja közlésének elkerülése érdekében nemcsak a jogi megközelítés tölti be a dolgozatot, hanem egyúttal igyekeztem világgazdasági adatokkal és ilyen alapú összehasonlítással is érdekesebbé tenni a fent említett folyamat bemutatását.

A közgazdasági elemzések nem teljesen jogászai bemutatása kissé idegenül hathat az olvasóra, de úgy érzem, hogy egy ilyen határterület bemutatásánál az általam használt szemléltetési és összehasonlítási módok mellőzhetetlenek.

A történeti-jogi bemutatást követi a végső stádiumnak, azaz a Gazdasági és Monetáris Uniónak (EMU) a bemutatása, különös tekintettel az Európai Központi Bank státuszára. Részletesen igyekeztem felvázolni és ismertetni azt a jogi helyzetet, amelyben a Központi Bank működik, és irányítja az Unió pénzügyi politikáját. Ebben a részben megpróbáltam közelebb hozni a működéshez szükséges garanciális tényezők fontosságát, és ezzel egyetemben bemutatni egy olyan akadémiai vitát, amely a mai napig megalapozza a Központi Bank jogi státuszának a megítélését.

Az utolsó részben részletezem a második világháború óta talán legnagyobb hatást kifejtett pénzügyi lépésnek, azaz az euró bevezetésének az okait, eredményeit, következményeit. Ezt mind gazdasági, politikai és jogi szempontból is igyekszem bemutatni. Annak, hogy az euró a dollárral szemben elérni kívánt -nem túlkölt- hatásai hogyan alakultak, fontos szerepe volt – sajnos – a szeptember 11-i eseményeknek, valamint a már 2001-ben is tetőző gazdasági világválságnak. Ezek meghatározóan befolyásolták az első hónapokat, évet. Hogy ez hogyan csapódott le nemzetközi szinten, illetve a tagországokon belül, illetve nekem milyen meglátásaim vannak ezzel kapcsolatban, ezzel foglalkozik a dolgozat záró része.

Bízom benne, hogy a jogi támogatású közgazdasági megközelítem segít abban, hogy mindenki jobban megérthesse, hogy milyen előnyökkel és hátrányokkal jár majd, ha a csatlakozást követő kötelező két éves várakozási idő után belépünk a Gazdasági és Pénzügyi Unióba.

Független jegybankkal Európába

Varga Katalin
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Horváth Sándor egyetemi docens

Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozásával arra is kötelezettséget vállalt, hogy belép a monetáris unióba, amint megfelel a tagság feltételeinek. Ez többek közt azt is jelenti, hogy biztosítani kell jegybankja függetlenségét. A belépő ország központi bankja ugyanakkor részévé válik a Központi Bankok Európai Rendszerének, és függetlenségének jelentős részéről lemond ennek a szupranacionális szervezetnek a javára. Ezért

dolgozatom első fejezete a Magyar Nemzeti Bank jogállását vizsgálja, míg második részét a Központi Bankok Európai Rendszerének, illetve az Európai Központi Banknak szenteltem.

Központi bankunk helyzetének megismeréséhez egy történeti bevezetővel próbálom hozzájárulni. Itt térek ki a jegybanki függetlenség szükségességét alátámasztó, illetve az autonómia ellen szóló érvek tárgyalására is. Ezt követi napjaink szabályozásának elemzése, figyelembe véve az EU által támasztott követelményeket. Az MNB jogállásának elemzése a csatlakozás esélyeinek és hasznainak, illetve költségeinek összevetésével zárul. Mindvégig igyekeztem figyelemmel lenni a *de lege ferenda* javaslatok fontosságára.

A dolgozat második, az EKB-val foglalkozó része nem csak a függetlenség intézményi, funkcionális, személyi és pénzügyi dimenzióját veszi górcső alá, hanem a központosítás és decentralizáció kérdéseit is. A fejezetet az EKB függetlenségének összehasonlítása zárja más jegybankokéval. Megemlítem az autonómiát veszélyeztető tényezőket is.

A jegybanki függetlenség önmagában szinte értelmezhetetlen, relatív kategória, hiszen egy demokratikus államban a felelősségi viszonyok tisztázása nélkülözhetetlen. A központi bank egy általános gazdaságpolitika keretei közt kell, hogy működjön. Ezért a felelős szerepvállalást, a beszámolási kötelezettséget és a függetlenséget nem kezelhetjük úgy, mint egymásnak ellentmondó követelményeket. Inkább a függetlenség egyik összetevőjéről, feltételéről van itt szó. Dolgozatom is ennek megfelelően ad teret a felelősségi kérdések elemzésének.

A dolgozatom által feldolgozott téma aktualitása azonban nem csak a közelgő EU-csatlakozásunkból fakad. A jegybanki függetlenség inflációval, illetve gazdasági fejlődéssel fennálló szoros összefüggésének köszönhetően az utóbbi évtizedben kiemelten foglalkoztatta a szakembereket és a politikusokat. Az MNB helyzetére terelték a figyelmet a magyar aktuálpolitika eseményei is (pl. a Felügyelőbizottság felállítása, Járai Zsigmond inflációs politikája).

A szükséges szakirodalmat elsősorban a Magyar Nemzeti Bank Szakkönyvtárából szereztem be, legfőképp angol és német nyelven. Kutatásomat az MNB jogi főosztályának munkatársai, különösen Dr. Kákossy Csaba és konzulensem, Dr. Horváth Sándor segítették.

Kovácsné dr. Nagy Réka
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezetők: Dr. Molnár Valéria egyetemi adjunktus;
Vas János, a Magyar Államkincstár Szabolcs Megyei Fiókjának igazgatója

Dolgozatomban az államháztartás pénzügyi reformját egy ókortól elkezdődő máig is tartó folyamatként dolgoztam fel, melynek állomásait jelen összefoglalóban, bár nagyvonalakban, de egészében szeretném felvázolni.

A *Bevezetés* után *Történeti áttekintéssel* kezdődik a dolgozat, melyben a kiegészítőstől jutunk el egészen az 1995. évig, a 2189/1995. (VIIA.) számú Korm. határozatig, amely témám szempontjából mérföldkőnek tekinthető.

A *II. fejezetben* a külföldi kincstári rendszerekkel foglalkoztam először csoportosítva, majd egy-egy kincstári rendszert részletesen is bemutatva. Így az első két fejezet alapján az olvasó egy széleskörű rálátást szerezhet a témára, a kincstári rendszer előzményeire, illetve a kincstári intézményrendszer kialakításának többféle megoldási lehetőségére.

A külföldi kitekintést azért is tartottam fontosnak, mert kincstári rendszerünk teljes kiépítése még mai napig is folyamatban van, és úgy gondolom, hogy a külföldi megoldások tanulmányozása újabb ötleteket szolgáltathat a magyar rendszer tökéletesítésében.

A *III. fejezet* a kincstári rendszer kiépítésének előzményeit taglalja. Két címre osztva először az 1990-es évek elejére kikristályosodott problémákról, másodsor pedig a Magyar Államkincstár megalakulásának konkrét előzményeiről írtam.

A *IV. fejezetben* a 2189/1995. (VIIA.) számú Korm. határozatot alapul véve mutatom be az államháztartás pénzügyi rendszerének megvalósítását beleértve a kincstári gazdálkodás intézményes alapelveit és funkcióit is.

Az *V. fejezetben* érkezik el a dolgozatom a jelenleg hatályos szabályozáshoz. Ebben a részben az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet feldolgozásával a Magyar Államkincstár államháztartáson belüli szerepéről van szó.

A *VI. fejezetben* többek között foglalkoztam az Államháztartási Hivatal létrehozásával bekövetkező változásokkal, a kincstári rendszer szervezeteivel, a Magyar Államkincstár konkrét feladataival az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény alapján, továbbá a Magyar Államkincstár pályázatos tevékenységét fejtettem ki bővebben.

A *VII. fejezetben* tulajdonképpen egy érdekességet, a Magyar Államkincstár részvénytársasággá alakulásával kapcsolatos munkajogi intézkedéseket dolgoztam fel, mintegy kikacsintva más jogterületre is.

Az utolsó *VIII. fejezet* az Európai Unió csatlakozással összefüggő feladatokról, változásokról mutat egy kis ízelítőt a teljesség igénye nélkül.

Lezárásként öt *meléklet* található a dolgozatom végén, amely a Magyar Államkincstár és az Államháztartási Hivatal közötti feladatmegosztást, valamint a Magyar Államkincstár szervezeti felépítésének megértését illetőleg könnyebb áttekinthetőségét biztosítja. Munkám jelentőségét abban látom, hogy egybefoglalja az államháztartás pénzügyi rendszerének reformját az ókortól egészen napjainkig olyan forrásanyagok segítségével, amelyek egy könyvtári polcra nem emelhetők le.

XX. POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI TAGOZAT

1. Az igazság megállapításának eszközei és korlátozó feltételei a polgári perben

Dr. Forstóber Gábor

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Gáspárdy László egyetemi tanár

2. A személyiségvédelem polgári eljárásjogi aspektusai

Nagy Adrienn

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Wopera Zsuzsa egyetemi docens

3. Származás-megállapítási perek

Sipos Katalin

KGRE ÁJK

Témavezető: Dr. Szabó Imre egyetemi docens

4. A felülvizsgálat reformja a polgári perjogban

Paksi Gábor

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Kiss Daisy meghívott előadó

5. A közjegyzői okirat, mint a közhitelesség garanciája

Nemcsik Orsolya

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Wopera Zsuzsa egyetemi docens

6. Az elektronikus okiratok szabályozása és felhasználásának lehetőségei

Bodrogi István

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Nagy Andrea egyetemi tanársegéd

7. Az 1994. évi LIII. törvény hiányosságai a Vht-novella tükrében – gyakorlati szemmel

Fodor Tamás

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Cserba Lajos egyetemi adjunktus

Az igazság megállapíthatóságának eszközei és korlátozó feltételei a polgári perben

Dr. Forstóber Kristóf
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Gáspárdy László egyetemi tanár

Az 1999.évi CX. törvény hatályba lépése óta, azaz 2000. január 1-jétől a polgári bíróságoknak már nem feladata, hogy eljárásuk során az igazság kiderítésére törekedjenek. A polgári eljárásjog rendszerváltozás utáni új koncepciójába az igazság-princípium már nem fér bele.

A dolgozat arra igyekszik rámutatni, hogy az igazság, mint törvényi cél legfőképpen a rendelkezési elvnek, a tárgyalási elvnek, de emellett még az eljárás gyorsításának is áldozatul esett.

A szerző, a dolgozat témájával szorosan összefüggő bírói szerepvállalást a jogrendszerek tükrében vizsgálva érdekes eredményre jut. Az angolszász jogrendszerben a bírót perbeli passzivitás jellemzi a tekintetben, hogy a bíró abból ítél, amit a felek elterjesztenek. A Pp. rendszerváltozás utáni novellái úgy tűnik némely szempontból az angolszász jogrendszerhez közelítik a magyar polgári eljárásjogot.

A dolgozat a perrendtartás azon rendelkezéseiről szól, melyek burkoltan megőrizték, avagy visszacsempészték a törvénybe az igazság kritériumát.

A személyiségvédelem polgári eljárásjogi aspektusai

Nagy Adrienn
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Wopera Zsuzsa egyetemi docens

A személyiségvédelem a polgári jog klasszikus területe, rendkívül szerteágazó, sokrétű szabályanyagot ölel fel. Éppen ezért e téma aktualitásához nem férhet kétség. Dolgozatom célja ezen komplex szabályrendszer csupán egy kis szeletének bemutatása. Hiszen mit ér az anyagi jog eljárásjogi szabályok, kikényszeríthetőség nélkül?

A dolgozatom célja tehát az, hogy bemutassam, milyen eszközöket lehet igénybe venni a személyiséget ért sérelem esetén. Első lépésként a személyiségvédelemre vonatkozó jogforrásokat ismertetem, majd az e körben érvényesíthető kétféle pertípust, az általános személyiségvédelmi pert és a sajtó-helyreigazítási pert kívánom felvázolni, egymással párhuzamba állítva, legfőképpen abból a szempontból, hogy mi az elhatárolás alapja, milyen sérelem esetén melyiket érdemes megindítani, milyen igényeket lehet érvényesíteni stb. Kiemelném, hogy dolgozatomnak csak a polgári jogi védelem a témája, a büntetőjogi és más védelem meghaladja ezen írás kereteit.

Továbbá célom, hogy bemutassam a személyiségvédelem jogintézményének tételes joganyaga mellett felgyülemlett nagy mennyiségű, kusza bírói gyakorlatot, és megpróbáljak gyakorlati útmutatót adni az ilyen jellegű jogvitákra. Legfőképpen arra keresem a választ, hogy mi az oka annak, hogy ezen a területen a szabályozás régi keletű, stabilnak mondható, mégis a joggyakorlatban sokszor egymásnak ellentmondó bírói döntések születnek.

Dolgozatom végén ízelítőt adok a külföldi jogi megoldásokból is azért, hogy összehasonlíthassam a magyar szabályozással, és rávilágítsak arra, hogy mennyivel szigorúbbak e téren a magyar törvények, mint a külföldiek. Elemzem a német, az angol, az amerikai szabályokat, sőt egy példán keresztül idézek a strassbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatából is.

Az összegzésben pedig kifejttem, hogy melyek azok a szabályok, amelyek véleményem szerint korrekcióra szorulnak, és értékelem a személyiségvédelem hatékonyságát Magyarországon.

Származás-megállapítási perek

Sipos Katalin
jogász, IV. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szabó Imre, egyetemi docens

A származás megismeréséhez való jog minden gyermek és ember alapvető joga. Érvényesítése jogrendszerenként különböző méreteket ölt, ami meghatározza ennek a joggal való élésnek határait és korlátait. Dolgozatomban írásukor azt a célt tűztem ki, hogy átfogó, áttekinthető felépítésben bemutassam a magyar jog által nyújtott tényállásokat, amelyek a szülők megismerését, a rendezett szülő – gyermek viszony létrejöttét szolgálják. Például közel sem ritka, hogy a házasság felbontása iránti perben a felek úgy képzelik, hogy a feleségnek más férfitől származott gyermeke tekintetében (és ez különösen akkor jellemző, amikor a házasság felbontásának ideje elnevelés, mielőtt a bontóper megindítják) a joghatások szempontjából (szülői felügyeleti jogok, tartási kötelezettség stb.) is a biológiai származás az irányadó. Fel sem merül bennük, hogy a biológiai származás apai vélelmet keletkeztető hatásának feltétele a férj automatikus apai vélelmének a megdöntése, majd a szükséges igazgatási vagy bírói aktus.

Kutatásaimat kiterjesztettem az I. világháború előtti, majd az azt követő, és napjainkig terjedő jogi szabályozásra. Az anyagi jogi háttér – különös tekintettel az apasági vélelemrendszer ismertetése után – azt vizsgáltam dolgozatomban, hogy milyen perjogi lehetőségek állnak rendelkezésre a házasságban és a házasságon kívül született gyermekek számára családi jogállásuk tisztázására. A státusz rendezésének peren kívül alkalmazható elismerési és megállapítási megoldásait a származás-megállapítási perek részletes leírása követi. A peres eljárás szabályait perszakaszonként részleteztem. Kiemelt vizsgálódásnak vettem alá a bizonyítási eljárást, azon belül is az orvos-szakértői bizonyítást, amelyre majd az ítélet is épül. Végezetül, a nemzetközi kitekintésben feldolgoztam európai szabályozást és joggyakorlatot.

A dolgozat végén, a Függelékben elhelyeztem egy cikket, amely új, Magyarországon eddig nem túl elterjedt lehetőséget kínál az apaság kérdésének tisztázására: apasági vizsgálat DNS profil meghatározás alapján: a Genodia Molekuláris Diagnosztikai Laboratóriumában (kft. formájában működik) végzik e tevékenységet.

A dolgozat elméleti és gyakorlati iránymutatást egyaránt nyújt arra, hogy a házasságon kívül született gyermekek – a hazai és a nemzetközi jog szerint is – ne részesülhessenek hátrányos megkülönböztetésben sem vitás származásuk tisztázása során, sem annak rendezése után.

A felülvizsgálat reformja a polgári perjogban

Paksi Gábor
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kiss Daisy egyetemi adjunktus

Mind a társadalom, mind a törvényhozás joggal feltételezi, és abból indul ki, hogy a jogerős ítélet vagy ügydöntő határozat megfelel az igazság és a törvény szerinti igazságosság követelményeinek. E felfogást fejezi ki az a jogi tétel, amely szerint *res iudicata pro veritate accipitur*, vagyis a jogerősen megítélt dolgot igazságként kell elfogadni. Előfordulhatnak azonban olyan esetek, hogy a jogerős határozat nem állapít meg igazságot, vagy nem törvényes, és akkor az az érdek, hogy végrehajtásuk ne történjék meg. Erre szolgálnak a rendkívüli perorvoslatok (a perújítás és a felülvizsgálat), amelyek kivételes, a jogerő intézményét nem kizáró, de egyedi esetben a jogerőt oldó jogi eszközök.

A felülvizsgálat nem új keletű, sokkal inkább újraélesztett jogintézmény a magyar polgári perjogban. Ez a perorvoslat a múlt század végén jelent meg Magyarországon, s egészen 1952-ig létezett, amikor is bevezették a törvényességi óvás intézményét. Az óvást az Alkotmánybíróság 1992-ben alkotmányellenesnek találta, s 1993-ban bevezetésre került ismét a felülvizsgálat, de immáron megváltozott formában. A jogintézmény több módosítást is megért, s reformja még a jelenkorban is tart. Dolgozatomban többnyire a 2001. évi CV. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról által bevezetett reformokkal foglalkoztam, érintve a jogintézmény főbb történeti állomásait. A koncepcionális változás érintette a felülvizsgálat tárgyát, esetkörét, kizártságát, valamint az egyesbíró eljárását. Konklúzióként elmondható, hogy a felülvizsgálat szabályainak ilyen mérvű módosítása szinte kizárta teszi ezen rendkívüli perorvoslat igénybevételét. Egyes szabályok létezése (például az, hogy az egyesbíró eljárása ellen nincs helye jogorvoslatnak), illetve egyes szabályok nemlétezése (példaként említve, hogy a közigazgatási perekben a bírói szakaszban nincs jogorvoslat) alkotmányos aggályokat vet fel.

A jelen tanulmány szűkre szabott keretei között megpróbáltam átfogó képet adni a felülvizsgálat jelenkori reformjáról. Áttekintettem történetét, főbb reformjait, majd eljutottam a hatályos szabályozáshoz, részletesen kifejtve azt. S mint azt József Attila megállapította: „...csak a törvény a tiszta beszéd...”, ezért én is a törvény szövegéből indultam ki, felhasználva az idevágó szakirodalmat. Ugyanakkor nem lehetett feladata ennek a dolgozatnak a felülvizsgálat bővebb megvilágítása, amelyet a jogirodalmunk szélesebb körben tárgyal.

A közjegyzői okirat - mint a közhitelesség garanciája

Nemcsik Orsolya
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Wopera Zsuzsa egyetemi docens

Dolgozatom témájaként a közjegyző tevékenységének legkiemelkedőbb és egyben legklasszikusabb területét választottam, a közjegyzői okiratokat. Azért éreztem fontosnak ezen jogterület megismertetését, mert a közjegyzői hivatás ezen szegmense a jogbiztonság elengedhetetlen garanciális elemévé vált napjaink joggyakorlatában.

Azért választottam a közjegyzői eljárásról a közjegyzői okirat területét vizsgálódásom tárgyául, mert álláspontom szerint ezen keresztül mutatható be legszemléletesebben és legmarkánsabban a közjegyzői hivatás súlyának, közhitelességének mibenléte.

A téma aktualitását azon körülmény támasztja alá, hogy a latin típusú közjegyzőség magyarországi kialakulása a rendszerváltás utánra tevődött, mely időszak napjainkig olyan dinamikus jogszabályi változásokat hozott, melyben a közjegyzői hivatás egyre szélesebb jogterületeket ölel fel és folyamatosan követi a gazdasági élet „örökmozgó” voltát.

A téma bár szűk irodalmi háttérrel rendelkezik, mégis igyekeztem a legteljesebb bemutatásra törekedni. Dolgozatom 6 önálló fejezetből áll, melyet további címekre és alcímekre tagolok.

TDK – dolgozatomban bemutatásra került a közjegyzői hivatás és a közjegyző tevékenységének produktuma: a közjegyzői okirat története illetve hatályos szabályozása. Kitekintést tettem a közjegyzői tevékenység jövőbeni útjára, mely az elektronikus okiratokban jelölhető meg, ami napjaink aktuális témája. Külön fejezetet szenteltem a nemzetközi szabályozás bemutatására is.

Igyekeztem tölem telhetően, legjobb tudásom szerint bemutatni a közjegyzői szakmának azon szakterületét, mely szememben a közjegyzői hivatás legfontosabb kritériuma.

Dolgozatomban számos hazai és nemzetközi irodalom került feldolgozásra különös tekintettel a szakmai folyóiratokra.

Az elektronikus okiratok szabályozása és felhasználásának lehetőségei

Bodrogi István
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Nagy Andrea egyetemi tanársegéd

Elsősorban a téma újdonsága és ismeretlensége miatt esett erre a választásom. Nemcsak hazánkban, hanem az egész világon még kialakulatlan és sok félreértésre okot adó terület mind az elektronikus aláírás, mind az elektromos okirat. Ebből kifolyólag először a lényegre törekedve rövid áttekintést adok dolgozatom elején az okirati bizonyításról. A terület újszerűsége miatt ezután az elektronikus okiratok és az elektronikus aláírás mibenlétéről írok. Többek között itt utalok olyan fogalmakra, mint a tanúsítvány, a visszavonási lista.

Munkám legjelentősebb részét a hatályos magyar szabályozás teszi ki. Részletesen foglalkozok a 2001. XXXV. törvény rendelkezéseivel. Itt az elektronikus dokumentum fogalmának törvényi meghatározása után a hitelesítés-szolgáltatási tevékenységről, majd a Felügyelet feladatairól is írok.

Mivel a polgári peres eljárásban ezen okiratok bizonyítékként is felhasználhatók, ezért bizonyító erejüknek is külön fejezetet szentelek.

Végül kitekintést adok két ország és az Unió szabályozására is. Mivel Németországban született először törvény ezen területre, ezért először a német szabályozást vizsgálom. Az USA szabályozása a tagállamok miatt speciális, tanulságos módon szabályozzák az elektronikus aláírást. Ezt követően kerül sor az EU szabályozásának bemutatására.

Munkám során a teljesség igénye nélkül, de lehetőleg minél szélesebb körben szerettem volna bemutatni az e témába tartozó szabályozásokat, illetve a felmerült vagy a lehetséges problémákat is.

Fodor Tamás
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Konzulens: Dr. Cserba Lajos egyetemi adjunktus

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényt átfogóan módosító 2000. évi CXXXVI. törvény (Vht-novella) gyakorlati jelentősége illetve szakmai megalapozottsága a polgári eljárásjog területén példaértékű. Mégis mint minden jogszabály – nem mellőzheti a jobbító szándékú szükséges és objektív kritikát. Erre tekintettel dolgozatomban a Vht-novellával módosított bírósági végrehajtásról szóló törvény hiányosságait kívánja elemezni. Dolgozatomban felépítése az 1994. évi LIII. tv. felépítését követi. A törvényt öt érdemi részből áll, amelynek mindegyikéből egy-két – általam a gyakorlatban problémásnak ítélt – végrehajtási cselekményt igyekszem körüljárni, és a problémára megoldást találni.

Az első rész az Általános eljárási szabályok címet viseli. Itt három problémakört emeltem ki: a részletfizetés, az előzetes eljárás és a végrehajtási eljárás során felmerülő költségek megfizetésének köréből. A részletfizetés és a költségek tekintetében módosítást, míg az előzetes eljárás tekintetében az intézmény megszüntetését tartanám célszerűnek.

A második rész a pénzkövetelés végrehajtására irányadó jogszabályokat tartalmazza. Itt a végrehajtás üzletreszre alcím alatt található 132.§ változatlanul hagyása vet fel gyakorlati problémát, hiszen az üzletresz árverésén az adós közeli hozzátartozói továbbra is részt vehetnek.

Emellett – szintén a második rész rendelkezései között – a zálogjogosult bekapcsolódása szabályainak bizonyos fokú kidolgozatlansága, valamint ingatlanárverésnél a vételár megfizetésére adott halasztás esetében előforduló visszaélések nem kellő szankcionálása vet fel gyakorlati jellegű problémákat. A harmadik rész a különleges végrehajtási eljárásokat taglalja, mely közül – sajnos negatív értelemben – kiemelést érdemel a lakásügyben hozott bírósági határozat végrehajtása, amelynek problematikáját gyakorlati példán keresztül igyekeztem megvilágítani.

A negyedik rész a bírósági végrehajtási eljárásban hozott intézkedések elleni jogorvoslatokat tartalmazza. Az 1990. évi XCIII. törvény Vht-novellával módosított 88.§-a azonban olyan új helyzetet teremtett, amelyet a negyedik rész nem szabályoz, ezzel értelmezési nehézségeket okozva az illetékhivatali ügyekben hozott bírósági végrehajtói intézkedések jogorvoslatait illetően.

Az ötödik rész a bírósági végrehajtás szervezeti kérdéseit szabályozza. Itt a legfontosabbnak a végrehajtói szervezet továbbképzését látom, a végrehajtói feladat- és hatáskör folyamatos bővülése okán.

Zárógondolatként kiemelendő, hogy a Vht-novellát a jelenlévő képviselők több, mint 95%-ának támogatásával fogadta el az Országgyűlés, amely bizonyíték lehet arra, hogy alapiában véve egy jól átgondolt, szakmailag színvonalas törvényt sikerült megalkotni.

XXI. POLGÁRI JOGI TAGOZAT I. (SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA ÉS DOLOGI JOG)

1. Új erővonalak a szerzői jogban? Kísérlet a szerzői jog alkotmányos alapjainak korszerű meghatározására

Gyenge Anikó
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Faludi Gábor egyetemi docens – Dr. Kardos Gábor egyetemi docens

2. Szerzői jog a könnyűzene tárgykörében az előadóművészet szemszögéből

Lancsák Eszter
PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Bércesi Zoltán egyetemi adjunktus

3. A szoftver jogi szabályozása

Dr. Bolla Zsófia
PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

4. Tartalomsszabályozás az interneten – alkotmányos káosz vagy alkotmányellenes szabályozás

Baranyi Betold
ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

5. A földrajzi jelzések és eredet-megjelölések

Árvay Dóra
PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

6. A tokaji borok eredetvédelme

Máthé Csilla
PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

7. A formatervezési mintaoltalom

Dr. Bezzegh Tibor
DE JÁTI

Témavezető: Dr. Csécsy György egyetemi docens

8. Az ingatlan – különösen a termőföld – tulajdonjogának megszerzése

Dr. Korényi Sarolta
PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Bagi István c. egyetemi docens

9. A tulajdonszerzés korlátai, különös tekintettel a külföldiek ingatlanszerzésére Magyarországon

Nagy Izabella

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Bagi István c. egyetemi docens

10. A szomszédjog gyakorlati problémái a különböző jogalkalmazó szervek előtt

Csányi Edina

SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Gellén Klára egyetemi tanársegéd

11. Elszármazott műkincsek tulajdonjogi kérdései

Berta Gyöngyvér

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Bíró György egyetemi tanár

Új erővonalak a szerzői jogban? Kísérlet a szerzői jog alkotmányos alapjainak korszerű meghatározására

Gyenge Anikó

jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezetők: Faludi Gábor egyetemi docens, Kardos Gábor egyetemi docens

Dolgozatomban a szerzői jog alkotmányos alapjainak újragondolására teszek kísérletet.

Tézisem szerint az elmúlt másfél évtizedben a szerzői jog alkotmányos alapjait úgy próbálták meghatározni, hogy egyszer sem haladták meg a hagyományos tulajdoni és emberi méltóságból történő levezetést, így véleményem szerint nem számoltak el a szerzőn kívül a többi „érintett” (a felhasználók, a műköztetők) érdekeivel, noha a szerzői jognak nem csupán a szerző érdekeit kell figyelembe vennie, így ezek a levezetések hiányosnak mondhatók. Bizonyítva, hogy egyéb alapjogok is alkalmasak a szerzői jog alkotmányos meghatározására, az Alkotmánybíróság gyakorlatában már megjelent, a német gyakorlatban pedig általában hivatkozott művészeti szabadságot, majd a nemzetközi egyezményekben deklarált kulturális jogokat tárgyalom, amelyek elég tág értelmezési lehetőséget nyújtanak ahhoz, hogy átfogják a szerzői jog által érintett teljes érdekkört. Felhívom a figyelmet arra, hogy az utóbbi időben erősödni látszik az a tendencia, amely a szerzői műveket egyszerűen adatként, információként kezeli, ami felveti az információhoz jutás alapjogából való származtatás lehetőségét is. Ezután kitérek a szerzői jogban ma is fellelhető, alkotmányos alapú korlátokra, megállapítva, hogy ezek – egyes pontokon talán nem eléggé – tükrözik a különböző érdekek egyensúlyba hozásának igényét.

Az elméletben tárgyalt alapjogok más alkotmányos és emberi jogokkal való lehetséges ütközési eseteit tárgyalom a cikk második részében a közelmúlt nemzetközi jogalkotási és ítélkezési gyakorlatát áttekintve. Az Európai Unió szoftver- és adatbázis-irányelve, valamint a Magill-ügy elemzésével mutatom be a szerző engedélyezési jogának a felhasználók információs jogával való ütközését. A művekhez való hozzáférést és a felhasználást is akadályozni képes határos műszaki intézkedések és a magánszféra védelmének ütközését a nemzetközi egyezmények, az információs társadalomról szóló irányelv és a törvényi szabályok alapján tárgyalom. A többszörözési jog és a véleménysszabadság ütközésének kapcsán három osztrák esetet mutatok be, amelyekben a bíróság *contra legem* döntött a véleménysszabadság javára.

A szerző személyhez fűződő jogainak korlátozásával kapcsolatban a német Alkotmánybíróság Mephisto-esetét ismertetem, kiindulópontnak tekintve ezt az emberi méltóságot és a művészeti szabadságot ütköztető karikatúra-paródia jogesetek analiziséhez. Itt kitérek a politika-semleges német érvelés és a magyar gyakorlatban hasonló esetekre alkalmazott, a politikai szereplőkre kialakított speciális szempontokra épülő ítélkezési gyakorlat különbségeire. Végül a szerzői integritás-védelemhez való jogot két, az alkotmányos tulajdonból levezethető joggal, az épületeken fennálló tulajdonjoggal és a felhasználói szerződésben átengedett felhasználási joggal ütköztetve mutatom be. Végkövetkeztetésként megállapítom, hogy a szerzői jog elsődleges tulajdoni és személyhez fűződő jogi meghatározottsága mellett más alkotmányos jogoknak is teret kell engedni e jogterület alkotmányos megalapozásánál, hogy az érdekek újra és újra megbillenő egyensúlyát el lehessen érni.

Lancsák Eszter
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bércesi Zoltán egyetemi adjunktus

Dolgozatom témájaként egy hazánkban ritka, s részben még szabályozatlan területet választottam, ez pedig nem más, mint a hazai könnyűzenei jogi szabályozása, melybe beletartozik mind az előadóművészek, zenei szakemberek jogi problémáinak megoldása, mind pedig a könnyűzenei alkotásokkal kapcsolatos jogok.

Magyarországon a könnyűzenei jogi szabályozása a nyugati szabályozáshoz képest még mindig gyerekcipőben jár, gyakran összevonhatónak tartják egyéb előadóművészeti, komolyzenei ágakkal. Könnyűzenei előadóművészként gyakran tapasztalom, hogy hazánkban a kellő rálátás hiányzik ahhoz, hogy a könnyűzenészeket, a könnyűzene szerzőit, előadóit jogilag megfelelően kezeljék.

Magát a könnyűzenét elkülönítve kellene kezelni a többi zenei ágazattól, a – jogunkban egyelőre preferált – komolyzenétől, már csupán technikai szükségletei, a bonyolult digitális technika alkalmazása miatt is, azonfelül, mivel a vizsgált ágazatban a színpadi látványon, a „show”-n nagy hangsúly van, összetettebb munkát igényel, s egészében más dolgokon is nagy hangsúly van az alkotás-előadás kettősségének mutatásán túl.

Komoly indok még a szabályozás elkülönítése mellett, hogy a könnyűzenei jog az egyik legdinamikusabban fejlődő üzletág, melyben rengeteg kiváló anyagi lehetőség rejlik, s a részben kimunkálatlan különleges szabályozás, pontosabban ennek hiánya miatt sok visszaélés történik az előadóművészek, a szerzők és a zenei szakemberek kárára.

Munkám során a kutatást két szempontból közelítettem meg, előadóként érzékelem a probléma gyakorlati részét, joghallgatóként pedig betekintést nyerek az elméleti megismerésbe, így átfogóbb képet adhatok az általam választott témáról.

Kutatásaim során empirikus úton, interjúkkal, tapasztalatokkal sikerült a probléma gyakorlati oldalát feltárni, másrészt a hazai és külföldi szakirodalom igénybevétele útján is rengeteg hasznos információhoz sikerült hozzájutnom.

Bízom benne, hogy munkám hozzájárul – ha csak egy minimális mértékben is – a probléma felfedezéséhez, megismeréséhez, szabályozásának kialakításához.

Dr. Bolla Zsófia
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

A szerző igen alaposan mutatja be a szoftver lényegét és jelentőségét, illetve ennek jogi aspektusát az információs társadalomban.

A dolgozat első részében a szoftver részeit, fajtáit és alkotási fázisait mutatja be, majd igen alapos elemzését adja a technikai és jogi védelemre való igény dimenzióit, és ezen jogi védelem eszközeit.

Kitér magára a védelem tárgyára szoftverre, mint szerzői műre, alaposan boncolja a szerző személyhez fűződő jogait, a vagyoni jogait, a jogsértés következményeit, és az adattárak jogi védelmét.

Újdonság erejével hat a majd egy fejezetet kitevő – eddig kevésbé feltárt – Internet és ennek jogi szabályozása.

Külön érdeme a dolgozatnak, hogy részletesen beszámol a szerzői jogi törvény rendelkezéseiről, párhuzamba vonva az Európai Unió számítógépes programok védelméről kiadott irányelvéről.

Tartalomsszabályozás az interneten – alkotmányos káosz
vagy alkotmányellenes szabályozás

Baranyi Betold
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

*„Amikor az emberek felismerték, hogy sok baros meggyőződés nemcsak szűkített az idő
múlásával, a magatartásukat vezérlő alapelveknél is mélyebben kezdtek binni abban, hogy az
újajtott végtől jöhöz az emberek szabad kereskedelme vezet közelebb – hogy a gondolat
igazságának fokmérője az az erő, amellyel el tudja magát fogadtatni a piaci versenyben.”*

*(Abrams v. United States, 250 U.S. 616, 630 (1919), Holmes bíró
különvéleménye).*

Az internet a véleménynyilvánítás terén – az írott sajtó, a rádiózás és a televíziózás után –
újabb forradalmat indított el. Az alacsony, vélemény-nyilvánító és vélemény-befogadó
számára azonos belépési küszöb, az ebből következő sokszínűség és a vélemények
egyenértékűsége az internetet a vélemények szabadpiacává tette.

A szabadság ilyen mértékű megvalósulása mindig visszaélések lehetőségét veti fel, amely a
jogalkotót gyors és hatékony szabályozásra sarkallja, ez a kettős követelmény azonban
gyakran – a más médiumok szabályozásának analógiájára – diszfunkciókkal küszködő és
túlzott állami kontrollt megvalósító megoldásokhoz vezet, amely pont a szabályozandó
közeg alapját és legfontosabb vívmányait teszi tönkre, pedig egészen más a célja.

A dolgozat célja: A fent vázolt szabályozási metodika termékei így gyakran alkotmányossági
kérdéseket vetettek fel és több esetben alkotmányellenesnek minősültek. Dolgozatom célja
így a létező alternatívák összegzése, és az „alkotmányos káosz”, valamint az
„alkotmányellenes szabályozás” között elhelyezkedő intervallumban megtalálni a hatékony
megoldásokat.

A témaválasztás indoka: Az utóbbi években megindult internetes tartalomsszabályozási
dömping kész helyzetet teremtett, amely itthon és külföldön is az internet – legalábbis
részleges – arculatváltását eredményezte. Ráadásul hazánk belépése az Európai Unióba
további szabályozási kötelezettséget ír elő a témában, hiszen az Uniónak önálló politikájává
válak lassan az információs társadalom kérdése, de legalábbis kiemelt helyet foglal el a
távközlési politikán belül. Emiatt aktuális kérdés az is, hogy Magyarország számára mekkora
mozgástér marad önálló szabályozás megvalósítására, és ezzel hogyan, milyen irányban tud
élni.

A dolgozat módszere és felépítése: A fentiekben felvázoltakhoz igazodva, a dolgozat módszere
elemző-összegző, és ehhez igazodik felépítése is. Egy általános áttekintés, fogalmi alapozás
után a gyakorlatban és elméletben létező alternatívák áttekintése és elemzése következik,
melyből kiemelve tárgyalom az Unió és a magyar szabályozás sajátosságait, ezek
kapcsolódási pontjait, egymáshatását.

A földrajzi jelzések és eredetmegjelölések hazai szabályozása
az Európai Unió eredetvédelmi rendszerének tükrében

Árva Dóra
jogász, IV. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

A dolgozat a földrajzi árujelzők témájával foglalkozik. A földrajzi jelzések és
eredetmegjelölések jellegzetesen a hungaricumokat – a magyar mezőgazdasági termékeket
és élelmiszereket – érintik oly módon, hogy azok eredetét és származását feltüntetve
kiemelik a termékeket az áruvilág gazdag kínálatából. Ezeknek a termékeknek külföldi
piacon történő jogi védelme Magyarország gazdaságának nagyon fontos érdeke, ez a kérdés
a dolgozat sarkalatos pontját képezi.

Az e tárgykörben született legfontosabb törvény – a védjegyek és földrajzi árujelzők
oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény – részletes bemutatása mellett hangsúlyos szerepet
kap a dolgozatban a földrajzi árujelzők bitorlásának kérdése. A szerző felvonultatja az
árujelzők jogosulatlan felhasználásával foglalkozó törvények sorát.

Az Európai Unió csatlakozás jegyében e tárgykörben megvalósított jogharmonizáció külön
fejezetet kap a dolgozatban, melynek konklúziójaként megállapítható, hogy sikeres
jogharmonizáció révén eleget tett Magyarország a magas minőségi követelményeket
támasztó európai normáknak, és jogi oltalmat szerzett földrajzi árujelzői számára az
Európai Unió tagállamaiban.

Az OTDK dolgozat célja, hogy felhívja a figyelmet arra hogy a földrajzi árujelzők kiemelt
szerepe felett nem szabad elsikkadnunk Magyarországon, ahol az élelmiszeripar és ezen
belül a borgezdaság a nemzetgazdaság meghatározó részét alkotja, és amely ország számos
nemzetközileg ismert és kedvelt kiváló és jó minőségű mezőgazdasági termékkel és
élelmiszettel rendelkezik, mint például kalocsai paprika, szegedi paprika, makói hagyma,
tokaji bor, gyulai kolbász, magyar téliszalámi, de ipari termékeink közül feltétlenül meg kell
említeni a herendi és a hollóházi porcelánt.

A tokaji borok eredetvédelme

Máthé Csilla
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tattay Levente egyetemi docens

A tokaji borok hatékony eredetvédelmi rendszerének kialakítása napjaink igen fontos feladata. Szükség van erre ahhoz, hogy megfelelő minőségű bor kerüljön előállításra (az eredetvédelem és a minőségvédelem egymással összefüggő fogalmak), mely képes megfelelni mind a hazai, mind a nemzetközi verseny követelményeinek. Ezen túlmenően az eredetvédelmi rendszernek alkalmazónak kell lennie a nagy számú visszaélések megakadályozására. A tokaji borok hamisítása mindig is jelentős méreteket öltött.

A tokaji borok helyzetét vizsgálva megállapítható, hogy napjainkban már nem tartoznak a világ legkeresettebb édes nemes borai közé. A siker érdekében összehangolt cselekvésre van szükség az egyének (termelők), a közösségek (hegyközségek) és az állami szint között. Az államnak kell megteremtenie azt a feltételrendszert, amelynek keretei között az egyének és a közösségek el tudják látni feladatukat.

A borvidék értékeinek nemzetközi szintű elismerését jelenti, hogy az UNESCO 2002-ben Tokaj-Hegyalját a világörökség részévé nyilvánította ('kültúrtáj' kategóriában). A lehetőség tehát adott, a döntő lépéseket azonban hazai szinten kell megtenni, a megfelelő szabályozás kialakításával.

Dolgozatomban a jelenlegi hazai bor-eredetvédelmi rendszert ismertetem, a tokaji borok vonatkozásában, mely három fő törvény szabályozásán nyugszik. Ez a szabályozási rendszer jól tükrözi az eredetvédelem mindkét értelmezési körét. Kiindulási alpnak a *Bortörvény* (1997:CXXI. törvény) tekinthető, tágabb értelemben az eredetvédelem szabályozása a *Hegyközségekről szóló törvény* (1994:CII. törvény), szűkebb értelemben a *Védjegyekről és a földrajzi árujelzőkről szóló törvény* (1997:XL. törvény) kerete között jelenik meg.

Külön figyelmet szentelek az olaszok és a franciák általi, immár állami szinten szabályozott visszaélésre a tokaji borok nevével, valamint a még megoldásra váró 'szlovák tokaji'-val kapcsolatos problémára.

A különleges minőségű és ellenőrizhető eredetű borok előállításához megfelelően működő eredetvédelmi rendszer szükséges. A tokaji borok megkülönböztetett státuszt élveznek – kiválóságuk és egyedülállóságuk révén olyan érték hordozói, melyek segítenek megőrizni identitásunkat napjaink globalizálódó világában.

A formatervezési mintaoltalom jogi kérdései

Dr. Bezzegh Tibor
jogász, végzett 2002-ben

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Csécsy György egyetemi docens

Dolgozatom célja a formatervezési mintaoltalom komplex bemutatása, amely túlmegy a *sui generis* mintaoltalom boncolgatásán. A tág értelmezés annak figyelembevételével párosult, hogy a dolgozat a polgári jog, vagy régiesen – és itt talán találébban – a magánjog oldaláról vizsgálja a formatervezési minták védelmi formáit. Ezért nem tértem ki olyan problémák elemzésére, amelyek a formatervezési minták kapcsán, de más jogterületen jelentkeznek.

Az elemzés során elsősorban az EK szabályanyagát, valamint egyes iparilag fejlett országok – különösen Németország és Franciaország, mint az EK domináns tagállamai – jogi megoldásait vetettem össze a hazai szabályozással és egymással. Jövőbe mutató összehasonlító elemzés volt a célom, helyenként *de lege ferenda* megfogalmazott javaslatokkal, amely csak szűk körben tér ki a mintaoltalom fejlődéstörténetére. Számos kérdés tárgyalását önkényesen mellőzni kényszerültem, hiszen kizárólag az új szabályozással kapcsolatba hozható, a modern jogirodalom által is érdekesnek ítélt elemeket érintettem.

Bizonyos pontokon jogirodalmi kapaszkodók nélkül, új ösvényeken indultam el, vállalva a kísérletezéssel járó nagyobb kockázatot. A vitás, vagy vitatott tartalmi elemeket veszem sorra, kerülve a kizárólagosan a belső jogalkotás hatáskörébe eső és a hazai sajátosságokon alapuló olyan kérdéseket, amelyek gyakorlati jelentősége csekély.

Pozitívista, szövegelemző megközelítést választottam, amely a tényekre koncentrált, és ezt csak csekély mennyiségű kommentárral egészítettem ki. A feldolgozásban a Fővárosi Bíróságon töltött kötelező gyakorlatom alatt kigyűjtött – még nem publikált – jogeseteket helyeztem el, ami reményeim szerint növeli a dolgozat értékét.

Első helyen szerepel az alternatív védelmi formákat tárgyaló részben a polgári jog és a mintajog viszonyát elemző fejezet, tekintettel a mintajog helyére jogrendszerünkben. Hangsúlyos tárgykör a dolgozatban a szerzői jogi rész, mivel a minták oltalmában legalább olyan komoly szerepet játszik ez a védelmi forma, mint a *sui generis* formavédelmi jog. Bemutatásra kerül ezen kívül a mintajoggal kapcsolatos több jogi eszköz: a versenyjog, a védjegy és a használati minta is.

**Az ingatlan – különös tekintettel a termőföld – tulajdonjogának szerzése
Magyarországon és Európában, a magyar uniós csatlakozás előtt**

Dr. Korényi Sarolta
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bagi István c. egyetemi docens

A dolgozat azon korlátozásokkal foglalkozik, melyek az ingatlanra, különösen a termőföldre vonatkoznak, kiemelve az ingatlan átruházását, tulajdonjogának megszerzését gátló korlátozásokat.

A dolgozat elsőként tárgyat, az ingatlant definiálja és az ingatlanon keresztül igyekszik eljutni a termőföld meghatározásáig.

A második részben a nem termőföldnek minősülő ingatlan átruházásának szabályai jelennek meg, a Ptk-t és az Ingatlan-nyilvántartásról szóló törvényt alapul véve.

A harmadik részben a dolgozat részletesen tárgyalja a termőföld átruházásának szabályait, az 1994-es Termőföldtörvény és módosítása alapján.

A negyedik rész az Európai Unióhoz való csatlakozással kapcsolatban Magyarországra váró feladatok kérdését elemzi. Az úgynevezett „közösségi földjog” problematikája kapcsán pedig vizsgálja a termőföld tulajdonjogának megszerzése és a termőföld tulajdonlás helyét a közösségi jog joganyagában.

**A tulajdonszerzés korlátai, különös tekintettel
a külföldiek ingatlanszerzésére Magyarországon**

Dr. Nagy Izabella
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bagi István c. egyetemi docens

A külföldiek ingatlanszerzésének kérdésköre hazánkban aktuálpolitikai jelentőséggel bír. Több ízben politikai csatározás tárgyát képezte például a hazai termőföldek védelmét célzó moratórium éveinek száma körüli viták (meddig korlátozhatjuk –10 vagy 7 év – az EU-hoz való csatlakozásunkat követően a külföldiek legális földszerzését) vagy hogy milyen szabályozás a legcélszerűbb a zsebszerződések felszámolására.

A dolgozatban egyfelől arra kerestem a választ, hogy a külföldiek hogyan és milyen feltételek mellett szerezhettek hazánkban ingatlant Szent Istvántól napjainkig, illetőleg hatályos jogszabályaink miként rendelkeznek e tárgykörben. Másfelől a témához kapcsolódó alkotmányossági kérdéseken túl a zsebszerződések rendszerezésére és az egyes konstrukciók determinálására helyeztem a hangsúlyt.

A külföldiek ingatlanszerzése tekintetében más-más jogszabály ad iránymutatást a termőföldekre (termőföldről szóló 1994. évi LV. tv.) és egyéb ingatlanokra (külföldiek ingatlanszerzéséről szóló 7/1996. (I.18.) kormányrendelet) nézve. Azonban a földtulajdon sajátos jellemzői közül a föld véges jószág volta (korlátozottan áll rendelkezésre, nem szaporítható, mással nem helyettesíthető) vagy kontinuum megújuló képességével összefüggő értékállósága alátámasztja a földtulajdonnak más tulajdonoktól indokoltan eltérő jogi kezelését, és ez indokolja azt is, hogy érdeklődésem fókuszába a külföldiek termőföldön való tulajdonszerzése került.

Külföldi természetes vagy jogi személy a generális szabály szerint nem szerezhetsz termőföldön vagy természetvédelmi területen tulajdonjogot, a gyakorlat tanúsága szerint mégis megtalálja – ha nem is legálisan – a földtulajdonhoz vezető utat a zsebszerződések vagy más konstrukciók révén. A zsebszerződés nem jogi kategória, ergo nem azonosítható a jogszabályba ütköző, jogszabály megkerülésére irányuló illetve színlelt kontraktusok csoportjával, hiszen e szerződés lényegi eleme a „zsebben maradás”, azaz a felek azért titkolják az illetékes hatóságok előtt fogyatékos megállapodásaikat, mert törvénynél fogva semmisek. Az V. fejezetben bár kísérletet tettem a zsebszerződések rendszerezésére, de jellegükénél fogva létezhetnek olyan megoldások, amelyek egyelőre széles közönség előtt nem ismertek, illetve feltételezhető, hogy a jövőben is keletkeznek újabb konstrukciók.

A Földtörvény utóbbi két módosítása ugyan kísérletet tett a zsebszerződések felszámolására, ezáltal azonban kissé kazuisztikussá vált és szkeptikus vagyok a szabályozás eredményességét illetően is. A strómanos joggyűleket („láthatatlan”) nem lehet „megfogni”, tehát a Földtörvény csak a „látható” zsebszerződések felszámolására képes, a problémára csak fele részben ad megoldást. Ugyanakkor látnunk kell, hogy az EU-hoz való csatlakozásunk előtt olyan védelmi rendszert kell felépíteni mind jogszabályi szinten, mind a magyar társadalom köztudatában, amely alkalmas a hazai termőföldek magyar kézben tartására, felhívja a figyelmet a termőföldjeink kiválóságára és kivívja a föld iránti tiszteletet és megbecsülést.

Csányi Edina
jogász, IV. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Gellén Klára egyetemi tanársegéd

A dolgozat a „mindennapok jogának” egy szeletéről, a szomszédjogokról szól. Témaválasztásom során több cél vezérelt. Először is szerettem volna megismerni a változatos és mégis évszázadok óta változatlan jogterület történetét, mai szabályozását, (hiszen a szomszédjog mindenkinek közel áll, mégis kevesen foglalkoznak vele). Másrészt össze akartam gyűjteni a szomszédjogok gyakorlati – különösen lakóhelyemen előforduló – problémáit és érdekességeit, hogy elgondolkodjak azon: lehetne-e hatékonyabbá, eredményesebbé tenni az egymás mellett élők vitáinak elrendezését, A szomszédi kapcsolat ugyanis gyakran egy életre – legalábbis hosszú időre – szól, és egy konfliktus megfelelési időben és módon történő elsimítása kedvező hatással lehet a felek életkörülményeire. A tanulmány először a szomszédjog és a hozzá kapcsolódó jogintézmények (birtokjog, szolgálma) múltját tekintti át; jogtörténeti érdekességek, így a szomszédok elővásárlási joga, valamint régi okiratokban fellelhető anyagok is kiemelésre kerülnek. Ezt követően bemutatásra kerül a szomszédjogok (birtokjog és a szolgálma) hatályos szabályozása, figyelemmel az ilyen témájú perek eljárásjogi sajátosságaira is. Az általános ismertetést követően egy kiemelt földrajzi egységet teszek vizsgálatom tárgyává, a sándorfalvai és szegedi emberek szomszédjogi vitáit veszem nagytitok alá. Kitérek város és falu között érzékelhető különbségekre is. Az anyaggyűjtés során igyekeztem kiválogatni dolgozatom számára a legérdekesebb, és a helyi sajátosságokat leginkább tükröző ügyeket. A jogeseteket szomszédjoggal foglalkozó, segítőkész szakemberek bocsátották rendelkezésemre (jegyzők, szomszédjogi vitákat tárgyaló bírák). A jegyzők, majd a helyi, illetve megyei bíróságok után a Legfelsőbb Bíróságon folytatódhat a szomszédjogi perek útja; így a fenti partikuláris vizsgálódást követően áttekintettem a legfelsőbb Bíróság közzétett eseti határozatait is. A dolgozat végén – tekintettel a kodifikációs munkálatokra – a polgári jogi kodifikáció kapcsán a szomszédjogra vonatkozóan eddig felvetődött kérdések megtárgyalása, elemzése következik, majd rövid nemzetközi kitekintés mellett önálló gondolatokkal, ötletekkel is igyekszem hozzájárulni a szomszédjogra vonatkozó rendelkezések aktualizálásához. Bízom abban, hogy dolgozatommal, gondolataimmal sikerül újra felhívnom a figyelmet a szomszédjognak napjainkban is kiemelkedően fontos gyakorlati jelentőségére.

Berta Gyöngyvér
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bíró György egyetemi tanár

A XX. században elszármazott műkincsek legtöbbje hosszú és szövevényes utat járt be, és soknak közülük a mai napig tisztázatlan a tulajdonjogi háttere.

A II. világháborúban lezajlott fosztogatások, a nyilas rémuralom, a Vörös Hadsereg szervezett kizsákmányolása, és a történelmileg ez után következett szocializmus időszaka igen nagy kárt tett mind a magángyűjteménye, mind a közgyűjtemények állományában. Annak persze, hogy az ezekkel összefüggő tulajdonjogi problémák nem kerültek yitathatatlanul rendezésre, több oka van. Egyrészt igen nehéz felderíteni ezeknek a műtárgyaknak a pontos útját, ezáltal nehéz sok esetben megállapítani a tulajdonszerzés jogosságát, illetve államközi szinten is akadozik az együttműködés. Persze születtek jogszabályok az elszármazott műkincsek visszaszolgáltatásának rendezésére, pl. nemzetközi egyezmények a hadizsákmányolás törvénytelenységének és az ezzel kapcsolatban érintett kulturális javak visszaszolgáltatási kötelezettségének megállapítására, illetve részleges kárpótlási törvények a világháborúban az állam által jogtalanul okozott vagyoni károk megtérítésére, de ezek nem rendezték a felmerülő összes problémát.

A problémák felmerülnek államközi szinten, pl., az oroszokkal folytatott restitúciós tárgyalásokkal kapcsolatban, illetve magánszemélyek és államok között is, pl. a Herzog örökösök perlik Oroszországot. Ez utóbbinál a magánszemélyek tulajdonjogi problémái adódhatnak külföldi állammal szemben (német fosztogatás, szovjet megszállás), és a magyar állammal szemben (főként az állami tulajdonba kerülés kapcsán) egyaránt. Ez utóbbi talán a legnehezebb kérdés, mivel az állami tulajdonba került műtárgyak, magángyűjtemények pontos jogi alapjának feltárását még csak most kezdték el a múzeumi szakemberek. Itt persze tisztázni kéne, hogy valóban az állam tulajdonába kerültek e a műtárgyak vagy esetleg még mindig letétben vannak? Ha igen jogosan kerültek e oda, történt e kárpótlás, és milyen mértékű? Ha nem lehet e követelni az ingóságok kiadását, és ki jogosult rá? És akkor még nem is szóltam az egyházi elszármazott javakról, illetve a határon túlról elszármazott magyar kulturális javakkal kapcsolatos problémakörökről.

Ebből a rövid összefoglalóból láthatjuk, hogy a témakörrel kapcsolatban milyen sok aktuális kérdés vár még megoldásra, és hogy ezek rendezése még sok és nehéz munkát fog megkövetelni mind a jogászoktól, mind a múzeumi szakemberektől.

10. A házasság érvénytelenségének kérdései a kánonjog és a polgári jog összehasonlításában

Dr. Harmat Anita

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Lábady Tamás egyetemi docens

11. Az örökbefogadás hazai jogi szabályozása és alkalmazásának gyakorlati kérdései

Drucskó Éva

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár

12. Otthont nyújtó ellátás a gyermekvédelemben

Csepregi Boglárka

SZTE ÁJK

Témavezető: Dr. Tóthné dr. Fábán Eszter egyetemi docens

A cselekvőképességet részleges jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés

Csöndes Mónika

jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Nemessányi Zoltán egyetemi tanársegéd

Témaválasztásomat az indokolta, hogy több mint 40 éve hatályos jogi szabályozás változott a cselekvőképességgel, gondnoksággal összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2001. évi XV. törvény hatályba lépésével. Egy differenciáltabb, az érintettek autonómiáját korábbiaknál jobban figyelembe vevő szabályozási rendszer a Ptk. 14. § (4)-(5)-(6) bekezdéseiben szabályozott intézményen alapul. Ez a cselekvőképességet részleges jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés: a bíróság a cselekvőképesség korlátozottságát az érintett személy belátási képességének csökkenését figyelembe véve egyes ügycsoportok vonatkozásában, azaz részlegesen állapítja meg.

A cselekvőképesség, mint érvényes jognyilatkozat-tételi képesség korlátozása nemcsak polgári jogi kérdés. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében védett élethez és emberi méltósághoz való jognak, mint „általános személyiségi jognak” egyik aspektusa az önrendelkezés szabadságához való jog. Az önrendelkezés szabadságához való jog az emberi méltóságból fakadó cselekvési autonómia kifejeződése, mely az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint bármely más alapjoghoz hasonlóan korlátozható. Továbbá a cselekvőképesség korlátozása nem egyszerű jogkorlátozás, a teljes alapjogi katalógust érinti attól függő mértékben, hogy az egyes alapjogok mennyire állnak szoros összefüggésben az önrendelkezési joggal. A kérdés az, hogy a cselekvőképességet részleges jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés intézményének megalkotásával beszélhetünk-e korlátlan jogkorlátozás végéről.

Ehhez kapcsolódik a részlegesen korlátozott belátási képesség megállapításának lehetősége [Ptk. 14. § (4) bekezdés]. A törvényalkotó célja a szükségesség és arányosság elvének érvényre juttatása volt: a gondnokolt annyiban legyen korlátozva önállóságában, amennyiben ez jogai védelmének érdekében feltétlenül szükséges. A szabályozás kialakításakor két koncepció merült fel. A bíróság az ítélet vonatkozó rendelkezéseit pozitív tartalommal határozza meg, ha ítéletében azokat az ügycsoportokat jelöli meg, ahol a nagykorú teljes cselekvőképességét fenntartja. Negatív tartalommal állapítja meg, ha azokat az ügycsoportokat nevezi meg, amelyek tekintetében a cselekvőképességet korlátozza. Vajon mind a két koncepció jelenti-e egyúttal a szükségesség és arányosság elvének megvalósulását a 14. § (5)-(6) bekezdések esetében? A vonatkozó jogszabályhelyeket a jogirodalmi jogszabály-értelmezés módszerei segítségével nyelvtani, logikai, rendszertani, történeti és teleológiai szempontok alapján értelmeztem. Az ítélet vonatkozó rendelkezéseinek negatív tartalmú meghatározását tartom helyesnek.

A korlátozott cselekvőképesség két esete – általános és részleges korlátozás – differenciáltabb megoldást eredményezett a korábbi szabályozáshoz képest, de a szükségesség és arányosság elvének követelménye nem érvényesült maradéktalanul, mert a gondnokság alá helyezést megelőző intézményről szabályozási megoldás nem született. A cselekvőképességet részleges jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés megalkotásával a korlátlan jogkorlátozás végéről még nem, de a korlátlan jogkorlátozás végének kezdetéről már beszélhetünk.

Balázs Linda Szilvia
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Bíró György egyetemi tanár

A dolgozatomban célja az volt – a címből is következően –, hogy bemutassam néhány úgynevezett nonprofit szervezet jelenlegi szabályozását és az azzal kapcsolatos problémákat. Ugyanakkor már maga a nonprofit elnevezés is kérdéseket vet fel, mivel ez nem jogi, hanem szociológiai fogalom. Másrészt ha az e csoportba sorolható szervezeteket számbavesszük, sok ilyen „szervezet” találunk. Ha ezeknek a szabályait átnézzük, hatalmas mennyiségű jogszabályt találunk, ezért az összes szervezet szabályainak elemzése a dolgozatomban nem volt lehetséges. Az előbbiekből következően egy Igazságügyi Minisztériumi felhívás alapján csak az alapítvány, közalapítvány, társadalmi szervezet, közhasznú társaság valamint a közhasznú szervezet szabályait tekintettem át a dolgozatomban, amely három részből áll.

Az első részében a szervezetek jelenlegi szabályait, a második részében a jelenlegi szabályok hiányosságait, míg a harmadik részében a szervezeteknek jutott kedvezményeket elemzem.

Ez utóbbi némi indokolást érdemel, hiszen a zömmel pénzügyi jogi szabályok elemzése általában nem tartozik egy polgári jogi dolgozat körébe, ugyanakkor ezeknél a „szervezeteknél” sokkal fontosabb szerepet játszanak a különböző törvények által biztosított kedvezmények. Ennek több oka is van, ugyanis ezeket a feladatokat nagyrészt az állam látta el a rendszerváltás előtt. A kilencvenes évek elején már nem az állam, hanem a sok magánkezdemenyvezésű szervezet vállalta magára ezeket a feladatokat. Ugyanakkor ezek a szervezetek az elnevezésből is – nonprofit – eredően nem önhasznúak, hanem közhasznúak, vagyis a társadalom, illetve egyes csoportjai segítségére jöttek létre, ebből következően sok mentességet, kedvezményt élveznek, ezért ez jobban meghatározó az alapítás és támogatás terén, mint sok más tágabb értelemben vett „szervezetnél.”

A dolgozatomban fő témája azonban a szervezetek szabályainak felülvizsgálata. A jogalkotó általában nagy autonómiát biztosít a szervezetek, társaságok alapító okirata, alapszabálya vagyis a létesítő okirata számára. Ez egyrészt jól, másrészt néha a tagok érdekeit jobban védené, ha a törvény diszpozitívan rendezne néhány kérdést, mert ez egyfajta „biztosítékot” jelentene abban az esetben, ha éppen elfelejtene egy kérdésről rendelkezni a létesítő okiratukban és ezért nem kellene rögtön azt módosítaniuk, ami adott esetben sok időt is igénybe vehet. Ezekre az esetleges diszpozitív, illetve hiányzó törvényi szabályokra próbáltam meg néhány észrevételt tenni.

Jelenleg folyik a szervezetek szabályainak felülvizsgálata. Remélem, hogy az új szabályok hatálybalépése után már sokkal kevesebb hiányosság lesz, és létrejön egy nonprofit szervezetek központja, ami hatékonyabb kommunikációt biztosítana az állam és a nonprofit szervezetek között, illetve a nonprofit szervezetek egymás közötti viszonyában, valamint az esetleges támogatók jobb tájékoztatását szolgálná, és nem utolsósorban a szervezetek céljainak megvalósítását is nagyobb mértékben elősegítené.

Kovács Nikolett
jogász, IV. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kovács Bálint egyetemi tanársegéd;
Dr. Nochta Tibor egyetemi adjunktus

Napjainkban a személyhez fűződő jogok védelme egyre inkább előtérbe kerül. A polgárok és a közelet szereplői érzékenyen reagálnak a személyüket ért támadásokra. Az emberi méltóság, a becsület jogilag is felértékelődik. A kommunikációs eszközök sokszínűségével a személyiség elleni támadások súlya, elterjedtsége megnőtt.

A személyiségi jogok az ember jogállásának alapvető kifejezői közé tartoznak. Így meghatározott emberképre kell épülniük. Ez az emberkép – a személy biológiai, pszichológiai stb. értelmezésével együtt – valójában egy adott társadalommodell része. Ez szabja meg a személyiségi jogok mindenkor szerepét és technikáját – így viszonyát is az ember helyzetét kifejező egyéb alapvető jogintézményekhez pl: az alkotmányos szabadságokhoz, vagy a tulajdonhoz. A jogi elemzés során figyelemmel kell lenni az „autonómia” „emberi méltóság” „önmegvalósítás” és a személyiségi jogokhoz fűződő hasonló értékek jogi megvalósításának korhoz kötöttségére és változékonyságára.

A jognak nem elegendő a személyiségi jogokat törvényben rögzíteni, hanem biztosítania kell az e jogok sérelmét elszennedők hatékony jogvédelmét.

Dolgozatomban kitérek a személyiségi jogok dogmatikai elemzésére. Megvizsgálom, hogy alanyi jog, vagy igény-e a személyiségi jog. Vizsgálódásom kiemelt területe, hogy kik lehetnek ezen jogok alanyai. Felvetődik, hogy a természetes személynek vannak-e a születés előtt és halála után személyiségi jogai. Kitérek arra is, hogy jogi személyek és az állam is a személyiségi jogok alanyává válhatnak-e.

A dolgozat további részében értékelem a személyiségi jogok Polgári Törvénykönyvben elfoglalt szerepét. Emellett azonban a súlypontot a jogérvényesítés lehetőségeinek bemutatására helyezem. Kiemelem azt az ellentmondást, amely a joggyakorlatban fennáll. A PTK ugyanis kimondja, hogy a személyhez fűződő jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni. Ezzel szemben más törvények az érintetten kívül más személyeket is feljogosítanak a személyiségi jogok sérelmével szembeni fellépésre. Ennek egyik példája a reklámfelügyeleti eljárás, amely az érintett kérelme mellett hivatalból is indulhat. Kitérek arra is, hogy mennyire hatékony az igények érvényesítése, esetleg elképzelhető-e az ügyészi keresetindítás a jogokat nem ismerő, „hátrányos helyzetű” személyek érdekében.

Célom, hogy ráirányítsam a figyelmet arra, hogy biztosítva van-e a személyek polgári jogi védelme. Megelégszük-e a jogalkotó azzal, hogy „a jog ennél többet nem teher”, vagy érvényesül az a tétel, hogy a személyiség nincs a jogba bezárva.

Személyiségi jog és adatvédelem

Szoboszlai Judit
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezetők: Dr. Lászlófi Pál e. tanársegéd, Dr. Majtényi László e. docens

A személyes adatok védelméhez való jog, mint az általános személyiségi jog egyik aspektusa hatékony jogvédelmet a polgári jogi személyiségi jogok között, polgári jogi jogkövetkezmények alkalmazásával nyerhet. Mégis az adatvédelemmel, mint személyiségi joggal foglalkozó jogirodalom, a bírói gyakorlat csekély lehetőséget biztosít a jogterület tanulmányozására. Munkám célja az adatvédelmi jogot a polgári jogi személyiségi jog rendszerében vizsgálni, s e szempontrendszer a szakirodalom és a jogszabályok feldolgozása során következetesen érvényesíteni.

E cél megvalósításához az elméleti kutatás szintjén az adatvédelmi jogot a személyiségi jogok fejlődésének kereteibe helyezve vizsgálom, az általános személyiségi jog természetének kifejtésénél térek rá a magánszféra védelmére, melyet a bírói gyakorlat az általános személyiségi jog részének tekint, egyértelműen kapcsolatot teremtve a generálklauzula és a Ptk. 83. §-ban biztosított adatvédelemhez való jog között.

A gyakorlati jogalkalmazás elemzésekor a polgári jogból és az alkotmányjogból fakadó követelmények egybevetésével mutatok rá a jogi szabályozás hiányosságaira vagy ellentmondásaira, valamint a polgári bíróságok adatvédelmi tárgyú ítélezési gyakorlatának hibáira. Munkamódszerem e fejezeteknél a jogirodalmi elemzéseknek a gyakorlati tapasztalatokkal, a bírói ítéletekből levonható jogértelmezésekkel való összevetése. Az adatvédelmi tárgyú személyiségi jogi ítéletekben leggyakrabban felmerülő kérdés az adatvédelem és a minden elemében szubjektív titokvédelem elhatárolása. Itt megfontolandónak tartom, ha az adatvédelem részletesebben kidolgozott, finomabb elveit bevonják a bírák a magántitok megsértésének megállapításakor alkalmazott mérlegelésükbe. A jogi személyeket megillető adatvédelem kérdésénél az adatvédelmi törvény és a polgári törvénykönyv, valamint az alkotmányos követelmények közötti ellentmondást kívánom föloldani azzal a következtetéssel, hogy indokolt a személyes adatok fokozott védelmét kizárólag a természetes személyeknek biztosítani. A közfeladatot teljesítő, vagy a közszereplő személyek személyiségi jogvédelme, a holtak adatvédelme, a szenzitív adatok védelme terén fölmerülő problémák a pontosabb és az adatvédelmi jog célját nyomatékossabban tekintetbe vevő fogalommeghatározás szükségességére engednek következtetni.

A személyes adatok kezeléséért való fokozott felelősség csak akkor érvényesülhet a jogalkotó akaratának megfelelően, ha a bíróságok pontosan értelmezik az adatkezelő és az adatfeldolgozó fogalmát, s a jelenlegi gyakorlattól eltérően nem csupán azt tekintik adatkezelőnek, akinek e tevékenység végzésére törvényi felhatalmazása van, mert ez az adatvédelmi törvény rendelkezésének súlyos félreértelmezése. Egy bírósági ítélet részletes elemzésével mutatok rá az adatvédelmi ítékezés további következetlenségeire, a személyiségi jogsértés alapján megítélt jogkövetkezményekre. Munkám elsődleges eredménye annak felismerése, hogy hatályos adatvédelmi jogunk magas szintű védelmet kíván nyújtani a személyiség eme aspektusának, de a személyes adatok védelméhez való jog tartalmának polgári ítékezés általi részletesebb kifejtése és a jogkövetkezmények következetes alkalmazása érdekében a törvény fogalomrendszerének egzaktabb használatára, számos helyen pontosítására van szükség.

A véleménynyilvánítás szabadságának polgári jogi kérdései

Dr. Wiedemann János
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Sólyom László egyetemi tanár

A szólás és önkifejezés szabadságának igénye szinte egyidős az emberiség születésével. Valamilyen formában, minden történelmi korszakban megmutatkozott annak vágya, hogy mindenki szabadon szólhasson. Ez a kíváncsi – kiegészülve a sajtószabadsággal – a felvilágosodással és a polgári forradalmakkal vált tömegmértetűvé, mindenkihez szóló programmá.

Hazánkban e jog törvényileg a rendszerváltozáskor lett (újra)szabályozva. Éppen ezért még viszonylag rövid idő állt rendelkezésre az egységes bírói gyakorlat kialakulására. A gyakorlat megszilárdításának legfőbb feladatát az Alkotmánybíróság végzi, melynek a témába vágó döntései a dolgozat első részében kerülnek elemzésre, a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatával együtt.

Hangsúlyt kap a nagyon érzékeny kérdés, nevezetesen a közszereplőkre vonatkozó speciális gyakorlat.

A második részt a hazai polgári bíróságok gyakorlata teszi ki. Elsődlegesen a Legfelsőbb Bíróság és a PKKB döntései kerülnek görcső alá.

A végkövetkeztetés egyértelmű: az egységes és hatékony bírói gyakorlat kialakítása elodáztatlan feladat, a személyiségvédelem és a gondolat szabadság összeütközésének feloldása úgyszintén. De ezen feladatok megoldása még a jövő jogászára vár.

* A sajtó és a személyiségi jogok

Grenitzer Ildikó Krisztina
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Gellén Klára egyetemi tanársegéd

A személyiségi jog a magyar jogrendszerben hosszú évekig nem kapott jelentőségének megfelelő szerepet. Napjainkban ez a jogterület egyre inkább előtérbe kerül. A polgárok, különösen a közélet szereplői érzékenyen reagálnak a személyiségüket érintő támadásokra a becsület, a jó hírnév védelme felértékelődött. Századunkban általánossá vált a kifejezés, a szólásszabadság alkotmányos jogának sajtó útján való gyakorlása.

A dolgozat első fő része általában foglalkozik a személyiség és a személyiségvédelem kérdéseivel, jellemzi a személyiségvédelem általános kérdéseit, az embert, mint személyiséget, bemutatja a személyiségi jogok kialakulását, rövid történetét európai illetve magyarországi vonatkozásban, a személyiség fogalmát, a jogellenesség sajátos jellegét, továbbá az ezzel kapcsolatosan felmerülő problémákat, mint amilyen a hozzájárulás kiterjesztő értelmezése, amely napi aktualitással is bír a valóságshow-k kapcsán. Ezt követi ebben a részben az általános személyiségi jogjelentőségének, illetve Ptk-beli szabályainak a bemutatása a Legfelsőbb Bíróság jogesetei alapján.

A második fő rész a sajtóval, tevékenységével, feladataival, az újságíró jogaival és kötelezettségeivel foglalkozik, ismerteti a sajtóra vonatkozó legfontosabb jogszabályi rendelkezéseket a sajtóról szóló 1986. évi II. tv. és az 1996. évi I. tv., a médiatörvény alapján. A sajtószabadság kapcsán tér ki a dolgozat az Országos Rádió és Televízió Testületnek és Panaszbizottságának a lényegretörő bemutatására, a „lex Pokol” a „lex Répássy”, az Igazságügyi Minisztérium által elkészített törvényjavaslatára, továbbá a szólásszabadság és az internet összefüggésére, a világháló által felvetett szabályozási problémákra. Itt mutatja be a szerző a sajtószabadság korlátait is: a sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt, bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közrendet, közkerépcsőt és mások személyiségi jogait.

A harmadik fő rész így a személyiségi jogokkal, mint a sajtó tevékenységének egyik korlátjával foglalkozik. A sajtószabadság és a személyiségi jogszérem kapcsolatának vizsgálata során elemzésre kerülnek a becsülethez, emberi méltósághoz, a jó hírnévhez való jog, a névviseléshez, a titokvédelemhez, a képmáshoz, a hangfelvételhez való jog és ezek megsértésének sajtó útján elkövethető lehetőségei, különös tekintettel a közszereplők sérelmére elkövetett jogsértésekre és a Legfelsőbb Bíróság határozataira.

A negyedik fő rész a személyiségi jogok megsértésének jogkövetkezményeivel foglalkozik. Sajátos felelősségi forma az újságíró etikai felelőssége, amely a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Etikai Kódexén keresztül szintén tárgyalásra kerül.

A Polgári törvénykönyv és az eljárási szabályokat tekintve a Polgári Perrendtartásról szóló törvény tartalmazza a sajtóhelyreigazítás, mint sajátos jogkövetkezmény lehetőségét- ezzel foglalkozik a dolgozat ötödik fő része, amelyen belül elemezzük sajtóhelyreigazítási eljárás és a sajtóhelyreigazítási per alapvető szabályait a Legfelsőbb Bíróság ezzel kapcsolatos határozatainak bemutatásával.

Napirenden van az új Polgári Törvénykönyv kodifikációjának előkészítése. A dolgozat összegző-záró része így az új Ptk-konceptió kapcsán a személyiségi jogi rendelkezésekkel kapcsolatosan felmerülő kérdésekkel foglalkozik.

A betegek jogairól, valamint az egészségügyi adatok kezeléséről és védelméről

Pálinkó Ágnes
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hajdú József egyetemi docens

A betegjog a hazai legújabb kori egészségügyi törvény determinálta jogalkotás keretében egy olyan hiányt pótol, amely az európai jogban már korábban élő jogintézmény. Az emberek életminőségét javító és egyidejűleg joghézagot megszüntető jogintézmény a betegjogi rendszer. Emberközelisége miatt az ember egészségét, életét veszélyeztető helyzetekben a beteg jogait, kötelességeit kodifikálja és egyidejűleg világossá téve a beteg gyógyulásához vezető út során a beteg személyes döntéseinek lehetségeit, a saját sorsát érintő kérdésekben. E speciális jogág az ember legintimebb érdekszférájában – a testi-, lelki egészség – betegség hetero-, és homeosztázisában – kíván a jog eszközeivel segítséget nyújtani.

Módszertan:

Komplexitásra törekvésen alapul: A betegek jogai előzményeként a jog és etika kérdéskörét érintve, a hazai és nemzetközi történeti áttekintését vázolja a dolgozat a betegjogok jogalkotása terén. Világszerte egyre nagyobb figyelmet fordítanak a betegek jogaira. Az egészségügyi ellátással kapcsolatban újrafogalmazták az alapvető emberi jogokat, illetve szabadságjogokat, s azokat, mint általános betegjogokat deklarálják. Elemzi a betegek jogait. Részletezi az egészségügyi adatok kezelését és védelmét, mint a titoktartás egyik princípiumát, végül a téma összefoglalásával zárszóban összegezi a dolgozat a címadó gondolati eszmét.

A konfliktus:

Tapasztalati tényekre alapítva megállapítható, hogy a betegek jogainak felvállalása a legújabb kori magyar egészségügyi jogalkotásban az emberi élet óhatatlan velejárója. Az egészség-betegség, a gyógyulni akarás – a gyógyulni lehetetlenülés, az orvos – beteg, a beteg ellátása – a beteg ellátatlansága, stb véget nem érő elkerülhetetlen konfliktusából, ezeknek a konfliktus helyzeteknek az objektív, vagy szubjektív okaiból, vélt és valós betegjogi sérelmekből, a betegek jogainak sérüléséből születő és azon alapuló jogintézmény. Erre épül a szakdolgozat.

Eredmény:

A betegek jogainak védelme, a betegjogi képviselői rendszer, az egészségügyi adatok kezelése és védelme, végül az egészségügyi közvetítői eljárás jogintézménye sikerekkel, félsikerekkel, vagy kudarcokkal járó kísérlet a jó, a nemes, az emberi értékek óvása, védelme érdekében. A cél pozitív, az eredmény az emberi-, pénzügyi-, szervezési -, stb. tényezőkre is visszavezethető okok miatt helyenként látványos, néhol negatív, esetenként botrányos, megalázó a betegre és a gyógyítóra egyaránt.

Konklúzió:

A mai objektív eredmények ismeretében és a hiányosságok ellenére a beteg élete- vagy életminősége van veszélyben a betegségében, erre figyelemmel minden beteggel szemben- a betegjogok és az egészségügyi adatok védelme és tiszteletben tartása- egyidejűleg az élet tiszteletben tartását és védelmét valósítja meg, mert az élet egyszeri és megismételhetetlen, ezért az feltétlen prioritást parancsol mindenkinek és mindennek előtt.

Dolgozatom célja, hogy feldolgozzam az orvos tájékoztatási kötelezettségét, annak jogi aspektusait, illetve a beteg jogainak egyik leglényegesebb elemét, a beavatkozáshoz való hozzájárulást és visszautasítást. A témák kidolgozása kronológiai sorrendben történik, annak megfelelően, ahogy belépünk az orvosi rendelőbe, majd gyógyultan távozzunk. Munkámat a bevezetésen és a befejezésen kívül hat fő részre osztottam. Az első három bevezető jellegű, magával az orvosi jogviszonnyal, mint megbízási jogviszonnyal, az orvos felelősségének történeti kialakulásával és az orvos, illetve az egészségügyi intézmény kártérítési felelősségével foglalkozik.

Az ezt követő három fejezet nevezhető a dolgozat tárgyalási részének. A hatodik fejezetben foglalkozom a tájékoztatás időpont jávai, módjával, terjedelmével. Az utóbbival kapcsolatban, tizennégy pontban sorolom fel azokat az elemeket, amelyekről az orvos köteles a beteget tájékoztatni. Itt szó esik még a „tájékozott beleegyezés” fogalmáról, arról, hogy érdekesebb lenne tájékozott döntésnek nevezni, mivel nem csak hozzájárulás lehet, hanem visszautasítás is, azonban a gyakorlatban a „tájékozott beleegyezés” terjedt el és az Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény is ezt a megnevezést használja. Végül szó esik még a rossz kórjóslatú betegek felvilágosításáról is.

A hetedik fejezetben a tájékoztatástól igen nehezen elválasztható beleegyezést fejtegetem. Itt foglalkozom a hozzájárulás módjával, amely lehet szóbeli, írásbeli, vagy éppen hallgatólagos, a beleegyezéssel korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen betegek esetében, illetve azzal, hogy mikor nem szükséges a beleegyezés, és végül a visszautasítással. A nyolcadik fejezet a felhasznált irodalmak feldolgozása során bennem felmerült két kérdés fejtegetése. A kérdések:

1. Kinek milyen fokú tájékoztatás elegendő?
2. Miért nem fizetnek a felelősség-biztosítók?

A befejezésben a nem éppen jól működő tájékozott beleegyezés hibáira világítok rá és egy megoldási javaslatot is, kidolgozok. Mivel helyzet megoldása nem az én tisztem, ezért az csak iránymutatásként szolgál a beteg teljes körű tájékoztatásának, az orvos gyógyító-megelőző tevékenységének és adminisztratív kötelezettségeinek arányos megosztására.

Az orvostudomány a gyógyászatban előszeretettel alkalmazza a transzplantációt, mint életmentő és gyógyászati eszközt. Az újabb kutatások szerint a klónozást – ami tiltott – felváltja a génmódosított szövet. Ennek, valamint a szerv- és szövetátültetésnek – habár létezik már szabályozás – mindamellett, hogy orvosi, etikai vetülete sem tisztázott, óriási jogi űr van.

Romániában – mint minden civilizált országban – törvény tiltja a szervkereskedelmet. Ez azt jelenti, hogy semmilyen formában nem adható ellenérték egy szervért. Ennek ellenére, a véréadásért – ami szintén szerv, avagy szövet – pénzt, szabadnapot, illetve ebédjegyet adnak. Ez már önmagában kérdésessé teszi a szerv és szövet kereskedelem jogi szabályozását.

A nemzetközi helyzetet, azon belül pedig elsősorban az európai országok törvénykezését vizsgálva, kitűnik, hogy véleményünk szerint Európában egyedül Magyarországon történt egy nemcsak európai szintű szerv és szövetátültetési joggyakorlat meghonosítása, hanem mindamellett etikus és humánus módon sikerült a fennálló problémákra valamilyen jogorvoslatot találni.

A kutatás során nemcsak az érvényben levő, egymásnak időnként ellentmondó törvényeket, illetve sürgősségi kormányrendeleteket vettük figyelembe, hanem az orvos társadalom által alkalmazott megoldásokat is ismertettük, ahol kiderül, hogy a román orvostársadalom a humanizmus jegyében hozzátartozói engedély nélkül időnként szerv és szövetátültetést végez ahol a donor balesetben hunyt el. Nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy ugyanakkor szerv és szövetkereskedelem történt, mert tudásunk, illetve bizonyítékunk az ügylet ellentételezéséről.

Egyes vélemények szerint az informatika tudományával szemben csak az orvostudomány szövet és transzplantációs része fejlődött ennyire szédületesen, gyorsan. Gyakorlatilag a világon sikeres átültetést 1954-ben hajtottak végre, tehát a kérdéskör létjogosultsága kb. 50 éves. Ennek ellenére – vagy talán ezért – csak joggyakorlatot tudunk felmutatni, pontos jogi szabályozást még a fejlettebb országokban sem.

Mi azt a véleményt képviseljük, hogy jogilag, etikailag tekintve a testünk nem a mienk, hanem kölcsönkaptuk. (Talán Istentől, talán a Természettől...). Éppen ezért nincs jogunk – mint egyénnek – dönteni arról, hogy halálunk után felhasználják-e vagy sem a testünket szerv- és szövettranszplantáció céljára, ha egy élet megmentéséről van szó. A döntést azoknak a szakembereknek kell meghozniuk, akik felmérték, hogy szerveink halálunk után milyen mértékben károsodtak, illetve azokat fel lehet használni vagy nem.

Az élet folytonos, folytonosságát biztosítanunk kell, ahogyan a román Btk. 314-315-ös paragrafusa kimondja, hogy a rászoruló, életveszélyben lévőnek segíteni kell, úgy a testünk szerveit halálunk után kötelesek lennünk felajánlani.

A tanulmányt egyértelmű válaszok hiányában elsősorban vitaindítóknak szántuk, és nem utolsósorban a romániai törvénykezést, az európai törvényekkel szeretnénk összehangba hozni, ahol a követendő példát a magyarországi szabályozás adná, hisz ez az ország mutatja fel talán a leghumánusabb joggyakorlatot a szerv- és szövetátültetés kérdésében.

A házasság érvénytelenségének kérdései a kánonjog és a polgári jog
összehasonlításában

Dr. Harmat Anita
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lábady Tamás egyetemi docens

A dolgozat első része a bevezetés, amely felvázolja a dolgozat kutatási célját, valamint azt, hogy milyen tekintetben vet fel a házasság érvénytelenségével kapcsolatos családjogi és egyházjogi joganyag történeti szemléletű, párhuzamos vizsgálata lényeges kérdéseket.

A dolgozat második része a házasság érvénytelenségére vonatkozó jogszabályok történeti alakulását vizsgálja, a világi jog tekintetében a római jog szabályozásával kezdődően. Ezt követi a magyar jogtörténet legfontosabb vonatkozó szabályainak ismertetése a keresztény Magyarország létrehozásától az 1894-es Házassági Törvény szabályozásáig. Ebben a részben szerepel a házasság érvénytelenségével kapcsolatos kánonjogi szabályozás történeti fejlődésének ismertetése, különös tekintettel a vonatkozó kánoni szabályozás kialakulására, valamint az 1917-es *Codex Iuris Canonici* főbb szabályaira.

A harmadik rész foglalkozik a nemlétező és az érvénytelen házasság elhatárolásának kérdéseivel a polgári jog és a kánonjog rendszerében, külön figyelmet szentelve a kapcsolódó eljárásjogi, valamint nemzetközi magánjogi kérdéseknek.

A negyedik rész a házasság érvénytelenségének fogalmát elemzi általánosságban, mind a polgári jog, mind a kánonjog tekintetében, majd az egyes házassági akadályok csoportosítási szempontjait és lehetséges csoportosításukat vázolja.

A dolgozat ötödik része tartalmazza az egyes házasságot érvénytelenítő okoknak, illetve akadályoknak a részletes kifejtését, olyan módon, hogy az egymásnak többé-kevésbé megfeleltethető polgári jogi és kánonjogi akadályokat külön alfejezetek tartalmazzák, az alfejezetek végén a két jogrendszer szabályozásának összevetésével, s a hasonlóságok illetve különbözőségek történeti szemléletű magyarázatával. A fejezetet a csak a kánonjog által szabályozott akadályok részletszabályainak bemutatása zárja.

A dolgozat hatodik fejezete a házasság érvénytelenségével kapcsolatos polgári, valamint kánoni eljárásjogi jogszabályokat ismerteti.

A hetedik fejezet a Legfelsőbb Bíróságnak eddigi két, a házasság érvénytelenségével kapcsolatos jogesetét mutatja be.

A nyolcadik fejezet a magyar nemzetközi magánjognak a házasság érvénytelenségére vonatkozó szabályozását vizsgálja.

A kilencedik fejezet a konklúzió, mely választ ad a bevezetőben felvetett kérdésekre, a dolgozatban kifejtett történeti szemléletű összehasonlító vizsgálatok eredményeképpen.

Az örökbefogadás hazai jogi szabályozása és alkalmazásának
gyakorlati kérdései

Drucskó Éva
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár

A dolgozat keretei között igyekeztem az örökbefogadásra vonatkozó hazai jogi szabályozást olyan módon ismertetni és feldolgozni, hogy folyamatában megvilágítsam az örökbefogadás menetét az örökbefogadás különböző formáira tekintettel, ugyanakkor az érintettek különböző szempontjait figyelembe véve. E cél elérése érdekében a dolgozatban megpróbáltam az általam megkérdezett, az örökbefogadással valamilyen módon érintett személyek véleményét, hozzászólásait – a gyámhivatal, illetve a gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársaitól kezdve az örökbefogadó szülőkön át – bemutatni, és ezen keresztül az örökbefogadás intézményének mind az elmélet, mind a gyakorlat szempontjából problematikus kérdéseit megvilágítani, a felmerülő problémákra valamilyen választ adni.

Az örökbefogadás kérdéskörét vizsgálva úgy gondolom, hogy a jogi szabályozás egyik legfontosabb, legalapvetőbb problémája az, hogyan lehet az örökbefogadással részben vagy akár egészben eltérő módon érdekelt személyek, azaz az örökbe fogadni szándékozó és a vérszerinti szülő, illetve a gyermek szempontjait összehangolni. A vérszerinti szülő gyermekével kapcsolatos jogait kell összeegyeztetni a gyermek érdekével, akinek joga van egyrészt a vérszerinti családjához, másrészt viszont ha az nem képes róla gondoskodni, akkor ahhoz, hogy családi nevelése más módon, lehetőség szerint örökbefogadás segítségével biztosítva legyen, valamint az örökbefogadó igényét azíránt, hogy gyermeket kaphasson. Ezeknek a szempontoknak az összehangolása, a köztük lévő egyensúly megtalálására irányuló kísérlet húzódik meg véleményem szerint a szülő lemondó nyilatkozatának, a talált gyermek helyzetének, az örökbefogadhatónak nyilvánítás szabályozásában.

A gyakorlatban további problémát jelent az örökbe fogadni szándékozó személyek alkalmasságának vizsgálata, az örökbefogadást közvető szervezetek tevékenysége, illetve a nemzetközi örökbefogadás, amely kérdések mibenlétét szintén igyekeztem megvizsgálni.

A problémák, illetve nehézségek mellett foglalkoztam az örökbefogadással létrejövő új család helyzetével, az örökbefogadás sikerességét befolyásoló szempontok közül is néhányat, abból kiindulva, hogy az új család sikeres működése az egész intézmény célja.

Otthont nyújtó ellátás a gyermekvédelemben

Csepregi Boglárka
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tóthné Dr. Fábán Eszter egyetemi docens

Kutatásom célja, annak elemzése, hogyan szabályozható a jog eszközeivel a magánélet legbensőbb szférája a család; az otthont nyújtó ellátás, mint gyermekvédelmi szakellátás miként tölti be funkcióját; továbbá, hogy az 1997. évi XXXI. tv., a gyermekvédelmi törvény, és végrehajtási rendeletei mennyiben állják ki a gyakorlat próbáját.

Ennek érdekében a dolgozat rendszere a következőképpen alakul:

Első ízben – megvilágítva az egyes korszakok gyermekvédelmi rendszereit – kiemelem az otthont nyújtó ellátási formákat, és érzékeltetem azt a szemléletváltást, ami a törvény hatályba lépése óta megvalósul.

Másodízben a gyermekvédelmi rendszert, és a gyermek családjából való kikerülésének problematikáját járom körül a veszélyeztetettség fogalmának elemzésével.

Harmadízben a gyermekek jogait elemzem, kitérek a gyermekjogi képviselő intézményére, és összehasonlító elemzést nyújtok az otthont nyújtó ellátás esetkeiről (ideiglenes hatályú elhelyezés, átmeneti nevelésbe vétel, tartós nevelésbe vétel), a szülői felügyeleti jog alakulásáról az egyes formáknál.

Ezek után a fő részben az otthont nyújtó ellátás, és legjellemzőbb intézménye, a gyermekotthon következik. A témán belül kifejtésre kerül: a gyermekotthonok kiváltásának folyamata; gyermekotthon működése; a kapcsolattartás szabályozása, a jogosultak sorrendje; szakellátás legfőbb céljának, a gyermek családba való visszahelyezésének megvalósulása; az utógondozói ellátás működése.

Legvégül a javítóintézetű nevelést veszem sorra, mint az intézményi gyermekvédelem sajátos területét, melynek ugyanúgy célja a családba való visszahelyezés, a gyermek érdekeinek érvényesítése.

A munka terjedelme miatt a nevelőszülői ellátást, amely ugyancsak az otthont nyújtó ellátások körébe sorolható, nem érintem.

A vonatkozó szakirodalom, a jogszabályok és a gyakorlat tanulmányozása során arra a megállapításra jutottam, hogy a gyermekvédelmi szabályozás évszázados múltja ellenére napjainkban meglehetősen ingoványos terület. A rendszer még nem kiforrott, sok esetben óriási különbségek észlelhetők egyes földrajzi egységek intézményei, a szakemberek felkészültsége között. Az e területen dolgozók mögött nem mindig lelhető fel az egységes koncepció, megfelelő koordináció. Külön probléma a magas fluktuáció, a szakemberek korai kiégése.

Összességében azonban az elmúlt évtized változásai pozitív elmozdulást jelentettek a megelőző gyakorlathoz képest. Az átalakulás természetesen nem mehet egyik napról a másikra, főként akkor, ha a reformáció az alapokat érinti. A nehézségek ellenére az átalakulás jó úton halad. A fő cél, a gyermekek légszélésebb körű érdekeinek és jogainak érvényesítése megvalósulni látszik.

XXIII. POLGÁRI JOGI TAGOZAT III. (KÖTELEMI JOG)

1. Az orvosi jogviszony

Lomnici Zoltán

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár

2. Az orvos polgári jogi felelőssége Magyarországon, különös tekintettel az orvosi műhibákra

Turzó Tamara

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Németh Ágnes egyetemi adjunktus

3. Polgári jogi felelősség a tiltott teljesítményfokozó szerek használata körében

Kovács Emese

ME ÁJK

Témavezető: Dr. Heinerné dr. Barzó Tímea egyetemi adjunktus

4. A gyógyszerek által okozott károkért való felelősség

Dr. Káplár Orsolya Csilla

PPKE JÁK

Témavezető: Dr. Lábady Tamás egyetemi docens

5. A nem vagyoni kártérítés a magyar és a külföldi jogban

Fézer Tamás

DE JÁTI

Témavezető: Dr. Szikora Veronika egyetemi adjunktus

6. Az engedményezésre vonatkozó szabályok újragondolása a nemzetközi gyakorlat tükrében

Gárdos Péter

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

7. A fiduciárius ügyletek, mint atipikus hitelbiztosítékok

Bács György

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Vékás Lajos egyetemi tanár

8. A felentúli sérelemről...

Nagy Csongor István

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Vékás Lajos egyetemi tanár

9. A hagyományos jogintézmények és érvényesülésük az elektronikus kereskedelemmel összefüggésben

Lakatos Ágnes

ME ÁJK

Témavezető: Ujváriné dr. Antal Edit egyetemi adjunktus

10. Az előreláthatóság, mint a szerződésszegéssel okozott kár megtérítésének korlátja

Füzes Judit Nóra

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Nemessányi Zoltán egyetemi tanársegéd

11. A közvetett kár érvényesítése közvetlen kereset útján

Garamvölgyi Róbert

PTE ÁJK

Témavezető: Dr. Kecskés László egyetemi tanár

12. A kartellszerződések általános elméleti kérdéseiről

Dr. Burger László

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Harmathy Attila egyetemi tanár

13. A teljesítés lehetetlenülése

Okányi Zsolt

ELTE ÁJK

Témavezető: Dr. Harmathy Attila egyetemi tanár

Az orvosi jog és az orvosi jogviszony hazánkban és az Európai Unióban

Ifj. Lomnici Zoltán

jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar

Témavezető: Dr. Jobbágyi Gábor egyetemi tanár

„A gyógyítás és annak eredményessége elsősorban az orvos és beteg bizalmi kapcsolatán alapul. Ezen bizalom a rendszeres személyes találkozások során alakulhat ki, amelyben a beteg, illetőleg a betegek egy csoportja az ellátást személyre szólónak, az adott körülményekhez igazodónak érzi. Ahhoz, hogy valóban ilyen ellátást lehessen nyújtani az szükséges, hogy a beteggel közvetlen kapcsolatban álló és az ellátást nyújtó orvos a betegével való kapcsolata kialakítása során nagy önállósággal, hosszú távon tervezve járjon el. Ez a nagyobb önállóság megteremtené annak jogszabályi feltételeit, hogy az orvos a jövőben közvetlenebbül teljesíthesse közszolgáltatói feladatait és ne csupán a gyógyító-ellátó hálózat egy eleme legyen.” Az iménti szöveg a 2000. évi II. törvény indoklásának bevezető rendelkezéseit tartalmazza. Különösen érdekessé válik azonban e törvényhely, ha a következő néhány (hatályos) tényt megvizsgáljuk:

- 1/ A haza elmélet és gyakorlat többé-kevésbé egységes a tekintetben, hogy az orvos és a beteg között szerződéses jogviszony áll fenn.
- 2/ A bírói gyakorlat a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai alapján jár el az e tárgykörben felmerülő jogviták kapcsán.
- 3/ A törvényalkotók még nem foglaltak állást e tekintetben.
- 4/ Az Alkotmánybíróság szerződéses viszonyt minősítette az orvos-beteg jogviszonyt.
- 5/ A hazai jogtudomány nagyobbik része a megbízási szerződést tartja legalkalmasabbnak a helyzet orvoslására, amelynek esszenciális eleme a megbízó utasítási jogköre.
- 6/ A kórházban előforduló orvosi műhibával okozott kárért a kórház, az egészségügyi szolgáltató felel.
- 7/ A 2001. évi CVII. törvény – Az egészségügyi közszolgáltatások nyújtásáról, valamint az orvosi tevékenység végzésének formáiról – 20. § (6) úgy fogalmaz: „ha e törvény vagy ennek végrehajtására kibocsátott rendelet, illetve az orvosi tevékenység ellátásáról szóló szerződés másként nem rendelkezik, a szabadfoglalkozású orvos jogaira és kötelezettségeire, továbbá felelősségére a Polgári Törvénykönyv megbízásra vonatkozó rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.”

Meglátásom szerint tovább bonyolítja a helyzetet, hogy e törvény lehetővé teszi, hogy a kórházak vállalkozássá, az orvosok és a fogorvosok vállalkozókká váljanak. A hazai viszonyok összevisszaságát hangsúlyozom, hiszen az általam felsorolt öt pont 'cáfolata' a fent említett szakaszoknak. Ez az anomália is késztetett arra, hogy vizsgáljam az orvosi jognak ezen érdekes részterületét.

Tanulmányomban a több szempontból – kontinentális jelleg, kiforrottság – mintának tekintett német, illetve osztrák és svájci szabályozást helyeztem vizsgálódásaim középpontjába. Emellett nem hagyhattam figyelmen kívül az angolszász, francia, valamint a jelenleg szintén irányadónak tekintett holland szabályozást sem. A dolgozat első részében az orvoslás történetével foglalkozom, ezt követően az orvosi jogviszony kérdéskörét, majd tartalmát tekintem át – hazánkban és az Európai Unióban. A tanulmány zárásaként néhány új területet, új problémakört járok körül.

Az orvos polgári jogi felelőssége Magyarországon, különös tekintettel az orvosi műhibákra

Turzó Tamara
jogász, ... évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Németh Ágnes egyetemi adjunktus

Polgári jogi felelősség a tiltott teljesítményfokozó szerek használata körében

Kovács Emese
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Heinerné dr. Barzó Tímea egyetemi adjunktus

A dolgozatot személyes élmények ihlették. Régóta érdekel, miért élnek vissza a sportolók a doppingszerekkel, ha tisztában vannak vele, hogy a mellékhatások jelentkezni fognak, ha évek múlva, de biztosan. Miért vállalják a későbbi bizonyosan bekövetkező betegségeket? Ennyire fontos a siker pillanatnyi érzése? A dolgozatot három részre lehet tagolni. Az elsőben fontosnak tartottam, hogy tisztázzam a fogalmakat, a későbbi szóhasználat miatt. A doppingellenes tevékenység szabályozása, jogi háttere sok utánajárást igényelt, mivel nagyon sok országban hiányzik a jogi háttér a témával kapcsolatban. Igyekeztem a magyar viszonyok mellett a nemzetközi szabályozás lemaradását és az erőfeszítéseket bemutatni, ezért lefordítottam a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség jogszabálytervezetének E verzióját.

A második részben a doppingellenes tevékenység szervezeti rendszerét hangsúlyoztam ki, a szövetségek és a gyermek-, ifjúsági és sportminiszter feladataival. A szervezeti keretek mellett rátértem a sportolók általános kötelezettségeire a témával kapcsolatosan, emellett kiemelten kezeltem a sportolókkal foglalkozó sportszakembereket. Nagy segítséget jelentett, hogy személyes tapasztalatokat gyűjthetek a sportorvos ismerősöknél. Igazán nagy felelősségük a sportorvosoknak és a sportolóval személyesen kapcsolatban álló sportszakembereknek van.

A harmadik részben az általános felelősségi kérdéseken túl az egyes felelősségi eseteket is különvettem, elemeztem, kitérve a szabadidősportban felmerült kérdésekre és elkülönítve a hivatásos és amatőr sportoló felelősségét. Fontosnak találtam a büntetőjogi szabályokat, amelyekre szükség lenne, emellett a munkajogi

felelősségről is szóltam, mivel a hivatásos sportolókra munkajogi szabályok vonatkoznak. Szerettem volna a sportorvosok felelősségével többet foglalkozni, de az időt és a sok utánajárást igényel, amire nyáron lenne igazán lehetőségem. Remélem a dolgozatommal felkeltettem a téma iránti érdeklődést, a szabályozás fontosságát sikerült eléggé felszínre hoznom. A doppingtörvény elkészítése, a tervezetek már készülnek, ebben szeretnék segítséget nyújtani munkámmal.

A gyógyszerek által okozott károkért való polgári jogi felelősség

Dr. Káplár Orsolya Csilla
jogász, végzett 2002-ben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Lábady Tamás egyetemi docens

A dolgozat a gyógyszerek előírászerű alkalmazása során bekövetkező személyi károkért való felelősség alapjait, fejlődésének menetét vizsgálja az Egyesült Államok, Németország és hazánk jogának tükrében.

A felelősség alapjainak bemutatása során szó esik a kötelmi viszonyok változásáról, a deliktualis felelősség elméleti kérdéseiről, a termékfelelősségről, illetve annak jelentőségéről a nemzetközi és a magyar jogban.

Az Amerikai Egyesült Államok joggyakorlatának kifejtése a DES-ügy elemzése, illetve annak jogi problémái és a bizonyítási nehézségei bemutatásán keresztül történik.

Németországban a legnagyobb gyógyszerkatasztrófa, amely felelősségi kérdések és a kompenzációs lehetőségek felé fordította a figyelmet, az ún. Contergan-botrány volt. Ennek bemutatása után tér át a dolgozat a német gyógyszerjog hatályos szabályaihoz.

A magyar szabályozást az 1972. évi törvény elemzésével és a hozzá fűzött megjegyzésekkel ismerhetjük meg.

A dolgozat utolsó része a fertőzött vércélesztényekért való felelősséget elemzi a magyar joggyakorlat bemutatása és nemzetközi kitekintés mellett.

A kérdés, amelyre a dolgozat választ kíván adni az, vajon a jog eszközeivel hogyan lehet fellépni a gyógyszerek által okozott súlyos katasztrófákat megelőzendő? És ha már bekövetkezett a hiba, amire a legnagyobb körütekintés mellett sem számíthattunk, miképpen lehet az ártatlan áldozatokat kompenzálni?

Kit lehet a károk megtérítésére kötelezni?

Az összehasonlító elemzés adja meg ezekre a kérdésekre a választ. Az amerikai helyzet vizsgálata a korai törekvések miatt, a német szabályozás jelentősége pedig abban áll, hogy a magyar számára alapot, példát adott.

A nem vagyoni kártérítés a magyar és a külföldi jogban

Fézer Tamás
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Szikora Veronika egyetemi adjunktus

A polgári jog talán egyetlen jogintézményét sem övezi világszerte olyan bizonytalanság, mint a nem vagyoni kártérítés. Már a jogintézmény funkciójának, rendszertani elhelyezésének megválaszolására sem lehet két egybehangzó megoldást találni. A jogalkalmazásnak óhatatlanul is szabad kezét, széles mérlegelési lehetőséget biztosító erkölcsi kártérítés valódi kibontakozása elé elsősorban a kontinentális államok, így hazánk mereven a hatalmi ágak szétválasztásának talaján álló, a bírói önkénytől rettegő jogi gondolkodása emeli a legtöbb akadályt. Az immateriális károk megítélése olyan nagyfokú bírói szabadságot igényel, hogy sem alkalmazásának jól körülítható jellemzői, sem a jogosult kör felsorolása nem lehetséges. A dolgozat első része a jogintézményre vonatkozó külföldi és magyar álláspontok felvázolására és ütköztetésére törekszik a jogfejlődés elmúlt 100 évének bemutatásával párhuzamosan. Az angol, francia és német megoldások bővebb elemzése során kísérel meg a magyar szabályozás számára hasznosítható elemeket találni.

A nem vagyoni kártérítés sajátos jellegéből adódóan a joggyakorlat bemutatása és vizsgálata elengedhetetlen. A dolgozat második nagyobb gondolati egysége elsősorban az elmúlt 10 év hazai jogalkalmazásában fellelhető, mára egységesnek nevezhető álláspontokat veszi megfigyelés alá, melyek a törvényi szabályozás hiánya miatt jelenleg a nem vagyoni kártérítés kereteit, alapvető „rendelkezéseit” adják. A bíróságok ítéleteiben azonban most is sok bizonytalanság, eltérő megítélés uralkodik. Az 34/1992. (VI.1.) AB határozatban megfogalmazott elsődlegesen általános személyiségvédelmi funkció a bírói gyakorlatban nehezen talál utat. A bírósági döntések jelentős része felelősségtani jogintézményként kezeli az immateriális károk problémáját, így bizonyos mértékű hátrány bizonyítását szinte minden esetben megkövetelik. Mára elfogadottá vált a hátrányok körében a pszichés sérülések kárként való értékelése, de a személyiségi jogok megsértése önmagában nem elegendő a felperes keresetének pozitív elbírálásához. Ez a gyakorlat elsősorban a jogintézmény szabályozatlanságából adódik. A dolgozat harmadik része egy esetleges új magyar szabályozás lehetőségével foglalkozik, figyelemmel a Polgári Törvénykönyv rekodifikációjának eredményeire is.

A nem vagyoni kártérítés törvényi szabályozása során azt a személyiségi jogok körében kellene elhelyezni, mint szubjektív alapú szankciót, általános jogvédelmi eszközt. Ugyanakkor nem tagadható, hogy a jogalkalmazás során a vagyoni kártérítéssel számos rokon vonást mutat, ezért a felelősségtan körében kimunkált elveket (pl. káronszerzés tilalma) a joggyakorlat továbbra is hasznosíthatná. Elegendő lenne egy generálklauszula szerepeltetése a Ptk-ban, és a Legfelsőbb Bíróság jogegységesítési feladatai teljesítése körében kell, hogy a konkrét életviszonyokra történő alkalmazhatósága bővebb kifejtést kapjon. A nem vagyoni kártérítés egy olyan jogintézmény, ahol a bírónak jogot kell alkotnia, fel kell öltönie angolszász kollégája talárját. A magyar bíróságok ezt a bizalmat mindenképpen megérdemlik.

Az engedményezésre vonatkozó szabályok újragondolása
a nemzetközi gyakorlat tükrében

Gárdos Péter
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Menyhárd Attila egyetemi adjunktus

A dolgozat a Polgári Törvénykönyvnek (Ptk.) az engedményezésre vonatkozó szabályait vizsgálja. A vizsgálódás alapját az a felismerés adta, hogy a gazdasági életben felmerülő, az engedményezés szabályait alkalmazó egyes tranzakciók (pl. értékpapírosítás, projektfinanszírozás, faktorálás stb.) esetében a Ptk. hatálybalépése óta változatlan formában meglévő szabályai nem minden esetben nyújtanak kielégítő választ a felmerülő kérdések megválaszolására és a jogviták rendezésére.

A dolgozat aktualitását adja az is, hogy az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (Uncitral) 2001 decemberében fogadta el a követelések engedményezését szabályozó egyezményét. Bár az egyezmény még nem lépett hatályba, az Uncitral által végzett egy évtizedes munka érdemessé teszi az egyezményt arra, hogy az engedményezés újraszabályozása esetén az egyes kérdésekre adható válaszok vizsgálata során a jogalkotó figyelembe vegye.

A dolgozat további aktualitását a Polgári Törvénykönyv kodifikációja adja. A dolgozat szerzőjének nem torkolt célja, hogy javaslatot tegyen az engedményezés szabályainak átalakítására. A dolgozat ennek érdekében rövid gazdasági bevezetés után tárgyalja az engedményezés szabályainak egyes külföldi – így többek között a francia, német, olasz, svájci, holland, angol, amerikai – jogokban való elhelyezését és általános jellemzését. A dolgozat harmadik szerkezeti elemét a nemzetközi jogharmonizációs céllal létrejött két megoldás, az Uncitral egyezményének és az Európai Szerződési Jog Alapelveinek 2002 tavaszán elkészült III. fejezetének vizsgálata adja. A negyedik rész az engedményezésre vonatkozó anyagi jogi szabályokat tekinti át komparatív megközelítésben. A dolgozat minden egyes kérdés esetén az érdekesnek tűnő külföldi megoldások bemutatása mellett vizsgálja az engedményezés hazai szabályait a XIX. század végéig visszatekintve. Az egyes kérdések elemzése az ezen vizsgálatokból levont következtetések alapján a jogalkotó számára tett javaslattal zárul. A negyedik rész vizsgálja a követelések engedményezhetőségét, az engedményezési szerződés alaki érvényességét, az engedményezésről szóló értesítés formáját és joghatásait, az adós teljesítését és az adós által felhozható kifogásokat, valamint az engedményező szavatosságát. Az ötödik rész az Uncitral egyezményének nemzetközi magánjogi szabályait mutatja be, valamint vázolja a magyar szabályok alapján felmerülő egyes kérdéseket.

Mivel a dolgozat célja az volt, hogy a jogalkotó számára javaslatot tegyen az engedményezés megfelelő újraszabályozására, a dolgozat egy normaszöveg-tervezettel, illetve az ahhoz fűzött általános és részletes indokolással zárul. A jogalkotót kívánja segíteni jelen dolgozat szerzője azzal is, hogy elkészítette az Uncitral egyezményének magyar fordítását, amely a dolgozat mellékletében található.

A fiduciárius ügyletek, mint atipikus hitelbiztosítékok: a tulajdonjog-fenntartás, a biztosítéki engedményezés és a biztosítéki tulajdonátruházás különböző konstrukciói, különös tekintettel a javasolt reformokra

Bacsa György
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Vékás Lajos egyetemi tanár

Tanulmányom célja azon fiduciárius ügyletek megvizsgálása, amelyeket a Polgári Törvénykönyv nem nevesít hitelbiztosítékként, azonban a gyakorlatban elterjedt biztosítéki eszközök: a tulajdonjog-fenntartással kötött adásvételi ügyletek, a fiduciárius engedményezés, valamint a biztosítéki tulajdonátruházás. Nem szólok azokról a technikákról és szerződéses klauzulákról, amelyek a követelések pénzforgalmi úton történő végrehajtását teszik lehetővé, illetve nem nyújtanak több garanciát, mint bármely szerződéses kötelezettségvállalás. Az opciós jogok közül kizárólag a visszavásárlási jogot, mint a biztosítéki tulajdonátruházásnak a bíról gyakorlat által is elismert kötelmi jogi formáját kívánom bemutatni.

Az egyes hitelbiztosítékok elméleti és gyakorlati vizsgálatának, a kodifikálatlan magyar magánjogi irodalomban és kúriai gyakorlatban elterjedt nézeteknek, illetve az összehasonlító jogi elemzéseknek is jelentős teret engedtem. Az idegen jogi konstrukciók vizsgálatakor figyelmet fordítottam arra, hogy az adott jogrendszer a dologi és kötelmi jogügyletek viszonyát miképpen határozza meg, ennek megfelelően az adott jogintézményre vonatkozó szabályokat a magyar jog alapján miként kell értelmezni. Nem az egyes külföldi jogintézmények bemutatására törekszem, hanem a felvetődő problémákra, kérdésekre adható válaszokként kívánom a germán és angolszász, valamint más jogrendszerek (holland, francia, olasz) megoldásait felvázolni.

Az atipikus biztosítékokkal szembeni, dogmatikai fenntartásokból eredő ellenérzések helyett az eszközök gyakorlati alkalmazhatóságát, a hitelezők érdekeinek védelmét és harmadik személyek jogbiztonságát, a forgalom biztonságát szolgáló alkalmazást állítom a középpontba. Kérdés, hogy a szélesen megengedett (jel)zálogjog mellett szükség van-e a fiduciárius ügyletekre, vagy a holland Polgári Törvénykönyv megoldását követve korlátozzuk, tilalmazzuk ezeket, és a kogens szabályokkal felvértezett zálogjog alkalmazását ekként védelmezzük. A dolgozatban azonban a tiltás helyett inkább a szabályozás egységesítése, valamint a garanciális jellegű szabályok kiterjesztése mellett kívánok érvelni, amihez példaként az amerikai Uniform Commercial Code szolgál, amely az ún. *security interest* körében néhány kivételtől eltekintve valamennyi biztosítéki megállapodásra nézve egységes szabályozást tartalmaz. Ez a megoldás egyrészt az adósi, a hitelezői és a forgalom biztonságához fűződő érdekeket kívánja összehangolni, másrészt a jogosult rendelkezési és a felek szerződési szabadságát is érintetlenül hagyja, miközben a klasszikus zálogjogi szabályokhoz mérhető védelemben részesíti a harmadik személyeket. Az új Ptk. koncepciója a fiduciárius ügyleteket nem a jogalkalmazók jogszabály-megkerülési technikáiként, hanem gazdasági szükségleteket kielégítő intézményekként kezeli, amelyek világos, és a speciális joganyagokkal (pl. csődtörvény, számviteli törvény) koherens szabályozására van szükség.

A dolgozat alapjául szolgáló kutatásokat a Pro Renovanda Cultura Hungariae Szakalapítvány támogatta.

A felén túli sérelemről...

Nagy Csongor István
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Vékás Lajos egyetemi tanár

A felén túli sérelem doktrínája egyike azon kevés római jogi intézménynek, amelyek újkori adaptációját erőteljes szkepticizmus övezte. Polgári jogunk szempontjából különös jelentősége van e kérdés vizsgálatának, hiszen a jogintézménnyel kapcsolatban nemcsak komoly szakirodalmi vita bontakozott ki, hanem többször felmerült ennek a generálklauzulának a hatályon kívül helyezése is.

A tanulmány tárgyát a szerződéses *szinallagma* védelmének különböző formái képezik, módszere pedig ezek összehasonlítása, elhelyezve őket társadalmi kontextusukban. Ezek a jogintézmények a tág értelemben vett felén túli sérelem fogalmába vonhatóak. A tanulmány címének és tárgyának megjelölésében azért szerepel mégis a szerződéses *szinallagma* védelme kifejezés, hogy elkerülhető legyen az uzsorás, a kizsákmányoló, és más, a *laesio enormis* római jogi intézményét átdolgozó európai megoldások besorolásának fogalmi vitája.

A tanulmány két pillérre épül. Az első magában foglalja a felén túli sérelem római jogi megjelenését, középkori, pontosabban kánonjogi továbbélését és újkori kodifikációjának útját, tehát azt az ívet, amely az első megjelenéstől elvezet a mai tételes polgári jogok rendszeréig. A második pillért a feltűnő értékkülönbségnek a magyar polgári- és versenyjogban, illetve a bírósági és a versenyhatósági gyakorlatban történő megjelenése jelenti. A konklúziókban *de lege ferenda* összefoglalom a kérdés megközelítésének szempontjait. A tanulmányt az Új Polgári Törvénykönyv Koncepciójával kapcsolatos észrevételek zárják.

A szavatosság és a jótállás szabályainak modernizálása az európai jogharmonizáció folyamatában

Lakatos Ágnes
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Ujváriné dr. Antal Edit egyetemi adjunktus

A Polgári Törvénykönyv a kellékszavatosságot a kötelmi jog általános szabályain belül, szerződésszegés rendelkezésein belül, a hibás teljesítés cím alatt szabályozza, míg az 1999/44/EK sz. irányelv kifejezetten fogyasztóvédelmi jelleggel, a fogyasztási javak adásvételéhez kapcsolódóan fogalmazza meg a követendő szabályokat. A magyar jogalkotás számára eldöntendő kérdés volt, hogy úgy építsük-e be a Törvénykönyvbe az új szabályokat, hogy megmaradjanak a mostani szerződésszegés szabályainak keretei között. Ebből azonban az következik, hogy ezeket a szabályokat mindenfajta szerződésre alkalmazni kell, nem lehet kizárólag a fogyasztói szerződésre. Időközben elfogadásra került a jogszabály, amely általában is módosította a szavatossági és jótállási szabályokat, de a fogyasztói szerződéseknél az irányelv elvárásait követik. A dolgozatban a bevezető gondolatok, a történeti áttekintés és a fogalom meghatározásokat követően – a jogösszehasonlítás módszerével élve megvizsgáltam, hogy – különösen az igények, azok érvényesítése, bizonyítási teher szempontjából – mennyiben tér el a hatályos szabályozás, az irányelv, valamint a 2003. július 1-jén hatályba lépő új Ptk. szabályaitól. A szerződéses kapcsolatokban, a szerződés valamennyi létszakában rendkívüli jelentősége van a tájékoztatásnak, melynek elmulasztása a hibás teljesítés jogkövetkezményét vonja maga után annak ellenére, hogy részletes szabályai nem találhatók meg a Ptk. szavatossági szabályai között. Egyéb jogszabályok kiemelten rögzítik a tájékoztatási kötelezettséget az eladó/kereskedő részéről, s a megsértőikkel szembeni jogkövetkezményeket is kihatásba helyeznek.

A szavatosság a hibás teljesítés objektív jogkövetkezménye, ugyanakkor a Ptk. módosítása is érintetlenül hagyja a hibás teljesítés szubjektív jogkövetkezményeként igénybe vehető kártérítés jogintézményét. A dolgozatban különösen azoknak a jogi helyzeteknek az elemzésével foglalkozom, amelyek e két jogintézmény kapcsolódásában, az igények átfedésében jelentkezhetnek.

A jótállás szerződést biztosító mellékkötelelem, mégis elsősorban a hibás teljesítés jogkövetkezményeként jelentős a magyar jogban. A szavatosság szabályainak változása mellett a jótállás jogintézményének módosítása is szükségessé vált.

A nemzetközi kereskedelemben egyre inkább teret hódít az elektronikus kereskedelem. Ez az új kereskedési mód a szerződéskötési folyamatok, s akár a szerződés teljesítését is teljes egészében megváltoztatja, amelyre a jogi szabályozásnak is figyelemmel kell lennie. Az Európai Unió elektronikus kereskedelemre irányuló szabályai átfogó jelleggel, valamennyi szerződésre irányadó elveket fogalmaznak meg, de kiemelten jelenik meg a fogyasztóvédelem igénye is. E területhez kapcsolódva kitértem a hatályos magyar jogszabályok elemzésére, és arra kerestem választ, hogy az elektronikus kereskedelem során hogyan érvényesülnek a szavatossági és jótállási szabályok, különösen, ha a teljesítés elektronikus úton következik be.

Az előreláthatósági korlát, mint a szerződésszegéssel okozott kár
megtérítésének korlátja

Füzes Judit Nóra
jogász, III. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Nemessányi Zoltán egyetemi tanársegéd

Általánosságban megállapítható, hogy a károkozó, miután kárt okozó magatartását bevégezte, nem bír befolyással az események további menetére. Egyre több államban ismerték fel, hogy méltánytalan lenne a károkozót olyan következményekért is felelőssé tenni, amelyekre nem számíthatott, illetve amelyek bekövetkezése meglehetősen kis valószínűséggel bírt. Ennek következtében vezették be a szerződésszegéssel fennálló teljes kártérítési felelősség helyett az előreláthatósági korlátot, mint a szerződésszegéssel okozott kár megtérítésének korlátját. Az előreláthatósági klauzula lényege röviden, hogy a károkozó nem felel magatartásának olyan következményeiért, amelyeket nem láthatott előre. A külföldön kialakult gyakorlattal ellentétben a hatályos magyar jogi szabályozás a szerződésszegéssel okozott károk esetében a teljes kártérítés elvét alkalmazza, s a kártérítési kötelezettség alóli mentesülésre egyetlen lehetőség van: ha a károkozó bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Dolgozatomban a bevezető után az első két fejezetben általánosságban foglalkozom a felelősség megállapításának feltételeivel, illetve a szerződésszegésekre vonatkozó hatályos magyar jogi szabályozással. A harmadik és negyedik fejezetekben az előreláthatósági elv fogalmának, és céljának meghatározása, valamint egy rövid, de átfogó kialakulás-történet található. A hatodik fejezetben a különböző külföldi szabályozásokat próbálom bemutatni a szerződésszegéssel való felelősségre vonatkozóan. Ha az itt elemzett országok jogrendszereinek és a Bécsi Vételi Egyezmény szabályozását összehasonlítjuk, megállapítható, hogy annak ellenére, hogy mindegyik (kivéve a német jogrendszert) alkalmazza az előreláthatóság elvét, a részletes szabályozás, és a klauzula alkalmazási köre sok eltérést mutat. Ezt elemzem a hetedik fejezetben különböző nézőpontokból. Dolgozatomban nagy hangsúlyt fektetek az új Ptk. koncepciójára is, hiszen ezzel együtt Magyarországon is bevezetésre kerül az előreláthatósági klauzula. Magyarország a közeljövőben csatlakozik az Európai Unióhoz, és az ezzel járó jogharmonizációs feladatok az új Ptk-ban is megmutatkoznak. Ezért az új Kódex elemzése során nem csak az előreláthatósági klauzula bevezetésére vonatkozó javaslatokat, tervezeteket elemzem, hanem kitérek az összes, szerződésszegésre vonatkozó módosítási javaslatra. Dolgozatom utolsó fejezete egy érdekes, és talán sok ember számára nem ismert tervvel foglalkozik, ez pedig a Lando-bizottság első tervezete a szerződésszegésről. Ez egy olyan átfogó tervezet, mely egy egységes szabályozást kívánt adni a szerződésszegésekre vonatkozóan az Európai Unió tagállamai számára. Természetesen ez az elv sem képes minden lehetséges szerződésszegésnél elhatárolni a megtérítendő kárt a meg nem térítendőktől. Véleményem szerint azonban az előreláthatóság elve objektívebb, és a szerződés mindkét alanya számára világosabb útmutatást nyújt abban a kérdésben, hogy melyik fél mikor tartozik felelősséggel a szerződésszegéssel okozott kárért.

A közvetett kár érvényesítése közvetlen kereset útján

Garamvölgyi Róbert
jogász, V. évfolyam

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Kecskés László egyetemi tanár

„A kártérítési jog alapvetően mi is a bírósági problémája.”
Grosschmid Béni

A dolgozat a kártérítési jog egy apró szeletének feldolgozására vállalkozik, az elméleti megközelítés mellett erősen gyakorlati szempontokra összpontosítva. A témaválasztásnál két fő szempontot vettem figyelembe. Olyan kérdést kívántam vizsgálni, amelyben a jogirodalom álláspontja nem elég kiforrott és nem is egységes. Fontosnak tartottam ugyanakkor azt is, hogy az általam vizsgált tématerület valós, aktuális kérdéseket vessen fel. Így jutottam el a kártérítési joghoz, ezen belül is a közvetett kár közvetett kereset útján történő érvényesítésének problémájához.

A feldolgozáshoz, a probléma felvetéséhez a konkrét kiindulási alapot egy Legfelsőbb Bírósági határozat jelentett, mely a közvetett kár érvényesítésének lehetőségében foglalt állást.

A dolgozat első része meg kívánja vizsgálni a kártérítési igény kikényszerítésére szolgáló közvetlen kereseti jog intézményét. Történeti kialakulását és jelenkori relevanciáját. A közvetlen kereseti igény vizsgálata azért fontos intézménye a kártérítési jognak mert lehetőséget biztosít fennálló jogviszony hiányában igény érvényesítésére. Lehetővé teszi egy szabályok és biztosítékok tengeréből álló jogrendszerben a laikus „igazság” érvényre juttatását. Ezen jogintézmény biztosítja, hogy a jogos igény ne vesszen el pusztán a jogviszony hiánya miatt, hiszen ez a felfogás méltánytalan eredményekre vezetne. A közvetlen kereseti jog tehát véleményem szerint bizonyos mértékig lerombolja azokat a „szerződéses falakat”, amelyek mögé gyakran bújnak el a károkozók.

A második rész vázlatosan bár, de be kívánja mutatni a kártérítési felelősség elemeit, tehát azt, hogy mely feltételek fennállása szükséges a kártérítési szankció kiszabásához. Ez a rész képezi az összekötő kapcsot a dolgozat két része között, mint már említettem a közvetlen kereseti jog és a közvetett kár intézménye között. E kapocs nélkül ugyanis a két résztéma önmagában egyszerű leíró résznek tűnhetne, hiszen a három rész csak együttesen képes megvilágítani a dolgozat valódi témáját, avagy közvetett kár érvényesítését közvetlen keresettel. Belátható ha nem beszélek arról, hogy melyek a kártérítés általános feltételei, csak kis sikerrel tudom megvilágítani a feltételek egyikének, vagyis a kárnak egy alternatív formáját a közvetett kárt.

A harmadik rész tulajdonképpen a közvetett kárral foglalkozik. Ez a kárnak egy olyan fajtája, melyet egy másik (közvetlen) kár előz meg. Tehát ahol a kár nem közvetlenül a károkozó magatartásból származik, de a magatartás és a közvetett kár között okozati kapcsolat áll fenn. Elemzem a közvetett kár fogalmát, jogirodalmi megközelítését, és ebben a részben kapnak helyet Legfelsőbb bírósági határozatok a bírói gyakorlat szemléltetése céljából. A közvetett kár intézménye általában lévo jogintézmény, hasznos lehet tehát hogy megismerjük jelenlegi alkalmazását, mielőtt a kodifikációs munkálatok folytán, új helyzet áll elő.

A kartellszerződések általános elméleti kérdései

Dr. Burger László
jogász, végzett 2002-ben

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Harmathy Attila egyetemi tanár

A tanulmány első részében bepillantást ad napjaink modern gazdaságpolitikai irányzataiba, amellyel talajt igyekszik adni a versenykorlátozást tiltó jogi szabályrendszernek, azaz a helyes értelmezés végett kiemeli ezen normák céljait. Együttal ki is húzza a talajt a kartelljog alól, hiszen megdönthetetlenül „helyes” piaci modellekkel nem szolgál a tudomány. Ráadásul a jogalkotó államok sokszor maguk is arra törekednek, amit a magánjogi személyeknek tiltanak, mint például az OECD adójogi szabályok harmonizálása kapcsán, amely az adóparadicsomok megszüntetését irányozza, továbbá az adókartellben részt vevő országok megbüntetik az azon kívül maradókat.

Ezt követően bemutatásra kerülnek a magánjog adta lehetőségek a versenykorlátozás kezelését illetően, amelyben elsősorban a német GWB előkészületi munkáira támaszkodik a tanulmány.

A kartelljog magánjogi vonatkozásait illetően alapvetően két síkot kell vizsgálni. Egyrészt az általános polgári jogi és szerződési jogi szabályokat, ami a jogügylettan, akaratnyilatkozatok, a szerződések létrejötte és érvénytelensége körében igényelt bemutatást. Másrészt a szerződési jog különös szabályait kell bemutatni, amennyiben a tanulmány a kartellszerződést társasági szerződésnek tekinti és az így alkalmazandó szabályokat mutatja be.

A német jog tekintetében bőséges irodalom áll a kutatók rendelkezésére, a válogatás szempontja első sorban az volt, hogy a tanulmány írója által elfogadott álláspontok mentén haladjon, de igyekszik a többi véleménynek is megfelelően hangot adni.

A magyar jog irodalma a történeti sajátosságok miatt nem mutatott szerves fejlődést, azonban összehasonlító elemzést tartalmaz a tanulmány a két jogrendszer között.

A kartellszerződések elméleti kérdéseire adott válaszokat összehasonlítva elmondhatjuk, hogy a két ország joga annak ellenére képes jelentős eltérést felmutatni, hogy úgy a GWB 1. §-a, mint a versenytörvény 11. §-a a Római Szerződés 81. cikkének adaptált szövege. A háttér társasági jog a részletekben tér csupán el egymástól, azonban a BGB és a Ptk. társasági szerződésre vonatkozó szabályai jelentős eltérést mutatnak. A hibás társaság kezelését illetően pedig a hasonló általános szerződési szabályok egész máshogy alkalmazhatóak a két jogban.

Az európai jogegységesítés szempontjából érdekes lehet ez az eredmény, hiszen rövidesen talán Magyarországon is élő jog lesz a Római Szerződés 81. és az ESZAK szerződés 65. cikke, amihez többek között a polgári jognak is alkalmazkodnia kell majd.

Az általunk bemutatott kérdések azonban elsősorban elméletiek, a versenyjog anélkül is működik és ellátja feladatát, hogy tudná mi az pontosan amit tilt, hiszen a versenyjogban érvényesülő hatás elv miatt mindegy milyen magatartás okozza a versenykorlátozást.

A versenyjog miatt a versenyjogon kívül felmerült kérdésekre próbáltunk választ adni, de legalábbis elgondolkodtatni rajtuk.

A teljesítés lehetetlenülése

Okányi Zsolt
jogász, V. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Harmathy Attila egyetemi tanár

A dolgozat a teljesítés lehetetlenné válása szabályozásának koncepcióját és konkrét szabályait vizsgálja a magyar jogban, részletes kitérőkkel azonban az angol és a német jog területére, valamint rövid áttekintést nyújtva az olasz jog vonatkozásában. A dolgozat vázolja a lehetetlenülés jogintézményének kialakulását és fejlődési folyamatait a kezdetektől egészen napjainkig, ismerteti a teljesítés lehetetlenné válásának részletes szabályait az egyes jogrendszerekben, bemutatja az egyes kódexek szabályozási koncepcióit, amelyet – a lehetőségekhez és a terjedelemez mértén – számos eldöntött bírósági esettel illusztrál.

A külföldi szabályozás bemutatása a hazai könyvtárakban hozzáférhető angol, német és olasz nyelvű kötetmi jogi kézikönyvek, eset-összefoglalók és jogi lexikonok alapján készült, ügyelve arra, hogy az egyes jogrendszerek vonatkozásában között ismeretanyag ne borítsa fel a belső arányokat, valamint hogy a megállapítások mindig több forrásra támaszkodjanak, egyik forrás szerzője se kapjon meghatározó szerepet. A magyar jog ismertetésénél lényeges szempont volt továbbá, hogy a hatályos szabályozás zavaros pontjait megjelentsük, s az értelmezés különböző módszereivel, valamint bírósági döntések alapján azok mind logikailag mind pedig dogmatikailag helyes értelmezését felderítsük.

A dolgozat alapvetően hat fő részre tagolódik. Előbb történeti áttekintésként a lehetetlenülés intézményének kialakulását ismertetjük, külön alfejezetekre bontva a fejlődési folyamat egyes állomásait a különböző történelmi korokban és az egyes jogrendszerekben. Ezt követően a lehetetlenülés általános szabályai következnek: olyan kérdések, mint a lehetetlenülés fogalma és elhatárolása más jogintézményektől vagy a lehetetlenülés fajtái és jogkövetkezményei. Ezután kerül sor az angol, a német, a magyar és az olasz jog részletes bemutatására a harmadik fejezetben. A negyedik szerkezeti egység nézőpontot vált, s a lehetetlenülést annak legáltalánosabb felosztása (fizikai, jogi, érdekbeli és gazdasági lehetetlenülés) szerint tárgyalja. Az ötödik fejezet a lehetetlenülésnek a gazdasági élet gyakorlatában való alkalmazását mutatja be, azt a módot, ahogyan az üzleti élet résztvevői a lehetetlenülés törvényi szabályozásától eltérnek. Végül pedig következtetések zárják a tanulmányt, amelyet irodalmi példa foglal keretbe.

A dolgozatban törekedtünk arra, hogy az ne pusztán egy összehasonlító jogi munka legyen, amely leíró szemlélettel csupán megállapítja a vizsgált anyagi jogok közötti különbségeket, hanem az megkísérel a bemutatott külföldi példák alapján a hatályos magyar jog fejlesztésére, a jelenlegi ellentmondások kiküszöbölésére is javaslatot tenni, figyelemmel elsősorban az új Polgári törvénykönyv koncepciójára.

Hoffman István
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Földi András egyetemi docens

A romanisztikában kevés tudós foglalkozott a magánjog és a közjog érintkezési pontjaival. Témámat a modern római jogászok a *ius publicum* oldaláról közelítették meg. Kevésbé vették figyelembe, hogy a *municipiumok* és a *coloniák* a római vagyonjog fontos szereplői voltak. Cizellált, évszázadokon keresztül jól működő rendszerük mintát, megoldást adhat a ma embere számára. Célom az volt, hogy a *municipiumok* és *coloniák* jogalanyiságának elemzésével olyan általános összegző elemzést végezzek, amely alkalmas annak szemléltetésére és bizonyítására, hogy a vizsgált modell továbbél a mai jogrendszerekben. Munkámat három fő részre tagoltam. Tanulmányom egészének kiindulópontja a *municipiumok* és *coloniák*, mint jogalanyok fogalmának meghatározása. A definíció megalkotásához felhasználtam a modern jogtudomány jogi személyekre vonatkozó elméleteit. A definíció nem volt öncélú, minden elemének valóságát a munkám fejezeteiben bizonyítottam és kifejtettem.

A dolgozat második részében bemutattam, hogy az Imperium történeti fejlődése során hogyan születtek meg az elkülönült jogalanyisággal rendelkező városok. Kutatómunkám eredményeként megállapítottam, hogy szinte teljes vagyonjogi jogképességgel rendelkeztek, csak néhány ponton korlátozta ügyletképességüket az állam. A városok vagyona a polgárainak és az állam vagyonától a préklasszikus és klasszikus korban is elkülönült, de nem teljesen. A klasszikus kor végére, a posztklasszikus kor elejére gyakorlatilag megszűnt a városok állammal szembeni magánjogi önállósága. Vizsgáltam, milyen elemekből állt a *municipiumok* és *coloniák* vagyona. Megállapítottam, hogy összetétele nem tért el jelentősen 2000 évvel későbbi utódaitól. Túlnyomórészt a tulajdonukban és használatukban levő dolgok hasznosításából befolyt bevételeik segítették a városokat a feladataik ellátásához szükséges anyagi forrásokat előteremtésében. Jogalanyiságuk megjelenéséhez szükség volt képviselőkre is. A *municipiumok* és *coloniák* megsemmisítéséért a *magistratusok* voltak felelősök. Elsősorban a közvetlen képviselőt érvényesült, de a közvetett képviselőt biztonságát jelentő felelősségi szabályok is megjelentek. A tisztviselők által kötött szerződések érvényessége kapcsán a végső szót a legtöbb esetben a tanács mondta ki. A városok perbeli képviselőt jogértő szabadok vagy városi rabszolgák látták el. Vagyonuk, jogképességük nem volt céltalan, meghatározott feladatok ellátására szolgált. Végezték az állam által rájuk ruházott igazgatási feladatokat. Vallási, kulturális, nevelési tevékenységet is folytattak. Megvizsgáltam a római jogi szabályok továbbélését. Párhuzamba állítottam a római jog és a modern európai jogrendszerek városi vagyonjogi szabályozását.

Elemzésemhez mind a primer, mind a szekunder forrásanyagot felhasználtam. A római jog antik forrásain túl áttekintettem a korszak irodalmi, történeti műveit és feliratos emlékeit. Definícióm minden elemét, a dolgozat megállapításait forrásokkal igazoltam. Megállapítottam, hogy a városok, akárcsak ma, a római jogban is komplex, magánjogi és közjogi jogalanyisággal rendelkeztek.

Újvári Emese
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Szabó Béla egyetemi tanár

A *dolus malus*, mint szerződésérvénytelenségi ok című dolgozatom központi kérdése, hogy milyen következményei voltak a szerződéskötés során megvalósított *dolus malus*-nak, vagyis a megtévesztésnek a római jogban. Értékeltek-e érvénytelenségi okként, és ha igen, milyen formában?

Elsőként annak rövid áttekintése következik, hogy hogyan viszonyult a római jog általában a szerződések érvénytelenségéhez a jogfejlődés különböző szakaszaiban.

Ezt követően a *dolus* szó különböző jelentéseinek vizsgálatára kerül sor, a szó nyelvi alapjelentéséből kiindulva a jogi nyelven belüli jelentéseinek számba vételén keresztül eljutva a szűkebb értelemben vett *dolus malus*-hoz, azaz a megtévesztéshez.

A források *dolus malus* – definícióinak ismertetését követően, a megtévesztés fogalmi elemeinek vizsgálatára kerül sor. Ezek a következők voltak: a valóság szándékos elferdítése, tévedés előidézése vagy fenntartása, hátrány okozása, okozati összefüggés és végül a *bona fides* megsértése. Ezek után a *circumscribere*-ről, mint a megtévesztéshez közel álló, de azzal mégsem azonosítható, jogilag még megengedett magatartásról esik szó.

A következő kérdés, hogy a *dolus* magatartás milyen mértékben befolyásolta a szerződő fél akaratát és ezáltal a jogügylet megkötését (*dolus causam dans – dolus incidens*).

Az utolsó nagy kérdéskör annak vizsgálata, hogy milyen jogi eszközöket biztosított a római jog a megtévesztett számára a megtévesztés hátrányos következményeinek kiküszöbölésére.

A jogeszközök időbeli fejlődésének vizsgálatát követően az egyes jogeszközök sajátosságainak áttekintésével zárul a dolgozat központi része.

A befejező részben az Európai Unió állampolgárai számára készített Magánjogi Alapelvek és az Európai Szerződési Jogi Törvénytervezet vonatkozó rendelkezéseinek ismertetésével annak igazolására kerül sor, hogy a római jog máig tovább él az egyes államok jogrendszereiben és jelentős hatást gyakorol a nemzetközi jogegységesítő tevékenységre is.

Dolgozatom tárgya a sokat vitatott *senatusconsultum Macedonianum*. Az egyetemi tananyag részét is képező téma átfogóbb, tudományos igényű feldolgozása volt célom. Munkám során az elsődleges forráshelyek mellett (a Digesta, illetve Suetonius, Tacitus, Theophilus, illetve Cicero egyes művei) feldolgoztam a kérdéskör csaknem teljes XX. századi, nemzetközi szakirodalmát (Beselertől és Windscheidtől kezdve Kaseren át David Daube-ig és Benedek Ferencig bezárólag). Nemcsak speciálisan az adott problémát vizsgáló tanulmányok és monografikus igényű művek álltak érdeklődésem kereszttüzében, de görcső alá vettem a római jogtudomány legkiválóbb tankönyveit is (Buckland, Fritz Schulz, Zimmermann, Földi-Hamza), szigorúan ügyelve a referencialrodalom magas színvonalának megtartására. Vizsgálati módszerem elemző, analitikus, fókuszában a primer forrásanyag áll; abból kiindulva és ahhoz visszatérve elemzem és ütköztetem a különböző értelmezéseket. Felvonulatom ezen elméletek leggyümölcsözőbb megállapításait, majd saját, eredeti koncepciómat vázoló fel.

A szenátusi határozat datálásával kapcsolatban (vajon Claudius vagy Vespasianus uralkodása idején keletkezett-e?) újszerű megállapításokat teszek, amelyek azonban inkább kérdésfeltevések, mintsem válaszok. Ennek során relativizálom Peter Faber Suetonius és Tacitus szöveghelyeiben fellelhető ellentmondások kibékítésére irányuló törekvését. Rámutatok arra, hogy a két forrás eltérő szóhasználatából eredő következmények a *senatusconsultum* értelmezésének egész történetén végigvonulnak, hovatovább annak két fő sodrát alkotják. Vizsgálódásaim során különös figyelmet fordítottam a korabeli gazdasági, politikai viszonyok elemzésre, mivel meggyőződéseim, hogy a határozat helyesebb értelmezése ezt mindenképpen megkívánja. Elméletemet ezen felül a Digesta idevágó részének stílári és grammatikai elemzése során nyert adatokkal is alátámasztom (főként a szokatlan *incertis nominibus* terminusra, és a *senatusconsultum* atipikus felépítésére gondolok). Megkérdőjelezem a már szinte – Windscheid óta – bevettnek tűnő, az analízis során Cicero Pro Sexto Roscio Amerino című perbeszédét segítségül hívó érvrendszert, kimutatva, hogy ezen érvek legalábbis kétélűek.

Hogy Macedo megölte apját vagy sem (ha egyáltalán a *filius familias* hívták így, és nem éppen az uzorást), lényegében mindegy. Az *occasio legis* lehet történelmi realitás éppúgy, mint egy 'ostoba, bizánci' didaktikus mese. Kétséges, hogy az aranyifjak tékozlása, az uzorakölcsönök visszaszorítása (esetleg egyszerre mindkettő), vagy a *parricidumok* számának csökkentése, így a *pater familias* életének védelme lebegett a törvényhozó szemei előtt. Az egymással vitázó elméletek „róka fogta csuka, csuka fogta róka” módjára egymást nyelik el. B tény és a dolgozatban részletezett számos más momentum, mint például a határozat gyakorlati kivitelezhetetlenségére utaló rengeteg kivétel és engedmény, a *senatusconsultum* elfogadásának nyilvánvaló elsietettsége, a korabeli szenátusban uralkodó állapotok, gazdasági körülmények, más legiszlátív aktusok arra engednek következtetni, hogy a dolgok illetően alakulásának végső kulcsát talán egy másik, alacsonyabb rendszertani szinten kell keresnünk.

A dolgozat bevezető része a nők társadalmi és jogi megítélése közötti ellentmondásokat tárja fel. A *mater familias*, a köztisztviselőben álló családanya, férjének a társadalmi életben értékes társa és támasza, a családi tűzhely őrzője, a vallási kultusz fontos résztvevője. A római magánjog ugyanakkor mostohán bánik a nőkkel. Politikai jogaik nincsenek és magánjogi jogképességük és cselekvőképességük is korlátozott.

A nők gyámsága: „*Tutela est ut Servius definit, vis ac potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui propter aetatem sua sponte se defendere nequit.*” (A gyámság, mint Servius meghatározza, erő és hatalom egy szabad személy felett, annak védelmére, aki kora miatt önmaga önmagát védeni nem képes.)

A nők hátrányos helyzete az üzleti életben leginkább abban fejeződik ki, hogy koruktól és családi állapotuktól függetlenül gyámság alatt állnak; ügyeik vitelére egyedül nem képesek, ahhoz gyámjuk *auctoritására* van szükségük. A dolgozat a továbbiakban a nők gyámságának kialakulásával és fejlődésének állomásait foglalkozik a különböző jogforrások tükrében.

A gyámság fajtáit a harmadik rész Gaius nyomán tekinti át, különös figyelemmel a történelmileg korrekt megközelítésre (Max Kaser).

A dolgozat negyedik fejezete a klasszikus jogászok eseti döntései alapján a nők által kötött jogügyleteket tárgyaló jogesetekkel foglalkozik, elsősorban a szerződési jogban.

„*Feminae ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotae sunt.*” (A nők minden civiljogi és közhivatalból ki vannak zárva.) Ulpianus e megállapításából kiindulva elemzem a jogászoknak a nők jogi helyzetével kapcsolatos gondolatait a remekjogászoktól napjaink jogtudósaiig.

Végezetül az utolsó fejezet összefoglaló áttekintést ad a jogintézmény szabályozásának fő tendenciáiról.

Menekültkérdés az antik világban

Borsodi Zoltán
jogász, V. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Jakab Éva egyetemi tanár

A XX. század legjelentősebb társadalmi-politikai problémái közé tartozott a menekültkérdés hatékony kezelése. A világháborúk után Európa többször átrajzolt térképének és a különböző színű diktatúrák következtében tízmilliók voltak kénytelenek elhagyni szülőföldjüket és egy másik országban keresni boldogulást. Kérdésként merül fel az emberben, hogy a menekültjog intézménye miként érvényesült a történelem korábbi szakaszaiban?

Munkámban az antik Európa két jelentős kultúráját, a görögöt és a rómaiakat vettem vizsgálódás alá. A görög területek menekültügyi szabályozásának bemutatásához Aiszkhülosz egyik drámáját, az Oltalomkeresőket használtam fel. A darab betekintést ad a menekültjog intézményének formális kellékei mellett az antik ember erkölcsi felfogásába és értékrendjébe is. Ez alapján születik meg a nehéz, akár háborúval is fenyegető döntés: Argosz polisz menekültet nyújt a Danaidáknak, akiket unokatestvéreik üldöznek, hogy akár erőszakkal is- nászra lépjenek velük.

A jogfejlődés folyamán a visszaélések elkerülése érdekében különféle kontrollokat vezettek be: a bírósági eljárás mellett a menekült jósdákban való felülvizsgálata is lehetséges volt (példa erre az ún. *mantinea-i tétel* Kr. e. 460-ból).

A római menekült intézményét a hagyomány egészen Róma alapítójáig, Romulusig vezeti vissza. Ez, valamint a Caesarnak szentelt templomnak adományozott menekültjog is alátámasztja, hogy a menekült Rómában is élő jogintézményként működött. Különleges szerepe volt az Aventinus-dombnak, amely a plebs menekülthelye volt.

A menekültjogban is érvényesültek praktikus elemek: a principátus korára többnyire a császár szobra, a császárt ábrázoló kép veszi át a templomok szerepét. Az itt kapott védelemnek nem volt feltétele a menekülés jogossága; az indokokat később egy hivatalnok vizsgálta meg. Ennek következtében visszaélésekre is sor került, mely az arisztokrácia érdekeit sértette. Mint azt az *Annia Rufilla*-eset is bizonyítja, ezen problémára a szenátorok saját igényeiknek megfelelő megoldást kerestek, vagyis a kérdéskör vizsgálatánál nem szabad figyelmen kívül hagyni a szociális motívumokat sem. A katonák a feletteseik túlkapásai és erőszakoskodásai ellen a tábor isteneinek oltárainál elhelyezett hadijelvényeknél is találhattak védelmet.

Ami a görög provinciákat illeti, Róma az itt használt menekültet a görög-hellenisztikus nemzetközi jog részének tekintette, amelyet politikai eszközként alkalmazott a poliszokkal való kapcsolatában. A szenátus Kr. u. 22-ben és 23-ban felülvizsgálta a menekült jogosságát a kisázsiai és a görögországi részekben: a görög poliszoknak újból el kellett ismertetni a szenátussal a menekült jogszerűségét. Ez is egy lépés volt a birodalom egész területén egységes szabályok bevezetése felé.

A *ius commune* kezdetei Európában

Bónis Péter
jogász, V. évfolyam

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Témavezető: Dr. Zlinszky János egyetemi tanár

Kilenc évszázaddal ezelőtt Bolognában újjáéledt a római jog és azóta minden európai állam rendje a római jogra épül. A *ius commune* egész Európában elterjedt, egyetlen nép, egyetlen európai állam sem vonhatta ki magát a római jog befolyása alól. Mi a *ius commune*, és mi a *ius proprium*, ki volt Accursius és Baldus, mennyire volt jelen Magyarországon a *ius commune*, az európai közös jog? Ezekre a kérdésekre kísérel meg választ adni ez a dolgozat.

A jogtörténet nem haszontalan „múltba révedés”, hanem – főként a dogmatörténetnek – elsősorban a ma számára van üzenete. Ha meghallgatjuk és hasznosítjuk, akkor a jogszolgáltatásból igazságszolgáltatás, a színvonalatlan jogalkotásból színvonalas jogalkotás (kodifikáció) lehet.

E célt kívánja szolgálni a *ius commune* kezdeteinek feldolgozása is. Otto Gierke szerint „*die Glosse ist und bleibt der Ausgangspunkt der modernen Rechtswissenschaft*”.

A római jog továbbélése az új holland Polgári Törvénykönyvben, és ennek jelentősége az európai magánjogi jogegységesítés szempontjából

Kajtár Gábor
jogász, IV. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Földi András egyetemi docens

Kutatásom célja annak megvizsgálása volt, hogy van-e létjogosultsága a római jognak, mint diszciplínának, és mint az európai jogi hagyományok legjelentősebb alkotóelemének napjaink európai magánjogi jogfejlődésében. Egészen pontosan: mivel és hogyan járulhat hozzá a római jog az európai magánjogi jogegységesítés folyamatához.

Dolgozatom központi tárgya azok a római jogi elemek, amelyeket az első, 1838-as holland Ptk. még nem ismert, de amelyeket az 1992-es új holland Ptk. már tartalmaz. Ezeknek a római jogi megoldásoknak a felhasználásával a holland magánjog a XX. század utolsó évtizedére még jobban közeledett a római joghoz az előző kodifikációhoz képest (második rész). Emellett nagy hangsúlyt fektettem annak vizsgálatára, hogy milyen lehetőségek nyílnak a jogtudomány és a gyakorlat számára az európai magánjog egységesítése szempontjából. Ezért mutatom be azokat a javaslatokat, amiket az európai magánjog legjelentősebb képviselői ajánlanak a magánjog egységesítésére. Kiemelten foglalkoztatott az a kérdés, hogy a római jog miben tudná ezt a jogegységesítést elősegíteni (második rész). Mivel a római jog európai továbbélését a holland magánjog példáján kutattam, fontosnak találtam a holland magánjog római jogi vonatkozású történetének rövid bemutatását is (első rész).

Kutatásaim során sokféle módszert használtam fel. Könyvtári munkám során több ezer oldalnyi olyan magyar, holland, német és angol nyelvű irodalmat gyűjtöttem össze, amire alakuló nézeteimet és későbbi dolgozatomat alapoztam. Az általam felhasznált irodalom főleg nemzetközi szakfolyóiratokban megjelent cikkekből, önálló tanulmányokból és könyvekből, tételes holland jogból és annak kommentárjából, illetve magyar és külföldi egyetemi tankönyvekből állt. Munkám során nagy segítségemre volt Dr. Földi András, akivel rendszeresen konzultáltam. Döntő jelentőségű volt számomra, hogy a 2001/2002-es tanév mindkét szemeszterét ERASMUS ösztöndíjjal Hollandiában, Rotterdamban tölthettem. Ez alatt tizenhárom olyan vizsgát tettem le sikeresen, amelyeknek tárgya nemzetközi magánjog, jogtörténet, római jog, holland jog, összehasonlító jog és az Európai Unió joga volt. A rotterdami könyvtárban sok fontos forrást találtam kutatásaimhoz. Segítségemre volt továbbá Dr. L.C. Winkel tanszékvezető egyetemi tanár és Dr. Emese von Bóné egyetemi docens. Nagyon sokat köszönhetek Prof. Hans Ankumnak, az amsterdami jogi kar egykori dékánjának, aki rendelkezésemre bocsátotta több tanulmányát, kutatási eredményeit és saját könyveit.

Dolgozatom konklúziója, hogy szükség van egy egységes európai magánjogra. Arra viszont a jogegységesítés során kiemelt figyelmet kell szentelni, hogy tekintetbe vegyük az egyes nemzeti kultúrák sajátosságait. Továbbá éljünk a római jog adta lehetőséggel, ami egyrészt – múltja miatt – jól felhasználható az egységes európai kultúra tudatának erősítéséhez és így mind közvetlenül, mind közvetett módon a magánjogi egységesítés felgyorsításához és elmélyítéséhez.

Egy elfeledett magyar római jogász professzor

Madai Sándor
jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Szabó Béla egyetemi tanár

Dolgozatom célja Kiss Géza római jogász professzor élete és munkássága főbb momentumainak bemutatása, egy olyan professzoré, aki a korabeli tudományos életben – fiatal kora ellenére – meghatározó szerepet töltött be.

A dolgozatot két nagyobb részre osztottam: az elsőben Kiss Géza életútját, oktatói pályafutását mutatom be, míg a másodikban tudományos munkásságával ismerkedhetünk meg.

Kiss életútja korántsem szokványos. Édesapja – Kiss Mór – befolyása természetesen megjelenik műveiben, s ő az, aki Kiss Géza talán egész tudományos pályafutását alapvetően meghatározta. Kiss Mór hatása mellett dolgozatomban kitérek egyéb olyan, lehetséges determináló tényezőkre, mint például a német jogtudomány hatása. A német hatás a korabeli Magyarországon egyébként is meglehetősen markánsan jelentkezett.

Kiss Géza oktatói pályáját a nagyváradi jogakadémián kezdte, majd 1914-től, az egyetem működésének megkezdésétől, Debrecenben folytatta. Itt azonban pályafutása 1918/19-ben – az ismert történelmi események közepette – hirtelen kettőtört. A debreceni éveit követő életszakaszáról meglehetősen kevés információ áll rendelkezésünkre. Talán ezzel a hirtelen töréssel is magyarázható, hogy Kiss életének és munkásságának vizsgálata mindeddig kívül esett a tudománytörténettel foglalkozó kutatók érdeklődési körén.

Tudományos munkásságának vizsgálata során alapvetően a római joghoz kapcsolódó publikációival foglalkozom, mivel Kiss elsődlegesen római jogász volt, s munkái főként ehhez a diszciplínához kötődnek. Dolgozatomban két munkáját mutatom be részletesebben. Az egyik *Az örökség elidegenítése a római jogban*, a másik pedig a *Kritikai észrevételek a római jogi képviselői kifejlődéséhez* című tanulmány.

Kiss Géza érdeklődési köre többirányú volt. Ez azzal magyarázható, hogy oktatói pályájának kezdetén – Nagyváradon, illetve rövid ideig Debrecenben – közjogot is oktatott, az Igazságügyi Minisztériumban eltöltött évek alatt pedig – a Polgári Törvénykönyvet kodifikáló bizottság tagjaként – a magánjoggal került közelebbi kapcsolatba. Előadásai során a jogot gyakorlati oldalról közelítette meg, s gyakran hangsúlyozta a jogalkalmazói tevékenységre, mint a jogászai hivatás egyik alapkategóriájára való felkészítés szükségességét. Kiss Géza publikációiban tehát egymás mellett jelent meg a római jogász, illetve az élő, a hatályos joggal foglalkozó szakember, ez a kettősség pedig nagyon sajátos és érdekes szemléletmódot adott a professzornak.

Tudományos tevékenysége mellett jutott ideje jelentős és komoly felelősséggel járó tisztségek elvállalására is, így a jogakadémia dékánja volt Nagyváradon, később Debrecenben pedig – a jogi kar dékáni teendőinek ellátása után – az egyetem rektori tisztség is ellátta.

Abban bízom, hogy dolgozatommal sikerül bebizonyítanom: Kiss Gézát – tudományos pályafutását és munkásságát tekintve – méltatlanul mellőzte, s mellőzi ma is a jogtörténet-szadsadalom kollektív emlékezete.

A terhes nők és a kisgyermekes anyák védelme, ellátása Magyarországon,
valamint az Európai Unióban

Tóth Csaba
jogász V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet
Témavezető: Dr. Nadas György egyetemi adjunktus

A dolgozat abból az alapvetésből indult ki, hogy minden fejlett országban jelentős szerepet kap a nők, a terhes és a kisgyermekes anyák védelme, ellátása. Egy olyan országban pedig, mint Magyarország, ahol a népesség fogyása az elmúlt évtizedekben folyamatos, különös figyelmet érdemel ez a kérdés. Éppen ezért a dolgozat arra keresi a választ, hogy a hazai szociálpolitikában súlyának megfelelően szerepel-e ez a téma, illetőleg az anyasági ellátási rendszer, valamint a terhes nőket és kisgyermekes anyákat érintő védelem működőképes-e, s megfelel-e az előttünk álló feladatoknak.

Egy ország szociálpolitikáját többek között történelmi hagyományai, az azt jelentősen befolyásoló gazdasági-politikai berendezkedése, az éppen uralkodó gazdaságfilozófia, illetve a nemzetközi környezet alakítja. Ennek megfelelően a hatályos szabályozás elemzése előtt áttekintésre került az anyasági ellátások hazai története, illetőleg – a csatlakozásra tekintettel – a témára vonatkozó Európai Unió joganyag.

Magyarországon több mint egy évszázados hagyománya van a terhes nők és kisgyermekes anyák ellátásának. Az ellátórendszer fokozatosan épült ki, s a gyermekgondozási segély bevezetésével 1967-ben kialakított formája – a gyermekgondozási díj életre hívását követően – 1996 közepéig kevés módosítással fennmaradt. A támogatások nagyvonalú, s ezáltal költséges rendszere népszerű volt, az adatok szerint a munkaképes korú nők átlagosan 7–9%-a igénybe is vette.

A történeti rész elkészítésekor derült ki, hogy a társadalombiztosítási jog története nem tartozik a jogtörténet kedvelt kutatási területei közé. A másodlagos források hiánya arra vezetett, hogy szinte csak maguk a jogszabályok kerültek vizsgálat alá, s így a másodlagos források időnként elavult megállapításai nem befolyásolták a véleményalkotást.

Az Európai Unió szociálpolitikájának rövid ismertetésével együtt helyt kapott a témához kapcsolódó esetjog és joganyag (kiemelt jelentőséggel a 92/85. [EGK] sz. irányelv). Minthogy a szociálpolitika a tagállamok hatáskörében maradt, röviden bemutatásra kerültek a tagállamok által nyújtott anyasági ellátási rendszerek is, amely azonban elegendő alapot biztosít a magyar és a tagállami ellátórendszerek összehasonlítására.

A hatályos szabályozás elemzése magában foglalja az elmúlt évek változásait, melynek eredményeként a juttatások közül a terhességi-gyermekágyi segély, a gyed és a gyermekgondozási táppénz a társadalombiztosítási ellátások közé tartoznak, míg az anyasági támogatás és a gyás és családok támogatása keretében valósul meg, melynek fedezetét nem a társadalombiztosítás, hanem a központi költségvetés állja.

Megállapítható, hogy a hazai ellátási-védelmi rendszer működőképes, az ellátás formái és szintje megfelel a nemzetközi, illetve az Unió normáinak, sőt számos Unió tagállam ellátási rendszerénél sokszínűbb és fejlettebb. Tovább fejlesztése ugyanakkor nemcsak az előttünk álló feladatok teljesítése miatt, hanem azért is elkerülhetetlen, mert ezzel az anyaság nagyobb megbecsülésén kívül olyan rendszer is létrejöhet, amely növelheti a gyermekvállalási kedvet.

Szociális jogok az Európai Unióban és Magyarországon,
különös tekintettel a nyugdíjbiztosítási rendszerre

Juhász Éva
jogász, V. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Tóth Hilda egyetemi tanársegéd

Az Európai Unió csatlakozás tükrében egyre fontosabb szerepet töltenek be a szociális jogok az uniós illetve az unió kívüli állampolgárok életében. A szociális dimenzió kialakulásának történeti bemutatása előtt, egyes alapfogalmak pontosítása szükség van, annak érdekében, hogy az egyes tagállamokban eltérő tartalommal rendelkező fogalmakat (például szociális védelem) egységesen használjuk.

Az emberi jogok második generációjába tartozó szociális jogok egyik szegmensét az időskorúak jogai és ezzel összefüggésben a társadalombiztosításhoz, illetve a nyugdíjellátásokhoz való jogosultságok alkotják. Az egyes nyugdíjrendszerek típusai közül, a Magyarországon hosszú ideig működő felosztó-átrovó rendszer 1997-ben váltotta fel a tőkefedezeti elven működő, chilei modell lényeges vonásait követő új vegyes nyugdíjrendszer. Érdekesesek azok a belső és külső okok (pl. gazdasági okok, demográfiai okok, az uniós csatlakozás folyamatában támasztott követelmények) amelyek következtében szükségessé vált az egyre finanszírozhatatlanabbá váló nyugdíjrendszer átalakítása. 1997-ben egy átfogó reformcsomagot fogadott el a kormány, melynek egyes részeit dolgozatomban elemem, felvázolva a jelenlegi többpilléres nyugdíjrendszer jellemző vonásait. Az első pillér, az állami társadalombiztosítási alrendszer részletesebb elemzése után a második pillért alkotó magánnyugdíjpénztár bemutatása következik. Ezt követően a fakultatív öngondoskodási formák egészítik ki a kötelező állami nyugdíjakat.

Az egyes nyugdíjszolgáltatások elemzése a dolgozat lényegi elemeit alkotják. A saját jogú és hozzátartozói nyugellátások jellemző jegyeinek bemutatása mellett felvázolom azon novumokat, melyek lényegesen eltértek az addigi törvényi szabályozástól. Töreksem egyszerűen, áttekinthetően felvázolni a helyenként igen bonyolult struktúrát.

Természetesen az új nyugdíjrendszer bevezetését viták és véleménykülönbségek kísérték és kísérik jelenleg is. A lehetséges alternatívák bemutatása mellett felvázolom a magánnyugdíjpénztár működésével kapcsolatos problémákat, illetve pozitívumokat. Meglátásom szerint az átmeneti folyamat közel sem fejeződött be. A magánnyugdíjpénztár, mint új jogintézmény működésével kapcsolatos negatívumok az egyes nyugdíjszolgáltatások majdani folyósításakor jelentkeznek. A magyar társadalomnak még időre van szüksége a folyamatok feldolgozásához, melyhez minden állampolgár közreműködésére szükség van. Most, a csatlakozás küszöbén nagyon fontos lenne egy valóban stabil nyugdíjrendszer kiépítésére, mely hatékonyan véd az időskorúak jogait.

Mennyi is lesz? avagy Kiszámíthatatlan változtatások egy kiszámítható nyugdíjrendszerben.

A társadalombiztosítási- és a magánnyugdíj kölcsönhatása

Szani Roland

jogász, V. évfolyam

Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézet

Témavezető: Dr. Nadas György egyetemi adjunktus

A dolgozatom a társadalombiztosítás azon részével foglalkozik, mely a leginkább változékony – a nyugdíjjal. Hiszen időről-időre, politikai rendszerről politikai rendszerre új szabályok jelennek meg, vagy régiek tisztulnak le. Meglátásom szerint a nyugdíjjal és egyáltalán a társadalombiztosítással foglalkozni „sziszifuszi” munka. Ugyanis nem olyan állandó jogterület, mint például a jogtörténet, ahol csupán értelmezési problémák merülhetnek föl, hanem folyamatosan új szabályok bevezetésére, új intézmények felavatására kerül sor. Elég, ha csak az évenként változó járulékmértékekre gondolunk. Ez a kihívás vezetett engem oda, hogy ezzel a témával foglalkozzak, mert embertelen nagy munkát igényel és mert a szakirodalomban föllelhető hihetetlen mennyiségű anyagtömegből kedvem szerint kiválogathattam azokat a munkákat, melyek a leginkább alkalmasak a megjelölt téma fölvezetésére.

Kutatási módszerem abból állt, hogy felkutattam az összes a témában föllelhető kapcsolódó anyagot (társadalombiztosítási törvények, cikkek, esszék, dolgozatok, stb.), utánanéztem az aktuális sajtóban található véleményeknek. Majd mindezek értelmezése, földolgozása után leírtam a szükséges tényeket, adatokat és megfűszereztem azokat a saját véleményemmel, továbbá megpróbáltam azokat saját jogérzéskem szerint értelmezni. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a mai nyugdíjrendszer – szabályait tekintve – megfelel a kor kihívásainak, habár vannak negatívumai, amelyek korrigálásra szorulnak. A dolgozat közérthető stílust, nyelvezetet kíván követni.

Ezt a vonalat követve született meg ez a dolgozat, melynek célja az volt, hogy a hatályos nyugdíjrendszer minden lényeges szabályát egybefűzze, ötvözze és megpróbálja elemezni, értelmezhetővé, érthetővé tenni azokat. Ugyanis a társadalombiztosítás minden szabálya első olvasásra érthetetlen mondatokból tevődik össze. Mondhatni: a társadalombiztosítás minden szabálya egy „német precizitással megfogalmazott barokk körmondat”.

Mindez szerintem azért szükséges, mert a nyugdíj egy olyan valami, aminek előbb-utóbb mindenki részese lesz, akár akarja, akár nem. Így ennek szabályait megérteni és megtudni, hogy X év szolgálati idővel, Y forint átlagkeresettel mennyi nyugdíjat fogok kapni nem biztos, hogy elegendő a nyugdíjkorhatár betöltése előtt egy rövid idővel. Mert ezek a szabályok az átlagember számára nehezen hozzáférhetőek és nehezen érthetőek meg.

Ezek a gondolatok vezettek engem oda, hogy ezt a dolgozatot elkészítsem, amivel az volt a célom, hogy ezt a bonyolult rendszert érthetőbbé tegyem mind a magam, mind azok számára, akik ezt a dolgozatot olvassák. Továbbá célom volt az is, hogy a nyugdíjnak az aggkhoz társított negatív érzését emberibbé varázsoljam.

A nyugdíjbiztosítási szerződésekről röviden

Domanyik Katalin

jogász, IV. évfolyam

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető: Dr. Kosza Yvette egyetemi tanársegéd

A biztosítási szerződések egyik alfaja a nyugdíjbiztosítási szerződések, mely a polgári jog és a szociális jog határán helyezkedik el.

A dolgozat célja, hogy a polgári jogi biztosítási feltételekkel együtt bemutassam a nyugdíjrendszer három pillérét, mely az 1998. január 1.-től lépett életbe. Az első pillér a megreformált társadalombiztosítás, mely továbbra is az eddigi felosztó-kirovó elven működik. A második és a harmadik vagyis a magán nyugdíjpénztár, és az önkéntes nyugdíjpénztár kölcsönös elven működik.

A dolgozat következtetése, hogy a mai nyugdíjrendszer ismét reformálásra szorul, hiszen a felosztó-kirovó rendszerben egyre kevesebb a járulékfizető réteg, azonban a nyugdíjasok száma, akik korábban fizetették a nyugdíjjárulékot, most hasonló mértékű ellátást várnak. Azonban az áttérés időszakában a kereső korosztályra kétszeres nyugdíjterhelés hárulna, hiszen el kell tartaniuk a nyugdíjban lévőket (felosztó-kirovó rendszer lényege), és egyidejűleg felhalmozni saját nyugdíjvagyonukat, ami nyilvánvalóan lehetetlen.

A kiegészítő nyugdíjrendszerek Magyarországon és az Európai Unióban

Farkas Zsuzsanna – Menyhárt Róbert
társadalombiztosítás szak, IV. évfolyam

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Hajdú József egyetemi docens

A modern társadalmakban az életszínvonal emelkedésével, az egészséges életmód eszméjének és gyakorlatának terjedésével egyszer – remélhetőleg – minden ember életében eljön a boldog és békés nyugdíjas kor, de nem mindegy, hogy mekkora ez a nyugdíj és honnan származik. Ezért választottuk kutatásunk tárgyának az emberi élet e szakaszának a megélhetés szempontjából legfontosabb jogintézményét, a nyugdíjat.

A tanulmány célja, hogy a jogirodalom minél szélesebb körű áttekintésével, a jogszabályok elemzésével, az Európai Bizottság kommentárjai és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének éves jelentéseinek segítségével áttekintse Magyarország és az Európai Unió tagállamainak nyugdíjrendszerét, elemezze az állami nyugdíjrendszerek közeljövőben jelentkező válságát, jövőbeni fenntarthatóságát és finanszírozhatóságát, a kiegészítő nyugdíjrendszerek jelentőségének növekedését.

Külön fejezetben foglalkozunk a kiegészítő nyugdíjrendszerek, foglalkoztatással összefüggő nyugdíjrendszerek megjelenési formáival az Európai Unióban. Nagy hangsúlyt fektetünk kutatásunkban a személyek szabad mozgásának formáira, aminek gyakorlati jelentőségét az mutatja a csatlakozási tárgyalások hajrájában, hogy számos tagállam korlátozást kíván bevezetni etekintetben a leendő tagállamokkal szemben. A tanulmány ezzel kapcsolatban kiemelkedő jelentőséget tulajdonít ezzel összefüggésben, a kiegészítő nyugdíjak területén jelentkező akadályoknak. Mélyrehatóan elemezzük ezeknek az akadályoknak a lényegét és lehetséges megoldásait.

Ugyancsak külön fejezetet szentelünk a többpilléres, magyar nyugdíjrendszerben a második pillért jelentő 1997:LXXXII. tv. és a harmadik pillért jelentő 1993:XCVI. tv. összehasonlító elemzésére a tagsági jogviszony keletkezése és megszűnése, a tagok jogai, a szolgáltatások formái és megnyílásuk feltételei, valamint a pénztárváltás lehetősége szempontjából azon egyszerű oknál fogva egyrészt, mivel 2002. január 1-től megszűnt a magánnyugdíj-pénztárbeli tagság kötelező jellege, másrészt mindkét pillér a kiegészítő nyugdíjak kategóriájába tartozik.

A tanulmányuk utolsó fejezete az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő, a szociális jog területét is érintő koordinációs kötelezettségünk teljesítéséből fakadó lehetséges változásokat próbálja meg bemutatni a magyar nyugdíjrendszerben. Mindez azt jelenti, hogy az állami nyugdíjrendszerben nem történik jelentős és lényeges változás, mivel a 1997:LXXXI. tv. teljes egészében megfelel az 1408/71 EKG rendeletben foglaltaknak. Ugyanakkor a kiegészítő nyugdíjak területén már a 98/49 EC Irányelv is jelentős változásokat fogalmazott meg a munkavállalók szabad mozgásának elősegítése érdekében, amelyek még nem kerültek beépítés a fent említett két törvénybe.

Úgy gondoljuk, elég alaposan megvizsgáltuk a kiegészítő nyugdíjak kérdéskörét ahhoz, hogy megállapíthassuk: jelentőségük az idő előre haladtával egyre nagyobb lesz és meghatározó szerepet tölthetnek be a jövő generációinak időskori szociális biztonságának a megteremtésében, még a közösségen belül mozgó munkavállalók tekintetében is, különösen akkor, ha nemcsak koordinációjuk hanem a harmonizációjuk is megvalósulna.

A nyugdíjrendszer fejlődési tendenciái

Varga Zoltán
jogász, IV. évfolyam

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Konzulens: Dr. Tóth Hilda egyetemi tanársegéd

Dolgozatomat a nyugdíj biztosítás 1945 előtti történeti fejlődésének elemzésével indítom.

Az 1945 utáni átalakulás nemcsak az ellátásokra való jogosultság feltételeit érintette, hanem szervezeti változást is hozott: az Országos Társadalombiztosítási Intézet (OTI) helyett a Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ (SZTK) vette át az igazgatási feladatokat.

A társadalombiztosítás 1947. január 1-től áttért a váromány fedezeti rendszerről a felosztó-kirovó rendszerre.

Az 1950-es években törvényerejű rendeletekkel történt a szabályozás, majd az 1975. évi II. törvény a társadalombiztosításról rendszerbe foglalta az addig széttagolt és eltérő szabály rendszerre épülő nyugdíj és egészségbiztosítási rendszert.

A jogosultak köre kibővült és liberalizálta a nyugdíj szabályokat anélkül, hogy számításokra, vagy felmérésekre sor került volna. Az állam abszolút garanciát vállalt a nyugdíjak kifizetésére. A társadalombiztosítási nyugdíjak finanszírozása felosztó-kirovó rendszerrel történt, tehát az éppen aktuális kiadások fedezésére az aktuális bevételek szolgáltattak tartalékok képzése nélkül.

Ennek következtében az 1990-es évek elejére a nyugdíj biztosítás pénzügyi egyensúlya megbomlott, hiszen a nyugdíjasok száma nőtt, a járulékfizetők száma csökkent.

Reformjavaslatok kidolgozása után a Chilei modell alapjait felhasználva a Világbank IIMF I tanácsai nyomán hárompilléres rendszert hoztak létre.

A társadalombiztosítási nyugdíjak mellett tökefedezeti magán-nyugdíj pénztárak létrehozásának a célja az állam újra felosztó szerepének csökkentése, a felosztó-kirovó nyugdíj rendszerre háruló terhek hosszú távú, fokozatos csökkentésével egy hatékonyabb, az egyéni érdekeltséget jobban figyelembe vevő nyugdíjrendszer kialakítása.

A nyugdíj pénztár bevételeit kiadásait maga finanszírozza, tehát nem kapcsolódik az állami költségvetéshez.

Az önkéntes pénztárak kiegészítő jellegűek, szolgáltatásaik a társadalombiztosítási ellátásokat egészítik ki, tehát ha valaki önkéntes pénztárba lép be, az nem érinti a számára kötelező járulékfizetésen alapuló ellátást.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk után is olyan nyugdíj rendszerünk lesz, amelyet kialakítunk és akkora nyugdíjak lesznek, amelyek finanszírozására képesek leszünk.

Az egyházak alkotmányjogi helyzete Ausztriában

Galampos Gábor
jogász, III. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A dolgozat célja, hogy a vizsgált állam tekintetében az egyházakra vonatkozó törvényi szabályozás egészének áttekintését nyújtsa, részletekbe menően elemezve a jogi megközelítés változásait, figyelemmel az egyes rendelkezésekhez kapcsolódó felsőbb bírósági joggyakorlatra is. Megkülönböztetett figyelmet szentel a munka azoknak a csomópontoknak, amelyek vitákra adnak okot a bemutatott jogterület főbb kérdéseinek szakmai és társadalmi megítélése kapcsán. Feladatául tűzi ki azt is, hogy felkutassa a hatályos magyar törvényi rendelkezések alternatíváit, ugyanakkor kritikus szemmel vizsgálja a tárgyalta jogszabályokat is, ütköztetve az azokban foglalt normákat a nemzetközi egyezmények kívánalmaival és a hazai megoldásokkal.

A dolgozat a jogtörténeti előzmények és a társadalmi háttér rövid bemutatása után ismerteti a további törvényi szabályozás alapjául szolgáló osztrák alkotmányi rendelkezéseket, majd a vallási közösségek elismeréséről szóló – máig hatályban lévő – 1874-es törvény részletes elemzését nyújtja. Követi a jogszabály alkalmazásában bekövetkezett változásokat az osztrák Alkotmánybíróság és a Közigazgatási Bíróság vonatkozó döntésein keresztül. Alapos jellemzést adja a hazánkban és Európában is vitákat kiváltó 1998-as törvénymódosításnak, ennek során tekintettel van a joggyakorlat legújabb fejleményeire is.

Az állami elismerés témakörének a pályamunka súlypontját adó részletes kifejtése után az egyes egyházakra vonatkozó külön törvények bemutatása következik, majd az egyházfinanszírozás terén kialakított sajátos osztrák megoldást, az állami segítséggel behajtható egyházi adó rendszerét teszi vizsgálat tárgyává a dolgozat.

Az ezt követő nagyobb egység az egyházak és az iskola kapcsolatát, a hitoktatást, valamint az egyháztagság kérdéseit taglalja. Ebben a körben mélyebb elemzés alá veszi a Hoffmann-ügyet, amelyben az egyházakra vonatkozó osztrák szabályozás és gyakorlat – ha csak közvetve is – az Emberi Jogok Európai Bíróságának megítélése alá került.

A területi korlátok által behatároltan a dolgozat felvillant néhány további kérdést is, ezek között kísérletet tesz arra, hogy a vizsgált téma példáján keresztül bemutassa, milyen összefüggésben értelmezik a – kormányzati és független szervektől származó – emberi jogi jelentések valamely ország állami szabályozásának változásait.

Végül az összegzés javaslatokat fogalmaz meg mind az osztrák, mind a magyar szabályozás egyes elemeinek korrekciójára, felveti egy különféle gyökerekből táplálkozó közös modell kialakulásának lehetőségét. Ugyanakkor utal arra is, hogy a fennálló helyzetet a közeljövő eseményei az osztrák törvény rendelkezéseiből eredően még bizonyosan árnyalni fogják, így a dolgozat a további értékelést is kilátásba helyezi, annak függvényében, hogy milyen választ ad a törvény által megjelölt 2008-as év az egyelőre nyitva maradt kérdésekre.

A vallásfelekezetek finanszírozásának egyes kérdései

Varsányi Benedek
jogász, II. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Témavezető: Dr. Papp Imre egyetemi adjunktus

A dolgozat tárgya az állam és a vallásfelekezetek kapcsolata anyagi oldalának feltérképezése. Kutatásom célja az, hogy elemezze, a lelkiismereti- és vallásszabadság alapjogának érvényesülésének mik az anyagi feltételei, és ezekhez az állam hogyan járul(hat) hozzá; mindezt különösen fontosnak tartom most, amikor hazánkban is újra aktuális problémaként merül föl.

A dolgozat először általános szinten foglalkozik az állam és az egyházak kapcsolatával, felvázolja ennek modelljeit, és kitér az egyes európai országok konkrét berendezkedésére is. Ezt követi az egyes modellek kritikája a vallásszabadság érvényesülésének szempontjából, majd a magyar alkotmányos berendezkedés vonatkozó részeit ismertetem. Másodszor számba veszem az egyházak finanszírozásának modelljeit, országonként is elemezve azok felépítését és működését, a finanszírozott célok szerint is lebontva. Mindezek fényében történik meg a hazai jogi szabályozás bemutatása és értékelése. Végül az aktuális kérdésekre kísérem meg a válaszadást.

A magyarországi jogi szabályozás és külföldi jogforrások, valamint a szakirodalom feldolgozása, a rendszerezés és az összefüggések feltárása során egy olyan szabályozási koncepció látszik kirajzolódni, amely a lehető leginkább figyelembe kívánja venni az egyén vallási (világnézeti) meggyőződését és elősegíteni ilyen irányú igényeinek érvényesülését.